

Nejvyšší soud

SBÍRKA soudních rozhodnutí a stanovisek

Ročník: LXXVI

4
2024

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce, ale jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Místopředseda: JUDr. Petr Šuk
Členové: JUDr. Antonín Draštík, JUDr. Václav Duda, JUDr. Roman Fiala, JUDr. František Púry, Ph.D., JUDr. Zdeněk Krčmář, JUDr. Radek Doležel, JUDr. Vladimír Veselý, Mgr. Aleš Pavel, Mgr. Zdeněk Stuchlík

Adresa redakce:

Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: sbirka@nsoud.cz

Ročník LXXVI

Číslo 4/2024 vychází 22. 5. 2024

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
 - rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);
- nebo
- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH.....	5
č. 16	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 8. 2023, sp. zn. 7 Tdo 607/2023	6
č. 17	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2023, sp. zn. 5 Tdo 1027/2023	15
č. 18	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2023, sp. zn. 7 Td 69/2023	21
ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH, OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH	23
č. 35	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2023, sp. zn. 20 Cdo 1058/2023	24
č. 36	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2023, sp. zn. 24 Cdo 1761/2021	30
č. 37	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2023, sp. zn. 23 Cdo 2856/2022	37
č. 38	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2023, sp. zn. 24 Cdo 3883/2022	44
č. 39	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. 23 Cdo 1888/2022	57
č. 40	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. 23 Cdo 125/2022	68
č. 41	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2023, sp. zn. 30 Cdo 414/2023	81
č. 42	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2023, sp. zn. 27 Cdo 3039/2022	94
č. 43	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2023, sen. zn. 29 ICdo 40/2021	103
č. 44	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2023, sen. zn. 29 ICdo 55/2021	116
č. 45	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2023, sen. zn. 29 ICdo 36/2023	126

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH

č. 16

Usnesení, kterým bylo uloženo ústavní ochranné léčení, se pokládá za oznámené až doručením jeho obsahu.

Oznámení usnesení, Ochranné léčení ústavní

§ 137 tr. ř., § 99 odst. 1, 4 tr. zákoníku

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 8. 2023, sp. zn. [7 Tdo 607/2023](#), ECLI:CZ:NS:2023:7.TDO.607.2023.1

Nejvyšší soud z podnětu dovolání dovolatele J. S. proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. 13 To 125/2023, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Ústí nad Orlicí pod sp. zn. 2 Nt 1803/2023, podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. 13 To 125/2023, podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265m odst. 1 tr. ř. ve věci rozhodl tak, že stížnost J. S., podanou proti usnesení Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 29. 3. 2023, sp. zn. 2 Nt 1803/2023, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

I.

Stručné shrnutí dosavadního řízení

1. Usnesením Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 29. 3. 2023, sp. zn. 2 Nt 1803/2023, bylo dovolateli uloženo ochranné opatření, a to ochranné léčení psychiatrické v ústavní formě podle § 99 odst. 1, odst. 4 tr. zákoníku (výrok I.) a ochranné opatření zabrání věci podle § 101 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku (výrok II.).

2. Proti zmíněnému usnesení podal posuzovaný prostřednictvím svého obhájce stížnost proti všem výrokům. Napadeným usnesením Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. 13 To 125/2023, byla tato stížnost podle § 148 odst. 1 písm. b) tr. ř. zamítnuta jako opožděná.

II.

Obsah dovolání a vyjádření k němu

3. Dovolatel ve svém dovolání směřujícím proti usnesení krajského soudu uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř., protože podle jeho názoru nebyly splněny procesní zákonné podmínky pro zamítnutí řádného opravného prostředku.

4. Namítl, že soud druhého stupně pochybil, pokud za moment rozhodný pro začátek běhu lhůty pro podání stížnosti považoval vyhlášení usnesení, proti kterému stížnost směřovala,

ač měla lhůta pro podání stížnosti běžet až od doručení písemného vyhotovení tohoto usnesení. Jinými slovy, momentem oznámení usnesení ve smyslu § 137 tr. ř. nebylo vyhlášení usnesení, ale až doručení jeho opisu.

5. Svě tvrzení dovolatel odůvodnil tím, že se prvostupňové rozhodnutí v této věci týkalo závažné otázky týkající se omezování osobní svobody, neboť se jím ukládala ochranná léčba v ústavní formě. K tomu odkázal na judikaturu Ústavního soudu, zejména jeho nálezy ze dne 25. 5. 2021, sp. zn. [IV. ÚS 584/21](#).

6. Závěrem dovolatel navrhl Nejvyššímu soudu, aby zrušil rozhodnutí soudu druhého stupně a věc mu vrátil k novému projednání a rozhodnutí.

7. Státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství se ve svém vyjádření ztotožnil s názorem dovolatele i s jeho návrhem. Společně s tím shrnul dosavadní judikaturu Ústavního soudu a poukázal na postupný vývoj až k nálezu Ústavního soudu, na který se odkázal dovolatel ve svém dovolání.

č. 16

III.

Přípustnost dovolání

8. Nejvyšší soud jako soud příslušný k rozhodnutí o dovolání (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání je v této trestní věci přípustné [§ 265a odst. 1, 2 písm. h) tr. ř.], bylo podáno osobou oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na k tomu určeném místě (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.), a splňuje i obligatorní náležitosti obsahu dovolání uvedené v § 265f odst. 1 tr. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

9. Dovolatel ve svém dovolání uplatnil dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř., podle kterého lze dovolání podat, pokud byl zamítnut nebo odmítnut řádný opravný prostředek proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé (srov. § 265a odst. 2 tr. ř.), aniž by byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo protože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. a) až l) tr. ř.

10. K (jediné) námitce dovolatele, podle které nebyly naplněny zákonné procesní podmínky pro zamítnutí jeho stížnosti, neboť vzhledem k povaze usnesení, proti kterému brojil stížností, se mělo za rozhodný okamžik pro začátek běhu lhůty pro podání stížnosti (oznámení) chápat až doručení opisu usnesení, nikoli už jeho vyhlášení, což je argumentace podřaditelná pod první alternativu uplatněného dovolacího důvodu, Nejvyšší soud uvádí následující.

11. Při podání stížnosti proti usnesení v trestním řízení obecně platí, že se podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení tohoto usnesení (§ 143 odst. 1 tr. ř.). Oznámením je přitom míněno buď vyhlášení usnesení v přítomnosti toho, jemuž je třeba usnesení oznámit, anebo doručení opisu usnesení (§ 137 odst. 1 věta za středníkem tr. ř.).

12. Vedle uvedeného obecného pravidla však jsou dány výjimky pro vybraná usnesení, které se pro svou významnost považují vždy za oznámené až doručení jejich opisu, tedy i pokud je jejich vyhlášení přítomna osoba, které je třeba usnesení oznámit. Některé tyto výjimky jsou dány přímo zákonem (usnesení, kterým bylo rozhodnuto o opravném prostředku, viz § 137 odst. 4 tr. ř.), zatímco u některých byla tato výjimka pro jejich významnost dovozena až soudní praxí, zvláště však judikaturou Ústavního soudu. Zde pak bylo konkrétně konstatováno, že nezbytným předpokladem naplnění smyslu a účelu jednak ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces, resp. konkrétněji v rámci práva na obhajobu, jakož i smyslu a účelu práva podat opravný prostředek (stížnost) vůči prvostupňovému soudnímu rozhodnutí, je reálná možnost seznámit se s rozhodovacími důvody obsaženými v rozhodnutí, jež je podrobena stížností kritice. Pouze za těchto podmínek se stěžovateli dostává i kvalifikované možnosti skutkově a právně argumentovat, a tedy v případě svého nesouhlasu zpochybňovat argumenty obsažené v odůvodnění, na nichž výrok jím napadeného rozhodnutí spočívá (nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2009, sp. zn. [IV. ÚS 426/09](#), uveřejněný pod č. 134/2009 Sb. n. a u.). Považovat vyhlášení těchto vybraných usnesení (na rozdíl od doručení jejich opisu) za počátek běhu lhůty pro podání stížnosti, resp. z toho důvodu zamítat stížnosti jako opožděné, by znamenalo vyloučit stěžovatelovo právo na soudní ochranu a na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (nález Ústavního soudu ze dne 5. 1. 2006, sp. zn. [III. ÚS 457/05](#), uveřejněný pod č. 4/2006 Sb. n. a u.). Mezi tato usnesení lze zařadit zejména usnesení, kterým bylo rozhodnuto o povolení obnovy řízení, usnesení týkající se vazebního rozhodování, usnesení o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, usnesení o přeměně alternativních trestů na trest odnětí svobody a usnesení o nařízení výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody (viz ŠÁMAL, P. K počátku a k počítání konce lhůty k podání stížnosti z pohledu Ústavního soudu. *Trestněprávní revue*, 2023, č. 2, s. 75–79, a judikatura tam citovaná).

13. Shodně se státním zástupcem však Nejvyšší soud upozorňuje, že Ústavní soud nebyl v nalézání odpovědi na dotčenou problematiku v této věci (tj. oznámení usnesení o uložení ochranné léčby v ústavní formě) jednotný: V roce 2020 totiž druhý senát Ústavního soudu judikoval, že u usnesení o uložení ochranného léčení v ústavní formě dochází k oznámení již jeho vyhlášením (usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2020, sp. zn. [II. ÚS 2633/19](#)), zatímco třetí senát Ústavního soudu následně ve stejném roce judikoval, že u usnesení, kterými se rozhoduje o tak závažných otázkách, jakými je osobní svoboda nebo meritum věci, dochází k oznámení až doručení jejich opisu (nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. [III. ÚS 2511/19](#), uveřejněný pod č. 113/2020 Sb. n. a u.). Ačkoli pak rozhodnutí třetího senátu Ústavního soudu nezmiňovalo a výslovně nepřekonalo rozhodnutí druhého senátu, obsahově nejsou tato rozhodnutí slučitelná a vedou ve vztahu k této věci k rozdílným závěrům.

14. V této souvislosti je pak na prvním místě vhodné připomenout, že zatímco rozhodnutí druhého senátu mělo formu usnesení, rozhodnutí třetího senátu mělo formu nálezu, přičemž Ústavní soud již dříve vysvětlil, že platí domněnka, že zatímco každý nález je všeobecného významu, mezi usneseními by mohly mít precedenční účinky maximálně jenom ty, které Ústavní soud usnesením svého pléna vybral pro publikaci ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu (pozn. – což není případ dotčeného usnesení druhého senátu Ústavního soudu), a tedy precedenční síla kteréhokoliv nálezu obecně převažuje nad silou usnesení (nález Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. [IV. ÚS 301/05-2](#), uveřejněný

pod č. 190/2007 Sb. n. a u.). Obecné soudy tak nejsou vázány názorem druhého senátu Ústavního soudu, a naopak jsou vázány názorem třetího senátu.

15. Nejvyšší soud se tak přiklání k názoru třetího senátu Ústavního soudu, a to i proto, že se v dalším vývoji ustálil (viz např. dovolatelem odkazovaný náleze Ústavního soudu ze dne 25. 1. 2021, sp. zn. [IV. ÚS 584/21](#)), a také proto, že lépe reflektuje předchozí stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 4. 3. 2020, sp. zn. [Tpin 300/2018](#), uveřejněné pod č. 1/2020 Sb. rozh. tr., podle něhož Ústavní soud ve své judikatuře posunul okamžik, od něhož je možno počítat běh lhůty pro podání stížnosti v trestních věcech v případech rozhodování o tak závažných otázkách, jakými je osobní svoboda (vazba, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, rozhodnutí o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody; obdobně by bylo možno uvažovat i o rozhodnutích o přeměně alternativních trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody) či meritum věci (zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení).

16. V návaznosti na názor třetího senátu Ústavního soudu pak Nejvyšší soud uvádí, že usnesení, resp. jeho výrok, kterým je posuzovanému uloženo ochranné léčení v ústavní formě, je nesporně rozhodnutí, kterým se rozhoduje o osobní svobodě člověka. I Ústavní soud označil uložení ústavního ochranného léčení za závažný zásah do osobní svobody osoby trpící duševní poruchou (náleze Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2017, sp. zn. [III. ÚS 3675/16](#), uveřejněný pod č. 58/2017 Sb. n. a u.). U takového usnesení (tj. ukládajícího takové ochranné opatření) je tudíž oznámení provedeno až doručením jeho opisu, nikoli pouhým vyhlášením ve veřejném zasedání.

17. Na okraj je možné odkázat i na náleze Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2023, sp. zn. [I. ÚS 3218/22](#), podle kterého je nutné shodně přistoupit k počítání běhu stížnostní lhůty i ve vztahu ke státnímu zástupci.

18. K projednávané věci je pak namíste konkrétně uvést, že usnesení soudu prvního stupně bylo v přítomnosti obhájce dovolatele a za účasti dovolatele prostřednictvím videokonference vyhlášeno u veřejného zasedání dne 29. 3. 2023. Opis usnesení byl obhájci dovolatele doručen dne 4. 4. 2023. Stejného dne (tj. 4. 4. 2023), tedy dokonce dříve, než lhůta počala běžet (§ 60 odst. 1, § 143 odst. 1 věta za středníkem tr. ř.), byla obhájcem podána ve věci stížnost. Soud druhého stupně, jenž stížnost proti usnesení zamítl jako opožděnou, ač pro to nebyly splněny procesní podmínky, resp. neuplynula lhůta k podání stížnosti, tak s ohledem na výše uvedené pochybil.

19. Lze doplnit, že pokud soud druhého stupně odkázal na judikaturu Ústavního soudu s tím, že u rozhodnutí o ochranné léčbě v ústavní formě nejde „o případ zbavení osobní svobody formou vazby nebo nepodmíněného trestu odnětí svobody“, Nejvyšší soud upozorňuje, že tyto formy odnětí svobody byly Ústavním soudem uvedeny pouze demonstrativně, jak také vyplývá z textace jeho rozhodnutí (viz zmíněný náleze třetího senátu Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. [III. ÚS 2511/19](#), uveřejněný pod č. 113/2020 Sb. n. a u., bod 16.).

20. Nejvyšší soud připojuje, že ačkoli rozhodnutí soudu prvního stupně je významné ve smyslu zmíněné judikatury Ústavního soudu jen v jednom ze dvou napadených výroků, nelze moment oznámení rozlišovat pro jednotlivé části usnesení. Jinými slovy, moment oznámení usnesení,

resp. moment počátku běhu lhůty pro podání opravného prostředku (stížnosti), se posuzuje jednotně pro celé usnesení, a to vždy ve prospěch osoby, které je usnesení třeba oznámit.

21. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř. byl naplněn.

V.

Rozhodnutí o stížnosti

22. S ohledem na procesní okolnosti věci a s přihlédnutím k požadavku rychlosti a hospodárnosti řízení Nejvyšší soud využil v této konkrétní věci svého práva rozhodnout ve věci sám podle § 265m odst. 1 tr. ř., a tedy v pozici nižšího soudu rozhodl o stížnosti (ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013, str. 3272).

č. 16

Obsah stížnosti

23. Ve své stížnosti proti usnesení Okresního soudu v Ústí nad Orlicí ze dne 29. 3. 2023, sp. zn. 2 Nt 1803/2023, dovolatel napadl oba výroky prvostupňového rozhodnutí, tedy výrok o uložení ochranného léčení psychiatrického v ústavní formě podle § 99 odst. 1, odst. 4 tr. zákoníku (výrok I.) a výrok o zabrání věci podle § 101 odst. písm. c) tr. zákoníku (výrok II.).

24. Ve vztahu k výroku I. uvedl, že činy jinak trestné, kterých se dopustil, nejsou i vzhledem k horní hranici jejich trestní sazby závažné, a tedy uložení ochranného psychiatrického léčení v ústavní formě není přiměřené. Odkázal přitom na svůj dosavadní život a na pozitivní průběh jeho předchozí ambulantní léčby, a právě argumentuje, že by ochranné léčení v ambulantní formě bylo v jeho věci adekvátnější.

25. Ve vztahu k výroku II. dovolatel uvedl, že zabrané věci mají značnou hodnotu nejen majetkovou, ale i sentimentální, neboť byly darem od jeho matky. Zvláště ke ztrátě majetkové hodnoty upřesnil, že v případě budoucích finančních obtíží by mu prodej zabraných věcí mohl podstatně pomoci. Nadto díky dosavadnímu řízení byl seznámen a poučen o tom, že zabrané věci nesmí volně nosit.

26. Závěrem dovolatel navrhl, aby soud napadené prvostupňové rozhodnutí zrušil a sám rozhodl tak, že ukládá ochranné léčení v ambulantní formě a že se nevyhovuje návrhu státního zástupce na uložení zabrání věci.

Přípustnost stížnosti

27. Nejvyšší soud shledal, že stížnost je v této trestní věci přípustná (§ 141 odst. 2, § 239 odst. 2 tr. ř.), byla podána osobou oprávněnou (§ 142 odst. 1 tr. ř.), v zákonné lhůtě a na k tomu určeném místě (§ 143 odst. 1 tr. ř.).

Důvodnost stížnosti

28. Nejvyšší soud v souladu se zákonnými pravidly o stížnostním řízení přezkoumal správnost všech výroků napadeného usnesení soudu prvního stupně, proti kterým stížnost směřovala (§ 147 odst. 1 tr. ř.), a řízení předcházející napadenému usnesení (§ 147 odst. 2 tr. ř.).

29. K napadenému výroku I., kterým bylo dovolateli uloženo ochranné psychiatrické léčení v ústavní formě podle § 99 odst. 1, odst. 4 tr. zákoníku, Nejvyšší soud uvádí následující.

30. Podle § 99 odst. 1 tr. zákoníku soud uloží ochranné léčení – vedle případů uvedených v § 40 odst. 2 a § 47 odst. 1 tr. ř. – jestliže pachatel činu jinak trestného není pro nepřičetnost trestně odpovědný a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný. Při naplnění těchto podmínek je uložení ochranného léčení obligatorní; naplnění podmínek je soud povinen dokazovat (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 4. 1991, sp. zn. [11 Tz 22/91](#), uveřejněné pod č. 24/1992 Sb. rozh. tr.).

31. K podmínce spáchání činu jinak trestného Nejvyšší soud uvádí, že bylo prokázáno, že dovolatel (zjednodušeně řečeno) dne 7. 11. 2022 vícekrát vystřelil za určité situace ze stříelné zbraně ve společných prostorách obytného domu s číslem XY v obci XY, okres Ústí nad Labem, což bylo namístě posoudit jako čin jinak trestný, jinak naplňující znaky výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku. O tom byl podán důkaz vlastním doznáním dovolatele u veřejného zasedání ze dne 29. 3. 2023 a spáchání skutku vyplývalo i z přílohového spisu Policie České republiky, která zmíněný útok prověřovala a řízení posléze ukončila usnesením o odložení věci podle § 159a odst. 1 tr. ř. ze dne 10. 2. 2023, č. j. KRPE-97846-128/TČ-2022-171171, a to s ohledem na učiněná zjištění stran duševního stavu dovolatele. Obdobně bylo prokázáno spáchání činu jinak trestného ve smyslu § 353 odst. 1 tr. zákoníku (nebezpečné vyhrožování), kterého se měl dovolatel dopustit (opět zjednodušeně řečeno) vyhrožováním sousedce L. B. Lze zmínit, že dovolatel popsané závěry ani v rámci veřejného zasedání konaného soudem prvního stupně v konečném důsledku nerozporoval.

32. Rovněž bylo prokázáno, že dovolatel jednal v nepřičetnosti vlivem duševní poruchy, která narušovala jeho kontakt s objektivní realitou a zejména jeho rozpoznávací schopnosti, které byly zcela vymizelé (schopnosti ovládací byly sníženy měrou podstatou), což vyplývalo ze znaleckého posudku MUDr. Petra Hromady pořízeného v přípravném řízení vedeném proti dovolateli pod zmíněným č. j. KRPE-97846/TČ-2022-171171. Ani tento závěr dovolatel nezpochybnil.

33. Nepřičetnost dovolatele v době konání vylučuje trestnost jeho činů, které by však jinak naplňovaly zákonné znaky trestných činů výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku a nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku; s tímto hmotně právním posouzením a odůvodněním soudu prvního stupně se Nejvyšší soud ztotožňuje. Tím se tento čin stává tzv. činem jinak trestným pro nedostatek subjektivní stránky trestného činu (srov. KRATOCHVÍL, V. In: HENDRYCH, D. a kol. Právníký slovník. Praha: C. H. Beck, 2009), který představuje zmíněnou první podmínku uložení ochranného léčení. Tato podmínka tedy v řízení byla naplněna.

34. K námitce dovolatele týkající se závažnosti činu jinak trestného pak Nejvyšší soud upozorňuje, že postup podle § 99 odst. 1 tr. zákoníku je postup tzv. obligatorní, což znamená, že soud za naplnění zákonných podmínek musí k uložení ochranného léčení přistoupit bez dalšího, tedy i bez ohledu na závažnost spáchaného činu. Nadto, k závažnosti činu jsou ochranná opatření indiferentní, protože v sobě neobsahují morálně politický odsudek činu, jímž jsou podmíněna. Jejich účelem není potrestání pachatele, nýbrž jeho léčení a výchova (VANDUCHOVÁ, M. In: ŠÁMAL, P. Trestní právo hmotné. 8. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 414–415).

35. K podmínce nebezpečnosti pobytu pachatele činu jinak trestného na svobodě ve smyslu § 99 odst. 1 tr. zákoníku Nejvyšší soud nejdříve připomíná, že tato podmínka je naplněna, jestliže je vysoce pravděpodobné, že nepřičetná osoba, která spáchala čin jinak trestný, bude útočit znovu na zájmy chráněné trestním zákonem, a to pod vlivem duševní poruchy. To je třeba posoudit na základě zjištění o povaze a chování nepřičetné osoby a na základě posudku znalců z oboru psychiatrie o tom, zda duševní porucha je takového rázu, že pobyt nepřičetné osoby na svobodě je i pro budoucnost v uvedeném smyslu nebezpečný (rozhodnutí uveřejněné pod č. [11/1974](#) Sb. rozh. tr.). Toto nebezpečí nelze vyvozovat pouze z jednání, které vykazuje v daném případě znaky činu jinak trestného (uveřejněné pod č. [50/1968](#) Sb. rozh. tr.).

36. Při zjištění naplnění druhé podmínky soud prvního stupně vycházel předně ze shora zmíněného znaleckého posudku v oblasti psychiatrie, který v závěru odhaduje riziko opětovného škodlivého jednání dovolatele jako extrémně vysoké. Dovolatel podle znalce trpí organickou poruchou s bludy, která se u něj projevuje bludnou podezíravostí vůči okolí a bludně nadneseným sebehodnocením, důsledkem čehož neakceptuje sociální a právní normy, navíc se kvůli tomu i neúměrně ozbrojuje. Dovolatel je podle názoru znalce pro společnost rizikový; jeho bludné představy se nemění. Závěry znaleckého posudku pak soud prvního stupně doplnil o vlastní úvahy vztahující se právě k ozbrojování dovolatele a k jeho chování během veřejného zasedání. Pokud pak soud prvního soudu došel k závěru, že pobyt dovolatele na svobodě by byl nebezpečný, Nejvyšší soud k tomu nemá žádných výhrad a neshledává v tomto závěru žádné pochybení.

37. K formě ochranného léčení Nejvyšší soud uvádí, že podle § 99 odst. 4 tr. zákoníku uloží soud ochranné léčení psychiatrické v ústavní nebo ambulantní formě, přitom přihlédne k povaze duševní poruchy (např. zda jde o duševní nemoc typu psychózy nebo jinou duševní chorobu anebo nemoc nervovou, např. epilepsii, či jinou nemoc nebo závislost apod.) a léčebné možnosti takové nemoci, zejména z hlediska, zda postačí ambulantní péče nebo zda je nutné umístit pachatele do příslušného zdravotnického zařízení (nejčastěji půjde o psychiatrickou nemocnici). V tomto směru se soud bude opírat především o znalecký posudek o duševním stavu obviněného, ale jeho závěry bude třeba vždy podrobit kritickému přezkoumání tak, aby byla naplněna litera zákona (ŠÁMAL, P., ŠKVAJN, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1503).

38. Soud prvního stupně při uložení ústavní formy ochranného léčení vycházel znovu především ze znaleckého posudku v oblasti psychiatrie, ze kterého nad rámec shora zmíněného vyplynulo, že bez úspěšného zaléčení dovolatel zapadne do jeho bludného systému a posílí se jeho paranoidní nastavení, a tedy je nutné uložit ochranné léčení v ústavní formě. Soud prvního stupně k tomu připojil i to, že jeho minulá spolupráce s psychiatry byla problematická, vystřídal několik psychiatrických ambulancí, a dokonce i k samotným lékařům chodíval ozbrojený. Plány dovolatele, podle kterých hodlá žít osamostatněný pobyt na svobodě mimo spory a ve společnosti přátel a přírody, soud prvního stupně posoudil jako nejen smyšleně idealistické, ale také prakticky neuskutečnitelné, když si dovolatel právě kvůli svému nastavení není schopen dlouhodobě udržet práci, což je pro samostatnost jedince klíčové. Soud prvního stupně i tuto část rozhodnutí logicky odůvodnil, opřel o odborný znalecký posudek a doplnil vlastními úvahami. Nejvyšší soud s ohledem na okolnosti případu

souhlasí a nemá žádných výhrad, pokud soud prvního stupně rozhodl uložit ochranné léčení v ústavní formě.

39. Výrok I. napadeného usnesení je tudíž bez vady.

40. K napadenému výroku II., kterým bylo dovolateli uloženo zabrání věci podle § 101 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku, Nejvyšší soud uvádí následující.

41. Podle § 101 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku může soud uložit, že se zabírá věc, ohrožuje-li bezpečnost lidí nebo majetku, popřípadě společnosti, anebo hrozí nebezpečí, že bude sloužit ke spáchání zločinu.

42. K podmínkám ukládání zabrání věci pak již Ústavní soud vysvětlil, že soudy nemohou při rozhodování o zabrání věci podle § 101 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku postupovat paušálně a zabrat veškeré věci se souhrnným odůvodněním, že hrozí nebezpečí, že budou eventuálně sloužit ke spáchání zločinu, naopak se musejí zabývat otázkou existence tohoto nebezpečí ve vztahu k jednotlivým typovým skupinám těchto věcí. Nebezpečí, že věc bude sloužit ke spáchání zločinu, přitom nelze dovozovat z pouhé možnosti takového použití. Zabrání věci, respektive s ním spojený zásah do vlastnického práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, musí být odůvodněn konkrétními okolnostmi, z nichž bude vyplývat alespoň taková míra pravděpodobnosti uvedeného následku, která bude potřebu tohoto zásahu s ohledem na obvyklý chod věcí rozumně odůvodňovat. Vždy je přitom nutno zohlednit, zda stanoveného cíle nelze dosáhnout jiným způsobem, který by byl k ústavně zaručeným právům vlastníka věci šetrnější a nevyžadoval by zánik tohoto jeho práva, tedy dbát na požadavek přiměřenosti vyplývající z čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a také z § 96 tr. zákoníku. Z rozhodnutí soudu o zabrání věci přitom musí být seznatelné, z jakého důvodu nebylo uloženo takovéto šetrnější povinnosti možné. Nerespektováním všech těchto zásad dochází k porušení práva na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2019, sp. zn. [II. ÚS 2046/19](#), uveřejněný pod č. 160/2019 Sb. n. a u.).

43. Soud prvního stupně překročil vedle uložení ochranného léčení i k zabrání věci podle § 101 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku. Mezi zabranými věcmi byla střelná zbraň s různým střeleckým příslušenstvím a dvě mačety, neboť všechny tyto předměty jsou způsobilé a určené fungovat jako zbraně (nebo příslušenství k nim), a tedy je jejich držení dovolatelem vzhledem k jeho zjištěnému duševnímu stavu a souvisejícímu jednání krajně společensky nežádoucí a představuje hrozbu pro zájmy chráněné zákonem, včetně těch nejvyšších zájmů, jako jsou život a zdraví. Soud prvního stupně tuto hrozbu správně identifikoval a ve svém rozhodnutí dostatečně popsal a odůvodnil. Navíc i znalec v závěru svého, již výše zmiňovaného posudku uvedl, že dovolatel by neměl být v žádném případě ozbrojen.

44. Nejvyšší soud přitom neopomíjí námitky dovolatele ohledně hodnoty zabraných věcí, neboť lze konstatovat, že s touto hodnotou sílí zásah do ústavního práva dovolatele na ochranu majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V daném případě však uložení ochranného opatření, resp. zásah do práva dovolatele, nadále zůstává v rovnováze a přiměřenosti s účelem tohoto opatření, které má ve své ryze preventivní povaze zabránit dalšímu škodlivému jednání, kterým by dovolatel v budoucnu ohrožoval zákonem

chráněné zájmy. Nejvyšší soud tak nemá k uložení zabrání věci podle § 101 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku žádné výhrady, jeho uložení je společensky žádané, zákonné a jeho účelu nelze dosáhnout šetrnějším způsobem.

45. Výrok II. napadeného usnesení je rovněž bez vady.

46. Nejvyšší soud v návaznosti na uvedené postupem podle § 265m odst. 1 tr. ř. a § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. stížnost dovolatele zamítl pro nedůvodnost.

VI. Závěr

47. Ze shora uvedeného závěru vyplývá, že se soud druhého stupně při posuzování včasnosti podání opravného prostředku neřídil závaznou judikaturou Ústavního soudu a zasáhl jednak do ústavně zaručeného práva dovolatele na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) a v tom rámci do práva na obhajobu, ale také do práva na přístup k soudu (čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod), ačkoli toto právo vyžaduje, aby měl ten, komu svědčí právo podat opravný prostředek, nejen právem garantovanou, ale také praktickou možnost napadnout akt, který zasahuje do jeho práv (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 4. 12. 1995, Bellet proti Francii, č. [23805/94](#)). S ohledem na to Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil. Poté ve věci podle § 265m odst. 1 tr. ř. rozhodl sám tak, že stížnost dovolatele zamítl podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou.

48. Nejvyšší soud se souhlasem dovolatele a státního zástupce činného u Nejvyššího státního zastupitelství rozhodl podle § 265r odst. 1 písm. c) tr. ř. v neveřejném zasedání.

č. 17

Insolvenční správce ustanovený v insolvenčním řízení, které je vedeno ve věci úpadku obviněné právnické osoby, není osobou, která může činit úkony za obviněnou právnickou osobu podle § 21 odst. 1 o. s. ř. a § 34 odst. 1 t. o. p. o., ani ji zastupovat jako zmocněnec podle § 34 odst. 2 t. o. p. o. či jako opatrovník podle § 34 odst. 5 t. o. p. o. Proto ani nemůže zvolit obviněné právnické osobě (dlužníku) obhájce a iniciovat tak za ni podání dovolání.

Řízení proti právnické osobě, Insolvenční správce, Dovolání, Zastupování právnické osoby v trestním řízení

§ 34 odst. 1, 2, 5 t. o. p. o., § 265d odst. 2 tr. ř.

č. 17

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2023, sp. zn. [5 Tdo 1027/2023](#), ECLI:CZ:NS:2023:5.TDO.1027.2023.1

Nejvyšší soud podle § 265i odst. 1 písm. c) tr. ř. odmítl dovolání, které podala AS ZIZLAVSKY, v. o. s., insolvenční správkyně obviněné právnické osoby, obchodní společnosti R. Š., s.r.o., proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 3. 2023, sp. zn. 4 To 5/2023, který rozhodoval jako soud odvolací v trestní věci vedené u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 3 T 49/2020.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 25. 8. 2022, sp. zn. 3 T 49/2020, byla obviněná obchodní společnost R. Š., s. r. o. (dále též jen „obviněná“), uznána vinnou zločinem poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 4 písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „tr. zákoník“). Za tento zločin uložil krajský soud obviněné podle § 222 odst. 2 tr. zákoníku (správně § 222 odst. 4 tr. zákoníku – pozn. Nejvyššího soudu) ve spojení s § 20 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „t. o. p. o.“), a § 73 odst. 3 tr. zákoníku trest zákazu činnosti spočívající v zákazu výkonu podnikatelské činnosti záležející v pronájmu nemovitostí, bytů a nebytových prostor a výrobě, obchodě a službách neuvedených v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona, a to na dobu sedmi let. Stejným rozsudkem bylo rozhodnuto rovněž o vině a trestu spoluobviněného M. B. V adhezním řízení krajský soud podle § 228 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „tr. ř.“), uložil spoluobviněnému M. B. povinnost zaplatit poškozeným B. O. a H. O. na náhradu škody částku ve výši 35 200 000 Kč a podle § 229 odst. 1 tr. ř. zároveň odkázal další označené poškozené s jejich nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

2. Proti citovanému rozsudku podali odvolání obviněný M. B., v neprospěch obou obviněných také státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Praze a někteří poškození. Vrchní soud v Praze rozhodl o všech odvoláních rozsudkem ze dne 23. 3. 2023, sp. zn. 4 To 5/2023, tak,

že podle § 258 odst. 1 písm. b), d), f) tr. ř. z podnětu odvolání obviněného M. B., státního zástupce a poškozených manželů O. napadený rozsudek v celém rozsahu zrušil a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že oba obvinění uznal vinnými zločinem poškození věřitele podle § 222 odst. 1 písm. a), odst. 4 písm. a) tr. zákoníku, obviněnou právnickou osobu s odkazem na § 8 odst. 2 písm. a) t. o. p. o. Za tento zločin vrchní soud odsoudil obviněnou právnickou osobu ke stejnému trestu, jaký jí byl uložen rozsudkem krajského soudu a rozhodl rovněž o trestu spoluobviněného M. B. V adhezním řízení vrchní soud podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložil oběma obviněným povinnost zaplatit společně a nerozdílně poškozeným B. O. a jeho manželce H. O. na náhradu škody částku ve výši 35 200 000 Kč a ostatní poškozené podle § 229 odst. 1 tr. ř. odkázal s jejich nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Další podaná odvolání Vrchní soud v Praze podle § 256 tr. ř. zamítl jako nedůvodná.

3. Skutek, jímž byli obvinění uznáni vinnými, je podrobně popsán v rozhodnutích soudů obou stupňů, která jsou stranám dobře známa a rovněž s ohledem na způsob rozhodnutí Nejvyššího soudu na ně lze plně odkázat.

č. 17

II.

Dovolání insolvenční správky obviněné právnické osoby

4. Uvedený rozsudek Vrchního soudu v Praze napadla insolvenční správky obviněné obchodní společnosti R. Š., s. r. o., obchodní společnost AS ZIZLAVSKY, v. o. s. (dále též jen „insolvenční správky“), dovoláním a učinila tak prostřednictvím advokáta. Tato věc byla původně vedena u Nejvyššího soudu společně s trestní věcí spoluobviněného M. B. pod sp. zn. [5 Tdo 821/2023](#). Vzhledem k očekávanému delšímu projednání dovolání jmenovaného spoluobviněného rozhodl Nejvyšší soud v zájmu ekonomie řízení usnesením ze dne 31. 10. 2023, sp. zn. [5 Tdo 821/2023-I](#), o vyloučení trestní věci obviněné obchodní společnosti R. Š., s. r. o., ze společného řízení k samostatnému projednání a rozhodnutí.

5. Insolvenční správky směřovala své výhrady výlučně proti výroku napadeného rozsudku, jímž byli oba obvinění uznáni povinnými zaplatit na náhradu škody poškozeným manželům O. společně a nerozdílně částku 35 200 000 Kč. Úvodem připomněla, že dne 23. 12. 2021 bylo zahájeno u Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci insolvenční řízení ve věci úpadku obchodní společnosti R. Š., s. r. o., insolvenční správky byla ustanovena AS ZIZLAVSKY, v. o. s., s tím, že následně bylo tímtož soudem rozhodnuto o prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Své oprávnění k využití dovolání jako mimořádného opravného prostředku v trestním řízení vedeném proti právnické osobě, která je v úpadku a na jejíž majetek byl prohlášen konkurs, dovodila insolvenční správky z ustanovení § 246 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „IZ“).

6. V dovolání uplatnila insolvenční správky dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., jehož naplnění spatřuje stručně shrnuto v tom, že vrchní soud nesprávně uložil obviněné povinnost nahradit poškozeným manželům O. škodu ve shora uvedené výši, přestože v době rozhodnutí soudu již probíhalo ohledně obviněné insolvenční řízení a oba jmenovaní poškození se do něho přihlásili jako věřitelé se stejnou pohledávkou, již uplatnili i v trestním řízení z pozice poškozených. Vzhledem k tomu, že pohledávka manželů O., jak byla zjištěna v insolvenčním řízení, je shodná s částkou, v jaké zavázal Vrchní soud v Praze v napadeném rozsudku obviněnou právnickou osobu (dlužníka) k náhradě škody stejným věřitelům,

považuje insolvenční správkyňe tento výrok za nepřipustnou duplicitu bezprecedentně zvýhodňující jmenované poškozené oproti ostatním přihlášeným věřitelům obviněné (dlužníka). Domnívá se, že za dané procesní situace byl Vrchní soud v Praze povinen v souladu s § 229 odst. 1 tr. ř. odkázat poškozené manžele O. s jejich nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních a nechat jejich pohledávky vypořádat v probíhajícím insolvenčním řízení podle pravidel vyplývajících z insolvenčního zákona. Insolvenční správkyňe proto navrhla, aby Nejvyšší soud částečně zrušil výše citovaný rozsudek Vrchního soudu v Praze v rozsahu napadeného výroku a dále sám rozhodl tak, že povinnost k náhradě škody poškozeným manželům O. vyslovil výlučně spoluobviněnému M. B.

7. Nejvyšší státní zástupce nevyužil svého práva vyjádřit se k podanému dovolání. Naproti tomu se k němu vyjádřili poškození B. O. a jeho manželka H. O. prostřednictvím své společné zmocněnkyně. Ve svém podání vyjádřili přesvědčení o tom, že trestní řád ani žádný jiný právní předpis neumožňuje insolvenčnímu správci podat dovolání. Navrhli proto, aby je Nejvyšší soud odmítl jako podané osobou neoprávněnou podle § 265i odst. 1 písm. c) tr. ř.

č. 17

III.

Posouzení podmínek pro projednání dovolání

8. Nejvyšší soud nejprve zkoumal, zda jsou splněny formální podmínky pro konání dovolacího řízení na podkladě podání předloženého insolvenční správkyňi, především, zda jde o osobu oprávněnou podat v trestním řízení dovolání. Podle § 265d odst. 1 tr. ř. mohou dovolání podat (a) nejvyšší státní zástupce, (b) příslušný orgán Úřadu evropského veřejného žalobce, pokud veřejnou žalobu před soudem zastupoval evropský pověřený žalobce nebo evropský žalobce, a (c) obviněný prostřednictvím obhájce (srov. též § 265d odst. 2 tr. ř.). Tento výčet je taxativní, a je tudíž nepochybné, že žádná další osoba (například ministr spravedlnosti) nemůže podat dovolání, a to ani tehdy, jestliže vystupovala v původním řízení v procesním postavení strany, například poškozený nebo zúčastněná osoba. Vzhledem k tomu, že dovolání je mimořádným opravným prostředkem, kterým je napadáno již pravomocné rozhodnutí soudu druhého stupně, nejsou k jeho podání oprávněny ani osoby vyjmenované v § 247 odst. 2 tr. ř., jimž svědčí právo podat ve prospěch obžalovaného odvolání, tedy řádný opravný prostředek. Pro posouzení aktivní legitimace insolvenční správkyňe k podání dovolání v posuzované trestní věci proto bylo nutné vypořádat se s otázkou, zda jde o osobu, jež je oprávněna v trestním řízení vystupovat jménem či za obviněnou právnickou osobu, tedy dlužníka.

9. Nejprve je třeba připomenout, že podle § 34 odst. 1 t. o. p. o. činí za právnickou osobu v (trestním) řízení úkony ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem podle občanského soudního řádu. Tato osoba musí prokázat své oprávnění k činění úkonů za právnickou osobu (např. písemné pověření zaměstnance právnické osoby od jejího statutárního orgánu, prokuristy, pokud je oprávněn právnickou osobu zastupovat samostatně, či vedoucího odštěpného závodu). Podle § 34 odst. 2 t. o. p. o. si právnická osoba může zvolit zmocněnce. Zmocnění k zastoupení se prokazuje písemnou plnou mocí. Plnou moc lze udělit i ústně do protokolu. V řízení může za právnickou osobu činit úkony současně jen jedna osoba určená podle § 34 odst. 1 nebo odst. 2 t. o. p. o. Dále platí, že takovou jedinou osobou (§ 34 odst. 3 t. o. p. o.) nemůže být obviněný, poškozený nebo svědek vystupující v téže věci (§ 34 odst. 4 t. o. p. o.).

10. Jak vyplývá z výše citovaných ustanovení zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, pro určení osoby oprávněné činit za právnickou osobu úkony v trestním řízení je třeba primárně vycházet z hledisek pro jednání právnické osoby, jak jsou vymezena v procesní normě týkající se občanského soudního řízení. Zákonodárce zde využil odkaz na zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „o. s. ř.“), jenž ve svém § 21 odst. 1 nejprve stanoví, které konkrétní osoby mohou právně jednat za právnickou osobu. Jde o (a) člena jejího statutárního orgánu, (b) jejího zaměstnance (člena) pověřeného k tomu statutárním orgánem, (c) vedoucího jejího odštěpného závodu, jde-li o věci týkající se tohoto závodu, nebo (d) jejího prokuristu, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.

11. Komentářová literatura zastává názor, že na jednání za právnickou osobu v trestním řízení se v nezbytné míře neodporující zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob nebo povaze věci použijí také další odstavce ustanovení § 21 o. s. ř., které vylučují jednání osob uvedených v jeho odstavci 1 (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 732 a násl.). Podle § 21 odst. 2 o. s. ř. se prvního odstavce nepoužije, stanoví-li tento nebo zvláštní zákon, že za právnickou osobu jednájí jiné osoby. Jako příklad lze uvést jednání likvidátorem v případě, že je právnická osoba v likvidaci (§ 189 a § 193 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů; srov. FENYK, J. a kol. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 187). Takovým zvláštním zákonem by potenciálně mohl být rovněž insolvenční zákon, na nějž insolvenční správce odkazovala, který v § 246 odst. 1 větě první stanoví, že prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Při hlubším zkoumání této otázky je však nutno odmítnout konstrukci umožňující insolvenčnímu správci činit za právnickou osobu v trestním řízení úkony, a tedy případně i podat dovolání, a to z níže uvedených důvodů.

12. V první řadě je třeba připomenout, že přechod oprávnění dlužníka nakládat se svým majetkem, resp. s majetkovou podstatou na insolvenčního správce ve smyslu § 246 odst. 1 IZ nečiní z dlužníka osobu, která by ztratila způsobilost být účastníkem řízení v řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do majetkové podstaty, ani způsobilost procesní (srov. rozhodnutí č. [17/1998](#) Sb. rozh. obč. a stanovisko č. [52/1998](#), bod XXIII. Sb. rozh. obč., též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, sp. zn. [29 Cdo 819/2018](#)). K obdobné situaci týkající se dispozičních oprávnění insolvenčního správce k majetkové podstatě dochází též ve smyslu § 229 odst. 3 písm. c) IZ, podle něhož nestanoví-li insolvenční zákon jinak, je takovou oprávněnou osobou v době následující po prohlášení konkursu na majetek dlužníka právě ustanovený insolvenční správce. Soudní praxe v návaznosti na zákonnou úpravu tedy učinila poměrně jasný závěr, podle něhož dlužník je i po prohlášení konkursu na jeho majetek způsobilý svým procesním úkonem (podanou žalobou) zahájit soudní řízení a docílit vydání meritorního rozhodnutí, byť by vzhledem k nedostatku dispozičního oprávnění šlo o rozhodnutí zamítavé. V rámci výkladu této otázky je tudíž třeba důsledně odlišovat procesní úkony samotného dlužníka od úkonů insolvenčního správce, který v případných soudních řízeních týkajících se majetkové podstaty nevystupuje jako zástupce dlužníka (srov. výše citované rozhodnutí č. [17/1998](#) Sb. rozh. obč.; srov. též § 40 odst. 3 věta první IZ, podle něhož insolvenční správce jedná svým jménem na účet dlužníka, pokud na něho přešlo oprávnění

nakládat s majetkovou podstatou). Již z tohoto důvodu nelze dospět k závěru, že by vznik účinků prohlášení konkursu na majetek dlužníka měl z jednání za právnickou osobu – dlužníka vylučovat osoby uvedené v § 21 odst. 1 o. s. ř. Speciální úprava obsažená v § 20 IZ týkající se zastoupení účastníků insolvenčního řízení v podstatě rovněž nezabývá statutární orgán právnické osoby odpovědnosti plynoucí z jeho pozice statutárního orgánu v insolvenčním řízení, což je dalším argumentem pro závěr, podle něhož insolvenční správce nemůže zastupovat dlužníka. Na podporu vyslovených úvah ohledně postavení insolvenčního správce v jiném než insolvenčním řízení považuje Nejvyšší soud za vhodné připomenout například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2023, sp. zn. [24 Cdo 1476/2022](#), podle něhož insolvenční správce dlužníka, o němž lze mít důvodně za to, že je zůstavitelovým dědicem, není účastníkem řízení při projednání pozůstalosti. Dojde-li k tomu, že usnesení o dědictví nabude právní moci, je toto řízení skončeno a skutečnost, že dlužník činil v řízení o pozůstalosti právní jednání, v jejichž důsledku z dědictví obdržel méně, než činí jeho dědický podíl, bez souhlasu insolvenčního správce, nemůže ovlivnit nastalý účinek právní moci rozhodnutí o dědictví.

13. V návaznosti na výše uvedené je vhodné ještě poukázat na samotné postavení, které zákon insolvenčnímu správci přiznává. Jak již bylo zmíněno, v insolvenčním řízení jde o procesní subjekt (§ 9 IZ), osobu odlišnou od účastníků řízení (§ 14 IZ) i zástupců účastníků řízení (§ 20 IZ), která vykonává procesní práva a plní procesní povinnosti, stanovené jí insolvenčním zákonem. Insolvenční správce nezastává roli zástupce dlužníka, ani roli zástupce věřitelů (srov. rozhodnutí č. [10/2016](#) Sb. rozh. obč.), nýbrž hájí veřejný zájem, který se prolíná celým insolvenčním zákonem a naplňuje jeho účel (JURÁŠ, M. § 9 [Procesní subjekty]. In: SPRINZ, P. a kol. Insolvenční zákon. 1. vydání, 4. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 2023 [online], marg. č. 16; [cit. 2023-11-15]. Dostupné na: <https://www.beck-online.cz>). Insolvenční správce a úpadce tedy stojí po celou dobu insolvenčního řízení vedle sebe, v některých fázích tohoto řízení mohou stát také proti sobě. Nicméně v této souvislosti nelze přehlížet ustanovení § 36 odst. 1 IZ, podle něhož je insolvenční správce povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí; je povinen vyvinout veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Společnému zájmu věřitelů je povinen dát při výkonu funkce přednost před zájmy vlastními i před zájmy jiných osob. V praxi přitom nelze vyloučit situace, v nichž někteří z věřitelů, jejichž uspokojení musí insolvenční správce v souladu s citovaným ustanovením fakticky podřadit své vlastní zájmy i zájmy dlužníka (jiné osoby), mohou být zároveň poškozenými v souběžně probíhajícím trestním řízení. Je tomu tak ostatně rovněž v posuzované trestní věci, v níž zájmy poškozených manželů O. (přihlášených věřitelů v insolvenčním řízení) jsou z povahy věci ve střetu se zájmy obviněné právnické osoby (dlužníka) i jejích ostatních věřitelů. Podstatné je i to, že ve vybraných fázích insolvenčního řízení mohou insolvenční správce a dlužník vystupovat i přímo proti sobě, například při zjišťování majetkové podstaty postupem podle § 209 a násl. IZ. Úkolem insolvenčního správce je naplnit účel insolvenčního řízení, k čemuž má vést jeho vystupování v průběhu insolvenčního řízení, insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn [§ 5 písm. a) IZ]. Proto se vztah insolvenčního správce k jednotlivým účastníkům může dostat do určitého rozporného zájmu nejen k úpadci samotnému, ale též k některým z věřitelů, resp. může nastat i nesoulad mezi zájmy jednotlivých věřitelů navzájem. V této souvislosti nelze opomenout, že možnost jednání insolvenčního správce za obviněnou právnickou osobu v trestním řízení by podle Nejvyššího soudu byla vyloučena rovněž s odkazem na § 21 odst. 4 o. s. ř., podle něhož nemůže

za právnickou osobu jednat ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy právnické osoby (srov. přiměřeně též rozsudek Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 21. 3. 2023, sp. zn. 6 To 54/2022, dostupný na <https://www.beck-online.cz>).

14. S ohledem na všechny shora popsané skutečnosti nepovažuje Nejvyšší soud za žádoucí připustit situaci, aby úkony v trestním řízení za obviněnou právnickou osobu činila osoba, která v řízení vedeném ohledně úpadku právnické osoby jako dlužníka vystupuje zároveň v pozici insolvenčního správce, a to ať už jako osoba oprávněná podle občanského soudního řádu (§ 34 odst. 1 t. o. p. o.), zvolený zmocněnec (§ 34 odst. 2 t. o. p. o.), případně též jako soudem ustanovený opatrovník (§ 34 odst. 5 t. o. p. o.). Z toho také vyplývá, že insolvenční správce ani nemůže obviněné právnické osobě za účelem podání dovolání zvolit obhájce, a případně tak iniciovat podání dovolání obviněným prostřednictvím obhájce (§ 33 odst. 1 věta třetí a § 37 tr. ř. ve spojení s § 35 odst. 1 t. o. p. o.). Pokud insolvenční správce, případně jím zmocněný advokát, učiní v trestním řízení podání označené jako dovolání, jde pouze o projev jeho vlastní vůle, nikoli o úkon, k němuž by byl oprávněn v trestní věci obviněné právnické osoby. V této souvislosti lze rovněž opětovně zmínit, že podle § 265d odst. 1 tr. ř. je oprávněn podat dovolání pouze taxativně vymezený okruh osob, mezi nimiž insolvenční správce není zařazen. Z toho plyne, že insolvenční správce nemůže ani vystupovat v trestním řízení vedeném proti obviněné právnické osobě vlastním jménem, nepřísluší mu tudíž samostatné dovolací právo.

15. Pro úplnost je třeba dodat, že za této procesní situace nepřichází v úvahu ani použití ustanovení § 265d odst. 2 tr. ř., které se uplatní jen ohledně dovolání, resp. podání učiněného obviněným, popřípadě osobami oprávněnými podat v jeho prospěch odvolání. Vzhledem k tomu, že insolvenční správce nereprezentuje v trestním řízení obviněnou právnickou osobu a nejde ani o osobu, která by mohla v její prospěch podat odvolání (§ 247 odst. 2 tr. ř.), nutno na dovolání jako mimořádný opravný prostředek, které insolvenční správce v posuzované trestní věci obviněné právnické osoby – obchodní společnosti R. Š., s. r. o., podala, nahlížet obdobně jako na dovolání poškozeného (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2005, sp. zn. [11 Tdo 1390/2005](#), uveřejněné v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, roč. 2006, sv. 21 pod č. T 851), případně též zúčastněné osoby a odmítnout je podle § 265i odst. 1 písm. c) tr. ř.

IV.

Závěrečné shrnutí

16. Nejvyšší soud tedy z uvedených důvodů dospěl k závěru, že obchodní společnost AS ZIZLAVSKY, v. o. s., vystupující v posuzované trestní věci v postavení insolvenčního správce obviněné právnické osoby – obchodní společnosti R. Š., s. r. o., není osobou, které přísluší právo podat dovolání. Proto je podle § 265i odst. 1 písm. c) tr. ř. odmítl jako podané osobou neoprávněnou, aniž by podle § 265i odst. 3 tr. ř. přezkoumával zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí nebo jemu předcházejícího řízení. Za splnění podmínek § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. mohl Nejvyšší soud učinit toto rozhodnutí v neveřejném zasedání.

č. 18

Místní příslušnost soudu ve smyslu § 18 odst. 1 tr. ř. k projednání věci vedené pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. g) tr. zákoníku není určena místem, v němž se nachází soud, jenž vydal rozhodnutí, na jehož základě měl obviněný nastoupit výkon trestu odnětí svobody. Rozhodující je v této souvislosti místo, kde se zdržoval po uplynutí lhůty stanovené k nástupu trestu odnětí svobody, nebo místo, kde měl nastoupit, ale nenastoupil výkon trestu do určené věznice.

Místní příslušnost, Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

§ 18 odst. 1 tr. ř., § 337 odst. 1 písm. g) tr. zákoníku

č. 18

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2023, sp. zn. [7 Td 69/2023](#), ECLI:CZ:NS:2023:7.TD.69.2023.1

Nejvyšší soud ve věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 2 T 166/2023 podle § 24 odst. 1 tr. ř. rozhodl, že k projednání věci je příslušný Obvodní soud pro Prahu 6.

I.

Návrh na určení místní příslušnosti

1. U Městského soudu v Brně byla dne 23. 11. 2023 na obviněnou K. K. podána obžaloba pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. g) tr. zákoníku.

2. Dne 13. 12. 2023 byl Nejvyššímu soudu předložen trestní spis s usnesením Městského soudu v Brně ze dne 24. 11. 2023, sp. zn. 2 T 166/2023, jímž byla věc podle § 314c odst. 1 písm. a) tr. ř. z důvodu uvedeného v § 188 odst. 1 písm. a) tr. ř. předložena Nejvyššímu soudu k rozhodnutí o místní příslušnosti. Městský soud v Brně odůvodnil své rozhodnutí tím, že místem spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. g) tr. zákoníku je jak místo, kde se pachatel zdržoval po uplynutí lhůty stanovené k nástupu trestu odnětí svobody, tak místo, kde pachatel měl nastoupit, ale nenastoupil výkon trestu do určené věznice. Obviněná se po celou dobu nenastoupení výkonu trestu pohybovala v Praze, konkrétně se měla pravidelně zdržovat na adrese XY, Praha 4, a nastoupit výkon trestu měla do Vazební věznice Praha – Ruzyně v Praze 6. Městský soud v Brně má vzhledem k ustanovení § 18 odst. 1 tr. ř. za to, že není místně příslušný a že místně příslušné jsou Obvodní soud pro Prahu 4 a Obvodní soud pro Prahu 6.

II.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu o místní příslušnosti

3. Nejvyšší soud především konstatoval, že věcná příslušnost okresního soudu, respektive v Praze obvodního soudu, vyplývá z ustanovení § 16 tr. ř. a není o ní žádných pochyb. Místní

příslušnost soudu se primárně řídí ustanovením § 18 odst. 1 tr. ř., podle něhož řízení koná soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán.

4. Skutek, pro který je obviněná stíhána, spočíval podle obžaloby (podle znění žalobního návrhu) v tom, že v době od 13. 2. 2023 do 5. 7. 2023 se v Brně a jinde vyhýbala nástupu do výkonu trestu odnětí svobody ve výměře 250 dnů, který jí byl uložen trestním příkazem Městského soudu v Brně ze dne 10. 11. 2021, sp. zn. 9 T 96/2021, který nabyl právní moci dne 19. 2. 2022, ve spojení s navazujícím usnesením téhož soudu ze dne 4. 10. 2022, sp. zn. 9 T 96/2021, které nabylo právní moci dne 17. 1. 2023, přičemž výzva k nastoupení trestu od Městského soudu v Brně jí byla doručena prostřednictvím České pošty dne 26. 1. 2023 a na základě této výzvy měla výkon trestu nastoupit do 13. 2. 2023, ve stanovené lhůtě bez závažného důvodu do věznice nenastoupila a byla do ní dodána až poté, co byla zadržena dne 5. 7. 2023 hlídkou Policie České republiky.

č. 18

5. Z obsahu spisového materiálu však vyplývá, že popis skutkových okolností v žalobním návrhu je (z hlediska místa spáchání činu) zjevně zkreslený. Především není jasné, z čeho má vyplývat, že nástupu trestu se obviněná vyhýbala v Brně. Dále není v žalobním návrhu uvedeno, že obviněná měla podle soudní výzvy k nastoupení trestu (č. l. 10) do výkonu trestu nastoupit do Vazební věznice Praha – Ruzyně. Uvedeno není ani to, že se obviněná v rozhodné době zdržovala v Praze, zejména v Praze 4, kde bydlela u své babičky na adrese XY a kde také převzala výzvu k nástupu trestu, a že v Praze, konkrétně v XY v Praze 2, také byla policejní hlídkou dne 5. 7. 2023 zadržena. Tyto skutečnosti nejsou uvedeny ani v odůvodnění obžaloby, ačkoli z obsahu spisu jsou snadno zjistitelné.

6. Přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. g) tr. zákoníku se dopustí ten, kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu tím, že bez závažného důvodu nenastoupí na výzvu soudu trest odnětí svobody nebo se jiným způsobem neoprávněně brání nástupu výkonu tohoto trestu. Podle obžaloby se obviněná uvedeného přečinu dopustila v té alternativě, že mařila výkon rozhodnutí soudu tím, že bez závažného důvodu nenastoupila na výzvu soudu trest odnětí svobody. Je třeba souhlasit se závěrem předkládajícího soudu, že místem spáchání tohoto přečinu je jednak místo, kde se pachatel zdržoval po uplynutí lhůty stanovené k nástupu trestu odnětí svobody, jednak místo, kde pachatel měl nastoupit, ale nenastoupil výkon trestu do určené věznice. Tato místa se nacházejí s jistotou přinejmenším v obvodech Obvodního soudu pro Prahu 4, Obvodního soudu pro Prahu 2 a Obvodního soudu pro Prahu 6, nenacházejí se však v obvodu Městského soudu v Brně, který tudíž není místně příslušný. Místní příslušnost nemůže založit skutečnost, že Městský soud v Brně vydal rozhodnutí, na jehož základě měla obviněná nastoupit výkon trestu odnětí svobody. V obvodu tohoto soudu se totiž bez dalšího nenachází ani místo jednání pachatele ani místo konkrétního následku, případně účinku činu.

7. Místně příslušné ve smyslu § 18 odst. 1 tr. ř. jsou tedy Obvodní soud pro Prahu 4, Obvodní soud pro Prahu 2 a Obvodní soud pro Prahu 6.

8. Nejvyšší soud v trestní věci obviněné K. K. podle § 24 odst. 1 tr. ř. rozhodl, že k jejímu projednání je příslušný Obvodní soud pro Prahu 6, v jehož obvodu měla obviněná výkon trestu odnětí svobody nastoupit.

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

č. 35

Určuje-li v exekučním řízení způsob provedení exekuce pověřený soudní exekutor (§ 58 odst. 3 věta první ex. řádu), jenž je v souladu s ustanovením § 46 ex. řádu povinen vést exekuci v zájmu oprávněného rychle a účelně i bez návrhu, nemůže být jeho postup při nařízení další dražební jednání ve lhůtě od tří měsíců do jednoho roku po předchozí bezúspěšné dražbě podmíněn podáním návrhu oprávněného ve smyslu § 336m odst. 1 o. s. ř., ledaže by oprávněný vyslovil (dal soudnímu exekutorovi nepochybně najevo), že s další dražbou již nesouhlasí.

Exekuce, Prodej movitých věcí a nemovitostí, Dražební jednání

§ 336 odst. 1 o. s. ř., § 46 zákona č. 120/201 Sb., § 52 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., § 58 odst. 3 předpisu č. 120/2001 Sb.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2023, sp. zn. [20 Cdo 1058/2023](#), ECLI:CZ:NS:2023:20.CDO.1058.2023.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání povinných proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 3. 2022, sp. zn. 26 Co 259/2021.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. V záhlaví označené věci Krajský soud v Brně (dále „odvolací soud“) k odvolání povinných usnesením ze dne 8. 3. 2022, č. j. 26 Co 259/2021-75ex, potvrdil usnesení Okresního soudu Brno-venkov (dále „soud prvního stupně“ či „okresní soud“) ze dne 1. 10. 2021, č. j. 17 E 902/2002-63ex, ve výroku, jímž soud prvního stupně zamítl návrh povinných na zastavení exekuce původně nařízené usnesením okresního soudu ze dne 27. 11. 2002, č. j. 17 E 902/2002-5, jakožto výkon rozhodnutí podle vykonatelného výkazu nedoplatků č. 2822/99 vydaného dne 21. 10. 1999 Okresní správou sociálního zabezpečení Prachatice k uspokojení pohledávky oprávněné ve výši 8 339 063 Kč s příslušenstvím (dále „exekuční titul“), posléze předané (postoupené) dne 18. 2. 2015 podle čl. II. přechodných ustanovení zákona č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (dále „zákon č. 396/2012 Sb.“), soudnímu exekutorovi JUDr. Romanu Zálešákovi, Exekutorský úřad Hodonín (dále „soudní exekutor“), a v současnosti vedené prodejem nemovitých věcí, konkrétně pozemku č. parc. 1, jehož součástí je stavba rodinného domu č. p. 2, a dále pozemkových parcel č. 3, č. 4, č. 5, č. 6, č. 7, č. 8 a č. 9, zapsaných v katastru nemovitostí na listu vlastnictví č. 10 pro katastrální území a obec Ž. u Katastrálního úřadu pro Jihomoravský kraj, Katastrální pracoviště Brno-venkov (dále „nemovité věci“).

2. Odvolací soud vylíčil podstatu návrhu povinných na zastavení exekuce, založeného na tvrzení, že soudní exekutor po neúspěšném dražebním jednání prodejem nemovitých věcí

dne 12. 6. 2019 nařídil v rozporu s ustanovením § 336m odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále rovněž „o. s. ř.“), usnesením ze dne 4. 9. 2019, č. j. 107 EX 92/15-103, na den 9. 10. 2019 další dražební jednání, a to bez návrhu oprávněně podaného do jednoho roku od bezvýsledné dražby. Současně povinní uplatnili námitku promlčení vymáhané pohledávky.

3. S odkazem na ustanovení § 336b odst. 1 a § 336m odst. 1 o. s. ř. se odvolací soud v posuzované věci zabýval tím, zda pravidla o zastavení exekuce po bezúspěšné dražbě nemovitých věcí podle § 336m odst. 1 o. s. ř. platí i pro exekuční řízení. Vyšel ze zjištění, že v posuzované věci soudní exekutor dražební jednání ve lhůtě do jednoho roku od bezúspěšné dražby nemovitých věcí pravomocným usnesením nařídil, byť bez návrhu oprávněně, přičemž o zastavení exekuce by bylo možné uvažovat jedině v případě nečinnosti soudního exekutora. Nařízením uvedené dražby proto nemohly nastat účinky, s nimiž ustanovení § 336m odst. 1 o. s. ř. „spojuje povinnost zastavit exekuci“.

4. K námitce promlčení odvolací soud připomněl, že návrh oprávněně na nařízení výkonu rozhodnutí byl exekučnímu soudu doručen 29. 7. 2002 a od 18. 2. 2015 zajišťuje provedení exekuce exekutor, jehož případnou nečinnost (či nečinnost exekučního soudu) nelze spojovat „s bráněním oprávněně v řádném pokračování v řízení“, neplynou-li takové konkrétní úkony oprávněně ani z obsahu spisu. Jestliže oprávněná v průběhu řízení vyslovila souhlas s návrhem povinných na zastavení exekuce, jednalo se o souhlas podmíněný (tím, že oprávněná nebude zavázána k náhradě nákladů exekuce), a tudíž neúčinný, jenž byl později vzat zpět (vyjádřením nesouhlasu oprávněně).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Usnesení odvolacího soudu napadli povinní dovoláním, jehož přípustnost ve smyslu § 237 o. s. ř. vymezili tvrzením, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Takovou otázkou je „uplatnění procesního postupu dle § 336m odst. 1 o. s. ř.“ za situace, kdy se zřetelem k dikci uvedeného ustanovení další dražební jednání soud nařídí pouze na návrh oprávněného nebo toho, kdo do řízení přistoupil jako další oprávněný. Dovolatelé krom komentářové literatury (KASÍKOVÁ, M. a kol. Exekuční řád. Komentář. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 504) citovali závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. [26 Cdo 587/2015](#), a ze dne 2. 5. 2012, sp. zn. [20 Cdo 2217/2011](#), z nichž je podle jejich názoru zřejmé, že ustanovení § 336m odst. 1 o. s. ř. se použije také pro exekuční řízení (k čemuž povinní zároveň odkázali na ustanovení § 52 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti /exekuční řád/ a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů - dále rovněž „ex. řád“), v němž za daného stavu exekutor nemůže bez dalšího nařizovat dražební jednání a je povinen exekuci zastavit.

6. Oprávněná se k dovolání vyjádřila podáním ze dne 5. 8. 2022 pouze tak, že se s právním posouzením dovolatelů neztotožňuje a navrhuje napadené usnesení odvolacího soudu „potvrdit“.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (viz § 10a o. s. ř.) rozhodl o dovolání povinných podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony), a po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno k tomu legitimovanými účastníky exekučního řízení (viz § 36 odst. 1 ex. řádu) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., dospěl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) k závěru, že dovolání je v otázce oprávnění soudního exekutora nařídít další dražební jednání i bez návrhu oprávněného podle § 336m odst. 1 o. s. ř. přípustné, neboť taková otázka doposud nebyla dovolacím soudem řešena (§ 237 o. s. ř.), není však opodstatněné.

č. 35

IV.

Důvodnost dovolání

8. S ohledem na datum nařízení druhého (dalšího) dražebního jednání usnesením soudního exekutora ze dne 4. 9. 2019, č. j. 107 EX 92/15-103, vycházel dovolací soud z právní úpravy procesních předpisů (o. s. ř. a ex. řádu) účinných ke stanovenému dni dražby (srov. čl. IV bod 7 přechodných ustanovení k zákonu č. 286/2021 Sb.).

9. Podle § 336m odst. 1 o. s. ř. nebylo-li při dražbě učiněno ani nejnižší podání, soud dražební jednání skončí. Další dražební jednání soud nařídí na návrh oprávněného nebo toho, kdo do řízení přistoupil jako další oprávněný, který lze podat nejdříve po uplynutí 3 měsíců od bezúspěšné dražby; nebyl-li návrh podán do 1 roku, soud výkon rozhodnutí zastaví.

10. Podle § 46 ex. řádu exekutor postupuje v exekuci rychle a účelně; při tom dbá ochrany práv účastníků řízení i třetích osob dotčených jeho postupem (odstavec 1). Exekutor činí i bez návrhu úkony směřující k vedení exekuce. Exekutor vede exekuci až do vymožení pohledávky a jejího příslušenství nebo vynucení jiné vymáhané povinnosti, nákladů exekuce a nákladů oprávněného; tím bude exekuce provedena. Úkony a rozhodnutí exekutora a exekučního soudu jsou evidovány v exekučním spise, který vede exekutor v listinné nebo v elektronické podobě (odstavec 2).

11. Podle § 52 odst. 1 ex. řádu nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se pro exekuční řízení přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu.

12. Podle § 58 ex. řádu lze exekuci provést jen způsoby uvedenými v tomto zákoně. Zajistit majetek k provedení exekuce lze nejvýše v rozsahu bezpečně postačujícím k uhrazení vymáhané pohledávky, jejího příslušenství včetně příslušenství, které se pravděpodobně stane splatným po dobu trvání exekuce, pravděpodobných nákladů oprávněného a pravděpodobných nákladů exekuce (odstavec první). Nepostačuje-li jeden ze způsobů provedení exekuce k uspokojení oprávněného, lze exekuci v jednom exekučním řízení provést více způsoby, popřípadě i všemi zákonem stanovenými způsoby. K provedení exekuce více nebo všemi zákonem stanovenými způsoby lze přistoupit současně nebo postupně. Nebrání-li to účelu exekuce, provede se exekuce ukládající zaplacení peněžité částky postupně

a/ přikázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, a nepostačuje-li to, pak přikázáním pohledávky z účtu manžela povinného u peněžního ústavu, b/ přikázáním jiné peněžité pohledávky s výjimkou pohledávky z penzijního připojištění nebo doplňkového penzijního spoření, postižením jiných majetkových práv, srážkami ze mzdy a jiných příjmů, správou nemovité věci nebo pozastavením řidičského oprávnění, nepostačuje-li způsob provedení exekuce podle písmena a/, c/ prodejem movitých věcí, prodejem nemovitých věcí, které povinný nepoužívá k bydlení sebe a své rodiny, postižením závodu nebo přikázáním pohledávky z penzijního připojištění nebo doplňkového penzijního spoření, nepostačuje-li způsob provedení exekuce podle písmen a/ a b/, a d/ prodejem nemovitých věcí, které povinný používá k bydlení sebe a své rodiny, nepostačuje-li způsob provedení exekuce podle písmen a/ až c/ (odstavec 2). Způsob provedení exekuce určí exekutor. Na návrh povinného nebo s jeho souhlasem lze exekuci provést i v jiném pořadí, než stanoví odstavec 2 písm. a/ až d/ (odstavec 3).

13. Podle § 69 ex. řádu účinného do 31. 12. 2021 nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se na exekuci prodejem movitých věcí a nemovitých věcí přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí a nemovitých věcí.

14. Podle čl. II. bodu 2 přechodných ustanovení zákona č. 396/2012 Sb. řízení o výkonu rozhodnutí, která byla zahájena přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona a která podle § 251 zákona č. 99/1963 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, nespádají po dni nabytí účinnosti tohoto zákona do působnosti soudu, soud rozvrhne rovnoměrně mezi soudní exekutory, kteří byli jmenováni do jeho obvodu, a vyrozumí o tom oprávněného a příslušného soudního exekutora. Není-li do obvodu soudu jmenován žádný exekutor, soud řízení rozvrhne rovnoměrně mezi soudní exekutory, kteří byli jmenováni do obvodu soudu, který má společnou hranici s tímto obvodem a který patří do obvodu stejného krajského soudu.

15. Podle čl. II. bodu 3 přechodných ustanovení zákona č. 396/2012 Sb., po právní moci usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí předá soud soudním exekutorům, mezi které byly věci rozvrženy, příslušné soudní spisy. Dnem, kdy soud předá soudnímu exekutorovi soudní spis, řízení o výkonu rozhodnutí pokračuje dále u soudního exekutora jako exekuční řízení.

16. Podle čl. II bodu 6 přechodných ustanovení zákona č. 396/2012 Sb. účinky zahájení řízení o výkonu rozhodnutí a úkony, které v něm vykonal soud, zůstávají zachovány. Soudní exekutor není vázán návrhem oprávněného na to, jakým způsobem má být výkon rozhodnutí veden. Soudní poplatek zaplacený přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se nevrací; nebyla-li exekuce zastavena podle bodu 4, snižují se o částku zaplacenou na tomto poplatku náklady exekuce. Soud nenařizuje exekuci a nepověřuje soudního exekutora jejím provedením.

17. Pro řešení předestřené právní otázky nejsou podstatné závěry dovolateli zmíněného usnesení ze dne 2. 5. 2012, sp. zn. [20 Cdo 2217/2011](#), v němž se Nejvyšší soud zabýval povinností obmeškalého vydražitele podle ustanovení § 336m odst. 2 v návaznosti na § 336n o. s. ř. zaplatit rozdíl na nejvyšším podání z dalšího dražebního jednání. Příléhavé není ani usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2015, sp. zn. [26 Cdo 587/2015](#), řešící porušení povinnosti soudního exekutora naříditi dražební jednání ve lhůtě podle § 336d odst. 2 o. s. ř.

18. Ačkoli Nejvyšší soud v usnesení ze dne 1. 7. 2015, sp. zn. [26 Cdo 2021/2015](#), uveřejněném pod číslem 18/2016 Sb. rozh. obč., v obecné rovině poznamenal, že zákon v rámci exekuce rozeznává tři druhy opakovaných dražebních jednání, mj. též opakované dražební jednání nařízené k návrhu osoby oprávněné poté, co předchozí dražební jednání bylo neúspěšné, tzn. fakticky proběhlo, avšak nebylo při něm učiněno ani nejnižší podání (§ 336m odst. 1 věta první o. s. ř.), učinil tak pouze v kontextu hodnocení tzv. druhého dražebního jednání, jehož povahu a důsledky předepisuje ustanovení § 336m odst. 3 a 4 o. s. ř. a na které nelze pohlížet jako na jednání dříve odročené. Z tohoto důvodu se nelze o uvedené „sbírkové“ rozhodnutí v posuzované věci opírat.

19. V poměrech posuzované věci je naopak pro řešení rozhodné právní otázky návodný rozsudek ze dne 21. 7. 2020, sp. zn. [30 Cdo 4274/2019](#), v němž Nejvyšší soud krom dalšího zdůraznil roli soudního exekutora jako osoby určující způsob provedení exekuce, jelikož účastníkům řízení není ponechána ve výběru exekučních prostředků žádná dispozice. Postup soudního exekutora je ovládán zásadou oficiality, z čehož plyne, že exekutor je povinen v exekučním řízení konat po svém pověření neprodleně i bez návrhu účastníků a exekuci provádět rychle a účelně tak, aby byla vymáhaná povinnost splněna co nejdříve a v úplném rozsahu. Je přitom povinen postupovat hospodárně a efektivně tak, aby to bylo pro oprávněného co nejvýhodnější, avšak při respektování zásad exekučního řízení, především zásady ochrany povinného a třetích osob. Podle informací, které zjistí o povinném a jeho majetku, zvolí způsob či více způsobů exekuce a pokračuje v exekuci až do úplného vynucení povinnosti, příslušenství a nákladů řízení. Exekutor může vůči povinnému užít jednoho, vícero či všech způsobů provedení exekuce, které exekuční řád zná, a to současně nebo postupně, přičemž rozhodnutí o tom, jaké způsoby provedení exekuce a v jaké časové souslednosti exekutor užije, je pouze na něm samotném. V úkonech v provádění exekuce může ustát jen v případě, kdy tak stanoví zákon.

20. Při zvažování možnosti aplikace norem občanského soudního řádu pro řízení exekuční v otázkách exekučním řádem výslovně neupravených je třeba mít vždy na zřeteli limitaci ustanovení § 52 odst. 1 ex. řádu, umožňujícího použití obecného procesního předpisu (toliko) v rozsahu přiměřeném, zohledňujícím veškeré zvláštnosti řízení exekučního. Ustanovení obecného procesního předpisu proto nemohou být v exekučním řízení aplikovány mechanicky jen na základě gramatického výkladu či obecného odkazu (např. dříve účinného § 69 ex. řádu), nýbrž vždy s respektem k povaze a principům exekučního řízení.

21. Ačkoli by se prima facie mohlo jevit, že prostřednictvím § 52 odst. 1 ex. řádu lze aplikovat ustanovení § 336m odst. 1 o. s. ř. v celé jeho šíři, a tedy že i při nařizování dalšího dražebního jednání by soudní exekutor měl vyčkat předešlého návrhu oprávněného, není možné přehlédnout zvláštní úpravu plynoucí z citovaného § 46 odst. 2 ex. řádu, podle které soudní exekutor pro úkony směřující k vedení exekuce (mezi něž nařízení dražebního jednání, zde v téže logice rovněž včetně nařízení další dražby, nepochybně patří) nepotřebuje souhlas oprávněného. Není rovněž důvod do fáze vlastního vedení (provádění) exekuce bez dalšího přenášet pro vykonávací řízení typický návrhový princip (v jehož intencích bylo ostatně ustanovení § 336m o. s. ř. koncipováno), na základě kterého oprávněný disponuje nejen návrhem na nařízení výkonu rozhodnutí, ale - oproti vedení exekuce - určuje konkrétní způsob provedení výkonu rozhodnutí (§ 261 o. s. ř.). Jestliže je tudíž ve vykonávacím řízení výlučně na vůli oprávněného, zda výkon rozhodnutí bude proveden konkrétním způsobem,

zde prodejem nemovitých věcí, je tím spíše srozumitelný zákonný požadavek, aby oprávněný byl i v další fázi výkonu rozhodnutí aktivní, včetně podání návrhu na nařízení další dražby poté, co první (předchozí) dražba selhala. Určuje-li však v exekučním řízení způsob provedení exekuce pověřený soudní exekutor (§ 58 odst. 3 věta první ex. řádu), jenž je v souladu s ustanovením § 46 ex. řádu povinen vést exekuci v zájmu oprávněného rychle a účelně i bez návrhu, nemůže být jeho postup při nařízení dalšího dražebního jednání ve lhůtě od tří měsíců do jednoho roku po předchozí bezúspěšné dražbě podmíněn podáním návrhu oprávněného ve smyslu § 336m odst. 1 o. s. ř., ledaže by oprávněný vyslovil (dal soudnímu exekutorovi zcela nepochybně najevo), že s další dražbou již nesouhlasí.

22. Opačný výklad by popíral základní a od přijetí exekučního řádu nezměněnou charakteristiku exekučního řízení, v němž zákonodárce svěřil soudnímu exekutorovi za účelem rychlejšího, pružnějšího a efektivnějšího vymáhání pohledávek oprávněných osob nezbytný rozsah realizační autonomie. Ta se musí projevit rovněž v přiměřené aplikaci některých norem občanského soudního řádu, mezi něž náleží ustanovení § 336m odst. 1 o. s. ř. Byla by totiž kontradiktorní (a tím i problematická) interpretace na straně jedné plně respektovat ve fázi nařízení exekuce volbu soudního exekutora ohledně způsobu vedení exekuce, což v případě prodeje nemovitých věcí zahrnuje mj. postup exekutora při nařízení první dražby, na straně druhé bránit téže autonomii exekutora u nařízení další dražby (po neúspěšné předchozí) ve prospěch do té doby nepřítomného návrhového prvku. Oprávněný přitom má v jakékoli exekuční fázi zachováno právo navrhnout zastavení exekuce (§ 268 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. ve spojení s § 52 odst. 1 ex. řádu), a tím zamezit dalšímu provádění exekuce, v rámci čehož lze přiměřenou aplikací o. s. ř. dovodit, že má možnost projevit s další dražbou nemovitých věcí ve smyslu § 336m odst. 1 o. s. ř. nesouhlas. Naopak, oprávněnému samozřejmě nelze bránit v tom, aby nařízení další dražby v zákonné lhůtě (tu je ostatně povinen dodržet též soudní exekutor) sám navrhl a předešel tím postupu soudního exekutora.

23. Vyslovený závěr platí i pro nyní vedenou exekuci, zahájenou nejprve jako výkon rozhodnutí a až posléze předanou soudnímu exekutorovi na základě přechodných ustanovení zákona č. 396/2012 Sb., jestliže podle těchto přechodných ustanovení (čl. II. bod 3 věta druhá, bod 6) řízení o výkon rozhodnutí pokračuje po předání spisu u soudního exekutora jako exekuční řízení, aniž by byl soudní exekutor vázán původním návrhem oprávněného, jakým způsobem má být výkon rozhodnutí veden.

24. Protože dovolatelé žádnou další právní otázku, která by měla být v dovolacím řízení řešena, neohlásili, Nejvyšší soud ze shora uvedených důvodů dovolání podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

č. 36

Den, který se pokládá za den smrti člověka, který se stal nezvěstný tím, že opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje, avšak nebyl za nezvěstného prohlášen (§ 74 odst. 1 o.z.), může být určen zpětně ke dni, který bude předcházet konci ochranné sedmileté doby.

Prohlášení za mrtvého

§ 71 odst. 1 o. z., § 71 odst. 2 o. z., § 72 o. z., § 74 o. z., § 76 o. z., § 56 zákona č. 292/2013 Sb.

č. 36

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2023, sp. zn. [24 Cdo 1761/2021](#), ECLI:CZ:NS:2023:24.CDO.1761.2021.1

Nejvyšší soud zrušil k dovolání navrhovatelek rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 19. 1. 2021, sp. zn. 17 Co 309/2019, ve výroku I. v rozsahu, kterým byl změněn rozsudek soudu I. stupně v určení dne, který se pokládá za den smrti, a v rozsahu, kterým byl potvrzen výrok II. soudu prvního stupně o nákladech řízení, a ve výroku II. o nákladech odvolacího řízení, a rozsudek Okresního soudu v Prostějově ze dne 9. 9. 2019, sp. zn. 0 Nc 2002/2012, ve výroku I. v rozsahu, kterým byl určen den, který se pokládá za den smrti, a ve výroku II. o nákladech řízení a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Prostějově k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Prostějově rozsudkem ze dne 9. 9. 2019, č. j. 0 Nc 2002/2012-196, výrokem I. prohlásil za mrtvého I. P., a dnem, který se pokládá za datum úmrtí jmenovaného, určil den 9. 9. 2019. Výrokem II. rozhodl o nákladech řízení. Soud po provedeném dokazování vyšel ze zjištění, že podle policejního spisu se I. P. pohřešuje od 7. 8. 2011, kdy odjel od své matky na motorce do S. údajně za účelem řešení dluhu, jeho další pohyb již nebyl zjištěn. Dne 15. 8. 2011 byl motocykl pohřešovaného nalezen odstavený na parkovišti v B.– V. Na motocyklu byly zajištěny biologické stopy, ze zkoumání nevyplývá, že by jej odstavil pohřešovaný. O jeho cestě do B. vypovídá pouze poslední výskyt mobilu pohřešovaného. Pohřešovaný nebyl ode dne pohřešování kontrolován ani trestně stíhán orgány Policie ČR, nebylo zjištěno, že by opustil ČR, a dosud se neprokázalo, že by se stal obětí trestného činu. Pohřešovaný byl rozvedený, měl dvě děti, byl podnikatelem. Od doby pohřešování nepobíral sociální dávky, ani nebyl registrován na Úřadu práce, a ani z žádného jiného registru nevyplývá, že by byl v době pohřešování naživu. Jelikož navrhovatelky mají právní zájem na prohlášení za mrtvého, neboť jsou dcerami pohřešovaného, a uplynula stanovená lhůta sedmi let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva o pohřešovaném, že byl ještě naživu, shledal soud za splněné podmínky pro prohlášení za mrtvého. Zákonná lhůta sedmi let uplynula 31. 12. 2018. Navrhovatelky navrhovaly, aby byl pohřešovaný prohlášen za mrtvého

ke dni 8. 8. 2011. Soud určil den, který se pokládá za den jeho smrti 9. 9. 2019, tj. den vyhlášení rozsudku.

2. K odvolání navrhovatelek, které v odvolání brojily proti stanovenému dni, který se pokládá za datum úmrtí a požadovaly stanovení dne 7. 8. 2011, Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 19. 1. 2021, č. j. 17 Co 309/2019-238, rozsudek soudu I. stupně změnil jen tak, že dnem, který se pokládá za den úmrtí, se určuje den 1. 1. 2019, jinak rozsudek soudu I. stupně potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Z důvodu významné souvislosti obou částí výroku se odvolací soud zabýval i navrhovatelkami nenapadenou částí výroku o prohlášení pohřešovaného za mrtvého. Odvolací soud doplnil dokazování a zjistil, že nenastaly žádné nové skutečnosti, z kterých by vyplývalo, že je pohřešovaný naživu. Navrhovatelky při jednání u odvolacího soudu vyslovily domněnku, že na internetu objevily článek o nalezení těla zavražděného muže, k jehož úmrtí mělo dojít před asi 15 lety, a že by se mohlo jednat o dotčeného pohřešovaného. Odvolací soud posléze ze zprávy Krajského ředitelství policie kraje Vysočina zjistil, že na základě porovnání DNA materiálu ani zubní karty se o dotčeného pohřešovaného nejedná. I po doplnění dokazování jsou splněny podmínky pro prohlášení pohřešovaného za mrtvého. Soudem I. stupně byl za den, který se pokládá za den smrti pohřešovaného určen den 9. 9. 2019, kdy byl vyhlášen rozsudek, k tomuto datu se však nevážou žádné skutečnosti, z nichž by vyplývalo, že se jedná o den, který by měl být určen jako den smrti. Podle odvolacího soudu je při stanovení dne smrti pohřešovaného zapotřebí vycházet ze 7leté ochranné doby. Počátkem této doby je poslední den roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž lze usuzovat, že je pohřešovaná osoba naživu. Doba počala běžet dnem 31. 12. 2011 a uplynula 31. 12. 2018. K prohlášení za mrtvého tak mohlo dojít nejdříve po uplynutí 7leté doby, tj. 1. 1. 2019. O prohlášení pohřešovaného za mrtvého sice probíhalo řízení již za předchozí právní úpravy zákona č. 40/1964 Sb., které bylo zastaveno, ačkoli pokud by nenabyla účinnosti nová právní úprava (zákon č. 89/2012 Sb.), byly by podmínky splněny. Dřívější zahájení řízení však nelze zohlednit. Nová právní úprava jednoznačně stanoví ochrannou 7letou dobu, tudíž nemůže být určen den, který se pokládá za den smrti, den předcházející dni 1. 1. 2019. Na tom nemohou ničeho změnit ani navrhovatelkami tvrzené obtíže spojené se 7letou dobou (závazky postihující pozůstalost, kdy lze podle nich očekávat např. požadavky na doplacení úhrad zdravotního pojištění za několik let zpětně, a že životní pojištění pohřešovaného po nehrazení pojistného bylo pojišťovnou vypovězeno a že odkupné nebylo vyplaceno, protože platbu nemohla převzít oprávněná osoba). Soud nemá možnost tyto skutečnosti zohledňovat.

č. 36

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podaly navrhovatelky dovolání. Ačkoli předesílají, že napadají všechny výroky rozsudku odvolacího soudu, z obsahu dovolací argumentace je patrné, že napadají jen tu výrokovou část, kterou byl určen konkrétní den, který se pokládá za den smrti. K vymezení předpokladu přípustnosti dovolání uvádějí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na řešení otázky v praxi dovolacího soudu dosud neřešené, zda soud rozhodující o prohlášení člověka za mrtvého, který se stal nezvěstný tím, že opustil své bydliště, ale nebyl soudem za nezvěstného prohlášen, může určit den, který se pokládá za den jeho smrti i takový den, který předchází uplynutí 7leté ochranné doby. A pokud ano, tážící se dovolatelky, jaká jsou kritéria pro určení dne, který se pokládá za den smrti. Uvádí, že je vysoce

nepravděpodobné, že by pohřešovaný utekl do zahraničí, nýbrž že je naopak pravděpodobné, že se stal obětí trestného činu. Argumentují, že v zákoně je pouze stanovena povinnost, aby soud určil den, který se pokládá za den smrti, soudem dovozený zákaz ze zákona neplyne. Poukazují na ustanovení § 56 zákona č. 292/2013 Sb. Kdyby zákonodárce zamýšlel odvolacím soudem dovozené pravidlo pro určení data úmrtí, učinil by tak výslovně. Odkazují dále na odbornou literaturu, podle níž se u nezvěstných osob určí jako den úmrtí den, který se jeví jako nejpravděpodobnější, a že pravděpodobně půjde o den následující po dni, kdy byl člověk naposled viděn živ. Smyslem a účelem 7leté ochranné doby je dán dostatečnou mírou jistoty, že člověk zemřel, ochrannou funkci však již postrádá závěr, že by po uplynutí této doby nemohl být den úmrtí určen zpětně k dřívějšímu datu. Datum smrti ke dni uplynutí ochranné doby by podle dovolatelek bylo možné akceptovat při absenci jakýchkoli skutečností, z nichž by vyplýval den úmrtí. Tak tomu však v projednávané věci podle dovolatelek není a akcentují, že pohřešovaný odjel jako podnikatel na schůzku související s dluhem a jeho motocykl měl být odstaven neznámou osobou, v čemž spatřují zřejmé okolnosti, že se stal obětí trestného činu.

č. 36

III.

Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu – dále jen „o.s.ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

5. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

6. Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

7. V projednávané věci záviselo rozhodnutí odvolacího soudu na vyřešení právní otázky, zda soud rozhodující po uplynutí ochranné doby o prohlášení nezvěstného člověka za mrtvého, může určit za den, který se pokládá za den smrti, den který předchází uplynutí ochranné doby. Protože tato právní otázka dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla vyřešena, shledal Nejvyšší soud dovolání přípustným ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

8. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

9. Podle ustanovení § 71 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), na návrh osoby, která na tom má právní zájem, prohlásí soud za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel, a určí den, který se pokládá za den jeho smrti.

Podle ustanovení § 71 odst. 2 o. z. na člověka, který byl prohlášen za mrtvého, se hledí, jako by zemřel. Prohlášením manžela za mrtvého zaniká manželství dnem, který se pokládá za den jeho smrti; totéž platí o registrovaném partnerství.

Podle ustanovení § 72 o. z. byl-li člověk prohlášen za nezcizitého a vyplývají-li z okolností vážné pochybnosti, zda je ještě živ, ačkoli jeho smrt není nepochybná, může ho soud prohlásit za mrtvého na návrh osoby, která na tom má právní zájem, a určí den, který nezcizitý zřejmě nepřežil. Má se za to, že tento den je dnem smrti nezcizitého.

Podle ustanovení § 74 odst. 1 o. z. člověka, který se stal nezcizitý tím, že opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje, avšak nebyl za nezcizitého prohlášen, lze prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí sedmi let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, z níž lze usuzovat, že byl ještě naživu.

Podle ustanovení § 76 odst. 1 o. z. byl-li člověk prohlášen za mrtvého, nevylučuje to důkaz, že zemřel dříve nebo později, anebo že je ještě naživu. Zjistí-li se, že je naživu, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží; manželství nebo registrované partnerství se však neobnovuje.

Podle ustanovení § 54 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále je „z. ř. s.“), v rozsudku soud určí den, který platí za den smrti člověka, popřípadě den, který nezcizitý zřejmě nepřežil.

10. Již z jazykového výkladu lze usuzovat, že jestliže výše citovaná ustanovení zákonů obsahují dikce „určí den, který se pokládá za den jeho smrti“, nebo „určí den, který platí za den smrti člověka, popřípadě den, který nezcizitý zřejmě nepřežil“, je soudu ponechán prostor k uvážení, který den má určit za den, který se pokládá za den smrti, neboť jinak by zřejmě zákonodárce přímo v textu zákona stanovil, k jakému okamžiku má být datum úmrtí soudem určeno. Byť vcelku jednoznačná dikce ustanovení § 54 odst. 2 z. ř. s. „popřípadě den, který nezcizitý zřejmě nepřežil“, která má vést k určení nejpravděpodobnějšího dne smrti, by mohla směřovat především na ustanovení § 72 o. z. používající stejnou dikci, které se vztahuje na případy, kdy byl člověk za nezcizitého prohlášen soudním rozhodnutím, není důvodu, aby se tato dikce případně analogicky nevztahovala i na případy, kdy člověk nebyl za nezcizitého prohlášen soudním rozhodnutím, ale stal se nezcizitým tím, že opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje. Z ustanovení § 54 odst. 2 z. ř. s. však předně ani nevyplývá, že by se část věty o určení dne, který nezcizitý zřejmě nepřežil, nemohla vztahovat i na případy podle ustanovení § 74 odst. 1 o. z. Den, který nezcizitý zřejmě nepřežil, se přitom nemusí podle okolností konkrétního případu shodovat s uplynutím ochranné doby, ale může tomuto okamžiku i předcházet.

11. Historický výklad vede rovněž k závěru, že den, který se pokládá za den smrti, lze určit zpětně před konec uplynutí ochranné doby. Předchozí občanský zákoník č. 40/1964 Sb. sice nedával jednoznačnou odpověď na tuto otázku, když ustanovení § 7 tohoto zákona nebylo v tomto ohledu konkrétnější, navazující procesní úprava v občanském soudním řádu ve znění účinném do 31. 12. 2013 v ustanovení § 198 přitom stanovila, že po uplynutí lhůty určené

ve vyhlášce vydá soud rozsudek o prohlášení za mrtvého, a že v něm uvede den, který platí za den smrti nezvěstného, popřípadě den, který nezvěstný nepřežil. Zjevné řešení této otázky potom obsahovala dřívější právní úprava, když občanský zákoník č. 141/1950 Sb. stanovoval v ustanovení § 7 odst. 1, že nezvěstný může být prohlášen soudem za mrtvého, jestliže uplynulo pět let od konce roku, v kterém podle poslední zprávy ještě žil, anebo pohřešuje-li se v souvislosti se zvláště nebezpečnou událostí, jestliže od ní uplynul alespoň rok. V odst. 2 § 7 bylo stanoveno, že prohlásí-li někoho soud za mrtvého, určí den, který se považuje za den smrti. Není-li možno zjistit den, kterého nezvěstný pravděpodobně zemřel nebo který pravděpodobně nepřežil, určí soud za den smrti poslední den uvedené doby pětileté nebo roční. Z uvedeného je zjevné, že tato dřívější právní úprava umožňovala určit den, který se považuje za den smrti, zpětně ke dni, který předchází uplynutí povinné doby. Kdyby v současné právní úpravě zákonodárce zamýšlel opačné řešení, stanovil by tak výslovně, jako tomu bylo za ještě dřívější právní úpravy v obecném zákoníku občanském č. 946/1811 Sb. z. s., který v ustanovení § 278 větě první stanovoval, že den, kterého prohlášení za mrtvého nabylo právní moci, pokládá se po zákonu za úmrtí den nepřítomného; prohlášení za mrtva nevylučuje však důkazu, že nepřítomný zemřel dříve nebo později; nebo, že je ještě na živu.

č. 36

12. V důvodové zprávě k návrhu zákonu č. 89/2012 Sb., sněmovní tisk č. 362/0, 6. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu, 2010-2013, zvláštní část k § 71 až 76, se uvádí, že návrh nové úpravy se inspirovuje zejména úpravou rakouského zákona o prohlášení za mrtvého. Důvodovou zprávou odkazovaná rakouská právní úprava Todeserklärungsgesetz 1950. StF: BGBl. Nr. 23/1951 (WV) v § 9 odst. 1 stanovuje, že prohlášením za mrtvého se zakládá domněnka, že pohřešovaná osoba zemřela v době stanovené v rozhodnutí. Podle § 9 odst. 2 se doba úmrtí určí jako nejpravděpodobnější doba podle výsledků šetření. Odst. 3 potom pro případ, že takovou dobu nelze určit, uvádí pravidla, jak určit dobu úmrtí. Pro obecné případy (kdy se nejedná např. o válečné situace) rakouská úprava tuto dobu stanovuje obecně (s výjimkou pro osoby starší 80 let) tak, že je touto dobou, která se určí jako doba úmrtí, konec pátého roku od konce roku, v němž byla pohřešovaná osoba podle dostupných informací ještě naživu (§ 9 odst. 3 písm. a/). Samotná potřebná doba pro prohlášení pohřešovaného za mrtvého je přitom obecně deset let (§ 3 odst. 1). Tento inspirační zdroj pro naši současnou právní úpravu tedy vychází z pojetí, že se jako doba úmrtí určí nejpravděpodobnější doba úmrtí, a pro případ, že takovou dobu nelze určit, se doba úmrtí obecně určí zpětně k polovině doby, která musí uplynout, než je možné nezvěstnou osobu prohlásit za mrtvou. Rakouská úprava proto bez jakýchkoli pochyb připouští stanovení data úmrtí zpětně před den, kterým uplynula ochranná doba.

13. Lze poukázat na to, že ustanovení § 72 o. z. svým zněním odkazuje na případy, kdy byl člověk soudem prohlášen za nezvěstného. Komentářová literatura k tomu uvádí, že je zjevným pochybením zákonodárce, že ustanovení § 72 o. z. je výslovně vztaženo pouze na situace, kdy byl člověk za nezvěstného prohlášen soudem podle ustanovení § 66 o. z., a poukazuje na to, že opačný výklad (totiž že § 72 se vztahuje pouze na situace, kdy byl člověk za nezvěstného prohlášen) by vedl k neudržitelnému závěru, že na člověka, který se nezvěstným stal a nebyl poté za nezvěstného prohlášen, uvedené ustanovení použít nelze, a pléduje proto pro závěr, že ustanovení § 72 o. z. je nutno vykládat tak, že stanoví obecné pravidlo pro prohlášení nezvěstného člověka za mrtvého soudem, bez ohledu na to, zda jde o nezvěstnost pouze faktickou (podle § 74 odst. 1 či § 75) anebo zda došlo (navíc) k prohlášení za nezvěstného podle ustanovení § 66 a násl., a že ustanovení § 73, § 74 odst. 1

a § 75 je třeba chápat pouze tak, že pro jednotlivé specifické situace stanoví různě dlouhé ochranné doby, které musí uplynout, než může dojít k prohlášení za mrtvého podle ustanovení § 72, a že tato ustanovení nepředstavují další skutkové podstaty, podle nichž by bylo možno prohlásit člověka za mrtvého mimo režim ustanovení § 71 či § 72 (FRINTA, O. In: ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA J. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek I, (§ 1-654). Komentář k § 71 [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO89_a2012CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X).

14. I když samotné ustanovení § 74 o. z. o určení dne, který se pokládá za den smrti nic nestanovuje, je zřejmé, že i na něj dopadá procesní úprava, v níž je též v ustanovení § 56 odst. 2 z. ř. s. obsaženo, že v rozsudku soud určí den, který platí za den smrti člověka, popřípadě den, který nezvěstný zřejmě nepřežil. Při určování dne, který se pokládá za den smrti podle ustanovení § 74 o. z., se proto bude postupovat jako podle ustanovení § 72 o. z., stanovící vyvratitelnou domněnku dne, který nezvěstný člověk zřejmě nepřežil.

15. Komentářová literatura uvádí, že ustanovení § 72 o. z. poskytuje oproti ustanovení § 71 o. z. bližší vodítko, jak určit den, který se pokládá za den smrti, a že bude zapotřebí zjišťovat, zda je možné určit „den, který nezvěstný zřejmě nepřežil“, a dospívá k závěru, že pokud soud takový den nezjistí, měl by určit den smrti tak, že půjde o poslední den doby určené v ustanovení § 73 o. z., což odůvodňuje inspirací rakouskou právní úpravou a vývojem tuzemské právní úpravy (srov. ČUHELOVÁ, K., PONDIKASOVÁ, T. § 72. In: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 262, marg. č. 15).

16. Z citovaného vyplývá, že ani odborná literatura zjevně nepovažuje za zakázané, aby určený den, který se pokládá za den smrti, předcházel konci ochranné doby, když se zabývá tím, zda za takový den určit poslední den ochranné doby až pro případ, že nebude možné určit den, který nezvěstný zřejmě nepřežil. Ten přitom bude ze své podstaty zpravidla předcházet konci ochranné doby, podaří-li se jej zjistit.

17. Rovněž další komentářová literatura uvádí, že den, který se pokládá za den, který člověk zřejmě nepřežil, soud určí na základě provedeného dokazování, pravděpodobně půjde o den, kdy uplynula zákonná doba pro to, aby mohl být člověk za mrtvého prohlášen (LOMOZOVÁ, A., SPÁČILOVÁ, Z. § 72 In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 4.). Ani zde tedy není vylučována možnost, aby byl den smrti určen zpětně před uplynutím potřebné doby. Dovolatelky ve vztahu k tomuto komentáři odkazovaly na nepřiléhavé ustanovení § 71 o. z.

18. Obdobně B. Dvořák v komentáři k ustanovení § 74 o. z. uvádí, že „[c]o do určení dne, který se pokládá za den smrti, vychází soud v první řadě ze zjištění, která učinil v rámci dokazování v řízení o prohlášení za mrtvého. Je však zřejmé, že mnohdy bude určení konkrétního data, které je potřeba pokládat za datum smrti člověka, velmi obtížné. V zájmu ochrany práv nezvěstného je proto v takových případech namístě uvést den co nejzazší. I při nedostatku výslovné právní úpravy (srov. § 7 odst. 2 věta druhá OZ 1950) bude takovým dnem konec sedmileté doby podle § 74 odst. 1.“ (DVOŘÁK, B. In: MELZER, F., TÉGL, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117. Praha: Leges, 2013, s. 477).

19. Určení dne, který se pokládá za den smrti, před konec ochranné doby, předvídá i komentář k ustanovení § 56 z. ř. s., v němž se uvádí, že je nutné určit takový den, který se vzhledem ke všem zjištěným okolnostem jeví jako nejpravděpodobnější, a oproti výše citovaným komentářům dokonce naopak předestírá závěr, že v případě, kdy nezvěstný zmizel náhle a lze předpokládat, že se stal obětí násilného trestného činu či nějaké nehody, bude tímto nejpravděpodobnějším dnem den zmizení nezvěstného (srov. DOLEŽAL, M. In: JIRSA, J. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních: Soudcovský komentář. Komentář k § 56 [Systém ASPI]. Wolters Kluwer. ASPI_ID KO292_p12013CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

20. Smysl a účel ochranné sedmileté doby spočívá především v tom, aby uplynutím této doby, po kterou zde nebudou žádné zprávy, z nichž by bylo možné usuzovat, že byl nezvěstný stále živ, byl dosažen dostatečně vysoký stupeň pravděpodobnosti, že nezvěstný již není naživu, a byla tak minimalizována možnost negativních důsledků rozhodnutí o prohlášení za mrtvého pro nezvěstného člověka, byl-li by tento člověk ve skutečnosti stále naživu. Délka doby, která musí uplynout, aby bylo možné nezvěstného člověka prohlásit za mrtvého, tak představuje prostředek vyvážení ochrany práv nezvěstného a oprávněných zájmů osob, které mohou mít právní zájem na prohlášení nezvěstného člověka za mrtvého. Tato ochranná funkce sedmileté doby se realizuje především jejím uplynutím. Při samotném určování konkrétního dne, který nezvěstný zřejmě nepřežil, je však již ochranný potenciál stanovení takového dne až ke konci doby nepřilíš zřetelný a do popředí vstupuje potřeba určení dne, který lze s ohledem na konkrétní okolnosti věci považovat za nejpravděpodobnější den smrti. Jestliže se totiž posléze zjistí, že člověk stále žije, a mezitím bude např. projednána pozůstalost po nezvěstném prohlášeném za mrtvého, zřejmě nebude takovou osobu při vypořádávání takové situace příliš s to ochránit, že datum jejího úmrtí bylo stanoveno spíše k pozdějšímu než dřívějšímu datu.

21. Lze proto uzavřít, že den, který se pokládá za den smrti člověka, který se stal nezvěstný tím, že opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se zdržuje, avšak nebyl za nezvěstného prohlášen (§ 74 odst. 1 o. z.), může být určen zpětně ke dni, který bude předcházet konci ochranné sedmileté doby.

22. Jelikož odvolací soud nesprávně vycházel ze závěru, že den, který se pokládá za den smrti, nemůže být určen zpětně před konec doby potřebné k prohlášení za mrtvého, a nezabýval se tím, zda lze v okolnostech projednávané věci určit den, který nezvěstný zřejmě nepřežil, je jeho právní posouzení neúplné a tudíž nesprávné. V tomto směru je nesprávné i rozhodnutí soudu I. stupně, který určil dnem, který se pokládá za den smrti, až den vyhlášení svého rozhodnutí.

23. Jelikož je dovoláním napadený rozsudek v rozsahu určení dne, který se pokládá za den smrti, z hlediska uplatněných dovolacích důvodů nesprávný a nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud tento rozsudek v odpovídajícím rozsahu a v akcesorických výrocích o nákladech řízení zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Protože důvody, pro které byl rozsudek odvolacího soudu zrušen, platí také na rozsudek soudu prvního stupně, Nejvyšší soud zrušil v tomto rozsahu i rozsudek soudu prvního stupně a věc vrátil soudu prvního stupně (Okresnímu soudu v Prostějově) v uvedeném rozsahu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

č. 37

Omyl jednatelů v projevu jeho vůle nevyvolává následky podle § 583 a násl. o. z., byla-li nebo musela-li být adresátovi právního jednání známa skutečná vůle jednatelů. Při výkladu takového právního jednání je nutno upřednostnit podle § 556 odst. 1 věty první o. z. skutečnou vůli jednatelů před jejím vnějším projevem, včetně objektivního významu užitých slov.

Výklad právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)], Neplatnost právního jednání (o. z.), Omyl, Poctivost (o. z.)

§ 6 odst. 2 o. z., § 555 o. z., § 556 o. z., § 583 o. z., § 584 odst. 2 o. z.

č. 37

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2023, sp. zn. [23 Cdo 2856/2022](#), ECLI:CZ:NS:2023:23.CDO.2856.2022.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 10. 2. 2022, sp. zn. 28 Co 249/2021.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se v řízení proti žalované domáhala určení vlastnického práva k pozemku parc. č. 1 v obci a k. ú. B. (dále také „sporný pozemek“). Tvrdila, že nebylo její vůlí převést sporný pozemek při prodeji pozemku parc. č. st. 2, jehož součástí je rodinný dům č. p. 3, a pozemků parc. č. st. 4, jehož součástí je stavba bez č. p. nebo č. e., parc. č. 5 a parc. č. 6, vše v obci a k. ú. B., na žalovanou. Sporný pozemek byl původně k prodeji rovněž nabízen, ale žalobkyně a žalovaná se na jeho prodeji nedohodly, což se odrazilo i na výši kupní ceny. Pouze chybou při přepisu údajů došlo k zahrnutí sporného pozemku do předmětu koupě v písemné kupní smlouvě ze dne 30. 10. 2015. Sporný pozemek však nebyl ani po podpisu kupní smlouvy žalované předán, což vyplývá i z předávacího protokolu ze dne 1. 11. 2015. Skutečnost, že sporný pozemek neměla žalobkyně v úmyslu převést kupní smlouvou na žalovanou, byla žalované známa.

2. Okresní soud v Kladně jako soud prvního stupně rozsudkem ze dne 1. 6. 2021, č. j. 18 C 1/2017-338, určil, že žalobkyně je vlastníkem sporného pozemku (výrok I) a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastnicemi (výrok II) a o náhradě nákladů státu (výrok III).

3. K odvolání žalované Krajský soud v Praze jako soud odvolací napadeným rozhodnutím rozsudek soudu prvního stupně změnil ve výroku II co do výše povinnosti žalované k náhradě nákladů řízení žalobkyni a ve výroku III tak, že se o náhradě nákladů řízení státu nerozhoduje; ve výroku I odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I napadeného rozsudku odvolacího soudu) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II napadeného rozsudku odvolacího soudu).

4. Odvolací soud poté, co doplnil dokazování, vyšel ze skutkových zjištění, podle kterých se žalobkyně jako prodávající a žalovaná jako kupující před tím, než uzavřely písemnou kupní smlouvu, ústně i prostřednictvím e-mailové komunikace dohodly na tom, že předmětem koupě bude pozemek parc. č. st. 2, jehož součástí je dům č. p. 3, a pozemky parc. č. st. 4, jehož součástí je stavba bez č. p. nebo č. e., parc. č. 5 a parc. č. 6, vše v obci a v k. ú. B. (dále jen „sousední nemovitosti“) za kupní cenu ve výši 3 500 000 Kč. Při vyhotovení písemného znění kupní smlouvy bratrem žalobkyně, O. S., byl však chybně v rámci výčtu převáděných nemovitostí uveden také sporný pozemek, o jehož prodeji účastnice původně rovněž jednaly, nakonec se však dohodly na tom, že nebude předmětem koupě a na jeho případném prodeji se strany dohodnou v budoucnu. Ačkoliv si žalovaná byla před podpisem písemné kupní smlouvy vědoma skutečnosti, že žalobkyně nemá v úmyslu pozemek parc. č. 1 v obci a k. ú. B. převést na žalovanou, žalobkyni na ni neupozornila. V tomto znění tak byla smlouva dne 30. 10. 2015 účastnicemi podepsána a na jejím základě bylo do katastru nemovitostí vloženo vlastnické právo žalované ke všem ve smlouvě uvedeným nemovitým věcem, včetně sporného pozemku.

5. Po právní stránce odvolací soud uzavřel, že mezi účastnicemi došlo k uzavření kupní smlouvy, která je však v části týkající se převodu sporného pozemku podle § 584 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dále jen „o. z.“, neplatná, neboť žalovaná využila omylu žalobkyně při přípravě písemné kupní smlouvy a ačkoli o tomto omylu již před samotným podpisem této smlouvy věděla, využila jej a žalobkyni na něj neupozornila, byť pro ni taková povinnost vyplývala z principu poctivosti upraveného v § 6 o. z. V dané věci bylo podle odvolacího soudu možné na žalované spravedlivě požadovat, aby žalobkyni na její omyl upozornila, a to s ohledem na zjištěné okolnosti jednání o obsahu smlouvy. Jednání žalované je tak podle odvolacího soudu nutné kvalifikovat jako nepoctivé jednání, a důsledky omylu žalobkyně posoudit podle § 584 odst. 2 o. z. Odvolací soud k tomu dále doplnil, že i když žalobkyně projevila svou vůli v návrhu kupní smlouvy nesprávně, byl skutečný úmysl žalobkyně žalované znám, a kupní smlouva má proto jen takové následky, které odpovídají úmyslu žalobkyně. Odvolací soud na tomto základě rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I o věci samé jako věcně správný potvrdil.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Rozsudek odvolacího soudu (výslovně v celém jeho rozsahu) napadla žalovaná dovoláním, jehož přípustnost spatřuje v tom, že odvolací soud nesprávně a v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu posoudil otázku právní relevance omylu žalobkyně. Žalovaná zejména namítala, že odvolací soud nijak nezkoumal a nezohlednil, zda byl omyl žalobkyně omluvitelný. Žalovaná proto navrhla, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že se žaloba na určení vlastnického práva žalobkyně ke spornému pozemku zamítá, a uložil žalobkyni povinnost nahradit žalované náklady řízení před soudy všech stupňů, případně aby je zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Spolu s dovoláním žalovaná podala také návrh na odklad právní moci napadeného rozhodnutí, který odůvodnila svými obavami před nemožností znovu nabýt sporný pozemek v případě, kdyby Nejvyšší soud shledal její dovolání důvodným.

7. O návrhu žalované na odklad právní moci napadeného rozhodnutí rozhodl Nejvyšší soud usnesením ze dne 1. 11. 2022, č. j. [23 Cdo 2856/2022-463](#), tak, že tento návrh zamítl.

8. Žalobkyně ve vyjádření k dovolání uvedla, že žalovanou vymezená právní otázka je pro dané rozhodnutí nevýznamná, a nemůže tak zakládat přípustnost dovolání. Nadto s odkazem na odbornou literaturu vyjádřila přesvědčení, že v případě omylu vyvolaného Istí, by se hledisko omluvitelnosti omylu jednajícího nemělo uplatňovat. Na tomto základě pak ve vyjádření navrhl, aby dovolací soud dovolání žalované odmítl, případně zamítl a žalobkyni přiznal náhradu nákladů řízení.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (viz čl. II a XII zákona č. 286/2021 Sb.), dále jen „o. s. ř.“

č. 37

10. Dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) a osobou k tomu oprávněnou (§ 241 odst. 1 o. s. ř.). Dovolací soud rovněž shledal, že dovolání obsahuje náležitosti vyžadované ustanovením § 241a odst. 2 o. s. ř.

11. Dovolací soud se dále zabýval přípustností dovolání.

12. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

13. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

14. Dovolání je přípustné pro posouzení otázky právní relevance omylu jednajícího při vymezení předmětu kupní smlouvy, neboť jde o otázku, která v rozhodování dovolacího soudu v poměrech právní úpravy účinné ode dne 1. 1. 2014 nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Dovolání je důvodné.

Rozhodná právní úprava

16. Podle § 555 odst. 1 o. z. se právní jednání posuzuje podle svého obsahu.

17. Podle § 556 o. z. co je vyjádřeno slovy nebo jinak, vyloží se podle úmyslu jednajícího, byl-li takový úmysl druhé straně znám, anebo musela-li o něm vědět. Nelze-li zjistit úmysl

jednajícího, přisuzuje se projevu vůle význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen (odstavec první). Při výkladu projevu vůle se přihlídně k praxi zavedené mezi stranami v právním styku, k tomu, co právnímu jednání předcházelo, i k tomu, jak strany následně daly najevo, jaký obsah a význam právnímu jednání přikládají (odstavec druhý).

18. Podle § 583 o. z. jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou, je právní jednání neplatné.

19. Podle § 584 odst. 2 o. z. bylo-li právně jednáno v omylu vyvolaném lstí, je právní jednání neplatné, třebaže se omyl týkal jen vedlejší okolnosti.

Vztah právní úpravy omylu a výkladu právního jednání

č. 37

20. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 19. 4. 2022, sp. zn. [23 Cdo 2042/2020](#), uveřejněném pod číslem 98/2022 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, vyložil, že omyl lze považovat za vadu právního jednání (resp. vadu vůle či jejího projevu) založenou na nesprávné představě jednajícího o určité skutečnosti týkající se jeho právního jednání, přitom může být spojen s vůlí jednajícího i s jeho projevem [v literatuře srov. například Handlar, J. in Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654), 1. vydání, 2014, s. 2101-2111].

21. Právní doktrína rozeznává celou řadu druhů omylů (v podrobnostech srov. například Melzer, F. in Melzer, F., Tégl, P. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 755-762). Omyl se může týkat jakékoli skutečnosti významné pro provedení právního jednání, zejména jeho právního důvodu (*error in negotio*), osoby, vůči níž jednající projevuje svou vůli (*error in persona*), či předmětu právního jednání, kdy dochází buď k záměně totožnosti předmětu (*error in corpore*), nebo jeho vlastností (*error in qualitate*) [srov. Handlar, J. in: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654), 2. vydání, 2022, s. 1869-1877, § 583, marg. č. 2].

22. Omyl je třeba odlišovat od případů *falsae demonstratio*, tj. případů, kdy jedna strana omylem učiní projev, který má objektivně jiný význam, než který mu sama přisuzovala. Pokud adresát tohoto jednání jednal v důvěře v takto projevovaný objektivní význam právního jednání, je právně relevantní právě tento objektivní význam a jednající strana se nacházela v omylu. Pokud však adresát znal skutečnou vůli adresáta, je relevantní zásadně tato skutečná vůle a objektivně projevené je pouhá *falsa demonstratio*; v takovém případě nejde vůbec o případ omylu (srov. Melzer, F. in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář, Svazek III, § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 755).

23. K témuž závěru dospěla již předválečná odborná literatura, podle níž „[k] omylu jest přihlížeti teprve tam, kde vzniká skutečný rozpor mezi vůlí a jejím projevem. Jest tudíž nutno, každé prohlášení vůle nejprve vyložit, neboť pravá vůle může se uplatnit, třeba by dala zjistiti se teprve opravným výkladem nesprávného prohlášení. ... Proto platí také při právních jednáních mezi živými to, co skutečně bylo chtěno, nikoli, co mylně prohlášeno, rozuměla-li druhá strana prohlášení tak, jak bylo míněno, anebo když strany totéž chtěly a obě svou vůli mylně vyjádřily“ [viz Mayr, R. Soustava občanského práva. Kniha první: nauky obecné. Brno: Barvič & Novotný, 1922, s. 155, který na podporu tohoto závěru odkazuje (v pozn. č. 1) na rozhodnutí býv. rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 15. 2. 1899, č. 1237,

uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí c. a k. Nejvyššího soudního dvora, nová řada, svazek 36, pod č. 513].

24. Současná domácí odborná literatura k tomu doplňuje, že „[u] adresovaného jednání může dojít k tomu, že adresát zná skutečnou vůli auktora (jednajícího), byť je objektivní význam jeho projevu od této vůle odlišný. Jde o situaci, kdy auktor učiní projev, jehož objektivní význam neodpovídá tomu, co chtěl vyjádřit, adresát přesto ví, co chtěl auktor vyjádřit. V této situaci není dotčena dobrá víra adresáta, která by vyžadovala právní ochranu. Proto i v tomto případě je určující skutečná vůle učiněná ve srozumění s adresátem a nikoli objektivní význam projevu (viz Melzer, F. in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář, Svazek III, § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 478).

25. Rovněž v německé vědě soukromého práva se prosadilo mínění, že v případech tzv. *falsae demonstratio* se nechrání důvěra adresáta v objektivní smysl právního jednání, nýbrž je chráněn zájem stran na tom, aby nastoupil jimi zamýšlený právní následek [srov. Vogenauer, S. in Schmoeckel, M. (ed.) Historisch-kritischer Kommentar zum BGB, Band I, Allgemeiner Teil, §§ 1-240, Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 2003, §§ 133, 157, marg. č. 88]. Obdobný přístup se v současnosti uplatňuje i v rakouském soukromém právu (srov. k tomu Melzer, F. in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 479, marg. č. 88).

26. Výše uvedeným závěrům odpovídá i judikatura Ústavního soudu, který již za platnosti občanského zákoníku z roku 1964 opakovaně vyslovil, že doslovný výklad textu smlouvy může, ale nemusí být v souladu s vůlí jednající stran. Směřuje-li vůle smluvních stran k jinému významu a podaří-li se vůli účastníků procesem hodnocení skutkových a právních otázek ozřejmit, má shodná vůle účastníků smlouvy přednost před doslovným významem textu jimi formulované smlouvy (srov. již náleží Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. [I. ÚS 625/03](#), uveřejněný pod číslem 84/2005 Sbírky náleží a usnesení Ústavního soudu, k jehož závěrům se Ústavní soud přihlásil rovněž v poměrech nové soukromoprávní úpravy např. v nálezu ze dne 19. 7. 2022, sp. zn. [I. ÚS 2337/21](#)). Tyto závěry přejal ve své judikatuře rovněž Nejvyšší soud (srov. již rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2013, sp. zn. [32 Cdo 1893/2011](#)).

27. Interpretaci výkladových pravidel obsažených v § 555 a násl. o. z. poskytl dovolací soud např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. [29 Cdo 61/2017](#), uveřejněném pod číslem 4/2019 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ve kterém uvedl, že ustanovení § 555 odst. 1 o. z. formuluje východisko výkladu jakéhokoliv právního jednání; podstatný je jeho obsah, nikoliv např. jeho označení či pojmenování. Skutečnost, že osoba činící právní jednání jej nesprávně (např. v důsledku svého mylného právního názoru) označí, nemá při výkladu právního jednání zásadně žádný význam (srov. důvodovou zprávu a v právní teorii např. Melzer, F. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 578).

28. Základní (prvotní) pravidlo výkladu adresovaných právních jednání formuluje ustanovení § 556 odst. 1 věty první o. z. Soud nejprve zkoumá (zjišťuje), jaká byla skutečná vůle (úmysl) jednajícího, a to při zohlednění všech v úvahu přicházejících (zjištěných) okolností. Skutečnou vůli (úmysl) jednajícího je přitom třeba posuzovat k okamžiku, kdy projev vůle učinil (kdy se stal perfektním) [srov. Melzer, F. in Melzer, F., Tégl, P. a kol., op. cit. výše, s. 594-595, nebo Handlar, J. in Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.

1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1989]. Ochrana dobré víry adresáta právního jednání pak vyžaduje (a § 556 odst. 1 věta první o. z. tak normuje výslovně), aby soud právní jednání vyložil jen podle takového úmyslu jednajícího, který byl anebo musel být adresátovi znám. Při zjišťování úmyslu jednajícího tudíž soud přihlíží toliko k těm okolnostem, které mohl vnímat i adresát právního jednání. Jinými slovy, pro výklad právního jednání je určující skutečná vůle (úmysl) jednajícího (která byla anebo musela být známa adresátovi), již je třeba upřednostnit před jejím vnějším projevem (např. objektivním významem užitých slov). Teprve tehdy, nelze-li zjistit skutečnou vůli (úmysl) jednajícího, postupuje soud podle pravidla vyjádřeného v § 556 odst. 1 větě druhé o. z. Ustanovení § 556 odst. 2 o. z. pak uvádí demonstrativní výčet okolností, k nimž soud při výkladu právního jednání přihlíží. Řečené platí jak pro vícestranná, tak i pro jednostranná adresovaná právní jednání (shodně rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2018, sp. zn. [29 Cdo 2706/2016](#), či ze dne 30. 11. 2020, sp. zn. [23 Cdo 2486/2020](#)).

č. 37

29. Jak vyplývá ze shora citované judikatury k platné právní úpravě, výkladu podle § 555 a násl. o. z. podléhá jakékoliv právní jednání, tedy i takové, jehož význam se objektivně jeví jako jasný či nepochybný. Výkladové pravidlo obsažené v § 556 odst. 1 věta první o. z. s sebou však nese následek, že konstitutivním prvkem právního jednání, popř. smlouvy, je skutečná vůle jednajícího, byla-li druhé straně známa, anebo musela-li o ní vědět, naproti tomu její nesprávné vyjádření, byť by objektivně nevzbuzovalo pochybnosti, je v takovém případě pouhé *falsa demonstratio*, které zůstává bez právního významu (srov. Melzer, F. In: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Praha: Leges, 2014, s. 479).

30. Z výše uvedeného se podává, že o omylu a jeho právní relevanci lze uvažovat pouze za předpokladu, že skutečnou vůli jednajícího (jednajících), jež byla nebo musela být adresátovi (adresátům) známa, se nepodaří výkladem právního jednání při zohlednění všech v úvahu přicházejících (zjištěných) okolností zjistit. Pokud tedy adresátovi právního jednání – s přihlédnutím k předcházejícímu i následnému jednání stran – byl či musel být známý skutečný úmysl (skutečná vůle) jednajícího, při výkladu předmětného právního jednání je nutno tento úmysl upřednostnit před jeho vnějším projevem, např. objektivním významem užitých slov (srov. § 556 odst. 1 věta první o. z.).

Posouzení v poměrech projednávané věci

31. V projednávané věci odvolací soud vycházel ze skutkových zjištění, podle nichž žalobkyně zaslala žalované (a ta následně podepsala) písemný návrh kupní smlouvy, v němž byl do předmětu koupě chybně (chybou bratra žalobkyně) zahrnut také sporný pozemek parc. č. 1 v obci a k. ú. B., o němž se účastnice dohodly, že nebude předmětem koupě. Uvedený skutkový stav soud posoudil po právní stránce tak, že žalovaná nepoctivě (Istivě) využila omylu žalobkyně, ačkoliv o něm věděla a bylo po ní možno spravedlivě požadovat, aby žalobkyni na její omyl upozornila, a proto kupní smlouva byla v daném rozsahu podle § 584 odst. 2 o. z. neplatná.

32. K uvedenému posouzení dospěl odvolací soud přes skutečnost, že při výkladu předmětné kupní smlouvy provedeném v souladu s § 555 a násl. o. z. zjistil, že se účastnice dohodly, že parc. č. 1 v obci a k. ú. B. nebude předmětem koupě a žalované byla známa skutečná vůle žalobkyně, jež neměla v úmyslu tento pozemek na žalovanou převést, byť do návrhu kupní smlouvy byl tento pozemek chybně zahrnut. Odvolací soud se za uvedené situace zabýval

aplikací ustanovení § 584 odst. 2 o. z. na takto zjištěný skutkový stav nadbytečně, neboť již na základě provedeného výkladu předmětné kupní smlouvy bylo možno dospět závěru, že se pozemek parc. č. 1 v obci a k. ú. B. vůbec nestal předmětem koupě, jestliže skutečná vůle smluvních stran k jeho převodu na žalovanou nespěchovala. Vyjádřeno jinak, aplikace ustanovení § 584 odst. 2 o. z. by mohla přicházet v úvahu až v případě, že se rozpor mezi vůlí jednatelů a jejím projevem nepodaří překlenout výkladem dotčeného právního jednání, což však není případ projednávané věci.

33. Uvedené úvahy jsou tak podkladem pro závěr, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu je ve výsledku (byť z částečně odlišných důvodů) věcně správné.

34. Vzhledem k přípustnosti dovolání Nejvyšší soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. dále zkoumal, zda řízení nebylo postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., respektive jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a shledal, že řízení před soudy obou stupňů takovými vadami řízení zatíženo nebylo.

35. Vzhledem k tomu, že ustanovení § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovoluje Nejvyššímu soudu změnit rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže rozhodl nesprávně a dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, je odtud zřejmé, že Nejvyšší soud je může i „potvrdit“ (zamítnout dovolání), je-li ve výsledku správné. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.] (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2022, sp. zn. [29 ICdo 127/2020](#), nebo ze dne 31. 10. 2017, sp. zn. [29 ICdo 76/2015](#)).

č. 38

Důvodem pro pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti soudním rozhodnutím (§ 869 o.z.) může být i trvalá duševní porucha (plně svéprávného) rodiče, i když nevyžaduje dlouhodobou hospitalizaci rodiče ve zdravotnickém zařízení. V takovém případě – vyžaduje-li to současně zájem dítěte - soud může pozastavit výkon rodičovské odpovědnosti rodiče v celém rozsahu nebo jen v rozsahu některých jejích složek (případně jen některých právních jednání), v závislosti na tom, v jaké míře není rodič schopen (není způsobilý) z důvodu duševní poruchy rodičovskou odpovědnost vykonávat. V odůvodněných případech soud může rodiči, jemuž byl (lhostejno v jakém rozsahu) pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti, určit soudním rozhodnutím styk s dítětem.

č. 38

Rodičovská odpovědnost (o. z.)

§ 858 o. z., § 866 o. z., § 869 odst. 1 o. z., § 870 o. z., § 871 odst. 1 o. z.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2023, sp. zn. [24 Cdo 3883/2022](#), ECLI:CZ:NS:2023:24.CDO.3883.2022.1

Nejvyšší soud k dovolání otce zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 29. 3. 2022, sp. zn. 101 Co 220/2021, a rozsudek Okresního soudu v Příbrami ze dne 19. 10. 2021, sp. zn. 30 P 100/2017 (s výjimkou výroku II.) věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Příbrami k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Návrhem doručeným soudem prvního stupně dne 4. 6. 2019 (doplněným dne 1. 11. 2019 a 17. 11. 2019) se matka domáhala omezení výkonu rodičovské odpovědnosti otce ve vztahu k nezletilé AAAAA tak, že není oprávněn rozhodovat ve věcech péče o zdraví nezletilé, rozhodovat ve věcech školního vzdělávání a výchovy nezletilé, spravovat jmění nezletilé a podávat za nezletilou podání na orgány veřejné moci a v řízení před těmito orgány nezletilou zastupovat. Návrh matka podala v době probíhajícího řízení o změnu péče a úpravu styku otce s nezletilou a s poukazem na závěry znaleckého posudku S. ze dne 13. 5. 2019 (a také znaleckého posudku MUDr. Mgr. Evy Navrátilové v trestním řízení vedeném proti otci), z nichž vyplývá paranoidní vnímání skutečností otcem a jeho nepřátelské postoje k matce, dovozovala, že jakýkoliv výkon rodičovské odpovědnosti vyžadující souhlas obou rodičů by byl otcem okamžitě zneužit k dalšímu boji s matkou a nikoliv k hledání nejlepšího zájmu nezletilé. Poukazovala přitom na již pravomocně ukončené řízení o nahrazení souhlasu otce s nástupem nezletilé do mateřské školy a dále též na neschopnost rodičů se dohodnout na výběru základní školy, na kterou by měla nezletilá nastoupit. Vytýkala otci, že nezletilou nechal hospitalizovat kvůli drobným nesrovnalostem ve vylučování a štípancům od komára ve dnech 14.-15. 4. 2017 a 26.-27. 9. 2017. Protože v oblasti vzdělávání a zdravotní péče o nezletilou je třeba

rodičovskou odpovědnost vykonávat opakovaně, je podle mínění matky nezbytné rodičovskou odpovědnost otce omezit a předejít tak zbytečným soudním sporům.

2. Okresní soud v Příbrami (poté, co řízení o rodičovské odpovědnosti otce nejprve spojil s řízením o změnu péče a úpravu styku s nezletilou a následně je opět vyloučil k samostatnému projednání a rozhodnutí) rozsudkem ze dne 24. 9. 2020 č. j. 30 P 100/2017-3909 návrh matky na omezení výkonu rodičovské odpovědnosti otce zamítl a rozhodl o povinnosti matky zaplatit otcí náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně poukázal na preventivní a sankční povahu omezení výkonu rodičovské odpovědnosti, přičemž zdůraznil, že samotným omezením výkonu rodičovské odpovědnosti nedochází k omezení rodičovské odpovědnosti samotné a že zásadně podle právní teorie platí, že omezení výkonu rodičovské odpovědnosti by mělo být použito tam, kde je omezována povinnost nebo právo, které je třeba opakovaně vykonávat. Při svém rozhodování vycházel mj. ze znaleckého posudku S. ze dne 13. 5. 2019, vypracovaného pro účely řízení ve věci změny péče a úpravu styku s nezletilou, podle jehož závěrů otec trpí paranoidní poruchou osobnosti, osobnost je organizována nezrale, hraničně; charakterizuje ji používání výrazně nezralých obranných mechanismů. Otec skutečnosti hodnotí vyhraněně, zaujímá jen jeden postoj a údaje, které jsou v rozporu s jeho přesvědčením, popírá nebo devaluje. Není schopen alternativních pohledů na skutečnosti, význam událostí si zjednodušuje, a tím se také vyhýbá pochybnostem o sobě. Výchovné působení otce je pro zdravý vývoj nezletilé rizikové a z dlouhodobého hlediska pro vývoj její osobnosti nepochybně ohrožující. Je to nezletilá, kdo má naplňovat očekávání otce, sdílet jeho přání a potřeby. Otec není schopen podporovat dítě k autonomii, respektovat jeho specifické potřeby, v kontaktu s dítětem naopak prosazuje svoje potřeby. V rámci úvah o potřebě zásahu do rodičovské odpovědnosti otce v oblasti výchovy a vzdělávání však soud prvního stupně akcentoval, že po pravomocném ukončení řízení ve věci změny péče a úpravu styku s nezletilou (jehož výsledkem bylo svěřením nezletilé do péče matky a otcí byl umožněn asistovaný styk s nezletilou pouze tři dny v roce), otec nakonec dal matce souhlas s nástupem nezletilé do jí vybrané základní školy, když „uznal fakt vhodnosti výběru školy pro nezletilou“ (řízení o nahrazení souhlasu otce bylo proto následně zastaveno). Pokud se týká zdravotní péče o nezletilou, je podle názoru soudu prvního stupně sice pravda, že v období let 2016-2017 docházelo mezi rodiči opakovaně k neshodám ohledně způsobu, rozsahu a nutnosti poskytování zdravotní péče o nezletilou, ovšem „od té doby k žádným dalším problémům v tomto směru nedochází, nezletilá je zdravá duševně i fyzicky“. Za dané situace je tak vidět „určitý posun“ v postojích otce, a proto podle mínění soudu prvního stupně „nelze uzavřít, že je prokázána nutnost prevence ochrany nezletilé“ v oblasti vzdělávání a zdravotní péče. Nezletilá je zatím nemajetná a není třeba spravovat žádný její majetek, a pokud se týká výchovy, „z té je otec fakticky téměř vyloučen pravomocným rozhodnutím o úzkém omezení styku s nezletilou“. Soud prvního stupně proto dospěl k závěru, že „nejsou splněny předpoklady pro omezení výkonu rodičovské odpovědnosti otce tak, jak požaduje matka“.

3. K odvolání matky Krajský soud v Praze usnesením ze dne 15. 2. 2021 č. j. 101 Co 20/2021-4065 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Odvolací soud poté, co doplnil dokazování mj. rozsudkem Okresního soudu v Příbrami ze dne 7. 5. 2020 č. j. 1 T 140/2018-1786, jímž byl otec uznán vinným přečinem nebezpečného pronásledování (spáchaného vůči matce nezletilé) a byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 12 měsíců, vytkl soudu prvního stupně, že jeho rozsudek je nepřezkoumatelný. Uložil mu, aby se v dalším řízení zaměřil na řádné poučení

matky, aby označila jednotlivé důkazy ke svým tvrzením ohledně konkrétních návrhů na omezení otce ve výkonu rodičovské odpovědnosti, provedl řádné dokazování včetně účastnických výslechů obou rodičů, ve věci meritorně rozhodl a v rámci odůvodnění svého rozhodnutí se u konkrétních oblastí rodičovské odpovědnosti vypořádal s provedeným dokazováním a zdůvodnil, na základě čeho, proč a jakým způsobem rozhodl.

4. Okresní soud v Příbrami poté rozsudkem ze dne 19. 10. 2021 č. j. 30 P 100/2017-4289 „omezil otce nezletilé AAAAA se výkonu rodičovské odpovědnosti tak, že není oprávněný nezletilou zastupovat ve věcech péče o zdraví, včetně psychologické péče, jakož i v oblasti školního vzdělávání a výchovy nezletilé, včetně rozhodování o nich“ (výrok I.); další návrhy matky (na omezení otce ve výkonu rodičovské odpovědnosti tak, že není oprávněn podávat za nezletilou podání na orgány veřejné moci a v řízení před těmito orgány nezletilou zastupovat, není oprávněn spravovat jmění nezletilé; na uložení povinnosti matce sdělovat otci každý měsíc informace o podstatných záležitostech nezletilé v oblasti péče o zdraví, výchově a vzdělání, řízení u orgánů veřejné moci a správy jejího jmění formou e-mailu; na uložení povinnosti otci sdělit matce do tří dnů e-mailovou adresu pro zasílání těchto informací) zamítl (výrok II.) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok III.). Z výsledků rozsáhlého dokazování vzal soud prvního stupně za prokázané, že „ohrožující vliv otce na zdravý vývoj nezletilé dle závěrů soudů v řízení o změnu péče a úpravu styku s nezletilou nedostál od té doby změny“, otec se ani nepokusil za pomoci znalkyní doporučené individuální psychoterapie změnit náhled na svoji vlastní osobu, přestože mu byla doporučována jako zásadní možnost navození změny v působení otce na vývoj jeho dcery. Není ochoten „a zřejmě ani schopen, s ohledem na hraniční poruchu osobnosti cokoliv změnit“. Otec se v minulosti projevil sice jako pečující rodič, ale zároveň nezletilou vystavoval v oblasti zdravotní péče zcela zbytečným hospitalizacím a různým vyšetřeními v důsledku svých představ o zdravotních problémech a jejich příčinách, které se většinou ukázaly jako liché. I dnes by vystavil nezletilou dalším znaleckým zkoumáním, protože i pro školní akce by potřeboval znát nestranně a aktuálně přezkoumaný její fyzický a psychický stav, když vyjádření matky a ošetřující lékařky nevěří. Bohužel „z osobnosti otce pramení i to“, že v okamžiku, kdy by i tyto nové zprávy nebyly v souladu s jeho tvrzením, nebyly by kompetentní a dostatečné. I v oblasti vzdělávání projevoval otec ve svém přístupu především snahu prosadit sebe, nikoliv zájmy nezletilé. Odmítal tvrdošijně obecně nástup nezletilé do mateřské školy, přestože vyjádření psycholožky, lékařky i orgánu sociálně právní ochrany dětí jednoznačně hovořily o tom, že pro další zdravý vývoj nezletilé je na místě, aby se zapojila do vzdělávání v mateřské škole, do neutrálního prostředí, kde cítí bezpečí a jistotu mimo antagonisticky naladěné rodiče, a zdravě se rozvíjí při setkávání se svými vrstevníky a učí se navazovat sociální vztahy. Obdobně při nástupu nezletilé do základní školy, otec opět nesouhlasil s tím, aby nezletilá pokračovala se svými kamarády z mateřské školy ve stejném prostředí, které již dobře zná. Opět polemizoval o vhodnosti takového zařazení nezletilé. Byť lze do určité míry vysvětlit postup otce tím, že v té době ještě nebylo ukončeno řízení o změnu úpravy péče a styku s nezletilou, bylo by jistě zralejší zvážit dopad takového postupu na nezletilou. To, že otec po pravomocném ukončení řízení ve věci změny péče a úpravu styku s nezletilou nakonec dal svůj souhlas s nástupem nezletilé do matkou vybrané základní školy, soud prvního stupně při vydání předešlého rozsudku v této věci mylně považoval za projev změny v postojích otce a jeho nahlédnutí na vlastní osobnost. Z doplněného dokazování „bohužel vyplynulo, že otec své postoje ani v nejmenším nezměnil, není nadále schopen nahlédnout negativního vlivu svého působení na zdravý vývoj nezletilé

a jednat tak zásadně v jejím nejlepším zájmu“. Nadále vkládá do svých postojů a rozhodování směrem k nezletilé především svoje zájmy a přání, aniž by byl vůbec schopen reflektovat to, že nejlepší zájem nezletilé může být odlišný od jeho zájmů. Podle názoru soudu prvního stupně je proto třeba „z pohledu prevence ochrany nejlepšího zájmu nezletilé“ otce omezit ve výkonu rodičovské odpovědnosti v těch oblastech, kde se v minulosti jednání otce diametrálně odchylovalo či bylo v příkrém rozporu se zájmy dcery, tedy v oblasti péče o zdraví nezletilé, včetně psychologické péče, a v oblasti školního vzdělávání a výchovy a rozhodování o nich. V oblastech zastupování nezletilé v podávání podání na orgány veřejné moci a v řízení o nich, jakož i spravování jmění nezletilé soud prvního stupně důvody k omezení otce ve výkonu rodičovské odpovědnosti neshledal.

5. K odvolání otce Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 29. 3. 2022 č. j. 101 Co 20/2021-4384 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v napadeném výroku I., jímž byl otec nezletilé AAAAA omezen ve výkonu rodičovské odpovědnosti ve zde vymezeném rozsahu, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud zdůraznil, že „k naplnění skutkové podstaty omezení rodičovské odpovědnosti musí rodič svou rodičovskou odpovědnost nebo její výkon zneužívat, anebo ji závažným způsobem zanedbávat“. Za zneužívání rodičovské odpovědnosti je především považováno ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, týrání dětí apod. Aby byl tento zásah odůvodněný, nestačí ojedinělé vybočení nebo opomenutí rodičovské péče; zároveň takový zásah musí být současně jediným účinným prostředkem ochrany dítěte. Při svém rozhodování vycházel odvolací soud ze zjištění, že otec trpí poruchou osobnosti a jeho jednání negativně působí na nezletilou. Otec se v základních oblastech života projevuje jako rodič milující svou dceru, zároveň však nezletilou vystavuje zbytečným návštěvám lékaře a opakovaně ji nechává hospitalizovat, a to pouze na základě svých domněnek o neuspokojivém zdravotním stavu nezletilé, které se po provedených vyšetřeních ukázaly jako neopodstatněné. Pokud výsledky vyšetření rozporují jeho domněnky, otec s nimi nesouhlasí a s lékaři polemizuje o zdravotním stavu dcery. Podle názoru odvolacího soudu otec zneužívá svou rodičovskou odpovědnost vůči nezletilé, prosazuje své vlastní zájmy či své domněnky o zdravotním stavu nezletilé a nepřipouští, že by se mohl mýlit. Otec neprojevil nad výše uvedeným jednáním žádný náhled a není ochoten jej ve prospěch nezletilé změnit. Rovněž v oblasti školního vzdělávání nezletilé otec v minulosti zcela nedbal zájmu dcery a prosazoval pouze svůj vlastní názor na úkor nezletilé, přičemž takový stav byl shledán škodlivým pro nezletilou. Otec zásadně odmítal, aby nezletilá nastoupila k předškolnímu vzdělávání, přestože lékařka i psychologka jednoznačně doporučily, aby se nezletilá zapojila do kolektivu vrstevníků a učila se navazovat sociální vazby. Obdobně otec nesouhlasil s nástupem nezletilé k povinné školní docházce do matkou zvolené základní školy. Otec nedbal zájmu nezletilé, neuvědomil si, že by docházkou do jím zvolené základní školy došlo k zpretrhání vazeb, které si nezletilá utvořila se spolužáky v mateřské škole. Své jednání otec omlouval tím, že probíhalo odvolací řízení o změně péče, a v případě, že by nezletilá byla svěřena do jeho výlučné péče, vybral by základní školu podle své úvahy. Takové jednání otce lze obecně hodnotit jako rozporné se zájmy nezletilé. Za této situace dospěl odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně k závěru, že „otec zneužívá svou rodičovskou odpovědnost vůči nezletilé“ a že „závadové jednání otce dosáhlo takové intenzity, že jediným účinným prostředkem ochrany dítěte je omezení rodičovské odpovědnosti otce“ v oblasti péče o zdraví nezletilé, jakož i v oblasti školního vzdělávání a výchovy nezletilé.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal otec dovolání. Namítal, že napadeným rozhodnutím bylo zasaženo jeho právo na spravedlivý proces, právo na ochranu rodinného života a právo na rodičovství. Má za to, že v jeho případě již neexistuje nezávislé posuzování jeho věcí týkající se jeho práv a povinností k nezletilé dceři. Ačkoliv má otec zájem o dceru a její vývoj, je stále více izolován od faktické i právní možnosti ovlivnit jakoukoliv otázku týkající se nezletilé dcery. Výsledek této věci je podle jeho mínění jen pokračováním „oklešťování“ práv otce a jeho faktického „vytlačování“ ze života nezletilé, kdy základním důvodem pro takový postup je vůle matky vyloučit otce ze života nezletilé a „maloměšťácké nahlížení“ na otce ze strany rozhodujících orgánů. Ve své podstatě se jedná o „vyřizování si účtů“ ze strany soudu s osobou, která je vůči státním orgánům nedůvěřivá a kritická. Z napadeného rozhodnutí implicitně vyplývá, že otce je nutno považovat z hlediska rozhodujících orgánů za nepřítele a jako nepřítele je nutno jej za jakoukoliv cenu, a to včetně zneužívání práva, eliminovat. Dovolatel má za to, že „k omezení otce došlo za extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a právním hodnocením věci“, neboť podle jeho názoru z provedeného dokazování zjevně šikana/zneužívání postavení otce nevyplývá a závěr o zneužívání rodičovské odpovědnosti stojí naprosto osamoceně, bez jakékoliv podpory. Zdůraznil, že k omezení výkonu rodičovské odpovědnosti otce ve školní sféře došlo za situace, kdy v minulosti nesouhlasil s nástupem dítěte do školky, kterou vybrala matka, a sám navrhoval alternativy k tomuto zařízení, přičemž o nesouhlasu rodičů bylo rozhodováno soudem; později nesouhlasil s výběrem školy v K., a to za situace, kdy stále probíhalo řízení o péči o nezletilou, přičemž následně vzal zpět svůj nesouhlas s výběrem školy matkou v K., a poté již nečinil ničeho ve vztahu ke změně školní docházky nezletilé. Podle mínění dovolatele na nesouhlasu otce s určitým předškolním či školním zařízením nebylo/není ničeho závadného, neboť tento nesouhlas vychází z práv otce a je realizací práva, přičemž v daném případě nebylo během probíhajícího řízení o změnu péče důvodu, proč by otec nemohl navrhnout jiné zařízení. Závěru o šikanózním/zneužívajícím výkonu práva brání skutečnost, že otec následně souhlasil s návštěvou nezletilé ve škole, kterou do dnešního dne nezletilá navštěvuje, a následně nevyvíjel žádnou aktivitu v tomto ohledu, tedy respektuje stav, který je dán ukončeným soudním řízením o péči o nezletilou. Dovožoval proto, že za výše uvedených okolností se jeví být omezení výkonu rodičovské odpovědnosti otce ve sféře vzdělávání nezletilé jen jako trest za realizaci práv otce a za to, že otec bránil svá rodičovská práva. Napadené rozhodnutí je tak podle jeho názoru založeno na implicitním popření rovnosti rodičovských práv otce a matky nezletilé, kdy a priori je v tomto případě preferována matka nezletilé. Obdobný závěr o penalizaci otce za realizaci svých otcovských práv platí i pro omezení výkonu rodičovské odpovědnosti otce ve zdravotní sféře. Pokud byla nezletilá dcera hospitalizována v nemocnici, pak o této hospitalizaci nerozhodoval otec, ale ošetřující lékař. Otec není medicínsky vzdělanou osobou a svým jednáním na základě symptomů a sdělení nezletilé zabezpečoval zdravotní ošetření pro nezletilou. Pokud byla vyhodnocena hospitalizace nezletilé jako vhodná, pak tak učinil ošetřující lékař. Je naprosto absurdní, aby hospitalizace nezletilého dítěte byla přičítána na vrub medicínsky nevzdělaného rodiče, který nemá se zdravotním zařízením a jeho provozem ničeho společného. Kromě toho dovolatel vytkl odvolacímu soudu, že při svém rozhodování nebral v potaz ani plynutí času a vyřešení základní otázky péče o nezletilou ve prospěch matky, a tím i změnu aktivity otce v oblasti vzdělávání a péče o zdraví nezletilé. Soud tak naprosto ignoroval delší časový odstup od skutečností, které vzal za základ

svých úvah pro omezení rodičovské způsobilosti otce a jeho současné jednání ve věcech školy a zdraví nezletilé, čímž zcela zjevně popřel ustanovení § 154 o. s. ř., podle kterého je pro rozsudek rozhodující stav v době jeho vyhlášení. Dovolatel proto navrhl, aby dovolací soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu – dále jen „o. s. ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

8. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

9. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

10. V projednávané věci závisí rozsudek odvolacího soudu – mimo jiné – na vyřešení otázky, zda, případně za jakých podmínek, může soud rozhodnout o omezení výkonu rodičovské odpovědnosti (plně svéprávného) rodiče, který trpí duševní poruchou. Vzhledem k tomu, že tato právní otázka doposud nebyla v rozhodování dovolacího soudu vyřešena, dospěl Nejvyšší soud České republiky k závěru, že dovolání otce je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

12. Rodičovská odpovědnost (dříve terminologicky vymezená jako „rodičovská zodpovědnost“) je ze své podstaty ochranný institut, neboť dítě po dlouhou dobu není schopno samo obstarávat své záležitosti a realizovat své zájmy. Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte (srov. § 880 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „o. z.“). Povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti jsou rodiče povinni vykonávat v zájmu dítěte (§ 875 odst. 1 o. z.). Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže jí byl zbaven (§ 865 odst. 1 o. z.). V této souvislosti je třeba poněkud usměrnit názor dovolatele, který ve svých úvahách striktně vychází z toho, že svým jednáním, jímž soudy odůvodnily přijatý zásah do rodičovské odpovědnosti otce, pouze „realizoval svá otcovská práva“. Dovolatel však přehlídí, že i když „realizuje svá otcovská práva“, musí je

vykonávat – jak mu ukládá přímo zákon – „v zájmu dítěte“. Z hlediska splnění této podmínky však dovolání neobsahuje žádnou zásadnější argumentaci.

13. Podle ustanovení § 858 o. z. rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

Podle ustanovení § 866 o. z. pro rozhodnutí soudu, které se týká rozsahu rodičovské odpovědnosti nebo způsobu či rozsahu, v jakém ji rodiče mají vykonávat, jsou určující zájmy dítěte.

č. 38

Podle ustanovení § 869 odst. 1 o. z. brání-li rodiči ve výkonu jeho rodičovské odpovědnosti závažná okolnost a lze-li se domnívat, že je toho v souladu se zájmy dítěte třeba, může soud rozhodnout, že se výkon rodičovské odpovědnosti tohoto rodiče pozastavuje.

Podle ustanovení § 870 o. z. nevykonává-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou odpovědnost omezí, nebo omezí její výkon, a zároveň stanoví rozsah tohoto omezení.

Podle ustanovení § 871 odst. 1 o. z. zneužívá-li rodič svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon, anebo svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon závažným způsobem zanedbává, soud jej jeho rodičovské odpovědnosti zbaví.

14. Z citovaných ustanovení vyplývá, že zákon rozlišuje několik druhů opatření, v nichž soud může (případně musí) zasáhnout do rodičovské odpovědnosti rodiče, jestliže to vyžaduje zájem nezletilého dítěte. Jednotlivá opatření se liší svojí povahou a intenzitou v závislosti na tom, z jakých důvodů na straně rodiče je zásah soudu do rodičovské odpovědnosti realizován. Podle toho, zda tyto důvody mají objektivní nebo subjektivní charakter (uvažováno z hlediska zavinění rodiče), rozlišujeme opatření nesankční (preventivní) povahy a opatření, která mají jak preventivní, tak sankční povahu. Z logiky věci plyne, že objektivní důvody, které nespočívají na zavinění rodiče, zpravidla budou znamenat přijetí (mírnějších) nesankčních opatření, zatímco subjektivní důvody budou naopak směřovat k přijetí opatření, která mají povahu preventivní i sankční. Z hlediska závažnosti důsledků zásahu je rozlišováno, zda soudem přijaté opatření odebírá rodiči (zcela nebo částečně) nositelství rodičovské odpovědnosti, anebo (zcela nebo zčásti) pouze její výkon. Přitom platí, že je-li rozhodnutím soudu dotčen pouze výkon rodičovské odpovědnosti, není tím dotčena samotná rodičovská odpovědnost (její nositelství). Opačně však, je-li dotčena samotná rodičovská odpovědnost, je tím dotčen i její výkon. Jako prostředek zásahu nižší intenzity do právního vztahu mezi rodičem a dítětem tedy budou logicky vnímána opatření, jimiž je dotčen pouze výkon rodičovské odpovědnosti, oproti opatřením, jimiž je dotčena rodičovská odpovědnost samotná. S ohledem na uvedená kritéria je pak zřejmá hierarchie prostředků soudní ochrany blaha dítěte odstupňovaná podle intenzity ohrožení chráněného zájmu od nejmírnějšího opatření v podobě zvláštních opatření při výchově dítěte podle ustanovení § 924 až 926 o. z. (kdy ještě nedochází k zásahu do rodičovské odpovědnosti) přes pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, omezení výkonu rodičovské odpovědnosti, omezení samotné

rodičovské odpovědnosti až po nejprísnejší opatření v podobě zbavení rodičovské odpovědnosti (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2019 sp. zn. [24 Cdo 3460/2018](#)). Použití odpovídajícího opatření závisí na okolnostech konkrétního případu. V tomto rámci je soud povinen vždy povinen zvažovat, zda lze použít mírnější prostředek tak, aby rodinné poměry dítěte byly narušeny co nejméně.

15. Vzhledem k tomu, že – jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku – odvolací soud jednak ne zcela přiléhavě používá terminologii i předpoklady přijetí opatření (zásahu do rodičovské odpovědnosti), k němuž ve vztahu k otci přistoupil, a jednak (stejně jako soud prvního stupně) – s ohledem na okolnosti daného případu – neuvažoval o možnosti přijetí mírnějšího opatření, než které přijal, považuje dovolací soud za žádoucí, aby v následujícím výkladu podrobněji vysvětlil rozdíly mezi jednotlivými opatřeními, jasně vymezil jejich předpoklady a vyjádřil se i k tomu, v jaké kvalitě, případně šíři (rozsahu), mohou představovat (představují) zásah do rodičovské odpovědnosti dotčeného rodiče.

16. Je mimo pochybnost, že jako nejmírnější prostředek zásahu do rodičovské odpovědnosti, který má nesankční povahu, je chápáno pozastavení (sistace) výkonu rodičovské odpovědnosti. K tomu může dojít jednak ze zákona v případě rodiče, který doposud nenabyl zletilosti (srov. § 868 odst. 1 o. z.), nebo rodiče (omezeného ve svéprávnosti), jehož svéprávnost byla v oblasti rodičovské odpovědnosti omezena (srov. § 868 odst. 2 o. z.), a jednak z rozhodnutí soudu v případě (plně svéprávného) rodiče, kterému ve výkonu rodičovské odpovědnosti brání důležitá objektivní překážka (srov. § 869 o. z.). Nesankční povaha pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti, které je založeno na objektivních důvodech bránících rodiči ve výkonu rodičovské odpovědnosti, je navíc zdůrazněna tím, že rodiči je zachováno nositelství rodičovské odpovědnosti, pozastaven je mu (buď zcela nebo – jak bude vyloženo níže – v určitém rozsahu) pouze její výkon. Pozastaví-li soud výkon rodičovské odpovědnosti u jednoho rodiče, znamená to, že tento rodič je i nadále formálně nositelem (celé) rodičovské odpovědnosti, ale povinnosti a práva z ní vyplývající (v pozastaveném rozsahu) nemůže vykonávat. Výkon těchto povinností a práv se pak koncentruje v osobě druhého rodiče.

17. Pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti soudním rozhodnutím (§ 869 o. z.) přinesla novela zákona o rodině č. 91/1998 Sb. (účinná od 1. 8. 1998). Ekvivalentem byly historické pojmy „ponechání rodičovské moci v klidu“ (§ 61 odst. 1 zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění účinném do 30. 4. 1964) či „omezení rodičovských práv“ (§ 44 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném do 31. 7. 1998), přičemž důvody k tomuto zásahu byly vždy závažné objektivní překážky výkonu rodičovských povinností a práv. Historicky byla takovou objektivní překážkou bránící rodiči ve výkonu jeho rodičovské odpovědnosti chápána především jeho dlouhodobá nepřítomnost v rodině, např. pro zahraniční pobyt, pro nemoc (při pobytu v nemocnici či ústavním zařízení), ale i z důvodu výkonu trestu odnětí svobody. Takovéto (historické) pojetí předpokládalo, že dlouhodobě nepřítomný rodič zpravidla nebude schopen vykonávat rodičovskou odpovědnost v celém rozsahu. V současné době ovšem – mimo jiné i s ohledem na pokročilé technické možnosti dálkové komunikace – již nelze vyloučit, že dlouhodobá nepřítomnost v rodině (jako závažná objektivní překážka) bude bránit rodiči ve výkonu rodičovské odpovědnosti pouze v rozsahu některých jejích složek (ke složkám rodičovské odpovědnosti srov. § 858 o. z.), případně jen v určitých právních jednáních. V takovém případě – i s ohledem

na požadavek minimalizace zásahu do rodinného života dítěte, jak bude zmíněno níže – bude třeba uvažovat o pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti pouze v tomto nezbytném rozsahu. Současně je třeba mít na zřeteli, že k pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti může soud přistoupit pouze tehdy, jestliže to vyžaduje zájem dítěte. I když zákon u tohoto druhu zásahu do rodičovské odpovědnosti výslovně neupravuje, zda je možný v situaci pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti přímý (osobní) či nepřímý styk s dítětem, není v odůvodněných případech vyloučeno rodiči, jemuž byl (lhostejnou v jakém rozsahu) pozastaven výkon rodičovské odpovědnosti, určit soudním rozhodnutím styk s dítětem.

18. Jelikož pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti není chápáno jako sankce pro rodiče, který řádně neplní své povinnosti nebo porušuje svá práva vůči dítěti, je třeba stejným způsobem nahlížet i na situaci, kdy (plně svéprávnému) rodiči brání ve výkonu rodičovské odpovědnosti duševní nemoc či jiná duševní porucha, aniž by ovšem tento rodič byl pro svůj zdravotní stav dlouhodobě umístěn ve zdravotnickém zařízení či ústavu nebo z jiných důvodů byl dlouhodobě nepřítomen v rodině. I tento druh zdravotního postižení je třeba chápat jako objektivní důvod (objektivní překážku) vylučující výkon rodičovské odpovědnosti dotčeného rodiče, kdy nelze rodiče sankcionovat přísnějšími opatřeními jako je omezení (resp. omezení výkonu) nebo zbavení rodičovské odpovědnosti. Duševní porucha rovněž může rodiči bránit ve (schopnosti) výkonu rodičovské odpovědnosti buď zcela, nebo pouze zčásti, čemuž by měl zásadně odpovídat rozsah, v jakém bude rodičovská odpovědnost dotčeného rodiče pozastavena. Ačkoli odborná literatura chápe institut pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti především jako dočasné opatření, nelze v tomto případě vyloučit i jeho trvalý charakter.

19. Přísnějšími opatřeními sankční (i zároveň preventivní) povahy, jejichž přijetí odůvodňuje stav ohrožující zájmy dítěte, který vznikl zaviněním dotčeného rodiče, je třeba rozumět omezení rodičovské odpovědnosti, případně omezení jejího výkonu, v situacích, kdy rodič nevykonává svoji rodičovskou odpovědnost řádně (srov. § 870 o. z.), či zbavení rodičovské odpovědnosti v nejzávažnějších případech, kdy rodič zneužívá svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon anebo svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon závažným způsobem zanedbává (§ 871 odst. 1 o. z.). Za zneužívání rodičovské odpovědnosti je především považováno ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, umožnění jim páchat trestnou činnost, svádění k nemorálnímu způsobu života, týrání dětí apod. Za závažné zanedbávání rodičovské odpovědnosti se považuje zejména dlouhodobé neplnění rodičovských práv a povinností k nezletilému, absolutní nezájem o nezletilého, zejména o jeho výchovu a výživu, trvalé ponechání dítěte ve výchovném zařízení spojené s nezájmem o toto dítě a s neprojevením snahy převzít je do rodinné výchovy, nemorální způsob života rodičů, soustavné neplnění vyživovací povinnosti k dítěti, trestní postih pro zanedbávání povinné výživy apod. Zbavení rodičovské odpovědnosti je přitom jednoznačně chápáno jako krajní zásah do vztahu mezi rodičem a dítětem, který musí být současně „jediným účinným prostředkem ochrany dítěte“ (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. [21 Cdo 5461/2015](#) nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2019 sp. zn. [21 Cdo 2432/2017](#)).

20. Sankční charakter shora zmíněných opatření je současně zdůrazněn tím, že při omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti rodič přestává být nositelem rodičovské odpovědnosti (ani ji nemůže vykonávat), a to buď zcela (při zbavení rodičovské odpovědnosti) nebo jen

v určitém rozsahu (při omezení rodičovské odpovědnosti). Nositelství rodičovské odpovědnosti zůstává rodiči zachováno jen tehdy, je-li omezen (v určitém rozsahu) pouze její výkon. V tomto případě (při omezení výkonu rodičovské odpovědnosti) je nositelství rodičovské odpovědnosti rodiče zachováno i pro ty složky rodičovské odpovědnosti, v jejichž výkonu byl v určitém rozsahu omezen. Rozhodujícím pro rozlišení, zda byla soudním rozhodnutím omezena rodičovská odpovědnost, nebo jen její výkon, je formulace výroku soudního rozhodnutí. Rozhodnutí soudu o tom, zda je třeba přistoupit k omezení rodičovské odpovědnosti, a kdy jen k omezení jejího výkonu, bude záležet na tom, v jaké míře, resp. nakolik rodič plní své povinnosti a vykonává svá práva z rodičovské odpovědnosti, anebo neplní, resp. nevykonává, nakolik porušuje to, k čemu je jinak povinen každý rodič. Omezení výkonu rodičovské odpovědnosti, jako prostředek zásahu nižší intenzity (v porovnání s omezením rodičovské odpovědnosti) do právního vztahu mezi rodičem a jeho dítětem, by mělo být použito v těch případech, kdy je omezována povinnost nebo právo, které je třeba opakovaně vykonávat (srov. již zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 2. 2019 sp. zn. [24 Cdo 3460/2018](#)). I zde platí, že v rozsahu, v jakém byla rodičovská odpovědnost, případně její výkon, u jednoho z rodičů omezena, přechází její nositelství, případně její výkon, na druhého rodiče. V případě (nejpřísnějšího) zbavení rodičovské odpovědnosti jednoho z rodičů se pak v osobě druhého rodiče koncentruje jak nositelství rodičovské odpovědnosti, tak i její výkon ve všech složkách. Tyto právní důsledky a reálné konsekvence jsou bezpochyby zásadní nejen pro rozhodnutí dotčeného rodiče (ale i pro druhého rodiče), jakož i samozřejmě pro nezletilé dítě (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018 sp. zn. [30 Cdo 412/2018](#)).

21. Pro všechna výše popsaná opatření, která zasahují do rodičovské odpovědnosti, je společné, že zpravidla vždy určitým způsobem – podle druhu přijatého opatření – ovlivňují rodinný život dítěte. Pro rodiče a dítě je možnost být spolu základním prvkem rodinného života. Opatření, která jim v tom brání, představují zásah do práva na rodinný život (srov. čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). Takový zásah ze strany státu (soudu) je možný, jen je-li nezbytný a v souladu se zákonem. Nezbytnost znamená, že zásah je založen na naléhavé společenské potřebě, která je zejména přiměřená sledovanému legitimnímu cíli, kterým je ochrana zájmu dětí. Pozastavení či omezení (výkonu) rodičovské odpovědnosti může být vysloveno jen tehdy, jestliže takové opatření nezbytně vyžaduje zájem dítěte. I v takové situaci, kdy je dán zájem dítěte na úpravě již nastolených rodinných vztahů, je třeba při výběru konkrétního opatření představujícího zásah do práva na rodinný život zvažovat jeho přiměřenost. Jinými slovy, lze-li legitimního cíle dosáhnout mírnějšími prostředky, než jaké jsou některým z účastníků navrhovány, pak je na místě zvažovat tento mírnější zásah (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. [30 Cdo 1686/2011](#)). Uvedená dvě judikaturní hlediska – zásada nejlepšího zájmu dítěte, který musí být předním hlediskem při rozhodování (k nejlepšímu zájmu dítěte srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. [30 Cdo 3430/2011](#), uveřejněný pod č. 102 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2012) a princip minimalizace zásahu do práva na rodinný život (srov. již zmíněný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1686/2011](#), nebo též rozsudek ESLP ve věci K. a T. proti Finsku ze dne 12. 7. 2001, stížnost č. [25702/94](#), bod 178) – je nezbytné vzít v úvahu při výběru nejvhodnějšího opatření. Soud přitom musí mít na zřeteli, že vysvětlení této aplikační úvahy a konečný hodnotící úsudek, proč nakonec bylo přistoupeno k takovému opatření, musí z jeho rozsudku jednoznačně vyplývat.

22. V projednávané věci se odvolací soud – jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku – „ztotožnil s rozhodnutím soudu prvního stupně, který omezil otce nezletilé ve výkonu rodičovské odpovědnosti tak, že není oprávněn nezletilou zastupovat ve věcech péče o zdraví, včetně psychologické péče, jakož i v oblasti školního vzdělávání a výchovy nezletilé, včetně rozhodování o nich“. K tomuto (konečnému) závěru dospěl odvolací soud veden právním názorem, že „k naplnění skutkové podstaty omezení rodičovské odpovědnosti musí rodič svou rodičovskou odpovědnost nebo její výkon zneužívat, anebo ji závažným způsobem zanedbávat“, přičemž dále odvolací soud vyložil, jaké jednání rodiče je podle soudní judikatury považováno za „zneužívání rodičovské odpovědnosti“ (uvádí zde především ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, týrání dětí apod.), a nakonec zdůraznil, že „takový zásah musí být současně jediným účinným prostředkem ochrany dítěte“. Na základě těchto východisek pak odvolací soud dovedl, že otec, který „trpí poruchou osobnosti a jeho jednání negativně působí na nezletilou“, „zneužívá svou rodičovskou odpovědnost vůči nezletilé, prosazuje své vlastní zájmy či domněnky o zdravotním stavu nezletilé a nepřipouští, že by se mohl mýlit“, přičemž „závadové jednání otce“ (které spatřoval především v tom, že „otec vystavuje nezletilou zbytečným návštěvám lékaře a opakovaně ji nechává hospitalizovat“, „s lékaři polemizuje o zdravotním stavu dcery“, „zásadně odmítal, aby nezletilá nastoupila k předškolnímu vzdělávání, přestože lékařka i psycholožka jednoznačně doporučily, aby se nezletilá zapojila do kolektivu vrstevníků a učila se navazovat sociální vazby“, „nesouhlasil s nástupem nezletilé k povinné školní docházce do matkou zvolené základní školy“) dosáhlo podle jeho názoru „takové intenzity, že jediným účinným prostředkem ochrany dítěte je omezení rodičovské odpovědnosti otce ve výše uvedeném rozsahu“.

23. Uvedenou úvahu odvolacího soudu však nelze s ohledem na okolnosti daného případu považovat za správnou a úplnou. V první řadě je třeba odvolacímu soudu vytknout, že náležitě nerozlišuje mezi jednotlivými druhy opatření a jejich zákonnými předpoklady, a v důsledku toho – jak dovolací soud již výše naznačil – ne zcela přiléhavě používá terminologii a východiska (předpoklady) pro přijetí opatření (zásahu do rodičovské odpovědnosti), k němuž ve vztahu k otci přistoupil. Ačkoli jeho konečným závěrem bylo „omezení výkonu rodičovské odpovědnosti otce“ v rozsahu vymezeném ve výroku I. rozsudku soudu prvního stupně, který potvrdil, odůvodňuje tento úsudek tím, že (výše popsaným jednáním) otec „zneužívá svou rodičovskou odpovědnost vůči nezletilé“. Zneužívání rodičovské odpovědnosti – jak vyplývá ze shora podaného výkladu dovolacího soudu – však představuje velmi závažné zaviněné jednání rodiče, které je předpokladem pro nejpřísnější zásah v podobě zbavení rodičovské odpovědnosti. Zatímco předpokladem pro omezení výkonu rodičovské odpovědnosti (odvolacím soudem navíc ještě i nesprávně zaměňované s omezením rodičovské odpovědnosti) je méně závažné (zaviněné) jednání rodiče, kdy rodič nevykonává rodičovskou odpovědnost řádně. V tomto směru je tedy rozhodnutí odvolacího soudu vnitřně rozporné, neboť konečný závěr odvolacího soudu o podobě zásahu do rodičovské odpovědnosti otce nekoresponduje s důvody, jimiž by měl být – podle (nesprávného) právního názoru odvolacího soudu – podložen.

24. Kromě toho odvolací soud (ani soud prvního stupně) náležitě neuvážil, že v dané věci je rozhodováno o zásahu do rodičovské odpovědnosti (plně svéprávného rodiče) rodiče – otce, který trpí duševní poruchou. V projednávané věci z obsahu spisu vyplývá, že podle znaleckého posudku V. S. (znalkyně z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se zvláštní specializací

klinická psychologie) ze dne 13. 5. 2019 vyhotoveného pro potřeby řízení, ve kterém bylo rozhodováno o úpravě péče o nezletilou AAAAA, otec trpí duševní poruchou (paranoidní poruchou osobnosti) trvalého charakteru, která zásadním způsobem snižuje výchovné předpoklady otce („výchovné působení otce je pro zdravý vývoj nezletilé rizikové a z dlouhodobého hlediska pro vývoj její osobnosti nepochybně ohrožující“, „otec není schopen podporovat vývoj dítěte k autonomii, respektovat jeho specifické potřeby“, „není schopen alternativních pohledů na skutečnost“, „k vlastní osobě je zcela nekritický“). Tento nepříznivý duševní stav otce měl odvolací soud vést k úvaze o tom, zda příčinou „závadového jednání otce“ vůči nezletilé je (či není) právě tento nepříznivý duševní stav, tedy zda v daném případě zjištěná duševní porucha otce (ne)představuje závažnou překážku, která otci (objektivně) brání ve výkonu rodičovské odpovědnosti. Korektní úsudek soudu v tomto směru by měl vycházet z odborného posouzení znalcem, který by se měl vyjádřit k tomu, ve výkonu jakých složek (oblastí) rodičovské odpovědnosti rodič v důsledku jeho duševní poruchy selhává, resp. jaké složky rodičovské odpovědnosti není schopen z důvodu svého nepříznivého duševního stavu vykonávat v zájmu dítěte; zejména bude třeba objasnit schopnost (způsobilost) otce vykonávat rodičovskou odpovědnost v oblastech, jichž se týká napadený rozsudek odvolacího soudu, k čemuž se žádný z dosavadních znaleckých posudků (z nichž soudy obou stupňů vycházely) prozatím nevyjadřuje.

č. 38

25. V případě, že by otec z důvodu duševní poruchy vskutku nebyl schopen (zcela nebo zčásti) vykonávat rodičovskou odpovědnost, pak by ovšem „závadové jednání otce“ (v rozsahu, v jakém by jeho příčinou byla duševní porucha otce) nebylo jednáním zaviněným, které je předpokladem pro (přísnější) sankční opatření ve formě omezení výkonu (k němuž soudy přistoupily), omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, nýbrž by jeho důvodem byla objektivní překážka, bránící otci v (řádném) výkonu rodičovské odpovědnosti, při jejímž zjištění by bylo možno přistoupit pouze k mírnějšímu, nesankčnímu opatření ve formě pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti podle ustanovení § 869 o. z., a to za předpokladu, že by to nezbytně vyžadoval zájem nezletilé AAAAA. Takovým soudním zásahem do rodičovské odpovědnosti otce by nebylo dotčeno samotné nositelství rodičovské odpovědnosti otce, nýbrž (ve vymezeném rozsahu) by byla postihnuta jen aktivní složka rodičovské odpovědnosti otce. I nadále by mu však v daném rozsahu zůstala zachována pasivní složka jeho rodičovské odpovědnosti, což by znamenalo, že by otec i nadále měl právo na informace o nezletilé týkající se těch oblastí, v nichž by byl výkon jeho rodičovské odpovědnosti pozastaven. I když tyto právní důsledky pozastavení výkonu rodičovské odpovědnosti jsou prakticky obdobné jako při omezení výkonu rodičovské odpovědnosti (k němuž soudy přistoupily), je třeba dodržovat poslušnost jednotlivých opatření, jak byla výše vyložena dovolacím soudem, a neopomenout zásadu přiměřenosti v tom smyslu, že „lze-li legitimního cíle dosáhnout mírnějšími prostředky, než jaké jsou některým z účastníků navrhovány, pak je na místě zvažovat tento mírnější zásah“.

26. Při rozhodování o nezbytnosti a šíři opatření, které bude s ohledem na doplněná skutková zjištění přicházet v úvahu, bude třeba zohlednit také skutečnost, že podle pravomocného rozhodnutí soudu má otec povolen styk s nezletilou pouze třikrát ročně po dobu jedné hodiny a navíc za přítomnosti třetí osoby (viz. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 4. 2023, stížnost č. [20647/21](#), Karel Karas proti České republice). Při této zcela minimální frekvenci přímého (osobního) styku s nezletilou je otec zásadním způsobem vyloučen z běžných záležitostí týkajících se každodenního života nezletilé a nelze pochybovat o tom,

že již tímto opatřením je možnost otce negativně zasahovat do života nezletilé a ohrožovat její zájmy značně eliminována. Ostatně „závadové jednání otce“ týkající se péče o zdraví nezletilé má vesměs původ v situacích, které se odehrály ještě v době, kdy nezletilá pobývala ve střídavé péči obou rodičů. Konečný závěr o podobě přijatého opatření proto musí být podložen rovněž adekvátními úvahami o tom, z jakého důvodu právě toto opatření (i přes zcela zásadní omezení styku otce s nezletilou) nezbytně vyžaduje zájem nezletilé.

27. Vzhledem k tomu, že napadený rozsudek odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto o zásahu do rodičovské odpovědnosti otce, není správný, a protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud České republiky napadený rozsudek zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.). Jelikož důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky v odpovídajícím rozsahu rovněž toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

č. 39

Sjednání výhrady vlastnického práva k věci, jež se nezapisuje do veřejného seznamu, mezi prodávajícím a kupujícím ve formě neodpovídající § 2134 větě první o. z. nevylučuje aplikaci § 1109 a násl. o. z. pro posouzení, zda se stala vlastníkem věci třetí osoba, které se kupující smluvně zavázal věc převést.

Výhrada vlastnického práva

§ 1109 o. z., § 2134 o. z.

č. 39

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2023, sp. zn. [23 Cdo 1888/2022](#), ECLI:CZ:NS:2023:23.CDO.1888.2022.1

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 55 Co 435/2021, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 13. 10. 2021, sp. zn. 40 C 80/2020, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 9 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se žalobou domáhala po žalované vydání funkční řídicí jednotky (software a hardware SCADA – Type LPC plus WINDOWS 7 + programátorský modul umožňující až 255 individuálně programovatelných procesů pro řízení profily teploty a tlaku, jakož i jednotlivých kroků procesů) LYOFILIZÁTORU CHRIST EPSILON 2-45S, (dále jen „zařízení“), s tvrzením, že nabyla vlastnické právo k zařízení na základě smlouvy o dílo č. MB004-80/SoD/02052015/ZIM uzavřené dne 6. 2. 2015 mezi ní a společností e.cz s. r. o., identifikační číslo osoby (vymazané z obchodního rejstříku dne 20. 3. 2023 – poznámka Nejvyššího soudu) – dále jen „e.cz s. r. o.“, a že žalovaná její zařízení zadržuje.
2. Žalovaná tvrdila, že je vlastníkem zařízení, neboť v kupní smlouvě, kterou jako prodávající uzavřela se společností e.cz s. r. o. jako s kupující, byla sjednána výhrada vlastnického práva žalované do úplného zaplacení kupní ceny zařízení a celá sjednaná kupní cena nebyla zaplacená.
3. Obvodní soud pro Prahu 9 rozsudkem ze dne 13. 10. 2021, č. j. 40 C 80/2020-76, uložil žalované povinnost vydat žalobkyni zařízení do tří dnů od právní moci rozsudku (výrok I) a povinnosti zaplatit náhradu nákladů řízení žalobkyni ve výši 21 602 Kč (výrok II) a České republice ve výši 1 443 Kč (výrok III).
4. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalovaná 14. 1. 2015 učinila žalobkyni nabídku ke koupi zařízení. Žalobkyně zařízení u žalované objednala, avšak dne 19. 1. 2015 došlo ke změně a na základě potvrzení objednávky se odběratelem zařízení stala společnost e.cz s. r. o., se kterou žalovaná dne 17. 3. 2015 uzavřela kupní smlouvu na jeho dodávku. V čl. 4

kupní smlouvy byla sjednána výhrada vlastnického práva, podle níž měla společnost e.cz s. r. o. nabýt vlastnické právo k zařízení až úplným zaplacením kupní ceny ve výši 14 975 145 Kč. Tato výhrada nebyla sjednána ve formě veřejné listiny, ani nebyla pořízena v písemné formě s úředně ověřenými podpisy. Společnost e.cz s. r. o. žalované kupní cenu v plné výši neuhradila, žalovaná obdržela platby pouze částečné úhrady kupní ceny od žalobkyně. Dne 6. 2. 2015 žalobkyně jako objednatelka uzavřela se společností e.cz s. r. o. jako zhotovitelkou smlouvu o dílo, jejímž předmětem byla dodávka „velkokapacitního lyofilizačního zařízení pro farmaceutický průmysl“ za cenu 36 288 000 Kč. Součástí smlouvy bylo ujednání o výhradě vlastnického práva, dle kterého se žalobkyně měla stát vlastníkem díla až okamžikem úplného zaplacení jeho ceny. Žalobkyně uhradila celou cenu díla nejpozději dne 15. 10. 2015. Zařízení bylo žalovanou instalováno u žalobkyně, dne 3. 11. 2015 byla instalace dokončena a zařízení bylo uvedeno do provozu (bylo funkční v nouzovém provozu, instalační podmínky nebyly splněny). Dopisem ze dne 12. 11. 2015 žalovaná oznámila žalobkyni, že pokud nedojde k dohodě o zaplacení, bude zařízení demontováno a odvezeno, k čemuž došlo v prosinci 2015.

č. 39

5. Soud prvního stupně s odkazem na § 2134 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), konstatoval, že žalovaná a e.cz s. r. o. si výhradu vlastnického práva nesjednaly ve formě předpokládané zákonem. Takto sjednaná výhrada proto působila *inter partes* mezi žalovanou a e.cz s. r. o., nepůsobila *erga omnes* na žalobkyni v postavení věřitelky této společnosti, ani na třetí osoby. Jelikož e.cz s. r. o. neuhradila žalované sjednanou kupní cenu v plné výši, nestala se vlastníkem zařízení, ale pouze jeho detentorem. Tato skutečnost však z důvodu, že výhrada vlastnického práva nebyla sjednána v požadované formě, platila pouze v závazkovém vztahu mezi žalovanou a e.cz s. r. o. Soud prvního stupně v této souvislosti odkázal na § 2079 o. z. a připomněl, že kupní smlouva je smlouvou konsensuální. Protože předmětem kupní smlouvy byla věc individuálně určená, došlo podle § 1099 o. z. k převodu vlastnického práva k zařízení již samotnou účinností kupní smlouvy. Z pohledu třetích osob, vůči kterým nebyla výhrada vlastnického práva účinná, se tedy podle soudu prvního stupně stala společnost e.cz s. r. o. vlastníkem zařízení ke dni 17. 3. 2015, a bylo na ni nutné nahlížet jako na vlastníka zařízení. Argumentaci žalované, že žalobkyně o sjednané výhradě vlastnického práva věděla, neshledal soud prvního stupně důvodnou, neboť ji měl za přímo rozpornou s ustanovením § 2134 o. z., a to i s odkazem na komentářovou literaturu [Občanský zákoník: komentář. Svazek V (§ 1721-2520, relativní majetková práva 1. část) Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014., k § 2134 o. z.], podle níž je vůči věřitelům kupujícího výhrada vlastnického práva uzavřená bez splnění formálních náležitostí právně neúčinná a z níž též vyplývá, že „i když je věřiteli či potenciálnímu kupujícímu známa existence výhrady vlastnictví a tedy okolnost, že vlastníkem věci je stále prodávající, mohou se po právu domáhat uspokojení svých nároků pohledávek z věci, kterou má v držení kupující, ačkoli není jejím vlastníkem, resp. platně uzavřít s kupujícím kupní smlouvu o této věci. Do okamžiku ověření podpisu stran na smlouvě o výhradě vlastnictví lze nároky třetích osob řádně prosadit.“

6. Podle soudu prvního stupně žalobkyně následně nabyla vlastnické právo k zařízení od společnosti e.cz s. r. o. nejpozději ke dni 15. 10. 2015, neboť mezi těmito subjekty byla uzavřena smlouva o dílo, jejímž předmětem byla dodávka velkokapacitního lyofilizačního zařízení pro farmaceutický průmysl, tj. stejného zařízení, které bylo předmětem kupní smlouvy uzavřené mezi žalovanou a společností e.cz s. r. o. Ve smlouvě o dílo byla ujednána výhrada vlastnického práva a v řízení bylo prokázáno, že sjednanou kupní cenu zařízení (správně zřejmě „cenu díla“ – poznámka Nejvyššího soudu) žalobkyně uhradila nejpozději dne 15. 10. 2015.

S odkazem na § 1040 a 1041 odst. 1 o. z. proto soud prvního stupně uzavřel, že žalobkyně jako vlastníka zařízení má právo na jeho vydání vůči žalované, která jej neprávem zadržuje od konce roku 2015.

7. Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem potvrdil rozsudek soudu prvního stupně s tím, že lhůtu k vydání zařízení určil „do 10 dnů od rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k vydávané věci“ (první výrok) a žalované uložil povinnost zaplatit žalobkyni na náhradu nákladů odvolacího řízení částku 4 356 Kč (druhý výrok).

8. Odvolací soud doplnil dokazování zprávou Krajského ředitelství policie Zlínského kraje, Služba kriminální policie a vyšetřování, Odbor hospodářské kriminality ze dne 4. 2. 2022, z níž zjistil, že zařízení je v držení policejního orgánu na základě jeho výzvy k vydání a nelze časově předjímat vrácení věci žalované, která zařízení vydala. V rámci vyšetřování věci policejní orgán požádal dozorujícího státního zástupce o vydání předchozího souhlasu se zajištěním movitých věcí (zařízení) dle § 79a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a o této žádosti dosud nebylo rozhodnuto. Jinak se odvolací soud ztotožnil se skutkovými závěry soudu prvního stupně.

9. Podle odvolacího soudu posoudil soud prvního stupně správně též účinky výhrady vlastnického práva, platnost a účinnost kupní smlouvy a naplnění výhrady vlastnického práva ve smlouvě o dílo. K námitce žalované, že to byl jednatel žalobkyně, kdo celou transakci zorganizoval, odvolací soud uzavřel, že kupní smlouva se žalobkyně vůbec netýkala a motivace smluvních stran k uzavření kupní smlouvy není z hlediska právního posouzení významná. Argumentací žalované týkající se domnělé trestné činnosti žalobkyně, jejího jednatele či jednatele společnosti e.cz s. r. o. se odvolací soud nezabýval s odůvodněním, že v rámci občanského soudního řízení si soud nemůže jako předběžnou otázku vyřešit, zda byl spáchán trestný čin, či řešit otázku viny a trestu, neboť to přísluší výlučně orgánům činným v trestním řízení a soudu v občanskoprávním řízení přísluší posouzení občanskoprávních nároků. S odkazem na závěry rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [22 Cdo 536/2000](#) (jde o rozsudek ze dne 21. 8. 2000, jež je veřejnosti dostupný, stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu, na <https://www.nsoud.cz> – poznámka Nejvyššího soudu) odvolací soud dále uzavřel, že věc může vydat i držitel, který ji aktuálně nemá ve své držbě, ale má možnost věc žalobci vydat, protože ji může získat od svého detentora.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

10. Rozsudek odvolacího soudu (výslovně v celém jeho rozsahu) napadla žalovaná včasným dovoláním, v němž namítla nesprávné právní posouzení věci a navrhla jeho zrušení a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

11. Žalovaná odvolacímu soudu vytýká, že zvolil čistě formalistický přístup, když aplikoval pouze § 2134 o. z. a vůbec se nezabýval aplikací § 1109 a násl. o. z. K dovolacímu přezkumu předkládá jako dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu neřešené otázky „aplikace § 1109 až § 1112 v případech, kdy není splněna podmínka § 2134 zákona č. 89/2012 Sb., tedy kdy vedle sebe stojí ujednání o výhradě vlastnického práva bez toho, aby byla pořízena formou veřejné listiny, resp. s úředně ověřenými podpisy účastníků, a možné pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu“ a „aplikace ustanovení § 2134 NOZ, pokud je v řízení

prokázáno naplnění podmínek ustanovení § 1109 a násl. NOZ, tedy nabytí věci od neoprávněného, resp. pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu i v případě, že výhrada vlastnického práva ve smlouvě nebyla pořízena formou veřejné listiny, resp. s úředně ověřenými podpisy.“

12. Žalovaná je přesvědčena, že jednání jednatele žalobkyně při realizaci obchodní transakce bylo v rozporu s dobrými mravy a žalobkyně tak nemohla být vzhledem ke všem okolnostem případu v dobré víře v oprávnění společnosti e.cz s. r. o. převést na ni vlastnické právo. Žalobkyně se nemůže dovolávat vydání věci a ani ochrany vlastnického práva, neboť z její strany se jedná o zjevné zneužití práva a takové právní jednání nepožívá právní ochrany.

13. Žalovaná rovněž namítá, že soud prvního stupně nesprávně posoudil provedené důkazy, ze kterých bylo zřejmé, že žalovaná pozbyla věc protiprávním jednáním jednatele žalobkyně, který celou akci řídil a kontroloval. Soud prvního stupně nevzal v potaz svědecké výpovědi a ani neuvedl, proč tyto důkazy nepoužil. Odvolací soud se pak těmito námitkami odmítl zabývat a provést další důkazy, které žalovaná nemohla provést před soudem prvního stupně (nijak nereagoval na její žádosti o odročení jednání či o provedení dodatečných důkazů s ohledem na vedené trestní řízení), a znemožnil jí tak prokázat, že věc pozbyla činem povahy úmyslného trestného činu. Tím podle ní porušil zásady spravedlivého procesu. Žalovaná má rovněž za to, že odvolací soud nesprávně vyhodnotil provedené důkazy ohledně neoprávněného zadržování zařízení z její strany, neboť zařízení odinstalovala z důvodu, že nebyly splněny instalační podmínky výrobce a smyslem jejího jednání byla ochrana celého přístroje před poškozením a také ochrana jeho obsluhy.

14. Žalobkyně ve vyjádření k dovolání navrhla jeho odmítnutí, případně zamítnutí. Souhlasí se závěry odvolacího soudu po stránce právní i skutkové. Odvolací soud se podle ní dostatečně určitým způsobem vypořádal se všemi námitkami žalované a zabýval se dopadem nedodržení zákonem předepsané formy výhrady vlastnictví na postavení věřitelů dlužníka a jeho závěry v tomto ohledu považuje za souladné s judikaturou [odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2021, sen. zn. [29 ICdo 21/2019](#), uveřejněný pod č. 98/2021 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 98/2021“)].

III.

Přípustnost dovolání

15. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [srov. čl. II bod 1 zákona č. 286/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony], dále jen „o. s. ř.“.

16. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování

dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

17. Nejvyšší soud předně připomíná, že dovolací přezkum je ustanovením § 241a odst. 1 o. s. ř. vyhrazen výlučně otázkám právním. Přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nemohou založit skutkové námitky, resp. námitky napadající výsledek hodnocení důkazů (odvolacím) soudem, opírající se o zásadu volného hodnocení důkazů zakotvenou v ustanovení § 132 o. s. ř. [srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2394/2013](#), uveřejněné pod číslem 4/2014 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 4/2014“), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2015, sp. zn. [29 Cdo 12/2015](#), a ze dne 7. 9. 2017, sp. zn. [32 Cdo 1194/2017](#)]. Přípustnost dovolání proto nemůže založit námitka žalované o nesprávném hodnocení provedených důkazů ohledně zadržování zařízení z její strany založená na tvrzení, že zařízení odinstalovala z důvodu, že nebyly splněny instalační podmínky, zpochybňující skutkový závěr, z něž vycházel odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně, že žalovaná odmontovala zařízení poté, co nedošlo k dohodě o zaplacení dlužné částky ze strany společnosti e.cz s. r. o.

č. 39

18. Námitka porušení práva na spravedlivý proces může být předmětem dovolacího přezkumu, jen pokud dovolatel současně řádně vymezí, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání v intencích § 237 až 238a o. s. ř. (srov. bod 57 a 58 stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. [Pl. ÚS-st. 45/16](#), uveřejněného pod číslem 45/2017 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu a pod číslem 460/2017 Sb., jež je veřejnosti dostupné – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Ústavního soudu – na <https://nalus.usoud.cz>). Vytýkala-li žalovaná v dovolání odvolacímu soudu porušení zásad spravedlivého procesu, nevymezila k takové námitce žádný předpoklad přípustnosti dovolání. Prostřednictvím této námitky fakticky namítala vady řízení, kterých se podle ní měl odvolací soud i soud prvního stupně dopustit. Vady řízení však samy o sobě nejsou způsobitelným dovolacím důvodem (tím je toliko nesprávné právní posouzení věci). Tvrzení žalované o údajných procesních pochybeních nezahrnuje žádnou otázku procesního práva řešenou odvolacím soudem, přípustnost dovolání tudíž založit nemůže (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2014, sp. zn. [32 Cdo 14/2014](#), a ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. [32 Cdo 1145/2015](#)).

19. Žalovaná napadla rozsudek odvolacího soudu výslovně v celém jeho rozsahu, tedy i v té části jeho prvního výroku a ve druhém výroku, kterými bylo rozhodováno o nákladech řízení. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. však dovolání není přípustné proti výrokům o nákladech řízení.

20. Předložila-li žalovaná k dovolacímu přezkumu otázku „aplikace ustanovení § 2134 NOZ, pokud je v řízení prokázáno naplnění podmínek ustanovení § 1109 a násl. NOZ, tedy nabytí věci od neoprávněného, resp. pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu i v případě, že výhrada vlastnického práva ve smlouvě nebyla pořízena formou veřejné listiny, resp. s úředně ověřenými podpisy“, patrně přehlédla, že na řešení takto formulované otázky napadené rozhodnutí nezáviselo. Odvolací soud neměl za prokázané naplnění podmínek § 1109 a násl. o. z., jak předpokládá žalovaná při formulaci uvedené otázky (tím, zda byly naplněny podmínky § 1109 a násl. o. z. se nezabýval), ale vycházel ze závěru, že společností e.cz s. r. o. byla z pohledu žalobkyně vlastníkem zařízení, tj. ze závěru, že žalobkyně nabývala

vlastnické právo od vlastníka, nikoliv od neoprávněného. Skutečnost, že v dovolání vymezenou otázku odvolací soud řešil a že jeho rozhodnutí na jejím řešení závisí (pro napadené rozhodnutí byla určující), je přitom jedním z předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2013, sen. zn. [29 NSČR 53/2013](#)).

21. Žalovaná ve vztahu k otázce „aplikace § 1109 až § 1112 v případech, kdy není splněna podmínka § 2134 zákona č. 89/2012 Sb., tedy kdy vedle sebe stojí ujednání o výhradě vlastnického práva bez toho, aby byla pořízena formou veřejné listiny, resp. s úředně ověřenými podpisy účastníků, a možné pozbytí věci činem povahy úmyslného trestného činu“, argumentovala tím, že odvolací soud (který se ztotožnil s právními závěry soudu prvního stupně) nesprávně posoudil aplikaci § 2134 o. z. (účinky výhrady vlastnického práva sjednané mezi žalovanou – prodávající a společností e.cz s. r. o. – kupující) na žalobkyni a nepřipustil možnost zjišťovat, zda žalobkyně jako osoba, vůči níž byla společnost e.cz s. r. o. smluvně zavázána k převedení vlastnického práva k zařízení, nabyla své vlastnické právo k němu podle § 1109 a násl. o. z. Otázka (jež se z výše uvedené argumentace podává), zda sjednání výhrady vlastnického práva mezi prodávajícím a kupujícím k věci, jež se nezapisuje do veřejného seznamu, ve formě neodpovídající § 2134 větě první o. z. vylučuje aplikaci § 1109 a násl. o. z. při posouzení, zda se stala vlastníkem věci třetí osoba, které se kupující smluvně zavázal věc převést, dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena a pro její řešení shledal Nejvyšší soud dovolání přípustným.

č. 39

IV.

Důvodnost dovolání

22. Dovolání je důvodné.

23. Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo sice aplikoval správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popřípadě ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

24. Podle § 1099 o. z. vlastnické právo k věci určené jednotlivě se převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti, ledaže je jinak ujednáno nebo stanoveno zákonem.

25. Podle § 2132 o. z. vyhradí-li si prodávající k věci vlastnické právo, má se za to, že se kupující stane vlastníkem teprve úplným zaplacením kupní ceny. Nebezpečí škody na věci však na kupujícího přechází již jejím převzetím.

26. Podle § 2134 o. z. výhrada vlastnického práva působí vůči věřitelům kupujícího jen tehdy, bylo-li ujednání pořízeno ve formě veřejné listiny, popřípadě bylo-li pořízeno v písemné formě a podpisy stran úředně ověřeny, leč tehdy až ode dne úředního ověření podpisů. Je-li však výhrada vlastnického práva ujednána ohledně věci zapsané do veřejného seznamu, působí vůči třetím osobám, jen byla-li do tohoto seznamu zapsána.

27. Podle § 1109 o. z. vlastníkem věci se stane ten, kdo získal věc, která není zapsána ve veřejném seznamu, a byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře v oprávnění druhé strany vlastnické právo převést na základě řádného titulu, pokud k nabytí došlo a) ve veřejné dražbě, b) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku,

c) za úplatu od někoho, komu vlastník věc svěřil, d) od neoprávněného dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno, e) při obchodu s investičním nástrojem, cenným papírem nebo listinou vystavenými na doručitele, nebo f) při obchodu na komoditní burze.

28. Při převodu vlastnického práva k movité věci určené jednotlivě (nezapsané ve veřejném seznamu) se vlastnické právo zásadně převádí už samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti (srov. § 1099 o. z.). Je však možné, aby si strany ujednaly jiný okamžik převodu vlastnického práva, např. nabytí vlastnického práva ke dni zaplacení kupní ceny v podobě výhrady vlastnického práva u kupní smlouvy podle § 2932 o. z. [k tomu srov. i PIPKOVÁ, Petra Joanna. § 1099 (Převod věci určené jednotlivě). In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 9]. Podstatou výhrady vlastnického práva je tedy odklad (suspenze) převodu vlastnického práva zpravidla do úplného zaplacení kupní ceny, jehož účelem je posílení právního postavení zcizitele a funkční zajištění, že mu bude zaplacena cena (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2009, sp. zn. [29 Cdo 1028/2007](#), uveřejněný pod číslem 105/2010 Sb. rozh. obč.). Výhrada vlastnického práva poskytuje výhodu též nabyvateli, neboť získá věc do své moci ještě před zaplacením, aniž si musí obstarat úvěr jinde. Nabyvatel (jakožto „čekatel“ na nabytí vlastnického práva či „detentor“) má po dobu trvání výhrady vlastnického práva nejen právo mít věc, jež mu byla předána, u sebe, je rovněž oprávněn, není-li ujednáno jinak, takovou věc již po tuto dobu bezúplatně užívat v souladu s účelem, k němuž je podle smlouvy určena, popřípadě s účelem, k němuž obvykle slouží (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2012, sp. zn. [32 Cdo 4470/2010](#)).

29. Pro posouzení dovoláním předestřené právní otázky možnosti aplikace ustanovení § 1109 o. z., které řeší problematiku nabytí vlastnického práva od nevlastníka, resp. od neoprávněného (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2022, sp. zn. [21 Cdo 822/2022](#)), je rozhodné zkoumání subjektivních účinků výhrady vlastnického práva ve smyslu § 2134 o. z., tj. určení, vůči kterým osobám není podle § 2134 o. z. výhrada vlastnického práva sjednaná mezi prodávajícím a kupujícím účinná.

30. Ustanovení § 2134 o. z. upravuje zvláštní případy omezení působnosti výhrady vlastnického práva vůči věřitelům kupujícího (věta první) a vůči třetím osobám v případě jejího ujednání ohledně věci zapisované do veřejného seznamu (věta druhá).

31. V případě výhrady vlastnického práva ujednané ohledně věci, která podléhá evidenci ve veřejném seznamu, má výhrada vlastnického práva účinky vůči třetím osobám až okamžikem, kdy je do tohoto veřejného seznamu zapsána. To vychází z ochrany dobré víry osob jednajících v důvěře v zápis ve veřejném seznamu [srov. § 980 a § 984 odst. 1 o. z., v komentářové literatuře srov. KASÍK, Petr, BEDNÁŘ, Václav. § 2134 (Ochrana věřitelů kupujícího). In: HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 105, marg. č. 1].

32. Nejde-li o věci zapisované do veřejného seznamu, zákon ve své dikci neomezuje působení účinků výhrady vlastnického práva obecně vůči všem třetím osobám jako v případě výhrady vlastnického práva ujednané ohledně věci podléhající evidenci ve veřejném seznamu, nýbrž pouze vůči věřitelům kupujícího. Výhrada vlastnického práva tak působí vůči věřitelům kupujícího pouze při dodržení zákonem předepsané formy. Pokud tedy prodávající chce,

aby výhrada vlastnického práva měla účinky i vůči věřitelům kupujícího, musí být sjednána ve formě veřejné listiny nebo ve formě soukromé listiny s úředně ověřenými podpisy.

33. Je nepochybné, že třetí osoba, jež má vůči kupujícímu právo na plnění spojené se vznikem vlastnického práva k věci (např. na základě uzavřené smlouvy o dílo), je podle § 1721 o. z. věřitelem kupujícího. Pro posouzení otázky, zda lze takovou třetí osobu považovat za věřitele kupujícího ve smyslu § 2134 odst. 1 věty první o. z., vůči kterému je působnost výhrady vlastnického práva k věci nezapisované do veřejného seznamu zákonem omezena stanovením požadavku specifické formy jejího sjednání, v situaci, kdy má dojít k následnému převodu věci na ni na základě závazku kupujícího, je nezbytné se zabývat smyslem a účelem § 2134 věty první o. z.

34. Smyslem a účelem tohoto ustanovení se zabýval Nejvyšší soud v [R 98/2021](#), v němž nejprve odkázal na obsah důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb. (její konsolidované verze), ve které je ve vztahu k § 2134 o. z. uvedeno, že s poučením v italské úpravě se navrhuje stanovit, že se prodávající nemůže dovolat svého vyhrazeného vlastnictví vůči věřitelům kupujícího, neprokáže-li hodnověrně, že mu výhrada vlastnického práva svědčí, i kdy byla ujednána. V citovaném rozsudku Nejvyšší soud dále uzavřel, že účelem a smyslem § 2134 o. z. (jeho věty první) je vedle posílení právního postavení prodávajícího zejména ochrana věřitelů kupujícího, respektive ochrana uspokojení jejich pohledávek za kupujícím z jeho majetku. Tato ochrana spočívá v hodnověrnosti sjednané výhrady a v prokazatelnosti data jejího ujednání. Jinak řečeno, smyslem této úpravy je zajistit, aby pro věřitele bylo transparentně zjistitelné, že výhrada vlastnického práva byla sjednána a kdy. V případě, že výhrada takovým způsobem sjednána nebyla, nelze (podle úmyslu zákonodárce vyjádřeného v důvodové zprávě) vyloučit, že prostřednictvím institutu výhrady vlastnického práva může docházet ke zkracování práv (jiných) věřitelů dlužníka. Neúčinnost vůči věřitelům dle § 2134 o. z. nastává přímo ze zákona a věřitelé se jí nemusí domáhat odpůrcí žalobou. Proávající se bez dalšího nemůže dovolat svého vyhrazeného vlastnictví vůči věřitelům kupujícího, není-li naplněn účel této normy. V poměrech mimo insolvenční řízení se případné neúčinnosti dle § 2134 o. z. může dovolávat přímo věřitel kupujícího typicky jako oprávněný při výkonu rozhodnutí nebo exekuci. Sám kupující (dlužník) se naopak neúčinnosti výhrady dovolávat nemůže, neboť vůči němu je výhrada účinná již jejím sjednáním. Je tomu tak proto, že důsledkem nedodržení § 2134 o. z. je (jen) to, že z pohledu věřitelů se nachází majetek kupujícího dlužníka ve stavu, jako kdyby výhrada vlastnického práva nebyla sjednána. Neúčinnost výhrady vlastnického práva dle § 2134 o. z. působí v insolvenčním řízení vůči majetkové podstatě ze zákona a plnění dle takové kupní smlouvy náleží pro účely zpeněžení v insolvenčním řízení do majetkové podstaty kupujícího (dlužníka) dle § 205 odst. 4 insolvenčního zákona. Tím se neúčinnost prosadí i vůči insolvenčním věřitelům, kteří jsou z majetkové podstaty uspokojováni. Úprava obsažená v občanském zákoníku se správně nevyslovuje k insolvenčním či exekučním poměrům, neboť jde o úpravu obecnou dopadající na všechny situace, v nichž je třeba chránit věřitele kupujícího (dlužníka) před krácením uspokojení jejich pohledávek (obdobně srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2021, sp. zn. [29 Cdo 2435/2019](#), uveřejněný pod č. 19/2022 Sb. rozh. obč., či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2021, sen. zn. [29 ICdo 17/2020](#), a ze dne 11. 8. 2021, sen. zn. [29 ICdo 119/2020](#).

35. Obdobné závěry ohledně účelu § 2134 věty první o. z. jsou prezentovány též v komentářové literatuře, podle níž je účelem komentovaného ustanovení ochrana

prodávajícího před nároky věřitelů kupujícího. Proto zákonodárce vyžaduje určité formální náležitosti k podpoře důvěryhodnosti ujednání o výhradě vlastnického práva. Obranou prodávajícího v případě výkonu rozhodnutí nebo konkurzního řízení na majetek kupujícího je jeho tvrzení, že dlužník (kupující) je pouhým držitelem věci, jehož vlastnictví zůstává prodávajícímu. Proto výhrada vlastnického práva, ať už je součástí kupní smlouvy, nebo samostatným právním jednáním na zvláštním dokumentu, musí být pořízena ve formě veřejné listiny (§ 567 a násl.) anebo alespoň mít písemnou formu s úředně ověřenými podpisy stran [srov. TICHÝ, Luboš, PIPKOVÁ, Petra Joanna, BALARIN, Jan. § 2134 (Účinky výhrady vlastnického práva vůči třetím osobám). In: TICHÝ, Luboš, PIPKOVÁ, Petra Joanna, BALARIN, Jan. Kupní smlouva v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 292–293, marg. č. 5.; či obdobně HORÁČEK, Tomáš, TICHÝ, Luboš. § 2134 (Účinnost výhrady vlastnického práva vůči třetím osobám). In: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA aj. Občanský zákoník: Komentář, Svazek V, (§ 1721-2520) Praha: Wolters Kluwer, 2021]. Jiní autoři uvádí, že nová úprava po vzoru italské úpravy stanovuje pravidlo na ochranu věřitelů kupujícího vzhledem k tomu, že by výhrada vlastnického práva mohla být zneužívána k tomu, aby kupující ochránil svůj majetek před věřiteli. Výhrada vlastnického práva má účinky vůči věřitelům kupujícího jen tehdy, je-li sjednána ve formě veřejné listiny nebo ve formě soukromé listiny s úředně ověřenými podpisy, a to až od okamžiku ověření podpisů. Toto pravidlo má zabránit tomu, aby si prodávající s kupujícím zpětně činili výhradu vlastnického práva, a to jen s úmyslem zkrátit věřitele kupujícího (srov. KASÍK, Petr, BEDNÁŘ, Václav, op. cit., s. 105, marg. č. 1). Podle dalších autorů k prosazení vyhrazení vlastnického práva vůči věřitelům kupujícího, kteří musí ustoupit vlastnickým nárokům a nemohou se uspokojit z věci v detenci kupujícího, vyžaduje zákon zvláštní formu. Prokáže-li vlastník existenci svého práva v požadované formě, bude se svou obranou úspěšný. V civilním řízení se tak prodávající může bránit vylučovací žalobou podle § 267 o. s. ř., soud dražební jednání odročí do pravomocného rozhodnutí o žalobě (§ 336i odst. 1, § 338v odst. 1 o. s. ř.), v insolvenčním řízení může prodávající uplatnit nárok na vrácení věci za podmínek § 260 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), v exekučním řízení prodávající uplatní své právo návrhem na vyškrtnutí věci ze soupisu podle § 68 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů [srov. SVOBODA, Lukáš. § 2134 (Působnost vůči věřitelům). In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 1; ve vztahu k uplatňování práv prodávajícího v insolvenčním řízení srov. v podrobnostech též [R 98/2021](#), či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2022, sen. zn. [29 ICdo 86/2020](#), uveřejněný pod č. 30/2023 Sb. rozh. obč.].

36. Pro úplnost lze dodat, že italská právní úprava jako inspirační zdroj § 2134 věty první o. z., tj. konkrétně článek 1524 věty první italského Codice Civile v českém překladu zní: „Vůči věřitelům kupujícího může být výhrada vlastnického práva namítána pouze tehdy, vyplývá-li z listiny, která je opatřena bezpečným datem, jež předchází obstavení majetku.“ (v italském originále: „La riserva della proprieta' e' opponibile ai creditori del compratore, solo se risulta da atto scritto avente data certa anteriore al pignoramento.“)

37. Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že smyslem a účelem § 2134 věty první o. z. je ochrana věřitelů kupujícího před krácením uspokojení jejich pohledávek, tj. jejich ochrana před situacemi, při nichž by byl dohodou prodávajícího s kupujícím účelově zpětně omezován rozsah majetku kupujícího, z něž by se jinak mohli věřitelé kupujícího uspokojovat

(např. v průběhu exekučního či insolvenčního řízení). Cílem tohoto ustanovení není prostřednictvím stanovení specifické zákonné formy pro sjednání výhrady vlastnického práva omezit její působnost v situacích, v nichž se kupující zaváže třetí osobě převést vlastnické právo k věci, jež se nezapisuje do veřejného seznamu, ač ještě není jejím vlastníkem (je pouze jejím detentorem, příp. ji ještě vůbec nemá u sebe). Smyslem § 2134 věty první o. z. tedy není umožnit kupujícímu s věcí nakládat v rozporu se sjednanou výhradou vlastnického práva. Toto ustanovení jej neopravňuje k převodu vlastnického práva na třetí osobu v rozporu se sjednanou výhradou (vůči kupujícímu je výhrada vlastnického práva účinná bez dalšího jejím sjednáním). Jinak řečeno, byť je třetí osoba, jež má vůči kupujícímu právo na plnění spojené se vznikem vlastnického práva k věci, současně věřitelem kupujícího, při posouzení, zda došlo k převodu vlastnického práva k věci (ohledně níž byla sjednána mezi prodávajícím a kupujícím výhrada vlastnického práva) z kupujícího na tuto třetí osobu, se omezení subjektivní působnosti výhrady vlastnického práva podle § 2134 věty první o. z. neuplatní, neboť to neodpovídá smyslu a účelu této normy. Třetí osoba, již se kupující zavázal takovou věc převést, se pak může stát jejím vlastníkem pouze za splnění podmínek § 1109 a násl. o. z., tj. při splnění zákonem stanovených podmínek pro nabytí vlastnického práva od neoprávněného.

č. 39

38. Lze tedy uzavřít, že sjednání výhrady vlastnického práva k věci, jež se nezapisuje do veřejného seznamu, mezi prodávajícím a kupujícím ve formě neodpovídající § 2134 větě první o. z., nevylučuje aplikaci § 1109 a násl. o. z. pro posouzení, zda se stala vlastníkem věci třetí osoba, které se kupující smluvně zavázal věc převést.

39. V projednávané věci odvolací soud uzavřel, že výhrada vlastnického práva nebyla vůči žalobkyni účinná, neboť nesplňovala formální náležitosti vyžadované ustanovením § 2134 věty první o. z., jednalo se o jednání vztahující se pouze ke smluvním stranám (působící *inter partes*) a k převodu vlastnického práva na kupující společnost e.cz s. r. o. z pohledu žalobkyně došlo již samotným uzavřením kupní smlouvy. Na základě smlouvy o dílo uzavřené mezi společnostmi e.cz s. r. o. a žalobkyní pak došlo k převodu zařízení na žalobkyni, neboť v řízení bylo prokázáno, že cena díla sjednaná ve smlouvě o dílo, v níž současně byla sjednána výhrada vlastnického práva do úplného zaplacení ceny díla, byla společnosti e.cz s. r. o. plně uhrazena. Proto se odvolací soud již nezabýval námitkami žalované zpochybňujícími nabytí vlastnického práva žalobkyní vzhledem k tvrzenému nesplnění podmínek pro nabytí od neoprávněného podle § 1109 a násl. o. z.

40. Z výše uvedeného výkladu je zřejmé, že právní posouzení věci, jak jej učinil odvolací soud, není správné. Žalobkyně v projednávané věci nebyla v postavení věřitele společnosti e.cz s. r. o. ve smyslu § 2134 věty první o. z., jenž by hodlal uspokojovat svou pohledávku z majetku této společnosti (např. v insolvenčním řízení či v exekuci) a vůči kterému by tak nebyla účinná výhrada vlastnického práva k zařízení sjednaná mezi žalovanou a společností e.cz s. r. o. ve formě neodpovídající § 2134 větě první o. z. Žalobkyně vystupovala v pozici třetí osoby, která měla nabýt vlastnické právo k zařízení (tj. k věci, již se týkala výhrada vlastnického práva) na základě smlouvy o dílo uzavřené se společností e.cz s. r. o., v níž se tato společnost zavázala dané zařízení (jako součást zhotovovaného díla) převést na žalobkyni, byť k tomuto zařízení byla v kupní smlouvě uzavřené mezi žalovanou (prodávající) a společností e.cz s. r. o. (kupující) sjednána výhrada vlastnického práva, podle níž měla společnost e.cz s. r. o. nabýt vlastnické právo k zařízení až úplným zaplacením kupní ceny a do té doby nebyla oprávněna převést

vlastnické právo k němu na třetí osoby. Skutečnost, že výhrada vlastnického práva nebyla mezi žalovanou a společností e.cz s. r. o. sjednána ve formě vyžadované v § 2134 větě první o. z., tedy neměla za následek, že by její účinky nebylo možno vztahovat na žalobkyni v postavení třetí osoby. K nabytí vlastnického práva žalobkyně k zařízení proto mohlo dojít jen za splnění podmínek § 1109 a násl. o. z., tj. při splnění zákonem stanovených podmínek pro nabytí vlastnického práva od neoprávněného.

41. Podle ustanovení § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. je-li dovolání přípustné, Nejvyšší soud přihlíží též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

42. Vzhledem k výše uvedenému nesprávnému právnímu posouzení věci odvolacím soudem v otázce hmotného práva lze přisvědčit též námitce žalované ohledně nesprávného postupu odvolacího soudu spočívajícího v neprovedení dalších důkazů k tvrzení žalované o nenaplnění podmínek pro vznik vlastnického práva žalobkyně podle § 1109 a násl. o. z. Vzhledem k výše uvedenému nesprávnému právnímu posouzení věci se odvolací soud nesprávně nezabýval tím, zda takové podmínky pro nabytí vlastnického práva žalobkyní byly splněny a v tomto směru zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

43. Za vadu, jež mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, lze považovat též neurčité vymezení lhůty k vydání zařízení, kterou odvolací soud určil ve výroku rozhodnutí formulací „do 10 dnů od rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k vydávané věci“. Z takto formulované lhůty k plnění není zřejmé, o jaké konkrétní rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení by se mělo jednat [zda by jím například bylo i rozhodnutí zamítající žádost žalované o vrácení věci podle § 78 odst. 7 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů]. Pro úplnost Nejvyšší soud dodává, že samotný závěr o pasivní legitimaci žalované v řízení o vydání věci, kterou vydala Policie České republiky, nebyl dovoláním napaden a jeho správnost tedy nepodléhá dovolacímu přezkumu.

44. Protože rozhodnutí odvolacího soudu není z výše uvedených důvodů správné a podmínky pro jeho změnu dány nejsou, Nejvyšší soud bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil včetně závislých výroků o náhradě nákladů řízení [§ 242 odst. 2 písm. a) o. s. ř.]. Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. také toto rozhodnutí a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

45. Právní názor Nejvyššího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1, část věty první za středníkem, ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).

č. 40

Za překážku ve smyslu § 2913 odst. 2 věty první o. z. lze považovat skutkovou okolnost, která znemožňuje splnění smluvní povinnosti škůdce, vznikla-li (zcela) mimo sféru jeho kontroly, jejímu působení není ani nebylo možno zamezit při vyvinutí úsilí, které lze rozumně požadovat na osobě v postavení škůdce, její vznik a skutečnost, že působí jako překážka, nemohla rozumná osoba v postavení škůdce v době uzavření smlouvy předpokládat (s adekvátní mírou pravděpodobnosti) a tato okolnost se svou mimořádností zcela vymyká okolnostem, k nimž v typově podobných situacích dochází.

Náhrada škody, Liberace

§ 2913 odst. 2 o. z.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. [23 Cdo 125/2022](#), ECLI:CZ:NS:2023:23.CDO.125.2022.1

Nejvyšší soud k dovolání žalobců zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. 9. 2021, sp. zn. 35 Co 223/2021, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 10. 3. 2021, sp. zn. 42 C 164/2017, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 5 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobci a) a b) se v řízení žalobou domáhali po žalované zaplacení částky 1 378 978 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody. Žalobu odůvodnili tím, že dne 9. 2. 2015 uzavřeli s žalovanou smlouvu o smlouvě budoucí kupní, jejímž předmětem měl být převod vlastnického práva k bytové jednotce č. 1 a podílu na společných částech budovy žalovanou vystavěné na jejích pozemcích v rámci rezidenčního developerského projektu „S“, a to za sjednanou cenu ve výši 4 642 558 Kč. Žalovaná se ve smlouvě zavázala, že příslušná bytová jednotka, kterou vybuduje, bude sloužit bytovým potřebám, jednotka však byla zkolaudována jako projekční ateliér, tedy nebytová jednotka, čímž došlo k následné nemožnosti plnění a porušení povinnosti žalované ze smlouvy. Škoda v žalobou požadované výši podle žalobců spočívala v ušlém zisku vyčísleném podle tzv. Deloitte Develop indexu, neboť o tuto částku by žalobci museli vynaložit více oproti dohodě se žalovaným ve smlouvě, aby získali byt srovnatelný s předmětnou bytovou jednotkou, k jejímuž prodeji nedošlo.

2. Obvodní soud pro Prahu 5 ve věci rozhodl nejprve rozsudkem ze dne 17. 4. 2019, č. j. 42 C 164/2017-471, potvrzeným rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 25. 6. 2019, č. j. 35 Co 178/2019-505, kterým žalobě vyhověl co do částky 809 115,50 Kč s příslušenstvím a co do částky 569 862,50 Kč žalobu zamítl. Rozsudky soudů obou stupňů v části, jíž bylo žalobě vyhověno, Nejvyšší soud k dovolání žalované rozsudkem ze dne 27. 8. 2020, sp. zn. [25 Cdo 3788/2019](#), uveřejněným pod č. 33/2021 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 33/2021“), zrušil

a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Předmětem řízení tak zůstal nárok na zaplacení částky 809 115,50 Kč s příslušenstvím.

3. Obvodní soud pro Prahu 5 rozsudkem (v pořadí druhým) ze dne 10. 3. 2021, č. j. 42 C 164/2017-561, uložil žalované povinnost zaplatit žalobcům a) a b) společně a nerozdílně částku 809 115,50 Kč s tam specifikovaným úrokem z prodlení (výrok I), rozhodl o povinnosti žalobců a) a b) zaplatit společně a nerozdílně náklady řízení státu ve výši 4 640,70 Kč (výrok II), zavázal žalovanou k náhradě nákladů řízení státu ve výši 6 587,80 Kč (výrok III), a žalované též uložil povinnost zaplatit žalobcům a) a b) společně a nerozdílně náhradu nákladů řízení ve výši 305 516,10 Kč (výrok IV).

4. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že mezi účastníky byla dne 9. 2. 2015 uzavřena smlouva o smlouvě budoucí kupní, na základě které měla být uzavřena (za podmínek a v termínu ve smlouvě uvedeném) kupní smlouva spočívající v převodu vlastnického práva k bytové jednotce č. 1 o ploše 70,40 m² a podílu na společných částech budovy včetně parkovacích stání v rámci rezidenčního developerského projektu „S“ umístěného na pozemcích žalované za sjednanou kupní cenu ve výši 4 642 558 Kč. Při kontrolním měření hluku před kolaudací budovy byly naměřeny v její části, v níž se nachází i předmětná jednotka č. 1, hodnoty převyšující požadované normy pro kolaudaci jednotky jako bytu (hygienické limity stanovené nařízením vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací). Žalovaná se pokoušela splnit hlukové limity a řešit vibrace z metra již během stavby a dále i po jejím dokončení prostřednictvím aplikace technologie tzv. antivibračních bloků. Po provedení dodatečných stavebních úprav v bytech (dostavbou sádkartonových podhledů a předstěn na nosných stěnách, úpravami podlah) byla umožněna kolaudace podstatné části jednotek v předmětné budově na byt, u jednotky č. 1 však ani dodatečné stavební úpravy nepostačovaly pro splnění hygienických limitů. V kolaudačním souhlasu s užíváním předmětné stavby (budovy) ze dne 25. 11. 2017 (správně ze dne 25. 11. 2016 – poznámka Nejvyššího soudu) proto byla zkolaudována jednotka č. 1 jako nebytová, resp. jako projekční ateliér (hygienická stanice udělila souhlas se změnou v užívání této jednotky na nebytovou jednotku). Výše ušlého zisku žalobců činila podle znaleckého posudku ke dni zániku závazku v důsledku nemožnosti plnění částku 809 115,50 Kč. Soud prvního stupně pro nadbytečnost neprovedl důkaz znaleckým posudkem navržený žalovanou k posouzení otázky existence liberačního důvodu ve smyslu § 2913 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), neboť ji považoval za otázku právního posouzení.

5. Podle soudu prvního stupně se žalovaná smlouvou o smlouvě budoucí zavázala jako prodávající vyzvat žalobce po splnění sjednaných podmínek k uzavření kupní smlouvy, jejímž předmětem měla být přesně identifikovaná a konkrétně vymezená a popsaná bytová jednotka, kterou měla žalovaná vybudovat podle vydaného stavebního povolení. Bylo na žalované, aby zajistila splnění příslušných podmínek tak, aby mohlo dojít ke kolaudaci příslušné jednotky na bytovou a splnění jejího závazku ze smlouvy. Žalovaná žalobce nevyzvala k uzavření kupní smlouvy, neboť bytovou jednotku nevybudovala, ačkoli musela již při uzavření smlouvy o smlouvě budoucí vědět, jaké podmínky bude muset při stavbě splnit. Udělením kolaudačního souhlasu na jednotku jako ateliér došlo k následné nemožnosti plnění a závazek žalované se stal nesplnitelným. Soud prvního stupně uzavřel, že smlouva zanikla pro nemožnost plnění z důvodů ležících na straně žalované, žalobci proto mohou požadovat po žalované náhradu škody, která jim vlivem porušení smluvní povinnosti žalovanou

(neuzavřením kupní smlouvy k příslušné bytové jednotce) vznikla. Za ušlý zisk považoval rozdíl v ceně, kterou měli žalobci zaplatit, a hodnotě, kterou za ni měli získat, neboť podle smlouvy měli za předmětný byt zaplatit nižší částku, než byla tržní hodnota bytu ke dni, kdy měla být kupní smlouva uzavřena. Vzhledem k objektivní povaze odpovědnosti škůdce podle § 2913 o. z. měl za podstatnou pouze skutečnost, že žalovaná nesplnila svůj závazek uzavřít kupní smlouvu ke konkrétní bytové jednotce. Odpovědnosti se žalovaná mohla zprostit jen prokázáním existence mimořádné, nepředvídatelné a nepřekonatelné překážky podle § 2913 odst. 2 o. z., jejíž existenci však ani přes poučení soudu neprokázala, byť tvrdila, že nepředvídatelnost překážky spočívá v tom, že nesplnění hygienických limitů přes všechna provedená odborná preventivní a následná opatření nemohla objektivně předvídat, šlo o mimořádné nesplnění hygienických limitů a nepřekonatelnou překážku, které nebylo možné předejít ani ji následně odstranit. Těmto tvrzením soud prvního stupně nepřisvědčil maje za to, že žalovaná je zkušeným developerem, měla a mohla předvídat, že při výstavbě nad metrem může být problém se šířením hluku a vibrací. Nedošlo-li ke kolaudaci bytové jednotky z důvodu nedodržení hygienických limitů, nemůže to podle soudu prvního stupně jít k tíži žalobců, podnikatelské riziko nese žalovaná. Dále dodal, že pokud by žalovaná řádně zohlednila existující hlukové a vibrační podmínky v místě výstavby metra a provedla potřebná opatření, nedošlo by k překročení požadovaných hygienických limitů a jednotka mohla být řádně zkolaudována jako jednotka bytová. Překážka nebyla nepřekonatelná, bylo jí možno předejít splněním hygienických limitů, v případě nemožnosti jejich splnění výstavbou v jiném místě tak, aby mohlo dojít ke splnění závazku žalované. Pokud žalovaná uvedla, že od počátku projektu řešila otázku hluku a vibrací z provozu metra, prováděla příslušná opakovaná měření s příznivými výsledky a zvolila funkční a vhodná opatření proti vibracím, je zřejmé, že bylo na vůli žalované tyto skutečnosti ovlivnit, nešlo tak o překážku nezávislou na její vůli. Pokud i přes všechna opatření nedošlo ke splnění limitů, nebyl podle soudu prvního stupně dán důvod pro liberaci žalované, neboť ta již při uzavření smlouvy o smlouvě budoucí věděla, jaké hygienické požadavky při výstavbě v daném místě musí být splněny.

6. Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozhodnutím změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I tak, že žalobu zamítl (výrok I), a uložil žalobcům společně a nerozdílně zaplatit náhradu nákladů řízení státu ve výši 11 228,50 Kč (výrok II) a žalované ve výši 426 430 Kč (výrok III).

7. Odvolací soud doplnil dokazování znaleckým posudkem znalce Ing. M. N., Ph.D., který byl navržen žalovanou již v řízení před soudem prvního stupně. Z něj zjistil, že žalovaná z hlediska potřeby splnění vibroakustických limitů počítala obecně se dvěma rezervami. Žalovaná provedla opatření v rámci první rezervy a po jejím provedení zbylo (v budově) ještě 4,5 % ploch, které nesplnily hodnoty s tím, že v případě, že byla vyčerpána rezerva v dimenzování vibroizolací, resp. i druhá rezerva realizací lokálních konstrukčních opatření, byla použita poslední rezerva, a to „překlasifikování“ bytů na ateliéry, které mají normově nižší požadavky na výslednou hladinu vibrací, resp. strukturálního hluku. Dále odvolací soud zjistil, že z hydrogeologického hlediska je předmětné území klasifikováno jako relativně složitě vzhledem k blízkosti metra, resp. vzhledem k charakteru místa je tato klasifikace oprávněná i s ohledem na technická opatření vyplývající z této klasifikace zájmového území. Podle odvolacího soudu znalec hodnotil situaci ve vztahu k předmětné jednotce a uvedl, že místo rovnoměrného zatížení, které je předvídatelné, se ve finální verzi zjistily anomálie zatížení, z nichž jedno místo bylo tak extrémně zatíženo, že i konstrukční opatření se ukázala jako

ne zcela účinná a uvedená vada je neodstranitelná obvyklými, resp. dosažitelnými metodami. Příslušná anomálie v koncentraci zatížení „vibracemi strukturálním hlukem“ nebyla indikovatelná v průběhu žádného z měření, šlo o náhodné a nepredikovatelné místo, kde se kromě vlastního zatížení přičítá i odrazivá složka vibrací strukturálního hluku (apriorní identifikace takového místa je prakticky nemožná). Komplikované poměry na staveništi z hlediska šíření hluku a vibrací považoval za předvídatelné (a předvídané), vznik anomálie však již za nepředvídatelný a předem neidentifikovatelný. Zjištěná anomálie přitom představuje technickou překážku trvale bránící splnění předmětných hygienických limitů. Jejich nesplnění je důsledkem nepředvídatelných anomálií, změn hydrogeologického profilu, které nebyly identifikovány v žádném z průzkumů a to ani realizovaných v průběhu stavby. Po dokončení stavby došlo k identifikaci a částečné eliminaci těchto skutečností. Obdobný problém s překročením limitního namáhání vibrací se v rámci příslušné stavby týkal malého množství jednotek, ve velké části z nich se realizací dodatečných stavebně-technických opatření podařilo uvedený problém odstranit a limity splnit, u jednotky č. 1 se však provedená opatření neukázala jako dostatečně účinná. Šlo však o zanedbatelné množství veškerých ploch, které jsou v celém areálu, tj. o „unikátní vadu vzniklou kombinací nepředvídatelných anomálií v této expozici, blízkost metra, brownfield, komplikované hydrogeologické podmínky“, která přetrvávala jako neodstranitelná pouze v marginální a izolované části celého objektu.

č. 40

8. Uvedená zjištění odvolací soud zhodnotil tak, že již nemůže obstát závěr soudu prvního stupně, že žalovaná jako stavebník bytové jednotky již při uzavření smlouvy o smlouvě budoucí věděla, jaké hygienické požadavky při výstavbě v daném místě musí být splněny, a že jako zkušený developer musela počítat s vývojem cen nemovitostí v Praze, i se vznikem možné škody při nesplnění závazku. Pokud jde o otázku naplnění liberačního důvodu, odvolací soud konstatoval, že „otázka skutková a právní se zde prolíná“, neboť je potřeba zkoumat, zda byla naplněna dikce § 2913 odst. 2 o. z., nepochybně se musí zkoumat i skutková stránka věci, kterou znalec vymezil logicky s tím, jaké kroky žalovaná činila a tyto lze mít za učiněné *lege artis*, přičemž „mimořádnost a ojedinělost té situace je pak dána tím, že se jedná o unikátní vadu vzniklou kombinací nepředvídatelných anomálií v této expozici jako vadu neodstranitelnou a zcela jedinečnou“. Za tohoto stavu odvolací soud shledal naplnění liberačního důvodu ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu (v rozsahu jeho výroku I) podali žalobci včasné dovolání. Namítli nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem, a co do přípustnosti dovolání uvedli, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení „otázky hmotného a procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchyloval od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu“ (představované [R 33/2021](#), a rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2006, sp. zn. [33 Odo 557/2004](#), a ze dne 18. 5. 2004, sp. zn. [26 Cdo 2237/2003](#), které jsou veřejnosti dostupné – stejně jako dále citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu – na <https://www.nsoud.cz>). Navrhli, aby dovolací soud napadený rozsudek ve výroku I zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

10. Žalobci předně namítají, že odvolací soud ve věci shledal existenci liberačního důvodu dle § 2913 odst. 2 o. z, aniž řádně identifikoval, jaká konkrétní překážka žalované bránila

ve splnění jejích povinností. Podle žalobců z odůvodnění napadeného rozhodnutí není zřejmé, co přesně mělo být příčinou negativního důsledku (nesplnění hygienických limitů) a konkrétní překážkou pro splnění povinností žalované. Ve znaleckém posudku, kterým odvolací soud odůvodnil napadené rozhodnutí, bylo uvedeno, že důvodem nesplnění povinností na straně žalované byla existence mimořádného nahodilého šíření hluku a vibrací v prostoru staveniště a konstrukce realizované stavby, jejíž příčina byla znalcem odhadnuta v kombinaci nevyzpytatelných odrazů od pevných konstrukcí, anomálií hydrogeologického podloží a vnější vadou vyvolanou provozem metra. Žalobci jsou přesvědčeni, že nevyzpytatelné odrazy pevných konstrukcí nemohly být překážkou ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z., když z podstaty věci jde o funkční vlastnost stavby prováděné ze strany žalobců (správně zřejmě žalované – poznámka dovolacího soudu), a nikoli o mimořádnou nepředpokladatelnou okolnost. Zmíněné „anomálie hydrogeologického podloží“ nebyly znalcem žádným způsobem specifikovány stejně jako údajná vnější vada vyvolaná provozem metra. Shledal-li odvolací soud existenci liberačního důvodu, aniž byla prokázána konkrétní překážka ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z., odchýlil se podle žalobců od [R 33/2021](#), v němž Nejvyšší soud uzavřel, že se žalovaná může odpovědnosti zprostit, jen pokud prokáže existenci překážky podle § 2913 odst. 2 o. z., která jí zabránila závazek ze smlouvy o smlouvě budoucí splnit, a to překážky mimořádné, nepředvídatelné a nepřekonatelné. Od citovaného rozsudku se podle žalobců odvolací soud odchýlil též tím, že nevzal v potaz závěry odborné literatury stran výkladu pojmů mimořádnosti, nepředvídatelnosti a nepřekonatelnosti překážky ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z. a shledal existenci liberačního důvodu dle § 2913 odst. 2 o. z., ačkoli byly tvrzené anomálie pro žalovanou předvídatelné, nikoli mimořádné povahy a navíc vznikly nikoliv nezávisle na vůli žalované. Žalobci mají za to, že žalovaná o příslušném riziku věděla již při provádění stavby, pokud vytvářela rezervy právě pro případ vzniku anomálií, nešlo proto o okolnost, která se vymyká pravidelnému běhu věcí, je zcela náhodná a pro žalovanou nepředvídatelná. Skutečnost, že rezervy snad byly připravené v jinak obvyklém rozsahu, není pro danou věc podle žalobců rozhodná. Žalobci poukazují též na skutečnost, že podle závěrů znalce byly příslušné anomálie umocněny a zesíleny v průběhu výstavby, fakticky tedy vznik anomálie (a nemožnost kolaudace) způsobila žalovaná a nemůže jít o překážku nezávislou na její vůli. S odkazem na odbornou literaturu zdůrazňují, že liberační důvod podle § 2913 odst. 2 o. z. je charakterizován jako vnější okolnost, která objektivně nastane bez ohledu na to, jaký poměr k ní má škůdce – její vznik je jím neovlivnitelný (vzniká mimo sféru jeho kontroly). V dané věci žádná taková vnější okolnost nenastala, nastalo pouze naplnění podnikatelského rizika žalované, která si pro výstavbu developerského projektu vybrala území, o kterém od počátku věděla, že je problematické.

11. Odvolacímu soudu žalobci také vytýkají, že pouze odkázal na znalecký posudek a sám se blíže nezabýval tím, zda šlo o překážku mimořádnou, nepředvídatelnou a nepřekonatelnou ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z., tedy že případnou identifikovanou překážku nesubsumoval pod relevantní právní normu a nevysvětlil, proč je možné ji posoudit jako mimořádný liberační důvod. Řešení právní otázky existence či neexistence liberačního důvodu dle § 2913 odst. 2 o. z. nepřípustně přenechal zcela na znalci. Tím se podle žalobců odchýlil od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2006, sp. zn. [33 Odo 557/2004](#), podle něhož znalci nepřísluší hodnocení právních otázek. Odůvodnění napadeného rozhodnutí žalobci považují také za nesrozumitelné, pokud v něm odvolací soud uvedl, že kroky žalované byly činěny *lege artis*, tedy převzal úvahy znalce hodnotící i zavinění žalované, což je zcela irrelevantní v případě objektivní odpovědnosti.

12. Žalobci argumentují též tím, že odvolací soud procesně pochybil, pokud napadeným rozhodnutím změnil rozsudek soudu prvního stupně, ačkoli jej měl vzhledem k doplnění dokazování ohledně podstatných skutečností zrušit a věc vrátit k dalšímu řízení. Tím se podle nich odchýlil od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 2004, sp. zn. [26 Cdo 2237/2003](#). Procesní pochybení odvolacího soudu spatřují též v tom, že provedl znalecký posudek, aniž je na to jakkoli upozornil, a že nepřistoupil k výslechu znalce, k jehož závěrům se tak neměli možnost vyjádřit. Postup odvolacího soudu, který na základě znaleckého posudku rozhodl odlišně oproti předchozím vydaným rozhodnutím, považují za překvapivý a porušující zásadu kontradiktornosti.

13. Žalovaná ve vyjádření k dovolání navrhla jeho odmítnutí pro nepřipustnost, případně jeho zamítnutí. Žalobci podle ní řádně nevymezili předpoklady přípustnosti dovolání konkrétními otázkami, případně nejde o otázky hmotného nebo procesního práva, nýbrž pouze o skrytou polemiku žalobců se skutkovými závěry odvolacího soudu a znalecky zjištěnými odbornými závěry. Žalovaná je přesvědčena, že odvolací soud řádně identifikoval a shledal prokázanou existenci překážky zakládající liberační důvod, a to konkrétně v podobě mimořádného nahodilého šíření hluku a vibrací v prostoru staveniště a konstrukce realizované stavby, kdy tato překážka byla v návaznosti na odborné závěry znaleckého posudku vyhodnocena jako mimořádná, nepředvídatelná a neodvratitelná, přičemž odvolací soud rovněž vyšel ze závěrů znaleckého posudku o tom, že nebylo shledáno žádné pochybení ze strany žalované a jí prováděná opatření byla nadstandardně pečlivá (navíc překračující rámec obvyklých postupů). Podle žalované žalobci zaměňují odborné závěry znalce a právní závěry odvolacího soudu, neboť znalec žádné právní závěry nečinil. Žalovaná souhlasí s odvolacím soudem, že skutková a právní otázka se zde prolíná. Odkaz žalobců na příslušné rozhodnutí Nejvyššího soudu považuje za nepřiléhavý pro skutkové odlišnosti projednávané věci. Má za nedůvodné i námitky žalobců stran nesprávného procesního postupu odvolacího soudu.

č. 40

III.

Přípustnost dovolání

14. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů [srov. čl. II bod 1 zákona č. 286/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony], dále jen „o. s. ř.“.

15. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

16. Námitka, že se odvolací soud odchýlil od shora citované rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, pokud nezrušil rozhodnutí soudu prvního stupně, nýbrž sám doplnil dokazování a ve věci meritorně rozhodl, přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládá. Žalobci jejím prostřednictvím nepředkládají k dovolacímu přezkumu právní otázku,

na jejímž řešení záviselo napadené rozhodnutí, nýbrž odvolacímu soudu fakticky vytýkají nesprávný procesní postup a namítají vadu řízení, stejně jako v případě námítky překvapivosti rozhodnutí a porušení zásady kontradiktornosti. Vady řízení však samy o sobě nejsou způsobilým dovolacím důvodem (tím je toliko nesprávné právní posouzení věci); k jejich případné existenci dovolací soud přihlédne v případě přípustného dovolání při přezkumu napadeného rozhodnutí (srov. § 242 odst. 3 větu druhou o. s. ř.).

17. Z obsahu dovolací argumentace žalobců, v níž namítají, že se odvolací soud odchýlil od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2006, sp. zn. [33 Odo 557/2004](#), se podává, že žalobci mají dovolání za přípustné pro řešení procesní otázky, zda lze přenechat na znalci posouzení právní otázky naplnění předpokladů podle 2913 odst. 2 o. z., tedy posouzení předvídatelnosti, mimořádnosti a nepřekonatelnosti překážky a její nezávislosti na vůli poškozeného. Pro řešení této otázky není dovolání přípustné, neboť rozhodnutí odvolacího soudu na jejím posouzení bezprostředně nezáviselo. Odvolací soud sice vyšel z toho, že „otázka skutková a právní se zde prolíná“ a splnění předpokladů podle § 2913 odst. 2 o. z. fakticky odůvodnil toliko závěry znaleckého posudku. Takový postup však byl důsledkem jeho interpretace § 2913 odst. 2 o. z., tj. nesprávné aplikace hmotného práva (neúplného právního posouzení otázky naplnění podmínek liberace), a nikoliv výsledkem řešení výše uvedené procesní otázky, neboť sám odvolací soud měl závěry znalce za „vymezení skutkové stránky věci“. Řešení citované procesní otázky proto nebylo pro danou věc určující. Skutečnost, že v dovolání vymezenou otázku odvolací soud řešil a že jeho rozhodnutí na jejím řešení závisí (pro napadené rozhodnutí bylo určující) je přitom jedním z předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř. (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2013, sen. zn. [29 NSČR 53/2013](#)).

18. Nejvyšší soud však shledal dovolání přípustným pro řešení otázky naplnění podmínek pro liberaci podle § 2913 odst. 2 o. z., tj. otázky, za jakých podmínek lze považovat překážku bránící škůdci ve splnění smluvní povinnosti za nepředvídatelnou, mimořádnou, nepřekonatelnou a nezávislou na jeho vůli ve smyslu § 2913 odst. 2 věty první o. z. Ačkoliv žalobci takto výslovně uvedenou otázku hmotného práva v dovolání neformulovali, je zřejmá z jejich argumentace, v níž vytýkají odvolacímu soudu, že se odchýlil od předchozího rozhodnutí Nejvyššího soudu vydaného v této věci ([R 33/2021](#)), pokud měl ze závěrů znaleckého posudku za prokázanou existenci překážky mimořádné, nepředvídatelné, nepřekonatelné podle § 2913 odst. 2 o. z., která žalované zabránila splnit závazek ze smlouvy o smlouvě budoucí, aniž byla taková překážka řádně identifikována a aniž byly odvolacím soudem řádně vyloženy a aplikovány pojmy mimořádnosti, nepředvídatelnosti a nepřekonatelnosti překážky vzniklé nezávisle na vůli škůdce uvedené v § 2913 odst. 2 o. z. Žalobcům lze přisvědčit, že v širším slova smyslu se odvolací soud skutečně odchýlil od závěrů [R 33/2021](#), jestliže jeho právní posouzení vedlo ke zproštění odpovědnosti žalované, aniž odvolací soud řádně posoudil všechny okolnosti relevantní z hlediska aplikace § 2913 odst. 2 o. z. Nicméně v odkazovaném rozhodnutí dovolací soud podrobně neposuzoval veškeré předpoklady naplnění jednotlivých podmínek pro liberaci uvedených v § 2913 odst. 2 o. z., jejichž posouzení odvolacím soudem v nyní projednávané věci má žalovaná za nesprávné (neúplné). V tomto ohledu jde o otázku v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud neřešenou. Skutečnost, že se oproti přesvědčení žalobců jedná o otázku v rozhodování dovolacího soudu dosud neřešenou, pak závěru o přípustnosti dovolání nebrání, neboť formálním vymezením předpokladů přípustnosti dovolání Nejvyšší soud vázán

není (srov. například závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2021, sp. zn. [23 Cdo 3752/2019](#), uveřejněného pod č. 69/2022 Sb. rozh. obč.).

IV.

Důvodnost dovolání

19. Dovolání je důvodné.

20. Podle § 2913 odst. 1 o. z. poruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.

21. Podle § 2913 odst. 2 o. z. povinnosti k náhradě se škůdce zproští, prokáže-li, že mu ve splnění povinnosti ze smlouvy dočasně nebo trvale zabránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli. Překážka vzniklá ze škůdcových osobních poměrů nebo vzniklá až v době, kdy byl škůdce s plněním smluvené povinnosti v prodlení, ani překážka, kterou byl škůdce podle smlouvy povinen překonat, ho však povinnosti k náhradě nezproští.

22. V [R 33/2021](#) Nejvyšší soud mimo jiné zdůraznil, že § 2913 odst. 2 o. z. zakotvuje možnost liberace z důvodu překážky, která škůdci nezávisle na jeho vůli zabránila ve splnění smlouvy jen tehdy, jde-li o překážku současně mimořádnou, nepředvídatelnou a nepřekonatelnou. Škůdce se nemůže zprostit odpovědnosti poukazem na překážky, jejichž původ leží na jeho straně (překážky z jeho osobních poměrů a ty, které podle smlouvy byl povinen překonat) a překážky, které vznikly až v době škůdcova prodlení se splněním smluvní povinnosti. Důkazní břemeno ohledně skutkových okolností nasvědčujících naplnění liberačního důvodu nese dlužník.

23. Právní úprava povinnosti k náhradě škody způsobené porušením smluvní povinnosti v § 2913 o. z. vychází z úpravy uvedené v § 373 a 374 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, která byla založena na objektivní odpovědnosti škůdce (srov. například rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2008, sp. zn. [29 Odo 886/2006](#), a ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. [32 Cdo 3646/2015](#)) a jejímž inspiračním zdrojem byly mezinárodní unifikační úpravy, zejména Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží vyhlášená pod č. 160/1991 Sb. – tzv. Vídeňská úmluva, dále též jen „CISG“ [srov. zvláštní část důvodové zprávy (k § 2909 až 2914) k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (konsolidované znění), zvláštní část důvodové zprávy (k § 365 až 386) k zákonu č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, či Melzer, F. in: Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894-3081. Praha: Leges, 2018, s. 334]. Nejvyšší soud proto při výkladu § 2913 odst. 2 o. z. vzal v potaz závěry odborné literatury týkající se výkladu tohoto inspiračního zdroje a ztotožnil se též s názory obsaženými v české odborné literatuře.

24. Účelem a smyslem § 2913 odst. 2 o. z. je umožnit škůdci, aby se na základě zvláštních důvodů, jež mají objektivní povahu, zprostil povinnosti k náhradě škody založené bez ohledu na jeho zavinění porušením smluvní povinnosti. Možnost liberace škůdce je stanovena pro případ existence překážky bránící splnění jeho smluvní povinnosti, která je definována určitými předpoklady (pozitivními a negativními). Nejsou-li (pozitivní) předpoklady stanovené v § 2913 odst. 2 větě první o. z. kumulativně naplněny, resp. je-li naplněn kterýkoli

z (negativních) předpokladů stanovených větou druhou tohoto ustanovení, nemůže jít o překážku ve smyslu tohoto ustanovení a taková překážka nemůže představovat liberační důvod [v odborné literatuře srov. obdobně též Bezouška, P. in: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014), 1. vydání, 2014, s. 1565 – 1577]. Za překážku lze přitom obecně považovat jakoukoli okolnost bránící dlužníkovi ve splnění jeho smluvní povinnosti (srov. Melzer, op. cit., s. 336). Překážka musí být kauzální k nemožnosti splnění příslušné smluvní povinnosti s tím, že musí jít o příčinu výlučnou [srov. obdobně například Melzer, op. cit., s. 340 či Schwenzer in: Schlechtriem/Schwenzer/Schroeter, Kommentar zum UN-Kaufrecht (CISG). 7. Auflage 2019. CISG Art. 79, Rn. 15]. Soud tedy musí při posuzování otázky liberace dlužníka vždy nejprve řádně identifikovat, jaká skutková okolnost (překážka) dlužníkovi zabránila ve splnění jeho smluvní povinnosti, a následně u této překážky zkoumá naplnění jednotlivých předpokladů uvedených v § 2913 odst. 2 o. z.

č. 40

25. O překážku vzniklou nezávisle na vůli škůdce půjde tehdy, vznikla-li mimo sféru jeho kontroly [srov. Bezouška, P., op. cit., marg. č. 45-47, Melzer, F., op. cit., s. 340-341, Hrádek, J. in: Švestka, J. a kol. Občanský zákoník: Komentář, Svazek VI, (§ 2521-3081). Wolters Kluwer, komentář k § 2913]. Pro vymezení sféry, za kterou odpovídá škůdce (dlužník), je pak třeba vycházet především ze smluvního rozdělení rizika, zohlednit by se měly ale i obchodní zvyklosti, jakož i typická sféra odpovědnosti škůdce, tj. například finanční způsobilost plnit, vlastní sféra kontroly škůdce, riziko opatření věci, riziko použitelnosti věci, či personální riziko (srov. Schwenzer, op. cit., Rn. 11). Pro posouzení, zda překážka spadá do sféry kontroly škůdce (dlužníka), je tak v zásadě nutné určit příčinu vzniku dané překážky. Platí přitom, že za příčinu překážky lze považovat jedinečnou okolnost, u které bylo dokazováním postaveno na jisto, že bez ní by překážka vůbec nevznikla (*conditio sine qua non*). Vznikla-li překážka v důsledku současného působení několika příčin, je úlohou soudu rozlišit u každé z nich, zda spadá do sféry kontroly škůdce (je mu přičitatelná), či je naopak externího charakteru (vznikla mimo jeho sféru vlivu). Z hlediska přičitatelnosti okolnosti vzniklé ve sféře kontroly škůdce je přitom zásadně nerozhodné, zda se přičinil na vzniku příslušné okolnosti spadající do jeho sféry zaviněně, či nikoli. Pouze v případech, kdy překážka vznikla (zcela) mimo sféru kontroly škůdce, lze uvažovat o naplnění liberačního důvodu při současném naplnění dalších předpokladů kladených na překážku ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z.

26. Překážka je nepřekonatelná, pokud jejímu působení není ani nebylo možno zamezit. Při zjišťování otázky překonatelnosti překážky se zkoumá, zda škůdce mohl vznik překážky odvrátit a – pokud nemohl (překážka již nastala) – zda mohl alespoň překonat účinky příslušné překážky (podrobněji v literatuře srov. Melzer, F., op. cit., s. 336). Nejde však o absolutní nemožnost překonání příslušné překážky. Právní úprava vede škůdce primárně k tomu, aby vyvinul maximální možné rozumné úsilí k překonání překážky (ve smyslu jejího odvrácení, či alespoň překonání jejích účinků). Překonatelnost se proto posuzuje hlediskem toho, jaké úsilí lze po škůdci (resp. osobě v jeho postavení) rozumně požadovat (obdobně Melzer, F., op. cit. s. 338, či Bezouška, P., op. cit., 1565 – 1577, marg. č. 52, 53); v poměrech právní úpravy obchodního zákoníku obdobně srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. [32 Cdo 2019/2013](#)).

27. V rámci kritéria předvídatelnosti překážky soud zjišťuje, zda škůdce (posuzováno optikou rozumné osoby v jeho postavení) mohl vznik překážky (příp. též příčiny vedoucí k jejímu vzniku) v době uzavření smlouvy s určitou mírou pravděpodobnosti předpokládat,

a zda je příslušná míra pravděpodobnosti adekvátní tomu, aby nesl za následný vznik překážky odpovědnost. Posouzení předvídatelnosti v sobě zahrnuje zjištění znalosti konkrétních skutečností, z nichž lze usuzovat na určitý následek, znalost kauzálních zákonů a míru pravděpodobnosti, se kterou má daná okolnost nastat. Jinými slovy řečeno, aby soud mohl dospět k závěru o předvídatelnosti překážky, musí být zjištěno, že škůdce (při posuzování z objektivizovaného pohledu rozumné osoby v jeho postavení) mohl v době uzavření smlouvy předpokládat vznik samotné okolnosti působící jako překážka splnění smluvní povinnosti (příp. též příčiny jejího vzniku), současně mohl předpokládat, že tato okolnost jako překážka působí (předpokládal kauzální souvislost s nemožností plnit), přičemž zjištěnou míru pravděpodobnosti, s níž mohl škůdce (rozumná osoba v jeho postavení) vznik překážky předpokládat, vyhodnotí jako adekvátní pro konstatování předvídatelnosti (obdobně a podrobněji srov. Melzer, F., op. cit., s. 285, 339; v poměrech právní úpravy obchodního zákoníku srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2017, sp. zn. [32 Cdo 3640/2017](#)). Právní posouzení míry pravděpodobnosti z hlediska předvídatelnosti je věcí volné úvahy soudu podle konkrétních skutkových okolností. Soud však při této úvaze vždy přihlédne k účelu smlouvy a k závažnosti následku, který měl s určitou pravděpodobností nastat. Platí přitom, že čím závažnější následek hrozí, tím nižší míra pravděpodobnosti je z hlediska objektivní předvídatelnosti vyžadována a naopak (obdobně Tilsch, E. O příčinném spojení, 1904, s. 293 a Melzer, F., op. cit., s. 288). Mohl-li dlužník určitou překážku předvídat, měl tuto skutečnost zohlednit při uzavírání smlouvy, předvídatelné překážky představují jeho smluvní riziko (v literatuře srov. například Bezouška, P., op. cit., marg. č. 50, obdobně Šilhán, J. Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku, 1. vydání, 2015, s. 192 – 208).

28. Kategorie mimořádnosti překážky se do značné míry prolíná s kritériem předvídatelnosti. V rámci mimořádnosti soud zkoumá, zda (bez ohledu na předvídatelnost konkrétního následku v dané věci pro rozumnou osobu v postavení škůdce) k příslušné skutkové okolnosti (překážce) objektivně v typově podobných situacích (obvykle či s určitou četností) dochází, či zda se daná překážka svojí mimořádností zcela vymyká obvyklému chodu věcí. Jakkoli v konkrétním případě může být vznik překážky vysoce nepravděpodobný (pro škůdce nepředvídatelný), může jít o okolnost, která je v typově obdobných situacích natolik běžná (např. insolvence), že lze po škůdci (dlužníkovi) legitimně požadovat, aby se proti jejímu případnému působení smluvně zajistil. Taková okolnost není mimořádnou ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z. (obdobně srov. Melzer, F., op. cit., s. 340).

29. Lze tedy shrnout, že za překážku ve smyslu § 2913 odst. 2 věty první o. z. lze považovat skutkovou okolnost, která působí nemožnost splnění smluvní povinnosti škůdce, vznikla (zcela) mimo sféru jeho kontroly, jejímu působení není ani nebylo možno zamezit při vyvinutí úsilí, které lze rozumně požadovat na osobě v postavení škůdce, její vznik a skutečnost, že působí jako překážka, nemohla rozumná osoba v postavení škůdce v době uzavření smlouvy předpokládat (s adekvátní mírou pravděpodobnosti) a tato okolnost se svou mimořádností zcela vymyká okolnostem, k nimž v typově podobných situacích dochází.

30. V projednávané věci byla posuzována škoda, jež měla vzniknout z porušení povinnosti vyplývající ze smlouvy o smlouvě budoucí kupní. Odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) zjistil, že žalovaná porušila povinnost jí vyplývající ze smlouvy o smlouvě budoucí, která spočívala v opatření věci (konkrétní bytové jednotky), k níž měla být uzavřena realizační kupní smlouva, jejímž předmětem měl být právě převod zmíněné bytové jednotky. Porušení

této povinnosti následně vedlo podle zjištění soudů k zániku závazku ze smlouvy o smlouvě budoucí pro následnou nemožnost plnění (a tím i ke vzniku škody). Příslušnou povinnost opatřit věc pak žalovaná měla splnit tím, že vybuduje danou bytovou jednotku a zajistí její kolaudaci jako bytu. Skutkovou okolností, která způsobila nemožnost splnění této smluvní povinnosti, pak podle zjištění soudu prvního stupně byla existence nadlimitního zatížení příslušného místa (předmětné části budovy, v níž byla vybudována jednotka) vibracemi a strukturálním hlukem. Byť odvolací soud při právním posouzení věci (posouzení existence liberačního důvodu podle § 2913 odst. 2 o. z.) tento právní závěr soudu prvního stupně výslovně nepřevzal a liberační důvod spatřoval v tom, že jde o „unikátní vadu vzniklou ...“, je z tohoto vyjádření v kontextu celého odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu zřejmé, že i odvolací soud měl onou „unikátní vadou“ zjevně na mysli existenci nadlimitního zatížení příslušného místa vibracemi a strukturálním hlukem a že právě tuto skutkovou okolnost považoval za překážku ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z. V tomto směru se tedy zcela ztotožnit s námitkou žalobců, že odvolací soud řádně neidentifikoval překážku působící nesplnění smluvní povinnosti žalovanou.

č. 40

31. Odvolací soud však pochybil, pokud se v rámci právního posouzení naplnění podmínek pro liberaci podle § 2913 odst. 2 o. z. omezil pouze na konstatování, že „nepochybně se musí zkoumat i skutková stránka věci, tu pak znalec logicky vymezil s tím, jaké kroky žalovaná strana činila s tím, že jak jsou v posudku popsány, lze mít tyto za učiněné *lege artis* s tím, že mimořádnost a ojedinělost té situace je pak dána tím, že se jedná o unikátní vadu vzniklou kombinací nepředvídatelných anomálií v této expozici jako vadu neodstranitelnou a zcela jedinečnou.“ Blíže se nezabýval vlastním právním posouzením naplnění jednotlivých předpokladů kladených na překážku ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z. a nehodnotil je z výše popsaných hledisek. Odvolací soud se tak podrobněji nezabýval tím, zda nadlimitní výskyt hluku a vibrací v daném místě (předmětné části budovy, v níž byla vybudována jednotka) byl okolností, která zcela vznikla mimo sféru kontroly žalované. Neposuzoval, zda všechny příčiny vzniku této okolnosti jsou externího charakteru, či zda některá z nich je přičitatelná žalované (podle skutkových zjištění, z nichž odvolací soud vycházel, byla existence nadlimitního výskytu hluku a vibrací způsobena kombinací několika anomálií – blízkost metra, brownfield, komplikované hydrogeologické podmínky – přičemž anomálie v daném místě byla způsobena též tím, že se kromě vlastního zatížení přičítala i „odrazivá složka vibrací strukturálního hluku“). Z jím akcentovaného kritéria posuzování jednotlivých kroků žalovaného jako postupu *lege artis* a konstatování, že jde „o vadu neodstranitelnou“, není zcela zřejmé, zda takto odvolací soud hodnotil uvedenou překážku jako nepřekonatelnou. I kdyby tomu tak bylo, není z takového vyjádření patrný závěr, zda působení dané okolnosti není ani nebylo možno zamezit (zda bylo možné ji předem odvrátit, případně alespoň dodatečně překonat její působení) při vyvinutí úsilí, které lze rozumně požadovat na osobě v postavení žalované. Odvolací soud také řádně nezhodnotil, zda při posuzování optikou rozumné osoby v postavení žalované bylo možno při uzavření smlouvy (s určitou mírou pravděpodobnosti, kterou lze posoudit jako adekvátní) předpokládat překročení vibroakustických limitů v daném místě v takové koncentraci, jakož i to, že jeho následkem může být porušení předmětné smluvní povinnosti. V tomto ohledu podrobněji nehodnotil zjištění učiněné ze znaleckého posudku o existenci „rezerv“ na straně žalované spočívajících v dimenzování vibroizolací, realizaci lokálních konstrukčních opatření, případně v překlasifikování bytů na ateliéry a nezabýval se tím, zda existence takových „rezerv“ připravovaných žalovanou byla dána v době uzavření smlouvy se žalobci. Odvolací soud také nezjišťoval, s jakou četností v typově obdobných

případech dochází při výstavbě podobně konstrukčně řešených bytových domů na pozemcích typu brownfield v blízkosti metra s komplikovaným hydrogeologickým podložím k překračování hygienických (vibroakustických) limitů bytí i jen u malého množství bytových jednotek v rámci budovy, aby mohl řádně posoudit, zda existenci takové překážky lze považovat za mimořádnou ve smyslu § 2913 odst. 2 o. z.

32. Odvolací soud se při svém právním posouzení spokojil s tím, že určitou anomálii znalec posoudil jako „nepředvídatelnou“, aniž by právní posouzení pojmu „nepředvídatelnosti“ obsaženého v § 2913 odst. 2 o. z. řádně provedl sám. Z rozhodovací praxe dovolacího soudu je přitom zřejmé (a zjevně to bylo známo i odvolacímu soudu, který sám závěry znalce označil jako skutkové), že znalci nepřísluší řešit otázky právní, nýbrž toliko otázky odborné (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2021, sp. zn. [22 Cdo 1365/2021](#), ze dne 27. 3. 2007, sp. zn. [22 Cdo 1217/2006](#), či ze dne 24. 6. 2020, sp. zn. [22 Cdo 1129/2020](#)). Hodnocení, zda konkrétní skutková okolnost (překážka) splňuje jednotlivé předpoklady uvedené v § 2913 odst. 2 o. z., představuje právní posouzení, které je oprávněn a povinen činit jedině soud. Soud tedy nemůže při svém právním posouzení pouze přijmout vyjádření znalce, který je oprávněn se vyjadřovat jen k otázkám odborným, které jsou součástí skutkových zjištění soudu, a jemuž nepřísluší posouzení výkladu jednotlivých předpokladů (pojmu) uvedených v § 2913 odst. 2 o. z. Je na soudu, aby znalci v rámci zadání znaleckého posudku položil takové otázky, jejichž zodpovězení (odborná skutková zjištění) soudu umožní učinit si úsudek o tom, zda lze takto zjištěný skutkový stav subsumovat pod shora provedený výklad jednotlivých předpokladů stanovených v § 2913 odst. 2 o. z.

33. Z těchto důvodů je právní posouzení věci (posouzení naplnění předpokladů pro liberaci žalované) učiněné odvolacím soudem neúplné a tudíž nesprávné.

34. Podle ustanovení § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. je-li dovolání přípustné, Nejvyšší soud přihlíží též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

35. Argumentace žalobců, že odvolací soud procesně pochybil, pokud napadeným rozhodnutím změnil rozsudek soudu prvního stupně, ačkoli jej měl vzhledem k doplnění dokazování ohledně podstatných skutečností zrušit a věc vrátit k dalšímu řízení, není důvodná. Rozhodovací praxe dovolacího soudu, kterou žalobci k této námitce citují v dovolání, je nepřiléhavá v poměrech projednávané věci, v níž soud postupoval podle občanského soudního řádu účinného v době jejího projednávání, neboť je založena na tzv. zásadě „dvojinstančnosti civilního procesu“, jejíž dosavadní pojmání bylo opuštěno po přijetí novely občanského soudního řádu zákonem č. 59/2005 Sb., což bylo ostatně reflektováno i v následné rozhodovací praxi Nejvyššího soudu (srov. například usnesení ze dne 18. 9. 2019, sp. zn. [22 Cdo 2079/2019](#), a tam citovaná rozhodnutí, či rozsudek ze dne 11. 1. 2011, sp. zn. [21 Cdo 3820/2009](#)). Procesní postup odvolacího soudu, který sám doplnil dokazování znaleckým posudkem navrženým žalovanou již v řízení před soudem prvního stupně a rozhodnutí soudu prvního stupně nezrušil a nevrátil věc k dalšímu projednání, se tudíž ustálené rozhodovací praxi nijak neprotiví.

36. Rozhodnutí odvolacího soudu, jehož závěry byly založeny (též) na zjištění učiněných ze znaleckého posudku provedeného až v odvolacím řízení, pak nelze hodnotit ani jako překvapivé a porušující zásadu kontradiktornosti. Za překvapivé je považováno takové

rozhodnutí, které z pohledu předcházejícího řízení originálním způsobem posuzuje rozhodovanou věc a jehož přijetím je účastník řízení zbaven možnosti skutkově a právně argumentovat (srov. například usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 6. 2001, sp. zn. [III. ÚS 729/2000](#), ze dne 11. 6. 2007, sp. zn. [IV. ÚS 321/07](#), rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. [29 Cdo 300/2010](#), ze dne 17. 7. 2014, sp. zn. [29 Cdo 914/2014](#), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. [22 Cdo 2821/2014](#)). Taková situace však v projednávané věci nenastala a tvrzenou vadu řízení Nejvyšší soud neshledal. Na znalecký posudek jako na důkaz k prokázání naplnění předpokladů liberace, který navrhovala již v řízení před soudem prvního stupně, odkázala žalovaná v odvolání a z obsahu spisu je zřejmé, že se k obsahu znaleckého posudku žalobci vyjadřovali. Tento znalecký posudek byl proveden odvolacím soudem k důkazu. Za této situace nemohlo být pro žalobce překvapivé, že se takovým důkazem odvolací soud zabýval a z jeho závěrů vycházel. Skutečnost, že odvolací soud nepřisvědčil názoru žalobců na obsah znaleckého posudku, který vyjádřili v průběhu odvolacího řízení (zjevně tedy měli možnost se k předloženému znaleckému posudku vyjádřit), a že neměl za potřebné provést výslech znalce (neměl pochybnosti o jeho správnosti, srov. § 127 odst. 2 o. s. ř.), o překvapivosti rozhodnutí odvolacího soudu nesvědčí.

č. 40

37. Žádné další vady řízení, k nimž dovolací soud přihlíží, v dovolání tvrzeny nebyly a nebyly zjištěny ani z obsahu spisu.

38. Jelikož rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a podmínky pro jeho změnu dány nejsou, Nejvyšší soud jej podle § 243e odst. 1 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) zrušil a to včetně závislých výroků o nákladech řízení. Důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí zčásti také na rozhodnutí soudu prvního stupně, který se otázkou naplnění jednotlivých předpokladů liberace také dostatečně nezabýval v souladu se závěry vyslovenými v tomto rozhodnutí. Nejvyšší soud proto podle § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. zrušil též rozsudek soudu prvního stupně, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

39. Právní názor dovolacího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem, ve spojení s § 226 odst. 1 o. s. ř.).

č. 41

Mimořádná opatření vydaná Ministerstvem zdravotnictví v souvislosti s epidemií COVID-19 dle § 2 odst. 1 zákona č. 94/2021 Sb. nebo dle § 80 odst. 1 písm. g) zákona č. 258/2000 Sb. jako opatření obecné povahy představují rozhodnutí ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb.

Za účastníka řízení ve smyslu § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. je třeba považovat osobu, která sice nemohla být účastníkem řízení o vydání mimořádného opatření Ministerstvem zdravotnictví v souvislosti s epidemií COVID-19, které je vydáváno bez řízení, ale nezákonným mimořádným opatřením bylo o jejích právech a povinnostech rozhodováno a současně v zákonem stanovené lhůtě využila možnost podat žalobu na zrušení mimořádného opatření pro nezákonnost.

č. 41

Odpovědnost státu za nemajetkovou újmu [Odpovědnost státu za újmu]

§ 5 písm. a) zákona č. 82/1998 Sb., § 7 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., § 2 zákona č. 94/2021 Sb., § 80 odst. 1 písm. g) zákona č. 258/2000 Sb.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2023, sp. zn. [30 Cdo 414/2023](#), ECLI:CZ:NS:2023:30.CDO.414.2023.1

Nejvyšší soud k dovolání žalobce b) zrušil ve vztahu k němu rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 10. 2022, sp. zn. 21 Co 270/2022, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 16. 6. 2022, sp. zn. 25 C 67/2022, a věc v tomto rozsahu vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobci se podanou žalobou domáhali po žalované omluvy v uvedeném znění za nemajetkovou újmu, která jim měla být způsobena opatřeními vydanými Ministerstvem zdravotnictví v době pandemické pohotovosti, a to opatřením ze dne 7. 6. 2021, č. j. MZDR 15757/2020-53/MIN/KAN, ze dne 29. 6. 2021, č. j. MZDR 15757/2020-55/MIN/KAN, ze dne 29. 4. 2021, č. j. MZDR 14601/2021-7/MIN/KAN, v rozsahu čl. I bodu 5 písm. a) a h) a čl. I bodu 11, ze dne 14. 5. 2021, č. j. MZDR 14601/2021-12/MIN/KAN, v rozsahu čl. I bodu 14, ze dne 28. 5. 2021, č. j. MZDR 14601/2021-16/MIN/KAN, v rozsahu čl. I bodu 17 a ze dne 25. 6. 2021, č. j. MZDR 14601/2021-21/MIN/KAN, které byly následně soudem zrušeny pro nezákonnost nebo prohlášeny za nezákonné (dále jen „posuzovaná mimořádná opatření“), a v jejichž důsledku došlo v době minimálně od 26. 4. 2021 do 31. 7. 2021 k zásahu do práv žalobců na ochranu soukromého a rodinného života, práva na ochranu zdraví i dalších práv, neboť těmito mimořádnými opatřeními byla omezena možnost volného pohybu a využívání celé řady obchodů a služeb a platila i další omezení jako povinnost nosit roušku či respirátor.

2. Obvodní soud pro Prahu 2 jako soud prvního stupně rozsudkem ze dne 16. 6. 2022, č. j. 25 C 67/2022-112, žalobu zcela zamítl (výrok I) a uložil žalobcům povinnost zaplatit společně a nerozdílně žalované na náhradu nákladů řízení částku 600 Kč (výrok II).

3. Soud prvního stupně neprováděl dokazování a rozhodl na základě skutkových tvrzení účastníků, neboť se podle něj jednalo pouze o právní posouzení věci.

4. Po právní stránce vyšel soud prvního stupně ze zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Odpšk“ nebo „zákon č. 82/1998 Sb.“), a uzavřel, že posuzovaná mimořádná opatření vydaná podle § 69 odst. 1 písm. i) a odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o ochraně veřejného zdraví“), nemají povahu individuálního rozhodnutí, tj. rozhodnutí, kterým orgán veřejné moci v konkrétním případě autoritativně upravuje právní poměry individuálně určených účastníků řízení, stojících mimo organizační strukturu veřejné správy, neboť zde nebylo osob oprávněných v určité fázi řízení činit návrhy či podávat opravné prostředky ani účastníků řízení a v řízení nebylo rozhodováno o právech a povinnostech konkrétní osoby. Dále soud prvního stupně uzavřel, že z právně-teoretického hlediska jsou mimořádná opatření opatřeními obecné povahy, ale z materiálního hlediska na ně lze pohlížet jako na právní předpisy, neboť okruh jejich adresátů není nijak blíže místně ani osobnostně specifikován a i předmět opatření je značně široký, neboť omezuje svobodu pohybu a podnikání. Soud prvního stupně tedy uzavřel, že odpovědnost státu dle zákona č. 82/1998 Sb. z důvodu neexistence individuálního rozhodnutí nevznikla, navíc dle § 5 písm. a) Odpšk se za nezákonné rozhodnutí považuje toliko rozhodnutí, které bylo vydáno v občanském soudním řízení, ve správním řízení, v řízení podle soudního řádu správního nebo v řízení trestním, což v daném případě splněno není. Dále soud prvního stupně uzavřel, že není splněna ani podmínka účasti žalobců v řízení, ve kterém bylo rozhodnutí vydáno (§ 7 odst. 1 Odpšk), neboť řízení, ve kterém byla posuzovaná mimořádná opatření vydána, nemělo účastníky a je beznávrhové, žalobci tudíž nemají aktivní věcnou legitimaci k podání žaloby. Argument žalobců, že byli mimořádnými opatřeními přímo dotčeni a tím je dána jejich věcná legitimace v řízení, nepovažoval soud prvního stupně za dostačující s tím, že tuto podmínku by neměl soud prvního stupně za splněnou ani v případě, pokud by žalobci podali návrh na zrušení mimořádného opatření, jelikož žalobci by i v tomto případě nebyli účastníky řízení o jeho vydání.

5. Městský soud v Praze jako soud odvolací k odvolání žalobců napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok I rozsudku odvolacího soudu) a uložil žalobcům povinnost zaplatit společně a nerozdílně žalované na náhradu nákladů odvolacího řízení částku 900 Kč (výrok II rozsudku odvolacího soudu).

6. Odvolací soud zcela vyšel se skutkových zjištění soudu prvního stupně učiněných z nesporných tvrzení účastníků řízení a ztotožnil se i s posouzením dané věci dle zákona č. 82/1998 Sb., neboť žalovaná ve vztahu k žalobcům vystupovala jako státní orgán při výkonu veřejné moci. Odvolací soud uzavřel, že posuzovaná mimořádná opatření byla vydána Ministerstvem zdravotnictví na základě § 2 zákona č. 94/2021 Sb., o mimořádných opatřeních při epidemii onemocnění COVID-19 a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen

„pandemický zákon“), a představují opatření obecné povahy, tedy smíšený právní akt, který nepředstavuje ani rozhodnutí, ani právní předpis (srov. usnesení pléna Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2020, sp. zn. [Pl. ÚS 11/20](#)). Dále odvolací soud shrnul, že odpovědnost státu za škodu podle zákona č. 82/1998 Sb. je koncipována jako odpovědnost za škodu (újmu) způsobenou jednotlivci v individuálním případě nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, které se dotýkají konkrétní věci, již byl jednotlivec účasten, a ačkoliv judikatura u některých opatření obecné povahy připustila možnost aplikace zákona č. 82/1998 Sb., jednalo se o opatření obecné povahy vydávaná v oblasti územního plánování, jimiž je založen vztah veřejné moci vůči konkrétní osobě. Posuzovaná mimořádná opatření však měla všeobecný a celostátní dopad, odvolací soud tudíž uzavřel, že posuzovaná mimořádná opatření nejsou rozhodnutím ve smyslu § 5 písm. a) OdpŠk a odpovědnost státu za škodu způsobenou při plošném omezení práv a svobod neurčitého okruhu osob přijetím plošně a všeobecně závazného mimořádného opatření dovodit nelze. Odvolací soud nesouhlasil ani s tím, že by posuzovaná mimořádná opatření mohla být posouzena jako nesprávný úřední postup, neboť v projednávané věci se činnost žalované jako orgánu veřejné moci projevila vydáním mimořádného opatření, tedy vyústila v určitý druh správního aktu (opatření obecné povahy). Odvolací soud se tudíž ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že ve věci není dán odpovědnostní titul podle zákona č. 82/1998 Sb., a dále i se závěrem o nedostatku aktivní věcné legitimace žalobců, neboť posuzovaná mimořádná opatření byla vydána v řízení, které účastníky řízení nemá. Na závěr se odvolací soud zabýval i posouzením nároku žalobců z hlediska § 9 pandemického zákona a shledal, že věc pod toto ustanovení, které upravuje jen náhradu skutečné škody, podřadit nelze. Dopad tohoto ustanovení totiž nelze bezdůvodně rozšiřovat na jiné druhy újmy (např. nemajetková újma) vzniklé v důsledku přijatých mimořádných opatření.

č. 41

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce b) ve výroku I dovoláním, ve kterém uplatnil následující dovolací důvody.

8. Dle žalobce závisí napadené rozhodnutí na vyřešení čtyř otázek hmotného práva. První otázku žalobce b) specifikoval tak, zda lze mimořádné opatření vydané Ministerstvem zdravotnictví ve formě opatření obecné povahy podle pandemického zákona a/nebo zákona o ochraně veřejného zdraví považovat za rozhodnutí ve smyslu § 5 písm. a) OdpŠk, neboť při jejím řešení se odvolací soud odchýlil od judikatury Nejvyššího soudu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. [30 Cdo 3292/2015](#), nebo ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. [25 Cdo 3444/2013](#)) a Ústavního soudu (srov. nález Ústavního soudu ze dne 11. 3. 2014, sp. zn. [II. ÚS 1667/12](#)), která opatření obecné povahy za rozhodnutí ve smyslu § 5 písm. a) OdpŠk považuje, event. namítl, že položená otázka dosud v judikatuře Nejvyššího soudu řešena nebyla. Závěr odvolacího soudu, že posuzovaná mimořádná opatření rozhodnutí ve smyslu § 5 písm. a) OdpŠk nepředstavují, ale územní rozhodnutí ano, považoval žalobce b) za nepřesvědčivý a poukázal na to, že není pravdou, že by regulace v územním plánu zasahovala do práv jednotlivce více než mimořádné opatření.

9. Druhou otázku formuloval žalobce b) tak, zda má žalobce b) aktivní legitimaci k uplatnění nároku na náhradu újmy podle zákona č. 82/1998 Sb., přestože posuzovaná mimořádná

opatření byla vydána bez řízení, s tím, že tato otázka dosud nebyla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu řešena, jak naznačuje i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. [30 Cdo 3292/2015](#). Žalobce b) poukázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2022, sp. zn. [30 Cdo 1339/2022](#), který požadavek na účastenství ve správním řízení dle § 20 odst. 1 OdpŠk částečně překlenul a dovedl, že podmínku účastenství dle § 7 odst. 1 OdpŠk splňuje i ten, kdo proti vydanému správnímu rozhodnutí podal úspěšnou správní žalobu, což ale žalobce b) považoval pro posuzovaná mimořádná opatření za příliš zužující a uzavřel, že by dle jeho názoru mělo postačovat, že poškozený mohl účastníkem řízení o zrušení mimořádného opatření reálně být, neboť poukázal na to, že zrušení mimořádného opatření působí *erga omnes* a Nejvyšší správní soud v naprosté většině návrhy na zrušení jednotlivých mimořádných opatření ke společnému rozhodnutí nespojuje, projedná první a další již odmítne. V této souvislosti žalobce b) odkázal na závěry uvedené v článku Filipa Melzera Poskytování náhrad za újmy vyvolané opatřeními Ministerstva zdravotnictví po jejich zrušení, uveřejněném v Advokátním deníku dne 21. 5. 2020 (správně má být uvedeno 10. 8. 2020; poznámka Nejvyššího soudu) a namítl, že odvolací soud nezjišťoval, zda žalobce b) byl nebo nebyl, resp. zda mohl reálně být, účastníkem řízení, které vedlo ke zrušení předmětných mimořádných opatření.

č. 41

10. Jako třetí vymezil žalobce b) otázku, zda v případě, že soudy vyloučí možnost posoudit odpovědnost za nezákonná mimořádná opatření jako odpovědnost za nezákonné rozhodnutí, není na místě nárok uplatněný žalobcem b) posoudit jako odpovědnost za nesprávný úřední postup nebo jako nárok podle obecné úpravy v občanském zákoníku (zejm. zásah do práva na ochranu osobnosti a přirozených práv člověka) s tím, že otázka posouzení nároku jako odpovědnosti za nesprávný úřední postup dosud nebyla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu řešena a otázka (ne)posouzení nároku alespoň podle obecné úpravy v občanském zákoníku pak byla vyřešena v rozporu s rozsudkem velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. [31 Cdo 3916/2008](#).

11. Čtvrtá žalobcem b) předestřená otázka, zda lze podle § 9 pandemického zákona odškodnit nemajetkovou újmu, pak dosud nebyla dle žalobce b) v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu řešena. V této souvislosti se žalobce b) domáhal rozšiřujícího výkladu pojmu „škoda“ i na nemajetkovou újmu, poukázal na nutnost ústavně konformního výkladu s ohledem na čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a zdůraznil, že i Evropský soud pro lidská práva se opakovaně kriticky vyjádřil k příliš formalistickému výkladu zákona č. 82/1998 Sb. Za ústavně konformní výklad pak žalobce b) považoval ten, který dovedí možnost jednotlivce požadovat náhradu újmy za nezákonná mimořádná opatření buď podle zákona č. 82/1998 Sb. a pokud to nebude možné, alespoň dle občanského zákoníku či extenzivním výkladem § 9 pandemického zákona.

12. Závěrem žalobce b) navrhl zrušení napadeného rozsudku a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

13. Žalovaná se k dovolání žalobce b) vyjádřila tak, že navrhla dovolání žalobce b) zamítnout, a zdůraznila mimořádnost situace způsobené vyšší mocí, za které byla posuzovaná mimořádná opatření vydávána, a povinnost státu na ni včas a přiměřeně reagovat v zájmu všech obyvatel. Výklad, že by jednotlivým subjektům mohla náležet i náhrada další škody, resp. újmy, nad rámec skutečné škody odškodňované podle pandemického zákona a že by tito měli

možnost dovolávat se aplikace zákona č. 82/1998 Sb. v případě formálních nedostatků mimořádných opatření, považovala žalovaná za nepřipustně extenzivní, v příkrém rozporu s možnostmi státu a úmyslem zákonodárce. Dále se žalovaná ztotožnila se závěrem odvolacího soudu o absenci aktu individuální aplikace práva a aktivní věcné legitimace žalobců a o nemožnosti nárok posoudit jako odpovědnost za nesprávný úřední postup nebo dle občanského zákoníku.

14. Na toto vyjádření reagoval žalobce b), který na závěrech uvedených v dovolání zcela setrval, odmítl poukaz na vyšší moc a zdůraznil, že odpovědnost státu za nezákonné rozhodnutí a nesprávný úřední postup je odpovědností objektivní.

III.

Připustnost dovolání

15. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (viz čl. II. a XII. zákona č. 286/2021 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

16. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. a § 241a odst. 2 o. s. ř.

17. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

18. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

19. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. není dovolání podle § 237 o. s. ř. přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení.

20. Nejvyšší soud předně konstatuje, že dovolání žalobce b) do části výroku I rozsudku odvolacího soudu, kterou byly potvrzeny výroky I a II rozsudku soudu prvního stupně ve vztahu k žalobcům a), c), d) a e), není subjektivně přípustné, neboť oprávnění dovolání podat (subjektivní přípustnost) svědčí pouze tomu účastníku, v jehož poměrech rozhodnutím odvolacího soudu nastala újma, odstranitelná jen tím, že dovolací soud toto rozhodnutí zruší, popřípadě změni (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2000, sp. zn. [31 Cdo 2675/99](#)). Nejvyšší soud tedy dovolání v této části jako subjektivně nepřipustné dle § 243c odst. 3 věty první a § 218 písm. b) o. s. ř. odmítl.

21. Dovolání žalobce b) v části směřující proti výroku I rozsudku odvolacího soudu, kterým byl potvrzen výrok II rozsudku soudu prvního stupně, není dle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. objektivně přípustné, neboť jím bylo rozhodnuto o nákladech řízení. Toto však v případě přípustnosti a důvodnosti dovolání ve zbývajícím rozsahu nebrání dovolacímu soudu, aby zrušil ve vztahu k žalobci b) i nákladový výrok jako výrok závislý na výroku o věci samé.

22. Pokud jde o část dovolání směřující proti výroku I napadeného rozsudku odvolacího soudu, kterým byl ve vztahu k žalobci b) potvrzen výrok I rozsudku soudu prvního stupně o věci samé, zabýval se Nejvyšší soud jeho přípustností dle § 237 o. s. ř.

23. Přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. nezakládá třetí otázka, zda v případě nemožnosti posoudit odpovědnost za nezákonná mimořádná opatření jako odpovědnost za nezákonné rozhodnutí není na místě nárok posoudit jako odpovědnost za nesprávný úřední postup nebo jako nárok na ochranu osobnosti a přirozených práv člověka podle obecné úpravy v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“ nebo „o. z.“), neboť ohledně ní nepředstavuje rozsudek odvolacího soudu jiné řešení, než jakého bylo dosaženo v judikatuře Nejvyššího soudu. V první řadě se odvolací soud neodchýlil od judikatury Nejvyššího soudu, pokud uzavřel, že nárok na odškodnění újmy způsobené státním orgánem při výkonu jeho pravomocí je třeba posuzovat podle zákona č. 82/1998 Sb., nikoliv podle občanského zákoníku, neboť zákon č. 82/1998 Sb. je ve vztahu k občanskému zákoníku právní úpravou speciální (srov. rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. [31 Cdo 3916/2008](#), uveřejněný pod č. 125/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 12. 2014, sp. zn. [30 Cdo 4286/2013](#), uveřejněný pod č. 35/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. [30 Cdo 4118/2015](#), uveřejněný pod č. 28/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2018, sp. zn. [30 Cdo 4610/2017](#)). Dále se odvolací soud neodchýlil od judikatury Nejvyššího soudu ani závěrem, že pokud se v projednávané věci činnost orgánu veřejné moci projevila vydáním mimořádného opatření, tedy správního aktu svého druhu (opatření obecné povahy), nelze odpovědnost za vydání takového mimořádného opatření posuzovat jako odpovědnost za nesprávný úřední postup (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2019, sp. zn. [30 Cdo 3542/2018](#), a ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. [25 Cdo 2120/2000](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2012, [28 Cdo 3013/2011](#)).

24. Ani čtvrtá otázka, zda lze podle § 9 pandemického zákona odškodnit nemajetkovou újmu, přípustnost dovolání nezakládá, neboť ani při jejím řešení se odvolací soud od judikatury Nejvyššího soudu neodchýlil, přičemž není významné, že se tato judikatura ustálila až poté, co ve věci rozhodl odvolací soud (vychází se zde z incidentní retrospektivy nových právních názorů). Odvolací soud totiž v souladu s pozdějším usnesením Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2022, sp. zn. [30 Cdo 2713/2022](#), uzavřel, že podle § 9 pandemického zákona (který je ve vztahu k zákonu č. 82/1998 Sb. v poměru speciality) lze při posuzování odpovědnosti státu za škodu vzniklou v příčinné souvislosti s mimořádnými opatřeními postupovat pouze v případě náhrady skutečné škody. Za jiné druhy nároků jako je náhrada ušlého zisku nebo zadostiučinění za nemajetkovou újmu (které je předmětem tohoto řízení) je tudíž třeba postupovat podle zákona č. 82/1998 Sb., jak to učinil odvolací soud. Pokud se žalobce b) v této souvislosti pokoušel za účelem dosažení dle něj ústavně konformního výkladu § 9 pandemického zákona klást rovnítko mezi škodou a nemajetkovou újmou, tak toto možné není, neboť skutečnost, že se jedná o vzájemně odlišné nároky, vyplývá z § 2894 o. z., který v odstavci 1 upravuje povinnost k náhradě újmy na jmění (škody) a v odstavci 2 k náhradě nemajetkové újmy, která se však na rozdíl od škody nahrazuje pouze v případě, pokud to bylo výslovně ujednáno nebo to zvlášť stanoví zákon (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2019, sp. zn. [25 Cdo 972/2018](#), ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. [25 Cdo 3402/2019](#), nebo ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. [25 Cdo 1788/2017](#)). Ustanovení § 9 pandemického zákona však

výslovně upravuje pouze nárok na náhradu skutečné škody, rozšiřovat jeho dopad i na nemajetkovou újmu tudíž nelze.

25. Dovolání je však přípustné pro řešení otázky, zda lze posuzovaná mimořádná opatření vydaná Ministerstvem zdravotnictví považovat za rozhodnutí ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. a otázky aktivní legitimace žalobce b) k uplatnění nároku na náhradu újmy způsobené posuzovanými mimořádnými opatřeními, neboť tyto otázky dosud nebyly v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešeny.

IV.

Důvodnost dovolání

26. Dovolání je důvodné.

27. Podle § 1 Odpšk odpovídá stát za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu způsobenou při výkonu státní moci. Územní samosprávné celky odpovídají za podmínky stanovených tímto zákonem za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci svěřené jim zákonem v rámci samostatné působnosti (dále jen „územní celky v samostatné působnosti“). Stát a územní celky v samostatné působnosti hradí za podmínek stanovených tímto zákonem též vzniklou nemajetkovou újmu.

28. Podle § 3 odst. 1 Odpšk odpovídá stát za škodu, kterou způsobily (a) státní orgány, (b) právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena zákonem nebo na základě zákona (dále jen „úřední osoby“), (c) orgány územních samosprávných celků, pokud ke škodě došlo při výkonu státní správy, který na ně byl přenesen zákonem nebo na základě zákona (dále jen „územní celky v přenesené působnosti“).

29. Podle § 5 Odpšk stát odpovídá za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu, která byla způsobena (a) rozhodnutím, jež bylo vydáno v občanském soudním řízení, ve správním řízení, v řízení podle soudního řádu správního nebo v řízení trestním, (b) nesprávným úředním postupem.

30. Podle § 7 Odpšk mají právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím účastníci řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí, z něhož jim vznikla škoda (odstavec 1). Právo na náhradu škody má i ten, s nímž nebylo jednáno jako s účastníkem řízení, ačkoliv s ním jako s účastníkem řízení jednáno být mělo (odstavec 2).

31. Podle § 8 Odpšk lze nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím, není-li dále stanoveno jinak, uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Rozhodnutím tohoto orgánu je soud rozhodující o náhradě škody vázán (odstavec 1). Byla-li škoda způsobena nezákonným rozhodnutím vykonatelným bez ohledu na právní moc, lze nárok uplatnit i tehdy, pokud rozhodnutí bylo zrušeno nebo změněno na základě řádného opravného prostředku (odstavec 2). Nejde-li o případy zvláštního zřetele hodné, lze nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím přiznat pouze tehdy, pokud poškozený využil v zákonem stanovených lhůtách všech procesních prostředků, které zákon poškozenému k ochraně jeho práva poskytuje; takovým prostředkem se rozumí řádný opravný prostředek, mimořádný opravný prostředek, vyjma návrhu na obnovu řízení, a jiný procesní prostředek k ochraně

práva, s jehož uplatněním je spojeno zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení, nebo návrh na zastavení exekuce (odstavec 3).

32. Podle § 2 odst. 1 pandemického zákona, ve znění účinném do 25. 2. 2022, může Ministerstvo zdravotnictví (dále jen „ministerstvo“), krajská hygienická stanice nebo Hygienická stanice hlavního města Prahy (dále jen „krajská hygienická stanice“) za účelem likvidace epidemie COVID-19 nebo nebezpečí jejího opětovného vzniku nařídit mimořádné opatření, kterým přikáže určitou činnost přispívající k naplnění uvedeného účelu, nebo zakáže nebo omezí určité činnosti nebo služby, jejichž výkonem by mohlo být šířeno onemocnění COVID-19, anebo stanoví podmínky provádění takových činností nebo poskytování takových služeb. Ministerstvo může nařídit mimořádné opatření podle věty první s celostátní působností nebo s působností na území několika krajů. Krajská hygienická stanice může mimořádné opatření nařídit na území svého správního obvodu.

č. 41

33. Podle § 3 odst. 6 pandemického zákona, ve znění účinném do 25. 2. 2022, vydá mimořádné opatření podle § 2 ministerstvo nebo krajská hygienická stanice jako opatření obecné povahy, a to bez řízení o návrhu opatření obecné povahy. Toto opatření nabývá účinnosti čtvrtým dnem ode dne vyvěšení na úřední desce ministerstva nebo krajské hygienické stanice, nestanoví-li ministerstvo nebo krajská hygienická stanice pozdější den nabytí jeho účinnosti. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, může ministerstvo nebo krajská hygienická stanice stanovit dřívější den nabytí účinnosti mimořádného opatření než uvedený ve větě druhé. Mimořádné opatření se vyvěšuje na dobu nejméně 15 dnů. Ministerstvo zašle opatření též krajským hygienickým stanicím, které jsou povinny jej bezodkladně vyvěsit na svých úředních deskách na dobu nejméně 15 dnů. Krajská hygienická stanice zašle jí vydané mimořádné opatření bezodkladně ministerstvu; ministerstvo toto opatření zveřejní na své úřední desce.

34. Podle § 4 pandemického zákona, ve znění účinném do 25. 2. 2022, není zmocnění ministerstva a krajské hygienické stanice k vydávání mimořádných opatření podle § 69, § 80 odst. 1 písm. g) a § 82 odst. 2 písm. m) zákona o ochraně veřejného zdraví tímto zákonem dotčeno. Při vydávání mimořádných opatření podle § 69 odst. 1 písm. b) nebo i) zákona o ochraně veřejného zdraví, jejichž účelem je likvidace epidemie COVID-19 nebo nebezpečí jejího opětovného vzniku a které mají celostátní působnost, se použije § 3 odst. 1 až 5 a § 9 obdobně.

35. Podle § 13 odst. 1, 2 a 4 pandemického zákona, ve znění účinném do 25. 2. 2022, je k projednání návrhu podle soudního řádu správního na zrušení mimořádného opatření podle § 2 odst. 2 nebo mimořádných opatření podle § 69 odst. 1 písm. b) nebo i) zákona o ochraně veřejného zdraví ve stavu pandemické pohotovosti, jejichž účelem je likvidace epidemie COVID-19 nebo nebezpečí jejího opětovného vzniku, příslušný Nejvyšší správní soud, pokud mimořádné opatření vydalo ministerstvo. V ostatních případech je k projednání návrhu příslušný krajský soud (odstavec 1). Návrh lze podat do 1 měsíce ode dne, kdy návrhem napadené mimořádné opatření nabylo účinnosti (odstavec 2). Pozbylo-li mimořádné opatření platnosti v průběhu řízení o jeho zrušení, nebrání to dalšímu postupu v řízení. Dojde-li soud k závěru, že opatření obecné povahy nebo jeho části byly v rozporu se zákonem, nebo že ten, kdo je vydal, překročil meze své působnosti a pravomoci, anebo že opatření obecné povahy nebylo vydáno zákonem stanoveným způsobem, v rozsudku vysloví tento závěr (odstavec 4).

36. Podle § 69 odst. 1 písm. b) a i) zákona o ochraně veřejného zdraví jsou mimořádnými opatřeními při epidemii nebo nebezpečí jejího vzniku (b) zákaz nebo omezení styku skupin fyzických osob podezřelých z nákazy s ostatními fyzickými osobami, zejména omezení cestování z některých oblastí a omezení dopravy mezi některými oblastmi, zákaz nebo omezení slavností, divadelních a filmových představení, sportovních a jiných shromáždění a trhů, uzavření zdravotnických zařízení jednodenní nebo lůžkové péče, zařízení sociálních služeb, škol, školských zařízení, zotavovacích akcí, jakož i ubytovacích podniků a provozoven stravovacích služeb nebo omezení jejich provozu, a (i) zákaz nebo nařízení další určité činnosti k likvidaci epidemie nebo nebezpečí jejího vzniku.

37. Podle § 80 odst. 1 písm. g) zákona o ochraně veřejného zdraví nařizuje Ministerstvo zdravotnictví k ochraně a podpoře veřejného zdraví mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku a mimořádná opatření k ochraně zdraví fyzických osob při výskytu nebezpečných a z nebezpečnosti podezřelých výrobků a nejakostních či z porušení jakosti podezřelých vod, při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech, pokud mají být provedena celostátně nebo na území několika krajů, a rozhoduje o jejich ukončení včetně uvolnění výrobků na trh nebo do oběhu.

38. Podle § 94a odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví vydá příslušný orgán ochrany veřejného zdraví [mimo jiné i] opatření na úseku předcházení vzniku a šíření infekčních onemocnění, ochrany veřejného zdraví před nebezpečnými a z nebezpečnosti podezřelými výrobky a vodami podle § 80 odst. 1 písm. g), která se týkají obecně vymezeného okruhu adresátů, jako opatření obecné povahy. Opatření obecné povahy se vydává bez řízení o návrhu opatření obecné povahy. Toto opatření obecné povahy nabývá účinnosti dnem vyvěšení na úřední desce orgánu ochrany veřejného zdraví, který opatření vydal, a vyvěšuje se na dobu nejméně 15 dnů. Jde-li o opatření obecné povahy Ministerstva zdravotnictví, zašle je Ministerstvo zdravotnictví též krajským hygienickým stanicím, které jsou povinny jej bezodkladně vyvěsit na svých úředních deskách na dobu nejméně 15 dnů.

39. Podle § 171 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, podle části šesté s názvem Opatření obecné povahy postupují správní orgány v případech, kdy jim zvláštní zákon ukládá vydat závazné opatření obecné povahy, které není právním předpisem ani rozhodnutím.

40. Poté, co nabyl účinnosti pandemický zákon (tj. od 27. 2. 2021), tedy i v období, kdy byla vydána posuzovaná mimořádná opatření, bylo Ministerstvo zdravotnictví oprávněno vydávat mimořádná opatření v souvislosti s epidemií COVID-19 buď dle § 2 odst. 1 pandemického zákona, nebo dle § 80 odst. 1 písm. g) zákona o ochraně veřejného zdraví s tím, že možný obsah mimořádných opatření byl vymezen v § 2 odst. 2 pandemického zákona a v § 69 odst. 1 zákona o ochraně veřejného zdraví. V obou případech se jednalo o opatření obecné povahy, které bylo vydáváno bez řízení o návrhu takového opatření (§ 3 odst. 6 pandemického zákona a § 94a odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví) a podléhalo soudnímu přezkumu, jenž v případě mimořádných opatření dle § 2 odst. 2 pandemického zákona a dle § 69 odst. 1 písm. b) a i) zákona o ochraně veřejného zdraví (kam spadala i posuzovaná mimořádná opatření) probíhal dle § 13 pandemického zákona. V obou případech mohla mít taková opatření buď celostátní působnost, nebo působnost na území jen několika krajů (§ 2 odst. 1 pandemického zákona a § 80 odst. 1 písm. g) zákona o ochraně veřejného zdraví).

41. V první řadě se Nejvyšší soud zabýval otázkou, zda lze posuzovaná mimořádná opatření vydaná Ministerstvem zdravotnictví, která jsou opatřeními obecné povahy, považovat za rozhodnutí ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. a dospěl k závěru, že tomu tak je.

42. Za rozhodnutí je obecně považován individuální právní akt, kterým jsou zakládána, rušena, měněna či deklarována práva a povinnosti jmenovitě určené osoby (srov. Simon, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 71, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 1999, sp. zn. 2 Cdon 129/97).

43. Nejvyšší správní soud v rozsudku rozšířeného senátu ze dne 27. 7. 2016, sp. zn. [5 As 85/2015](#), mimo jiné uvedl, že opatření obecné povahy obecně představuje správní akt smíšené povahy s konkrétně určeným předmětem regulace a obecně vymezeným okruhem adresátů. Jedná se o výsledek činnosti veřejné správy, který není ani individuálním rozhodnutím, ani právním předpisem. Rozhodnutím není z toho důvodu, že nesměřuje vůči jmenovitě určené osobě či osobám, ale naopak vůči neurčitému počtu osob. Právním předpisem není proto, že jeho předmětem je, podobně jako u rozhodnutí, řešení určité konkrétní věci, nikoli stanovení obecného pravidla chování, vztahujícího se na všechny případy stejného druhu (odst. 18). Stejným způsobem definuje opatření obecné povahy i § 171 správního řádu.

44. Ačkoliv tedy dle výše uvedeného nepředstavuje opatření obecné povahy rozhodnutí v užším smyslu, dle důvodové zprávy k zákonu č. 160/2006 Sb., který rozsáhle novelizoval zákon č. 82/1998 Sb. a jehož jedním z cílů bylo reagovat na změny, které vyvolá nabytí účinnosti správního řádu, který od 1. 1. 2006 zavedl nové právní instituty včetně opatření obecné povahy, „[j]e nesporné, že rovněž za škodu způsobenou na základě těchto [nových] institutů by měl stát nebo územní samosprávné celky odpovídat. V případě veřejnoprávních smluv a opatření obecné povahy se tyto instituty výslovně podřazují pod režim rozhodnutí, takže po procesní stránce se bude v případě náhrady škody způsobené těmito instituty postupovat tak, jako by šlo o nezákonné rozhodnutí.“ Úmyslem zákonodárce (byť se tento neprojevil ve výslovné úpravě znění zákona č. 82/1998 Sb.) tudíž bylo považovat pro účely zákona č. 82/1998 Sb. opatření obecné povahy za rozhodnutí (srov. rovněž Ištváněk, F., Simon, P., Korbek, F. Zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 180).

45. Ke stejnému závěru (tedy, že opatření obecné povahy představuje rozhodnutí ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb.) dospěl Nejvyšší soud v případě opatření obecné povahy vydaného územním celkem v rámci jeho samostatné působnosti, spočívajícího ve změně územního plánu (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. [30 Cdo 3292/2015](#), a ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. [30 Cdo 1642/2018](#), vydané v totožné věci). Byť je pravdou, že změna územního plánu nemohla mít, na rozdíl od posuzovaných mimořádných opatření, celostátní působnost, z výše uvedených závěrů vyplývá, že opatření obecné povahy je třeba považovat za rozhodnutí ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. bez ohledu na to, pro jak rozsáhlé území bylo vydáno, neboť opatření obecné povahy je rozhodnutím v širším smyslu, které sice nesměřuje vůči jmenovitě určené osobě, ale jeho předmětem je, podobně jako u rozhodnutí, řešení určité konkrétní věci. Pokud tedy odvolací soud uzavřel, že posuzovaná mimořádná opatření nejsou rozhodnutími ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., posoudil věc po právní stránce nesprávně.

46. Dále se Nejvyšší soud zabýval otázkou aktivní legitimity žalobce b) k uplatnění nároku na náhradu újmy způsobené posuzovanými mimořádnými opatřeními ve smyslu § 7 OdpŠk, tedy tím, jaké subjekty lze pro účely posouzení nároku na náhradu újmy způsobené posuzovanými mimořádnými opatřeními považovat za účastníky řízení.

47. Nejvyšší soud se otázkou aktivní legitimity k náhradě škody způsobené nezákonným rozhodnutím a s tím spjatým zákonným požadavkem na účastenství v řízení zabýval opakovaně. V rozsudku ze dne 24. 4. 2013, sp. zn. [30 Cdo 2396/2012](#), publikovaném pod č. 71/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní, Nejvyšší soud uzavřel, že zákon č. 82/1998 Sb. blíže pojem účastníka řízení nedefinuje a spoléhá v tomto směru na jednotlivé procesní předpisy, které obsahují vlastní definice osob účastných na řízení, a jsou tak rozhodující pro vymezení oprávněné osoby podle tohoto ustanovení.

48. V rozsudku ze dne 26. 8. 2014, sp. zn. [30 Cdo 2767/2013](#), pak Nejvyšší soud shrnul judikaturu vztahující se k uvedené otázce a konstatoval, že „v některých případech mají postavení účastníka ve smyslu § 7 OdpŠk i osoby, které nejsou procesním předpisem považovány za účastníky řízení *stricto sensu*. Jedná se o osoby, o jejichž právech a povinnostech se v určité dílčí fázi řízení rozhoduje (svědci, znalci, tlumočníci, osoby, kterým byla při dokazování uložena určitá povinnost), eventuálně osoby oprávněné v určité fázi řízení činit návrhy či podávat opravné prostředky (příbuzní obžalovaného, léčebný ústav, výchovné zařízení, zájmové sdružení občanů apod.; srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. [25 Cdo 4768/2007](#), uveřejněný pod č. 99/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část civilní, a ze dne 28. 8. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1019/2012](#)). Za účastníka řízení ve smyslu § 7 OdpŠk je tak například nutno považovat manželku obviněného, která využila svého práva podle § 37 odst. 1 trestního řádu, zvolila manželovi obhájce a po zastavení trestního stíhání manžela uplatnila nárok na náhradu škody odpovídající jí vynaloženým nákladům nutné obhajoby (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2009, sp. zn. [25 Cdo 4768/2007](#), a ze dne 26. 11. 2009, sp. zn. [25 Cdo 109/2008](#)).“ Dále v tomto rozsudku dovolací soud vysvětlil, že „ustanovení § 7 OdpŠk není samoúčelné, ale reflektuje skutečnost, že mezi státem a osobami, jež nejsou ve smyslu tohoto ustanovení účastníky řízení, ve kterém bylo vydáno nezákonné rozhodnutí, není dán veřejnoprávní vztah. Škoda při výkonu veřejné moci přitom vzniká z veřejnoprávního vztahu (ostatně proto je úprava odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci vyčleněna z občanského zákoníku – srov. důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 82/1998 Sb.).“ Ke stejným závěrům dospěl Nejvyšší soud i v rozsudku ze dne ze dne 11. 9. 2019, sp. zn. [30 Cdo 1642/2018](#), kde se zabýval aktivní legitimitací v případě uplatnění nároku na náhradu újmy způsobené nezákonným opatřením obecné povahy vydaným územním celkem v rámci jeho samostatné působnosti a spočívajícím ve změně územního plánu. V tomto rozsudku Nejvyšší soud shrnul, že „má-li být osoba aktivně legitimována k náhradě škody za nezákonné rozhodnutí ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., musí se v (alespoň dílčí fázi) řízení rozhodovat o jejích právech a povinnostech, a musí zde tedy existovat veřejnoprávní vztah.“

49. Na podkladě výše uvedených závěrů přiznal Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 10. 8. 2022, sp. zn. [30 Cdo 1339/2022](#), postavení účastníka řízení ve smyslu § 7 odst. 1 OdpŠk osobě, která sice nemohla být účastníkem správního řízení, v němž bylo nezákonné rozhodnutí vydáno, neboť jí zákonná úprava postavení účastníka řízení nepřiznávala, ale byla žalobcem

v řízení před správním soudem, v němž bylo dané správní rozhodnutí pro nezákonnost zrušeno.

50. V posuzovaném případě žalobce b) dovozuje odpovědnost žalované za tvrzenou újmu z vydání nezákonných opatření obecné povahy (mimořádných opatření), která byla vydána bez jakéhokoliv řízení (včetně řízení o návrhu takového opatření, které se v jiných případech podle správního řádu či zvláštních právních předpisů provádí). Z toho důvodu žalobce b) ani jiné osoby nemohly být účastníky (neexistujícího) řízení, ve kterém by posuzovaná mimořádná opatření byla vydána. Žalobce b) však mohl být posuzovanými mimořádnými opatřeními dotčen na svých subjektivních právech a mohl v souladu s § 13 pandemického zákona napadnout posuzovaná mimořádná opatření žalobou ve správním soudnictví, a být tak účastníkem řízení vedeného před správním soudem, jež následně mohlo vyústit ve zrušení mimořádného opatření pro jeho nezákonnost, neboť podání takové žaloby není v souladu s § 101a odst. 1 věty první zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, podmíněno předchozím účastenstvím žalobce v nějakém správním řízení, nýbrž tím, že žalobce tvrdí, že byl na svých právech opatření obecné povahy, vydaným správním orgánem, zkrácen, což, má-li být s touto žalobou úspěšný, musí v řízení též prokázat (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 4. 2021, sp. zn. [8 Ao 1/2021](#), nebo ze dne 30. 7. 2021, sp. zn. [5 Ao 25/2021](#)).

č. 41

51. Nejvyšší soud tudíž dospěl k závěru, že vzhledem k tomu, že se posuzovaná mimořádná opatření vydávají bez řízení a nemohou tak existovat účastníci řízení, ve kterých byla později zrušená mimořádná opatření vydána, může mít postavení účastníka řízení ve smyslu § 7 odst. 1 OdpŠk osoba, o jejíchž právech a povinnostech bylo mimořádným opatřením rozhodováno, tedy osoba, jejíž práva byla vydáním nezákonného mimořádného opatření dotčena. Současně se však musí jednat o osobu, která využila v zákonem stanovené lhůtě (tj. do jednoho měsíce ode dne účinnosti mimořádného opatření dle § 13 odst. 2 pandemického zákona) možnost podat proti následně zrušenému mimořádnému opatření žalobu dle § 13 pandemického zákona. Nelze tedy akceptovat názor žalobce b) o existenci aktivní legitimace každé osoby, která sice byla oprávněna mimořádné opatření u soudu napadnout, ale zůstala pasivní a neučinila tak, neboť teprve využitím tohoto prostředku k ochraně práv dává poškozený v souladu se zákonem najevo, že příslušné mimořádné opatření vnímá jako škodlivé a natolik zasahující do jeho práv, že se proti jeho vydání hodlá zákonnými prostředky bránit, a to bez ohledu na to, zda taková žaloba ke zrušení mimořádného opatření skutečně vedla či nikoliv. Z obdobné koncepce vychází i § 8 odst. 3 OdpŠk, který nejde-li o případ zvláštního zřetele hodný, vyžaduje využití v zákonem stanovených lhůtách všech procesních prostředků, které zákon poškozenému k ochraně jeho práva poskytuje, čímž je akcentována obecná právní zásada prevence škod vzniklých z nezákonných rozhodnutí, která poškozený vnímá jako škodlivá (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2015, sp. zn. [30 Cdo 4389/2013](#)). Dle tohoto zákonného ustanovení rovněž není podmínkou vzniku nároku na náhradu újmy, že využití procesních prostředků k ochraně práv poškozeným skutečně ke zrušení nezákonného rozhodnutí (opatření obecné povahy) vedlo, tedy že ke zrušení mimořádného opatření došlo přímo na návrh osoby, která se odškodnění způsobené újmy domáhá.

52. Skutečnost, zda se žalobce b) zrušení jednotlivých posuzovaných mimořádných opatření skutečně domáhal, se ze skutkových zjištění soudů obou stupňů, ani z tvrzení žalobce b) dosud nepodává. Za této situace tedy bude nezbytné zabývat se v první řadě tím, zda žalobce b)

v zákonem stanovené lhůtě žalobu dle § 13 pandemického zákona na zrušení jednotlivých posuzovaných mimořádných opatření podal.

53. Výše uvedenými otázkami se však odvolací soud nezabýval, poněvadž uzavřel, že aktivní legitimace žalobce b) není dána již tím, že posuzovaná mimořádná opatření byla vydána bez řízení a nemohou tak existovat účastníci řízení, ve kterém byla vydána. Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž neúplné a tedy nesprávné.

54. Za situace, kdy bylo dovolání shledáno přípustným, se Nejvyšší soud ve smyslu § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. zabýval i tím, zda ve věci existují zmatečnostní vady uvedené v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., případně jiné vady řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Existenci takových vad však žalobce b) netvrdil a nepodávají se ani z obsahu soudního spisu, byť se soudy obou stupňů s ohledem na svůj právní názor na věc spokojily pouze s kusými skutkovými tvrzeními žalobců, z nichž jako z nesporných tvrzení vycházely, a nezjistily tak skutkový stav v dostatečném rozsahu.

55. Z výše uvedených důvodů Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. ve vztahu k žalobci b) zrušil, a to jak v části jeho výroku I, kterou byl potvrzen výrok I rozsudku soudu prvního stupně o věci samé, tak v závislých výrociích o náhradě nákladů řízení [§ 242 odst. 2 písm. a) o. s. ř.]. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí rovněž pro rozsudek soudu prvního stupně a ve věci bude nadto potřeba vyzvat žalobce b) k doplnění skutkových tvrzení a označení důkazů k jejich prokázání dle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. a provést dokazování, zrušil dovolací soud podle § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. ve vztahu k žalobci b) také rozsudek soudu prvního stupně, a to jak ve výroku I o věci samé, tak v navazujícím výroku II o náhradě nákladů řízení, a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

56. Při novém projednání věci soud prvního stupně vyzve žalobce b) dle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. k doplnění skutkových tvrzení a označení důkazů k jejich prokázání ohledně toho, o jakých právech a povinnostech žalobce b) jednotlivá posuzovaná mimořádná opatření rozhodovala, jakým způsobem měl být jednotlivými mimořádnými opatřeními žalobce b) na svých právech dotčen, kdy a jakým způsobem byla jednotlivá posuzovaná mimořádná opatření zrušena pro nezákonnost nebo soudem prohlášena za nezákonná, zda se žalobce b) jejich zrušení či prohlášení za nezákonné správní žalobou dle § 13 pandemického zákona domáhal a jaký byl případný výsledek takového řízení. Po doplnění skutkových tvrzení a označení důkazů a provedení dokazování soud prvního stupně nárok žalobce b) nově posoudí, a to v souladu s výše uvedenými závěry Nejvyššího soudu.

57. Soudy nižších stupňů jsou v dalším řízení vázány právním názorem dovolacího soudu v tomto rozsudku vysloveným (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř.).

č. 42

Rozhodnutí, kterým soud jmenuje právnické osobě hmotněprávního opatrovníka, je závazné pro každého.

Přezkum „správnosti“ pravomocného rozhodnutí soudu o jmenování hmotněprávního opatrovníka je vyhrazen pouze řízením o mimořádných opravných prostředcích uplatněných proti takovému (pravomocnému) rozhodnutí.

Ustanovení § 27 z. ř. s. je již ve znění účinném do 29. 9. 2017 zapotřebí vykládat tak, že dopadá i na usnesení o statusových věcech právnických osob vydaná ve věci samé.

č. 42

Opatrovník kolizní [Opatrovník], Opatrovník hmotně právní [Opatrovník]

§ 25 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., § 27 zákona č. 292/2013 Sb., § 85 písm. a) a § 85 písm. e) zákona č. 292/2013 Sb. ve znění od 1. 10. 2017, § 165 odst. 2 o. z., § 487 odst. 2 o. z., § 159a o. s. ř.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2023, sp. zn. [27 Cdo 3039/2022](#), ECLI:CZ:NS:2023:27.CDO.3039.2022.1

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 6. 2021, č. j. 6 Cmo 63/2021-73, a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 27. 11. 2020, č. j. 81 Cm 72/2016-54, ve výrocích II. a III., a věc v tomto rozsahu vrátil Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

a) Návrh na zahájení řízení

1. Žalobkyně (dále jen „společnost“) se žalobou doručenou soudu prvního stupně 19. 8. 2016 domáhala, aby soud žalovanému 1) a J. P., ročník 1957, naposledy bytem v P., zemřelému v roce 2021 [dále jen „právní předchůdce žalovaných 2) až 5)“], uložil povinnost zaplatit společnosti (společně a nerozdílně) 3.243.295,36 Kč s příslušenstvím. Svůj nárok společnost opírá o tvrzení, že tato částka představuje škodu, kterou společnosti žalovaný 1) a právní předchůdce žalovaných 2) až 5) způsobili tím, že nevykonávali funkce jednatelů společnosti s péčí řádného hospodáře.

2. Za společnost podal žalobu O. T., a to jako hmotněprávní opatrovník společnosti (dále jen „opatrovník“), kterého společnosti jmenoval Městský soud v Praze usnesením ze dne 25. 2. 2016, č. j. 2 Nc 1010/2015-155.

b) Řízení před soudem prvního stupně

3. Městský soud v Praze usnesením ze dne 1. 8. 2017, č. j. 81 Cm 72/2016-40, přerušil řízení vedené v projednávané věci do doby, než Nejvyšší soud rozhodne o dovolání proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2017, č. j. 8 Cmo 243/2016-31, které bylo vydáno v souběžně probíhajícím řízení vedeném u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 81 Cm 82/2016.

4. V naposledy označeném řízení, které bylo vedeno mezi totožnou žalobkyní a právním předchůdcem žalovaných 2) až 5) [coby jedním ze dvou žalovaných], Městský soud v Praze usnesením ze dne 12. 9. 2016, č. j. 81 Cm 82/2016-14, zastavil řízení o zaplacení částky 1.244.033,45 Kč s příslušenstvím, načež – k odvolání společnosti (jako žalobkyně) – Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 31. 3. 2017, č. j. 8 Cmo 243/2016-31, změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že se řízení nezastavuje.

5. O dovolání žalovaných proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2017, č. j. 8 Cmo 243/2016-31, rozhodl Nejvyšší soud usnesením ze dne 17. 12. 2019, č. j. [27 Cdo 1382/2019](#)-108 (uveřejněným pod číslem 51/2020 Sb. rozh. obč.) [dále jen „R 51/2020“], tak, že usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2017, č. j. 8 Cmo 243/2016-31, zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

6. Nato Městský soud v Praze – v řízení vedeném v projednávané věci – usnesením ze dne 27. 11. 2020, č. j. 81 Cm 72/2016-54, rozhodl, že se v řízení pokračuje (výrok I.), řízení zastavil (výrok II.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok III.).

7. Soud prvního stupně vyšel v projednávané věci z toho, že:

1) Městský soud v Praze jmenoval společnosti opatrovníka usnesením ze dne 25. 2. 2016, č. j. 2 Nc 1010/2015-155, v němž opatrovníkovi uložil, aby usiloval o řádné obnovení činnosti společnosti, a stanovil, že opatrovník je oprávněn činit „veškerá právní jednání společnosti“ (dále jen „rozhodnutí o jmenování hmotněprávního opatrovníka“).

2) Rozhodnutí o jmenování hmotněprávního opatrovníka nabylo právní moci dne 19. 3. 2016.

8. Soud prvního stupně odkázal na závěry [R 51/2020](#) a uvedl, že „nepřichází v úvahu, aby soud jmenoval kolizního opatrovníka s tím, že je oprávněn zastupovat právnickou osobu při všech právních jednáních, resp. že na něj přechází veškerá působnost statutárního orgánu“, jako k tomu došlo v projednávané věci. Podle soudu byl rozsah činnosti opatrovníka rozhodnutím o jeho jmenování vymezen vadně, přičemž „podávání žalob proti jednatelům společnosti v jeho činnosti zahrnuto nebylo a ani být nemohlo“. Opatrovník tedy „v postavení hmotněprávního opatrovníka společnosti nebyl k podání předmětné žaloby oprávněn“.

9. S tím soud řízení v projednávané věci zastavil, neboť podle něj šlo o takový nedostatek podmínek řízení, který nelze odstranit.

c) Odvolací řízení

10. Proti II. a III. výroku usnesení soudu prvního stupně podala společnost odvolání. Za společnost podal odvolání Mgr. D. S., advokát, se sídlem v P. (dále jen „advokát“). Advokátovi udělil za společnost plnou moc její opatrovník.

11. O odvolání společnosti rozhodl Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 28. 6. 2021, č. j. 6 Cmo 63/2021-73, tak, že potvrdil (odvoláním napadené) výroky II. a III. usnesení soudu prvního stupně (první výrok), a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

12. Odvolací soud se ztotožnil se závěry soudu prvního stupně, který řízení zastavil pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení.

č. 42

II.

Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala společnost dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), majíc za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, nebo které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, a sice zda:

1) je možné nepřipustit zastoupení soudem jmenovaným opatrovníkem, který jedná v rozsahu, který mu vymezil soud v rozhodnutí o jmenování hmotněprávního opatrovníka,

2) je nedostatek v zastoupení účastníka (ne)odstranitelným nedostatkem podmínky řízení a

3) je možné absenci právně účinného zmocnění zhojit tím, že soudu bude předloženo platné zmocnění a nový zmocněnec dříve učiněné úkony prohlásí za vlastní.

14. Dovolatelka namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

15. Ve vztahu k první z dovolacích otázek dovolatelka nejprve rekapituluje, že soud uložil opatrovníkovi v rozhodnutí o jeho jmenování, aby usiloval o řádné obnovení činnosti společnosti, a stanovil, že opatrovník je oprávněn činit „veškerá právní jednání společnosti“.

16. Podle dovolatelky tak byla „předmětná žaloba podána v návaznosti a v souladu s pravomocným rozhodnutím soudu.“ Přesto soudy nižších stupňů v projednávané věci dovodily, že „nepřichází v úvahu, aby soud jmenoval právnické osobě kolizního opatrovníka s tím, že je oprávněn zastupovat právnickou osobu při všech jednáních. Tento závěr je však podle dovolatelky „v přímém rozporu s platným pravomocným rozhodnutím (...) o tom, že opatrovníka s takto vymezeným oprávněním ustanovil.“ Jde tedy „o rozpor pravomocného rozhodnutí o ustanovení opatrovníka a názoru soudu v jiném řízení“.

17. Přitom má platit, že rozhodnutí soudu o jmenování hmotněprávního opatrovníka je závazné, a tak „nelze připustit, aby si účastníci dále vykládali pravomocná rozhodnutí soudu tím způsobem, že soud sice nějak rozhodne, ale podle názoru účastníka je takové rozhodnutí nezákonné a nebude se jím řídit.“ Takový postup by podle dovolatelky „popřel samotnou podstatu fungování soudnictví“. Přitom je třeba „maximálně šetřit právo účastníka na soudní ochranu, neboť dovolatelka jednala celou dobu v dobré víře a podle platného soudního rozhodnutí“.

18. Ve vztahu k druhé z dovolacích otázek dovolatelka nejdříve připomíná, že soud prvního stupně „dospěl k závěru, že žaloba byla podána osobou, která k tomu nebyla oprávněna“, což považoval „za nedostatek podmínek řízení, který nelze odstranit a řízení (...) zastavil, aniž by dovolatelku vyzval k nápravě.“ Tyto závěry soudu prvního stupně přitom zcela převzal také odvolací soud.

19. Dovolatelka však namítá, že „je (...) absence oprávnění účastníka zastupovat nedostatkem podmínky řízení, který lze odstranit“. K tomu odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2012, sp. zn. [29 Cdo 4506/2011](#), a dodává, že řízení je možné zastavit teprve, pokud se nedostatek podmínky řízení ani přes výzvu soudu nepodaří odstranit. Soudy nižších stupňů tak podle dovolatelky „postupovaly v rozporu se zákonem, když dovolatelku nevyzvaly k odstranění nedostatku podmínky řízení a řízení bez dalšího zastavily“.

20. Na podporu své argumentace dovolatelka dodává, že v obdobné věci (v řízení vedeném u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 81 Cm 82/2016) ji soud prvního stupně k odstranění nedostatku podmínky řízení vyzval, a tak napadené rozhodnutí „neobstojí ani ve srovnání s rozhodovací praxí soudu prvního stupně“.

21. Ve vztahu k třetí z dovolacích otázek dovolatelka uvádí, že předloží-li zástupce účastníka řízení dodatečně „pověření“, potom jsou „schváleny nejen úkony učiněné v řízení před tímto předložením, ale i ty úkony, jež zástupce účastníka učinil ještě před pověřením“. K tomu dovolatelka odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. [1 Afs 62/2010](#), a dodává, že „nynější právní zástupce dovolatelky v návaznosti na výslovné pověření dovolatelky připsím ze dne 30. 3. 2021 vzal podanou žalobu v této věci za vlastní“. Případný nedostatek podmínek řízení tak byl podle dovolatelky „zcela zhojen a soudy měly pokračovat v řízení.“

22. Jelikož právní předchůdce žalovaných 2) až 5) zemřel 13. 4. 2021, rozhodl Městský soud v Praze usnesením ze dne 23. 6. 2022, č. j. 81 Cm 72/2016-108, že bude v řízení pokračovat s žalovanými 2) až 5) jako s jeho právními nástupci.

III.

Přípustnost dovolání

23. Dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou a splňující podmínku podle § 241 odst. 1 o. s. ř.; dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

24. Nejvyšší soud přitom předesílá, že než mohl přistoupit k posouzení přípustnosti dovolání, musel nejdříve posoudit, zda jsou splněny podmínky dovolacího řízení. Je přitom třeba uvést, že se dovolací soud nezabýval otázkou, zda je opatrovník v projednávané věci oprávněn podat

jménem společnosti dovolání (resp. k tomuto úkonu za společnost zmocnit advokáta). Je tomu tak proto, že právě otázka právního postavení opatrovníka představuje důvod podaného dovolání (k tomu obdobně například usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 7. 2016, sp. zn. [II. ÚS 2502/15](#), ze dne 23. 10. 2018, sp. zn. [III. ÚS 1472/18](#), v rozhodovací praxi dovolacího soudu pak například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 3. 2021, sp. zn. [27 Cdo 2099/2020](#), odst. 5, ze dne 3. 2. 2022, sp. zn. [27 Cdo 3152/2021](#), odst. 6, nebo ze dne 9. 2. 2022, sp. zn. [27 Cdo 2286/2021](#), odst. 25).

25. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení první z dovolacích otázek, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

a) Použité právní předpisy

26. Podle § 165 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), soud jmenuje právnické osobě opatrovníka, a to i bez návrhu, jsou-li zájmy člena statutárního orgánu v rozporu se zájmy právnické osoby a nemá-li právnická osoba jiného člena orgánu schopného ji zastupovat.

27. Podle § 487 odst. 2 o. z. soud opatrovníku uloží, aby s odbornou péčí usiloval o řádné obnovení činnosti statutárního orgánu právnické osoby; je-li toho třeba, soud působnost opatrovníka dále vymezí s přihlédnutím k působnosti dalších orgánů právnické osoby, popřípadě i k právům společníků.

28. Podle § 159a o. s. ř. je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení, nestanoví-li zákon jinak (první odstavec). Výrok pravomocného rozsudku, kterým bylo rozhodnuto ve věcech uvedených v § 83 odst. 2, je závazný nejen pro účastníky řízení, ale i pro další osoby oprávněné proti žalovanému pro tytéž nároky z téhož jednání nebo stavu. Zvláštní právní předpisy stanoví, v kterých dalších případech a v jakém rozsahu je výrok pravomocného rozsudku závazný pro jiné osoby než účastníky řízení (druhý odstavec). V rozsahu, v jakém je výrok pravomocného rozsudku závazný pro účastníky řízení a popřípadě jiné osoby, je závazný též pro všechny orgány (třetí odstavec). Jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu (čtvrtý odstavec).

29. Podle § 167 odst. 2 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, užije se na usnesení přiměřeně ustanovení o rozsudku.

30. Podle § 25 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“ anebo „z. ř. s.“), soud rozhoduje ve věci samé usnesením, nestanoví-li zákon jinak.

31. Podle § 27 z. ř. s., je výrok pravomocného rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o statusové věci fyzické nebo právnické osoby, závazný pro každého.

32. Podle § 85 písm. a) z. ř. s. jsou řízeními o některých otázkách týkajících se právnických osob řízení ve statusových věcech právnických osob, včetně jejich zrušení a likvidace, jmenování a odvolávání členů jejich orgánů nebo likvidátora a přeměn.

33. Podle § 85 písm. e) z. ř. s. jsou řízeními o některých otázkách týkajících se právnických osob řízení ve věcech opatrovnictví právnických osob.

b) Právní posouzení věci

34. Řízení o jmenování hmotněprávního opatrovníka právnické osoby podléhá úpravě zákona o zvláštních řízeních soudních. Jde o jedno z řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob ve smyslu § 85 z. ř. s. Jako takové se řízení o jmenování hmotněprávního opatrovníka řadí mezi řízení ve věcech opatrovnictví právnických osob, která jsou výslovně uvedena v § 85 písm. e) z. ř. s. [dříve – ve znění zákona o zvláštních řízeních soudních účinném do 29. 9. 2017 – § 85 písm. d) z. ř. s.]. Řízení o jmenování hmotněprávního opatrovníka proto nelze podřadit mezi řízení ve statusových věcech právnických osob ve smyslu § 85 písm. a) z. ř. s.

35. Stanoví-li však § 27 z. ř. s., že výrok pravomocného rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o statusové věci fyzické nebo právnické osoby, je závazný pro každého, je namístě vykládat pojem statusová věc právnické osoby (ve smyslu tohoto ustanovení) autonomně – tedy bez vazby na to, jak řízení ve statusových věcech právnických osob vymezuje § 85 písm. a) z. ř. s.

36. V důvodové zprávě k návrhu § 27 z. ř. s. (sněmovní tisk 931, Poslanecká sněmovna, 6. volební období, 2010-2013, s. 129) [dále jen „důvodová zpráva k návrhu z. ř. s.“] se uvádí, že „rozsudky, kterými se rozhodlo o statusové věci fyzické nebo právnické osoby (o rozvodu, omezení svéprávnosti, zrušení právnické osoby atd.), nejsou závazné pouze pro účastníky řízení, ale pro každého“, k čemuž se dodává, že „toto pravidlo bylo dříve zakotveno v § 159a odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2013.“ Podle § 159a odst. 3 o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 platilo, že výrok pravomocného rozsudku, kterým bylo rozhodnuto o osobním stavu, byl závazný pro každého. Přitom se nepochybovalo o tom, že tato právní norma dopadá na většinu řízení o některých otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob, jak byla vypočtena v § 200e o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013 [zejména na řízení ve věcech uvedených v § 9 odst. 3 písm. b), d) až f) o. s. ř.].

37. Výčet řízení o některých otázkách týkajících se právnických osob ve smyslu § 85 z. ř. s. se sice nekryje s výčtem řízení o některých otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob, jak byla vypočtena v § 200e o. s. ř. ve znění účinném do 31. 12. 2013, přesto je (s odkazem na výše citované pasáže důvodové zprávy k návrhu zákona o zvláštních řízeních soudních) nesporné, že úmyslem zákonodárce nebylo omezit účinky § 27 z. ř. s. jen na řízení ve statusových věcech právnických osob ve smyslu § 85 písm. a) z. ř. s.

38. Účelu § 27 z. ř. s., který má sloužit tomu, aby rozhodování ve věcech osobního stavu mohlo plnit své základní poslání (k tomu viz Lavický, P. In: Lavický, P. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, § 27, s. 86), naopak odpovídá, aby se mezi rozhodnutí, kterým bylo rozhodnuto o statusové věci právnické osoby (ve smyslu § 27 z. ř. s.), řadila i rozhodnutí o jmenování hmotněprávního opatrovníka vydaná v řízeních

ve věcech opatrovnictví právnických osob ve smyslu § 85 písm. e) z. ř. s. [ve znění účinném do 29. 9. 2017 dle § 85 písm. d) z. ř. s.].

39. Na tomto závěru nic nemění ani skutečnost, že § 27 z. ř. s. ve znění účinném do 29. 9. 2017 hovořil (pouze) o rozsudku, kterým bylo rozhodnuto o statusové věci fyzické nebo právnické osoby. V řízeních o některých otázkách týkajících se právnických osob (ve smyslu § 85 z. ř. s.) se ovšem rozhoduje – i ve věci samé – zásadně jen usnesením (§ 25 z. ř. s.). Výklad, podle něhož by § 27 z. ř. s. ve znění účinném do 29. 9. 2017 dopadal pouze na rozsudky, kterými bylo rozhodnuto o statusové věci právnické osoby, by tedy popíral základní předpoklad racionality zákonodárce. A sice proto, že by činil (od počátku) obsoletní tu část § 27 z. ř. s. ve znění účinném do 29. 9. 2017, která se vztahuje ke statusovým otázkám právnických osob. Ustanovení § 27 z. ř. s. je tedy již ve znění účinném do 29. 9. 2017 zapotřebí vykládat tak, že dopadá i na usnesení o statusových věcech právnických osob vydaná ve věci samé.

č. 42

40. Jako dílčí závěr proto lze uzavřít, že rozhodnutí, kterým soud jmenuje právnické osobě hmotněprávního opatrovníka, je s odkazem na § 27 z. ř. s. závazné pro každého [v rozhodovací praxi shodně například usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2016, sp. zn. 7 Cmo 492/2015, v literatuře Ruban, R., Brejchová, G. In: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I (§ 303–654). Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022, § 486, marg. č. 105].

41. Rozšiřuje-li pak § 27 z. ř. s. subjektivní meze právní moci rozhodnutí, kterým soud jmenuje právnické osobě hmotněprávního opatrovníka, na všechny, potom takto rozšířené účinky právní moci musí působit i vůči soudům (§ 159a odst. 3 o. s. ř. ve spojení s § 1 odst. 3 z. ř. s.). Pokud by se totiž soudům umožňovalo přezkoumávat „správnost“ výroku rozhodnutí o jmenování hmotněprávního opatrovníka v jakémkoli navazujícím řízení, byly by tím účinky právní moci popřeny. To by bylo v přímém rozporu s požadavkem na závaznost a nezměnitelnost pravomocného rozhodnutí soudu, kterým byl právnické osobě hmotněprávní opatrovník jmenován (§ 159a odst. 1, 3 a 4 o. s. ř. ve spojení s § 1 odst. 3 z. ř. s.). Přezkum „správnosti“ pravomocného rozhodnutí soudu o jmenování hmotněprávního opatrovníka je tedy vyhrazen pouze řízením o mimořádných opravných prostředcích uplatněných proti takovému (pravomocnému) rozhodnutí.

42. Obecně platí, že nepřichází v úvahu, aby soud jmenoval kolizního opatrovníka (§ 165 odst. 2 o. z.) s tím, že je oprávněn zastupovat právnickou osobu při všech právních jednáních, resp. že na něj přechází veškerá působnost statutárního orgánu (nenastane-li zcela výjimečná situace, kdy trvající střet zájmů brání členům statutárního orgánu zastupovat právnickou osobu při jakýchkoliv právních jednáních) [srov. [R 51/2020](#), odst. 26]. Jestliže však soud kolizního opatrovníka (§ 165 odst. 2 o. z.) pravomocně jmenuje, potom i kdyby rozsah jeho působnosti stanovil ve výroku rozhodnutí v rozporu s tímto příkazem, lze jeho rozhodnutí – poté, kdy nabylo právní moci – přezkoumávat (jak výše řečeno) výhradně v řízeních o mimořádných opravných prostředcích podaných proti takovému rozhodnutí. Jinak řečeno, soudům zásadně nepřísluší opětovně přezkoumávat, zda byl v pravomocném rozhodnutí o jmenování kolizního opatrovníka (§ 165 odst. 2 o. z.) „správně“ vymezen rozsah působnosti opatrovníka; výjimkou jsou pouze řízení o mimořádných opravných prostředcích podaných proti rozhodnutí, kterým byl opatrovník jmenován, resp. rozhodnutím, v němž byl vymezen rozsah jeho působnosti.

43. Tím není nijak dotčen dřívější závěr dovolacího soudu, podle něhož funkce hmotněprávního opatrovníka může zaniknout i *via facti*, aniž by o tom rozhodoval soud, jakmile pominou důvody, pro které byl právník osobě hmotněprávní opatrovník jmenován (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2016, sp. zn. [29 Cdo 3899/2015](#), uveřejněné pod číslem 59/2017 Sb. rozh. obč., [R 51/2020](#), odst. 20). V tomto případě soud totiž neposuzuje „správnost“ toho, že byl právník osobě hmotněprávní opatrovník pravomocně jmenován, ani to, jak byl vymezen rozsah působnosti pravomocně jmenovaného kolizního opatrovníka. Soud zohledňuje pouze to, zda stále trvají (anebo již nepominuly) důvody, pro které byl právník osobě hmotněprávní opatrovník jmenován. Tedy zda po právní moci rozhodnutí, kterým byl opatrovník jmenován, nenastala právní skutečnost, pro kterou dřívější důvod pro jmenování hmotněprávního opatrovníka právník osoby odpadá.

c) Aplikace výše uvedených (obecných) závěrů v projednávané věci

44. Vystavěl-li odvolací soud (ve shodě se soudem prvního stupně) svůj závěr o neodstranitelném nedostatku podmínky řízení na tom, že opatrovník nebyl oprávněn „k podání projednávané žaloby“, ačkoli byl – s odkazem na pravomocné rozhodnutí o svém jmenování – oprávněn činit „veškerá právní jednání společnosti“, potom odvolací soud (ve shodě se soudem prvního stupně) přezkoumával „správnost“ toho, jak byla v rozhodnutí o jmenování opatrovníka vymezena jeho působnost. K tomu však v řízení vedeném v projednávané věci nebyl oprávněn.

45. Právní posouzení první z dovolacích otázek ze strany odvolacího soudu tak není správné.

d) Shrnutí

46. Jelikož právní posouzení první z dovolacích otázek není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl dovolatelkou uplatněn právem, Nejvyšší soud – aniž by ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) a aniž se zabýval druhou a třetí z dovolacích otázek – zrušil usnesení odvolacího soudu a spolu s ním i II. a III. výrok usnesení soudu prvního stupně. V tomto rozsahu Nejvyšší soud vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

47. V další fázi řízení soud prvního stupně nepřehlédne, že důvodem, pro něž bylo zrušeno usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2017, č. j. 8 Cmo 243/2016-31, nebylo „nesprávné“ vymezení rozsahu působnosti kolizního opatrovníka, nýbrž to, že se v tomto řízení odvolací soud nezabýval otázkou, zda v době podání žaloby stále trval důvod, pro který soud společnosti jmenoval opatrovníka ([R 51/2020](#), odst. 23). Řízení vedené u Městského soudu pod sp. zn. 81 Cm 82/2016 (v němž bylo vydáno později zrušené usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 3. 2017, č. j. 8 Cmo 243/2016-31) bylo vedeno s totožnou žalobkyní a právním předchůdcem žalovaných 2) až 5) [coby jedním ze dvou žalovaných]. Již jen proto se soud prvního stupně v projednávané věci neopomene zabývat právě tím, zda v době podání žaloby, o níž se vede řízení v projednávané věci, stále trval důvod, pro který společnosti soud jmenoval opatrovníka. A konečně lze dodat, že případná absence oprávnění opatrovníka jednat za společnost by byla (obdobně jako nedostatek procesní plné moci) nedostatkem podmínky řízení, který lze odstranit (§ 104 odst. 2 o. s. ř.) [viz [R 51/2020](#), odst. 23].

48. Právní názor Nejvyššího soudu je pro odvolací soud i pro soud prvního stupně závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

č. 43

Uzavře-li dlužník jako zástavce v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení zástavní smlouvu, podle níž poskytne bez přiměřeného protiplnění svůj majetek k zajištění pohledávky zástavního věřitele vůči třetí osobě (obligačnímu dlužníku), jde za splnění dalších předpokladů uvedených v § 240 insolvenčního zákona o neúčinný právní úkon (neúčinné právní jednání). Jen z toho, že dlužník (jako zástavní dlužník) a třetí osoba (jako obligační dlužník) tvoří koncern, nelze dovozovat, že insolvenční správce může s úspěchem odporovat též takové zástavní smlouvě uzavřené v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení (§ 240 odst. 3 insolvenčního zákona).

Incidenční spory (žaloba odpůrčí), Incidenční spory (odporové spory), Smlouva zástavní, Pasivní legitimize

§ 237 odst. 1 IZ, § 239 odst. 1 IZ, § 240 IZ

č. 43

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2023, sen. zn. [29 ICdo 40/2021](#), ECLI:CZ:NS:2023:29.ICDO.40.2021.3

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalovaného, jež směřovalo proti části prvního výroku rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 1. 2021, sp. zn. 191 ICm XY, 101 VSPH XY (MSPH 91 INS XY), již byl potvrzen bod V. výroku rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 6. 5. 2020, sp. zn. 191 ICm XY, jakož i proti části druhého a třetího výroku rozsudku odvolacího soudu; dále zamítl dovolání směřujícímu proti části prvního výroku rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 14. 1. 2021, sp. zn. 191 ICm XY, 101 VSPH XY (MSPH 91 INS XY), již byl potvrzen bod I. výroku rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 6. 5. 2020, sp. zn. 191 ICm XY; jinak rozsudek Vrchního soudu v Praze, jakož i rozsudek insolvenčního soudu vyjma bodu I. výroku zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou ze dne 20. 7. 2017 se žalovaný (K., a. s.) domáhá vůči žalobkyni (JUDr. Mgr. M. J. M., jako insolvenční správce dlužníka P.) určení, že jeho pohledávky (P-96) přihlášené do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka u Městského soudu v Praze (dále jen „insolvenční soud“) jsou „existenční, pravé, určité ve výši 15 998 242,12 Kč a vykonatelné“. Řízení bylo zahájeno a vedeno u insolvenčního soudu pod označenou (původní) sp. zn. (sp. zn. č. 1).

2. Žalobou ze dne 25. 9. 2017 se insolvenční správce domáhá vůči žalovanému určení, že vůči věřitelům dlužníka jsou neúčinné zástavní smlouvy uzavřené dlužníkem a žalovaným:

- dne 21. 9. 2015, s právními účinky vkladu práva k témuž dni (dále též jen „první zástavní smlouva“),

- dne 2. 6. 2014, s právními účinky vkladu práva ke dni 12. 6. 2014, (dále též jen „druhá zástavní smlouva“) a

- dne 16. 12. 2013, s právními účinky vkladu práva ke dni 23. 12. 2013, (dále též jen „třetí zástavní smlouva“).

Řízení bylo zahájeno a vedeno u insolvenčního soudu pod další sp. zn. (sp. zn. č. 2).

3. Usnesením ze dne 23. 8. 2019 spojil insolvenční soud shora uvedené incidenční spory, doposud u něj vedené pod sp. zn. č. 2 (o odpůřčí žalobě) a pod sp. zn. č. 2 (o pravost a výši přihlášených pohledávek), ke společnému řízení vedenému pod sp. zn. č. 2.

4. Insolvenční soud rozsudkem ze dne 6. 5. 2020:

[1] Určil, že (první, druhá a třetí) zástavní smlouva je právním úkonem neúčinným vůči věřitelům dlužníka (bod I., II. a III. výroku).

[2] Zamítl žalobu o určení, že pohledávky (P-96) žalovaného uplatněné v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka jsou „existenční, pravé, určité ve výši 15 998 242,12 Kč a vykonatelné“ (bod IV. výroku).

[3] Rozhodl o náhradě nákladů řízení (bod V. výroku).

5. Insolvenční soud vyšel zejména z toho, že:

[1] Dlužník uzavřel zástavní smlouvy v postavení zástavce k zajištění pohledávek žalovaného za třetí osobou (společnost „P“) z titulu smluv o dílo. Zástavami jsou nemovitě věci ve vlastnictví dlužníka v katastrálním území S. (první zástavní smlouva) a K. (druhá a třetí zástavní smlouva), „ze zástav“ nebylo plněno.

[2] Jediným společníkem a jednatelem dlužníka (od 8. 9. 2008 do 26. 9. 2017) a společnosti P (od 22. 5. 2012 do 26. 9. 2017) byl pan R. J.

[3] Výsledek hospodaření dlužníka činil za účetní období roku 2013 -238 000 Kč a za účetní období roku 2014 -2 853 000 Kč.

[4] Věřitelé dlužníka přihlásili do insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek (mimo jiné) tyto pohledávky:

- P-2 (věřitelka B. D.) ve výši 303 667 Kč, splatná 2. 4. 2015,

- P-93 (věřitel M. K.) ve výši 221 758 Kč, splatná 30. 6. 2015,

- P-96 (pohledávka žalovaného) ve výši 15 998 242,12 Kč, splatná 7. 6. 2013,

- P-106 (věřitel R. a. s.), dílčí pohledávka č. 2 ve výši 2 934 671,53 Kč, uznaná dlužníkem v notářském zápise ze dne 26. 3. 2015,

- P-109 (věřitelka V. G.), dílčí pohledávka č. 1 ve výši 708 159,92 Kč, splatná 1. 8. 2014, a dílčí pohledávka č. 2 ve výši 63 164,80 Kč, splatná 13. 12. 2015,
- P-112 (věřitel Č. a. s.), dílčí pohledávka č. 1 ve výši 190 766,60 Kč, jednotlivé splátky splatné od 13. 3. 2015 do 21. 3. 2017, a dílčí pohledávka č. 2 ve výši 23 059,40 Kč, jednotlivé splátky splatné od 22. 10. 2015 do 21. 3. 2017.

6. Insolvenční soud – vycházejí z ustanovení § 3 odst. 1 a 2, § 235, § 239, § 240 odst. 1 až 4, § 241 odst. 3 písm. d/ a § 242 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění účinném do 31. 5. 2019, pro věc rozhodném, a § 70 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) [dále jen „z. o. k.“] – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

[1] Odpůrčí žaloba insolvenční správkyně i žaloba žalovaného o pravost a výši přihlášených pohledávek byly podány včas.

[2] Ustanovení § 242 (správně § 241) odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona upravuje případ, kdy dlužník poskytne majetek k zajištění vlastního závazku. Poskytne-li dlužník svůj majetek k zajištění závazku třetí osoby, může jít (pouze) o neúčinný právní úkon bez přiměřeného protiplnění podle § 240 insolvenčního zákona; k tomu insolvenční soud odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sen. zn. [29 ICdo 14/2012](#), uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „Sb. rozh. obč.“) pod číslem 113/2014 (dále jen „R 113/2014“).

[3] Insolvenční řízení vedené na majetek dlužníka bylo zahájeno dne 29. 7. 2016. První zástavní smlouva byla uzavřena v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení a jde tak o právní úkon dlužníka, jemuž lze odporovat ve lhůtě stanovené v § 240 odst. 3 insolvenčního zákona.

[4] Žalovaný měl ze zástavních smluv prospěch, neboť dlužník zajistil jeho pohledávky; k tomu insolvenční soud odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. [29 Cdo 363/2015](#), uveřejněný pod číslem 93/2018 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 93/2018“).

[5] Účastníci netvrdí, že by žalovaný a dlužník tvořili koncern či byli osobami blízkými. Z uzavření zástavních smluv nicméně měla prospěch i společnost P, neboť „za její pohledávky“ (správně závazky) by dlužník plnil bez jakéhokoli protiplnění. Společnost P tvořila v rozhodné době s dlužníkem koncern, protože obě společnosti „podléhaly řízení od jedné řídicí osoby“ (jediného společníka a jednatele R. J.).

[6] Druhá a třetí zástavní smlouva byly uzavřeny v době 3 let před zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, a to ve prospěch osoby, která tvoří s dlužníkem koncern (společnosti P). Jde tak rovněž o právní úkony dlužníka, kterým lze odporovat ve lhůtě stanovené v § 240 odst. 3 insolvenčního zákona.

[7] Za uzavření zástavních smluv dlužník nezískal žádné protiplnění. Za přiměřené protiplnění přitom nelze považovat možnost regresního nároku zástavního dlužníka za obligačním dlužníkem v případě, že zástavní dlužník bude povinen splnit svůj závazek

ze zástavních smluv; k tomu insolvenční soud odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2015, sen. zn. [29 ICdo 48/2013](#), uveřejněný pod číslem 106/2016 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 106/2016“).

[8] Žalovaný nevyvrátil právní domněnku uvedenou v § 240 odst. 2 insolvenčního zákona, podle níž učiní-li dlužník odporovaný právní úkon ve prospěch osoby jemu blízké nebo osoby, která s ním tvoří koncern, má se za to, že tak učinil v době, kdy byl v úpadku. Nadto měl dlužník „v rozhodných letech 2013 a 2014 záporný výsledek hospodářského běžného období a dále v roce 2015 měl více věřitelů s peněžitými závazky po dobu delší 3 měsíců“ po lhůtě splatnosti.

[9] Insolvenční správce není vázaný obsahem svého popěrného úkonu „při formulaci“ odpůřčí žaloby. I kdyby insolvenční správce nepopřel pořadí přihlášené pohledávky žalovaného, může následně ve lhůtě určené § 239 odst. 3 insolvenčního zákona po právu podat odpůřčí žalobu; k tomu insolvenční soud odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2017, sen. zn. [29 ICdo 33/2015](#), uveřejněný pod číslem 138/2018.

[10] První, druhá i třetí zástavní smlouva jsou právními úkony bez přiměřeného protiplnění a insolvenční soud tak určil, že jsou neúčinnými vůči věřitelům dlužníka. Žaloba žalovaného o určení pravosti a výše pohledávek zajištěných těmito zástavními smlouvami proto nemůže být důvodná.

7. Vrchní soud v Praze k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 14. 1. 2021:

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok) a o povinnosti žalovaného zaplatit soudní poplatek (třetí výrok).

8. Odvolací soud – vycházejí ze skutkových závěrů insolvenčního soudu a z ustanovení § 235 odst. 1 a 2 a § 240 insolvenčního zákona, § 66a odst. 7 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“), § 74 odst. 1 až 3 a § 79 odst. 1 a 7 z. o. k., ve znění účinném do 31. 12. 2020 – dospěl po přezkoumání napadeného rozsudku insolvenčního soudu k následujícím závěrům:

[1] Dlužník uzavřel zástavní smlouvy, aniž se mu dostalo přiměřeného protiplnění.

[2] První zástavní smlouvu dlužník uzavřel v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení vedeného na jeho majetek. Druhou a třetí smlouvu dlužník uzavřel dříve, avšak v době 3 let před zahájením insolvenčního řízení. Dlužník přitom tvořil se společností P koncern, a to jak podle § 74 a § 79 z. o. k. (u první a druhé zástavní smlouvy), tak podle § 66a odst. 7 obch. zák. (u třetí zástavní smlouvy), neboť tyto společnosti měly stejného jediného společníka a jednatele.

[3] Podle závěrů [R 93/2018](#) má z dlužníka neúčinného právního úkonu prospěch i osoba, které dlužník splnil dluh za jejího dlužníka. Za osobu, v jejíž prospěch dlužník zástavní smlouvy uzavřel, je tak nutné považovat i společnost P (obligačního dlužníka);

nebýt koncernu se společností P, dlužník by neuzavřel se žalovaným zástavní smlouvy. Žaloba přitom správně směřuje vůči žalovanému (zástavnímu věřiteli), který by v případě „realizace zajištění“ obdržel plnění na své pohledávky za společností P.

[4] S ohledem na koncern dlužníka a společnosti P (v jejíž prospěch dlužník učinil odporované právní úkony, respektive odporovaná právní jednání) je správný závěr insolvenčního soudu o domněnce úpadku dlužníka v době uzavření zástavních smluv, a to i „s přihlédnutím“ k zápornému výsledku hospodářského běžného období v letech 2013 a 2014 a k existenci více věřitelů v roce 2015 s peněžitými závazky po dobu delší 3 měsíce.

[5] V řízení nebyla tvrzena žádná z výjimek uvedených v § 240 odst. 4 insolvenčního zákona a ani se taková výjimka nepodává ze zjištění učiněných insolvenčním soudem nebo z povahy uzavřených zástavních smluv.

[6] S ohledem na neúčinnost zástavních smluv nemá žalovaný právo na uspokojení svých přihlášených pohledávek „z těchto zástavních smluv“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu, a to výslovně „v celém jeho rozsahu“, podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, které v rozhodování odvolacího soudu nebyly dosud vyřešeny, konkrétně otázek:

[1] Je u zástavní smlouvy uzavřené zástavním věřitelem a zástavním dlužníkem, kteří netvoří koncern, určující pro délku „odpůrcí doby“ podle § 240 insolvenčního zákona „koncernové spojení“ zástavního dlužníka a obligačního dlužníka?

[2] Je obligační dlužník, jehož dluh je zajišťován majetkem zástavního dlužníka, osobou, která má ze smlouvy o zřízení zástavního práva prospěch ve smyslu § 240 insolvenčního zákona?

[3] Vzniká zástavnímu věřiteli prospěch ve smyslu § 240 insolvenčního zákona uzavřením zástavní smlouvy, anebo mu vzniká prospěch přijetím výtěžku zpeněžení zástavy (realizací zástavního práva)?

[4] Je koncern zástavního dlužníka a obligačního dlužníka právně významný (co do domněnky úpadku dlužníka a aplikace tříleté doby ve smyslu § 240 insolvenčního zákona) v případě, že zástavní právo nebylo realizováno? Je v takovém případě osobou, která má prospěch ve smyslu § 239 a § 240 insolvenčního zákona, zástavní věřitel i obligační dlužník?

[5] Platí v řízení o odpůrcí žalobě, již je odporováno zástavní smlouvě, vyvratitelná domněnka úpadku zástavního dlužníka podle § 240 odst. 2 věty druhé insolvenčního

zákona, jestliže zástavní věřitel není osobou blízkou zástavnímu dlužníku, ani s ním netvoří koncern? Lze tuto domněnku založit na vztahu zástavního dlužníka a osoby, která zástavní smlouvu neuzavřela a není účastníkem soudního řízení?

[6] Je pro naplnění domněnky podle § 240 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona dostačující, že je dáno „koncernové propojení“ mezi jedním účastníkem odporovaného právního úkonu a třetí osobou?

[7] Má z takové zástavní smlouvy prospěch ve smyslu § 240 insolvenčního zákona i obligační dlužník, ačkoliv ze zástavní smlouvy „nebylo plněno“?

[8] Je osobou pasivně věcně legitimovanou ve sporu o odpůrčí žalobě obligační dlužník, který není účastníkem odporované zástavní smlouvy?

[9] Lze ve smyslu § 240 insolvenčního zákona odporovat zástavní smlouvě uzavřené mezi zástavním věřitelem a zástavním dlužníkem k zajištění dluhu třetí osoby, která tvoří koncern se zástavním dlužníkem, jestliže byla učiněna v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení na majetek zástavního dlužníka?

[10] Lze ve smyslu § 240 insolvenčního zákona odporovat zástavní smlouvě, jestliže nebylo zástavní právo realizováno?

10. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

11. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel obsáhle argumentuje, že odvolací soud nesprávně vyložil a aplikoval § 237, § 239 a § 240 insolvenčního zákona. V prvé řadě má za to, že insolvenční zákon spojuje získání prospěchu z neúčinného právního úkonu s povinností vydat takový prospěch (plnění) a s tím, že osoba, které takový prospěch vznikl, je pasivně věcně legitimovaná v řízení o odpůrčí žalobě.

12. Dovolatel považuje pojem „prospěchu“ ve smyslu § 237, § 239 a § 240 insolvenčního zákona za obsahově totožný s pojmem „poskytnutí plnění“. Z toho dovozuje, že společnost P neměla z uzavření zástavních smluv prospěch ve smyslu § 240 insolvenčního zákona, protože žádné plnění od dlužníka nepřijala; nelze tak ani aplikovat vyvratitelnou domněnku úpadku dlužníka v § 240 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona. Podle dovolatele představuje on sám jedinou osobu, které vznikl prospěch z uzavření zástavních smluv; zároveň připomíná, že žádné plnění na základě odporovaných zástavních smluv od dlužníka neobdržel, jelikož zástavní právo nebylo realizováno, a nevznikla tak ani povinnost vydat (neobdržené) plnění do majetkové podstaty. Zástavní smlouvy proto dovolatel nepovažuje za právní úkony bez přiměřeného protiplnění ve smyslu § 240 insolvenčního zákona.

13. Dovolatel dále namítá, že netvoří s dlužníkem koncern, tudíž nejsou splněny podmínky pro aplikaci domněnky úpadku dlužníka uvedené v § 240 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona. Má za to, že je ve vztahu k dlužníku „osobou třetí“ a zdůrazňuje, že si nelze „vypůjčovat“ okolnost koncernového spojení dlužníka a společnosti P do posouzení vztahu

založeného odporovanými zástavními smlouvami. Břemeno tvrzení a důkazní břemeno o skutečnostech zakládajících úpadek dlužníka tíží insolvenční správkyňi.

14. Svou argumentaci dovolatel shrnuje tak, že druhé a třetí zástavní smlouvě nelze odporovat, jelikož jejich věcněprávní účinky nastaly v době více než 1 roku před zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka (§ 230 odst. 3 insolvenčního zákona); k tomu opakovaně uvádí, že netvoří s dlužníkem koncern a podmínku existence koncernu si nelze „vypůjčit“ ze vztahu dlužníka a společností P. Ohledně všech zástavních smluv pak platí, že insolvenční správkyňe netvrdila a neprokázala, že by byl dlužník v úpadku v době vzniku jejich věcněprávních účinků, nebo že by uzavření zástavních smluv k úpadku dlužníka vedlo.

15. Ohledně své odporové žaloby dovolatel míní, že nejsou-li zástavní smlouvy neúčinnými právními úkony dlužníka, pak nelze (z tohoto důvodu) zamítnout odporovou žalobu o určení pravosti a výše přihlášených pohledávek zajištěných na základě těchto smluv.

16. Insolvenční správkyňe považuje ve vyjádření k dovolání rozhodnutí soudů obou stupňů za správná a podmínky pro určení neúčinnosti odporovaných zástavních smluv za splněné.

III.

Přípustnost dovolání

17. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

18. Na tomto místě Nejvyšší soud poznamenává, že první a druhá zástavní smlouva byly uzavřeny po 1. lednu 2014, tedy za účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“), který pojem „právní úkon“ nahradil pojmem „právní jednání“ (srov. § 545 a násl. o. z.), a ve stejném duchu je proto třeba pro rozhodné období interpretovat slovní spojení „právní úkon“ v § 240 až 242 insolvenčního zákona. K tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2020, sen. zn. [29 ICdo 113/2018](#), uveřejněný pod číslem 27/2021 Sb. rozh. obč. Uvedené platí i v případě, že zástavní právo bylo zřízeno k zajištění pohledávky vzniklé do 31. 12. 2013; k tomu srov. obdobně závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2020, sp. zn. [32 Cdo 758/2020](#), uveřejněného pod číslem 70/2021 Sb. rozh. obč. Proti tomu u třetí zástavní smlouvy (uzavřené dne 16. 12. 2013) je namíste nadále používat pojem „právní úkon“ podle § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013, (dále jen „obč. zák.“); k tomu srov. též § 3028 o. z.

19. Nejvyšší soud se dále zabýval přípustností podaného dovolání.

20. Dovolatel napadá rozsudek odvolacího soudu výslovně v celém jeho rozsahu, tedy i v prvním výroku v rozsahu, v němž odvolací soud potvrdil bod V. výroku rozsudku insolvenčního soudu, jímž bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení, a ve druhém výroku, jímž odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Ve vztahu k těmto výrokům přípustnost dovolání vylučuje ustanovení § 238 odst. 1 písm. h/ o. s. ř. Dále dovolatel napadá rozsudek odvolacího soudu i ve třetím výroku, jímž odvolací soud rozhodl o povinnosti zaplatit soudní poplatek. Ve vztahu k tomuto výroku však přípustnost dovolání vylučuje ustanovení

§ 238 odst. 1 písm. i/ o. s. ř. Nejvyšší soud proto dovolání v této části bez dalšího odmítl podle ustanovení § 243c odst. 1 o. s. ř. jako objektivně nepřipustné.

21. Ve zbývajícím rozsahu dovolání zbývá určit, zda je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř., když jinak neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř.

22. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

K možnosti odporovat zástavní smlouvě, kterou dlužník zajistí splnění dluhu třetí osoby, aniž je zástavní právo realizováno (otázky č. 3 a 10).

23. Podle dovolatele nemohou být zástavní smlouvy neúčinnými právními jednáními (respektive třetí zástavní smlouva neúčinným právním úkonem) bez přiměřeného protiplnění ve smyslu § 240 insolvenčního zákona, jelikož dovolatel na jejich základě neobdržel žádné plnění, které by měl vratet. Judikatura Nejvyššího soudu je však ustálena v závěru, že podle úpravy obsažené v insolvenčním zákoně lze určit (při splnění dalších předpokladů) i neúčinnost zástavní smlouvy (srov. [R 113/2014](#) nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014, sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#)). Tímto způsobem se Nejvyšší soud (pro insolvenční poměry) vymezil odlišně oproti závěrům, jež při výkladu obecné úpravy odporovatelnosti (představované tehdy ustanovením § 42a obč. zák.) podal Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. [21 Cdo 2041/2012](#), uveřejněném pod číslem 18/2014 Sb. rozh. obč.

24. Dovatel navíc zjevně přehlíží, že k naplnění hypotézy § 240 odst. 1 insolvenčního zákona postačuje, že jde o takové právní jednání (právní úkon), kterým se dlužník zaváže poskytnout plnění. Již v [R 113/2014](#) dovolací soud vysvětlil, že v případě zajištění pohledávky třetí osoby nejde (nemůže jít) o neúčinné právní jednání (právní úkon) podle § 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona, protože uvedené ustanovení upravuje (jen) případy, kdy dlužník poskytne svůj majetek k zajištění již existujících vlastních závazků a nikoliv závazků třetích osob; taková zástavní smlouva však může být neúčinným právním jednáním (právním úkonem) podle ustanovení § 240 insolvenčního zákona (srov. dále např. [R 106/2016](#)). V posuzované věci přitom není pochyb (a dovolatel netvrdí jinak), že dlužník uzavřel zástavní smlouvy bezúplatně. Závěr odvolacího soudu je tak v tomto směru souladný s ustálenou judikaturou, od které dovolací soud neshledal důvod se odchýlit ani na základě argumentace obsažené v dovolání a důvod připustit dovolání pro řešení této otázky není dán.

K domněnce úpadku dlužníka podle § 240 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona (otázky č. 4, 5 a 6).

25. Rozhodne-li insolvenční soud o úpadku dlužníka na základě vyvratitelné domněnky o jeho neschopnosti platit své peněžité závazky (§ 3 odst. 2 insolvenčního zákona), platí tato vyvratitelná domněnka i v dalších případech, kdy insolvenční zákon váže vznik případných práv a povinností na stav úpadku dlužníka. Tak je tomu např. jde-li o neúčinnost právních úkonů bez přiměřeného protiplnění (§ 240 odst. 2 insolvenčního zákona); srov. opětovně [R 113/2014](#).

Odvolací soud se přitom (v odst. 49 odůvodnění) přihlásil ke skutkovým zjištěním insolvenčního soudu, z nichž plyne, že v roce 2015 byl dlužník v úpadku ve formě platební neschopnosti (§ 3 odst. 1 a odst. 2 písm. b/ insolvenčního zákona) a v letech 2013 a 2014 měl „záporný výsledek hospodářského běžného období“. Přinejmenším ohledně roku 2015, kdy byla uzavřena první zástavní smlouva (viz níže odst. 43), tak odvolací soud nevycházel z domněnky úpadku dlužníka podle § 240 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona, nýbrž ze skutečností osvědčených v insolvenčním řízení, které vedly k vydání rozhodnutí o úpadku, což je v souladu s ustálenou judikaturou dovolacího soudu. Ani ohledně této otázky tak není důvod připustit dovolání.

26. Dovolání je však přípustné k řešení dalších otázek predestinovaných dovolatelem a týkajících se posouzení, v čí prospěch dlužník uzavřel zástavní smlouvy (a kdo je tak osobou pasivně věcně legitimovanou v incidenčním sporu o odpůrčí žalobě) a zda má právní význam případný koncern dlužníka a společnosti P (otázky č. 1, 2, 7, 8 a 9), neboť se jedná o otázky v daných skutkových poměrech doposud neřešené.

č. 43

IV.

Důvodnost dovolání

27. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

28. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

29. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

30. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

§ 237 (insolvenčního zákona)

(1) Povinnost vydat do majetkové podstaty dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů mají osoby, v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn nebo které z něho měly prospěch.

(...)

§ 239 (insolvenčního zákona)

(1) Odporovat právním úkonům dlužníka může v insolvenčním řízení pouze insolvenční správce, i když nejde o osobu s dispozičními oprávněními, a to odpůrčí žalobou podanou proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení

probíhá o téže věci řízení na základě odpůrčí žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat.

(...)

§ 240 (insolvenčního zákona)

(1) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí právní úkon, jímž se dlužník zavázal poskytnout plnění bezúplatně nebo za protiplnění, jehož obvyklá cena je podstatně nižší než obvyklá cena plnění, k jehož poskytnutí se zavázal dlužník.

(2) Právním úkonem bez přiměřeného protiplnění se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že právní úkon bez přiměřeného protiplnění učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Právnímu úkonu bez přiměřeného protiplnění lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(...)

31. V citované podobě, pro věc rozhodné, platila ustanovení insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení (29. 7. 2016) a později změn nedoznala.

32. Dlužník jako zástavce uzavřel v roce 2013, 2014 a 2015 se žalovaným jako zástavním věřitelem tři zástavní smlouvy, jimiž poskytl svůj nemovitý majetek k zajištění pohledávek žalovaného za třetí osobou (společností P). Okolnost, že dlužník a žalovaný netvoří koncern, dovoláním zpochybněna nebyla a dovolacímu přezkumu nepodléhá, stejně jako právní závěr, že dlužník a společnost P naopak tvořili koncern v době uzavření zástavních smluv.

33. Odvolací soud na základě uvedeného dovodil, že odporovat lze nejen první zástavní smlouvě (uzavřené v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení), ale i druhé a třetí zástavní smlouvě (uzavřené v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení), neboť zástavní smlouvy dlužník uzavřel „ve prospěch“ zástavního věřitele, ale též i „ve prospěch“ společnosti P. S takovým právním posouzením dovolací soud nesouhlasí.

34. V rozsudku ze dne 30. 6. 2020, sen. zn. [29 ICdo 128/2018](#), uveřejněném pod číslem 29/2021 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 29/2021“), Nejvyšší soud vysvětlil, že ustanovení § 237 odst. 1 insolvenčního zákona vymezuje jako pasivně legitimované subjekty (jako nositele povinnosti vydat do majetkové podstaty dlužníkovu plnění z neúčinných právních úkonů) osoby, „v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn“, nebo osoby, „které z něho měly prospěch“.

35. Zjednodušeně řešeno, odpůrcí nároky jsou koncipovány tak, že pasivní věcná legitimace postihuje osoby, jimž se dostalo prospěchu (poskytnutím plnění podle neúčinného právního úkonu dlužníkem) z neúčinného právního úkonu dlužníka. Z úpravy obsažené v ustanoveních § 237 odst. 1 a § 239 odst. 1 insolvenčního zákona rovněž vyplývá, že tím, komu se dostalo prospěchu (poskytnutím plnění podle neúčinného právního úkonu dlužníkem) z neúčinného právního úkonu dlužníka, nemusí být osoba, které dlužník přislíbil, že plnění z takového právního úkonu poskytne; k tomu srov. zejména [R 93/2018](#).

36. Výrazem ustálené soudní praxe tedy je, že žalobu, kterou se domáhá vyslovení neúčinnosti smlouvy (právního jednání dlužníka) a zároveň vydání peněžitého plnění, které na základě smlouvy ušlo z dlužníkovy majetku, nebo rovnocenné (peněžité) náhrady za původní dlužníkovu plnění, které (již) není možné vydat do majetkové podstaty, podává insolvenční správce ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 a § 239 odst. 1 insolvenčního zákona vůči osobám, „v jejichž prospěch byl neúčinný právní úkon učiněn“ nebo vůči osobám, „které z něho měly prospěch“, bez zřetele k tomu, že případně nejde o smluvní strany smlouvy. Lze si totiž snadno představit smlouvu, jíž se dlužník zavazuje svému kontrahentovi, že poskytne plnění (bez přiměřeného protiplnění) třetí osobě („ve prospěch třetí osoby“) (srov. opětovně [R 106/2016](#), [R 93/2018](#), [R 29/2021](#), nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2021, sen. zn. [29 ICdo 118/2020](#), uveřejněný pod číslem 64/2022 Sb. rozh. obč.).

37. Uvedené závěry je třeba doplnit potud, že zástavní smlouvě je možno v režimu insolvenčního zákona odporovat, aniž by (dosavadní) majetek dlužníka (zástava) fakticky opustil majetkovou podstatu dlužníka. Účelem této právní úpravy je i v tomto případě „navrátit“ zástavu do majetkové podstaty dlužníka, a to v tom smyslu, že z výtěžku zpeněžení zástavy nebude uspokojen přednostně (popřípadě vzhledem k výši výtěžku zpeněžení „jen“) věřitel, jenž uplatnil právo na uspokojení ze zajištění, nýbrž obecně (nezajištění) věřitelé. Insolvenční správce může zabránit nežádoucím důsledkům (spočívajícím ve zvýhodnění zástavního věřitele a současném znevýhodnění ostatních věřitelů) právě podáním žaloby vůči zástavnímu věřiteli, kterou bude tomuto právnímu úkonu dlužníka odporovat (srov. odst. 23. a 24. shora a judikaturu tam uvedenou).

38. Z uvedeného plyne nesprávnost názoru dovolatele, že „prospěch“ nutně znamená „poskytnutí plnění“, neboť zástavní právo je sice zřizováno (bez přiměřeného protiplnění) ve prospěch zástavního věřitele, avšak ten při uzavření zástavní smlouvy ještě žádné plnění nepřijímá. I zde však jde o to, že v konečném důsledku by zástavní věřitel získal plnění na úkor ostatních věřitelů. „Příjemcem“ plnění (osobou, v jejíž prospěch bylo zajištění zřízeno) je vždy zástavní věřitel, ať dlužník zajišťuje dluh vlastní, nebo cizí; v tomto ohledu je též nerozhodné, zda dlužník zajišťuje dluh osoby blízké nebo osoby, která s ním tvoří koncern.

39. Podstatné tedy je, u koho plnění z majetkové podstaty „skončí“, kdo je „získá“. Adresát takového (případného budoucího) plnění je pak osobou povinnou vydat plnění zpět do majetkové podstaty (§ 239 odst. 1 insolvenčního zákona) a vůči ní má směřovat odpůrcí žaloba insolvenčního správce (§ 235 odst. 2 insolvenčního zákona). Smyslem takové odpůrcí žaloby je zabránit, aby se „příjemci“ dostalo zvýhodňujícího plnění z majetkové podstaty (popřípadě, aby vydal zpět již přijaté plnění), přičemž není podstatné, který (čí) konkrétní dluh se dlužník zavázal zajistit.

40. V tomto smyslu vyznívá i [R 93/2018](#), podle něhož osobou, která ve smyslu § 237 odst. 1 insolvenčního zákona měla prospěch z dlužníkovy neúčinného právního úkonu, je i osoba (věřitel), které dlužník ve smyslu § 332 odst. 1 obch. zák. splnil dluh (jako „třetí osoba“) za jejího dlužníka. Odvolací soud nedocenil, že i v tomto případě je osobou pasivně věcně legitimovanou v incidenčním sporu o odpůřčí žalobě „příjemce“ takového plnění (bez ohledu na to, že podle hmotného práva by jinak měl dlužník právo na vydání bezdůvodného obohacení vůči tomu, jehož dluh splnil). Obdobně v nyní projednávané věci platí, že prospěch ze zřízení zástavního práva má zástavní věřitel (osoba, které se má dostat plnění z výtěžku zpeněžení dlužníkovy majetku), bez ohledu na to, že podle hmotného práva by měl (zástavní) dlužník v případě plnění ze zástavy subrogační regres vůči obligačnímu dlužníku (srov. § 1937 odst. 2 a § 1938 odst. 1 o. z.).

č. 43

41. Jinak řečeno, uzavře-li dlužník jako zástavce v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení zástavní smlouvu, podle níž poskytne bez přiměřeného protiplnění svůj majetek k zajištění pohledávky zástavního věřitele vůči třetí osobě (obligačnímu dlužníku), jde za splnění dalších předpokladů uvedených v § 240 insolvenčního zákona o neúčinný právní úkon (neúčinné právní jednání). Jen z toho, že dlužník (jako zástavní dlužník) a třetí osoba (jako obligační dlužník) tvoří koncern, nelze dovozovat, že insolvenční správce může s úspěchem odporovat též takové zástavní smlouvě uzavřené v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení (§ 240 odst. 3 insolvenčního zákona)

42. Právní posouzení odvolacího soudu by při srovnání úpravy stanovené v § 240 odst. 3 a § 241 odst. 4 insolvenčního zákona mimo jiné vedlo k závěru, že obrana zástavního věřitele by byla (bez logického důvodu) ztížena tehdy, kdyby dlužník zajišťoval dluh třetí osoby, v porovnání se situací, kdyby dlužník zajišťoval svůj vlastní dluh. Insolvenční správce může odporovat zástavní smlouvě, kterou dlužník zřídí zástavní právo k zajištění svého již existujícího dluhu (ve prospěch jiné osoby ve smyslu § 241 odst. 4 insolvenčního zákona), jen tehdy, bylo-li zajištění zřízeno v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení. Jestliže by ale dlužník poskytl svůj majetek k zajištění dluhu nikoliv svého, nýbrž k zajištění dluhu osoby sobě blízké nebo osoby, s níž tvoří koncern, pak by podle výkladu odvolacího soudu bylo možno odporovat takovému zřízení zajištění, kdyby bylo učiněno v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení (§ 240 odst. 3 insolvenčního zákona). K takovému odlišnému postavení osoby, v jejíž prospěch bylo zajištění zřízeno (zástavního věřitele), není rozumný důvod.

43. Nejvyšší soud proto shrnuje, že co do výsledku je právní posouzení neúčinnosti zástavních smluv správné pouze ohledně první zástavní smlouvy (uzavřené v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka). S tím je pak nutně spjatý i závěr o přinejmenším předčasném zamítnutí odporové žaloby žalovaného, když v rozsudcích obou soudů absentují bližší zjištění ohledně toho, z kterých dílčích pohledávek se přihlášená pohledávka žalovaného skládá a která zástavní smlouva měla zajišťovat splnění té které dílčí pohledávky.

44. Na základě doposud uvedeného Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl v rozsahu, který směřoval proti té části prvního výroku rozsudku odvolacího soudu, jímž odvolací soud potvrdil bod I. výroku o neúčinnosti první zástavní smlouvy, neboť rozsudek odvolacího soudu je v této části správný (§ 243d odst. 1 písm. a/ o. s. ř.); jinak rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil včetně závislých

výroků o nákladech řízení a o poplatkové povinnosti (§ 242 odst. 2 písm. a/ o. s. ř.). Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí také pro rozhodnutí insolvenčního soudu, zrušil Nejvyšší soud podle ustanovení § 243e odst. 2 věty druhé o. s. ř. v odpovídající části i je včetně závislého výroku o nákladech řízení a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

45. Právní názor Nejvyššího soudu je pro insolvenční soud a odvolací soud závazný (§ 243g odst. 1 věta první za středníkem a § 226 odst. 1 o. s. ř.).

č. 44

Přiměřenou protihodnotou poskytnutou dlužníku ve smyslu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona může být i okolnost, že hodnota dlužníkova majetku se nezmenší (je odvrácena hrozící skutečná škoda). Přitom musí jít o dostatečně konkrétní (nikoliv jenom hypotetickou) hrozící škodu a rozsah, v jakém je škoda odvrácena (o jakou hodnotu se nezmenší majetek dlužníka, který by v insolvenčním řízení bylo možno zpeněžit za účelem uspokojení věřitelů), musí být přiměřeně ekvivalentní hodnotě zřízení zajištění závazku dlužníka. Pro účely posouzení, zda šlo o neúčinné právní jednání podle § 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona, není významné, že dlužník mohl přijmout i jiné opatření k odvrácení hrozící škody.

č. 44

Insolvenční řízení (zásady), Incidenční spory (žaloba odpůrčí), Zástavní právo, Zvýhodňování věřitele

§ 241 odst. 3 písm. d) IZ, § 241 odst. 5 písm. a) IZ

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2023, sen. zn. [29 ICdo 55/2021](#), ECLI:CZ:NS:2023:29.ICDO.55.2021.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 2. 2021, sp. zn. 66 ICm XY, 104 VSPH XY (KSPH 66 INS XY).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 3. 9. 2020, zamítl žalobu, kterou se žalobce (Ing. D. J., jako insolvenční správce dlužníka S. N.) domáhal na žalovaném (i. E.) určení, že zástavní smlouvy uzavřené dne 23. 10. 2014 „formou notářského zápisu“ notáře JUDr. P. H., sp. zn. NZ 388/2014, N 406/2014, (první zástavní smlouva) a sp. zn. NZ 389/2014, N 407/2014, (druhá zástavní smlouva) jsou neúčinné vůči věřitelům dlužníka (bod I. výroku), a rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

2. Šlo přitom o třetí rozsudek insolvenčního soudu, když první (zamítavý) rozsudek ze dne 7. 2. 2017, Vrchní soud v Praze zrušil k odvolání žalobce usnesením ze dne 4. 9. 2017, a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení. Druhý (vyhovující) rozsudek insolvenčního soudu ze dne 16. 5. 2018, ve znění (opravného) usnesení ze dne 7. 8. 2018, Vrchní soud v Praze zrušil k odvolání žalovaného usnesením ze dne 26. 11. 2018, a věc vrátil insolvenčního soudu k dalšímu řízení.

3. Insolvenční soud (v návaznosti na obsah insolvenčního rejstříku a spisu) vyšel při svém rozhodnutí zejména z toho, že:

[1] Dlužník (pod obchodní firmou R. C.) jako zástavce a žalovaný (pod obchodní firmou R. E.) jako zástavní věřitel uzavřeli dne 23. 10. 2014 dvě zástavní smlouvy, jimiž zřídili za účelem zajištění pohledávek žalovaného za dlužníkem z titulu smlouvy o sdružených službách dodávky plynu ze dne 3. 10. 2012, ve znění dodatku č. 1 ze dne 17. 10. 2014 (dále jen „smlouva o dodávce plynu“), zástavní právo k technologické lince dlužníka a k zásobám surovin, hotovým výrobkům a zásobám zboží (dále jen „zástavní smlouvy“). Zajištěno bylo splnění jednak již existujícího dluhu ve výši 10 996 655,34 Kč, jednak splnění dluhu vznikajícího v době od 1. 10. 2014 do 31. 12. 2014 do celkové výše 6 000 000 Kč.

[2] Insolvenční řízení bylo zahájeno dne 15. 5. 2015, kdy insolvenční návrh dlužníka došel insolvenčnímu soudu. Usnesením ze dne 2. 6. 2015, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka a ustanovil žalobce insolvenčním správcem dlužníka.

[3] Žalobce podal odpůřčí žalobu v této věci dne 9. 11. 2015.

[4] Žalovaný přihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (mimo jiné) deset dílčích pohledávek (P-20) z titulu smlouvy o dodávce plynu v celkové výši 13 783 762,21 Kč, a to jako zajištěných majetkem dlužníka na základě zástavních smluv ze dne 23. 10. 2014. Na přezkumném jednání konaném dne 28. 8. 2018 (B-10) byly uvedené zajištěné pohledávky žalovaného zjištěny.

4. Insolvenční soud – cituje ustanovení § 3 odst. 1 a 2, § 167 odst. 1, § 190 odst. 1, § 192 odst. 1, § 195, § 196 odst. 1 a 2, § 201 odst. 1, § 235 odst. 1, § 239 odst. 1 a 3 a § 241 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – dospěl k následujícím závěrům:

[1] Žalobce podal odpůřčí žalobu včas (ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku), odporováno je zástavním smlouvám, které dlužník uzavřel v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení.

[2] Dlužník uzavřel zástavní smlouvy v době, kdy již byl v úpadku ve formě platební neschopnosti (měl dluhy vůči více věřitelům po splatnosti a neměl dostačující „likvidní majetek“).

[3] S ohledem na zprávu žalobce o stavu majetkové podstaty ke dni rozhodnutí o úpadku není pochyb o tom, že v důsledku uzavření zástavních smluv by se žalovanému dostalo vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

[4] Zástavní smlouvy přesto nejsou neúčinnými právními jednáními s ohledem na „liberační důvod“ ve smyslu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona. Podle výsledku dokazování [výslechu svědků S. P. (generální ředitelky dlužníka), R. B. a R. N. (zaměstnanců žalovaného) a zprávy V. B. (výkonného ředitele společnosti T. - P.)] dlužníku hrozilo v době uzavření zástavních smluv s pravděpodobností „blížící se

jistotě“ nebezpečí přerušení dodávek plynu. V důsledku toho by zatuhla sklovina ve sklářské peci, pec by se poškodila a bez generální opravy by nebyla schopná provozu.

[5] Dlužník tak proti zřízení zástavního práva získal hodnotu spočívající v „nepoškození“ sklářské pece s odpovídající možností výroby sklářského sortimentu, v opačném případě hrozil nejméně půlroční výpadek výroby. Vyčíslení protihodnoty v penězích představuje jednak cena za opravu sklářské pece (8-12 mil Kč), jednak ušlý zisk „v nenulové výši“ kvůli nemožnosti pokračovat ve výrobě. Dlužníku se tak dostalo přiměřené protihodnoty za zřízení zajištění ve smyslu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona, neboť odvrátil skutečnou škodu ve výši zhruba 10 mil Kč, nepočítaje v to ušlý zisk.

č. 44

5. Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 15. 2. 2021, potvrdil k odvolání žalobce rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

6. Odvolací soud – cituje ustanovení § 235 odst. 1 a 2, § 239 odst. 1 větu první a odst. 3 a § 241 insolvenčního zákona a odkazuje na judikaturu Nejvyššího soudu – se ztotožnil se skutkovými i právními závěry insolvenčního soudu a dále doplnil:

[1] Při posouzení, zda konkrétní právní úkon je právním úkonem zvýhodňujícím, nelze právní úkon, jímž je zřízeno zajištění závazku dlužníka (§ 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona) poměřovat kritérii, jež insolvenční zákon stanoví pro (jiné) právní úkony (§ 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona). Podstatné je pouze to, zda za zřízení zajištění závazku dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu. Za takovou protihodnotu nelze považovat prolongaci splátek zajištěné pohledávky, případné prominutí sankcí spojených s porušením povinnosti dlužníka uhradit takovou pohledávku, ani umožnění dalšího provozu společnosti.

[2] Žalovaná byla v době uzavření zástavních smluv oprávněna přerušit dodávku plynu, což by bylo „smlouvou i zákonem aprobované jednání“. Tím by ovšem dlužníku hrozila závažná újma na jeho majetku, zejména zničení sklářské pece v hodnotě přes 16 mil Kč, jejíž oprava by si vyžádala nejméně 10 mil Kč.

[3] Přiměřená protihodnota ve smyslu § 241a odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona může spočívat i v tom, že nedojde ke zmenšení aktiv, která by náležela do majetkové podstaty dlužníka, v rozsahu zhruba odpovídajícím hodnotě poskytnutého zajištění, respektive výši zajišťovaných pohledávek. Kdyby dlužník uzavřel zástavní smlouvy až po zahájení insolvenčního řízení, pak by tím ve smyslu § 111 odst. 2 insolvenčního zákona odvracel hrozící škodu. Uzavření zástavních smluv přitom neumožnilo pouze další provozování podniku dlužníka, ale v první řadě šlo o způsob, jak zabránit hrozící škodě.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, kterým napadá (poměřováno obsahem podání) výrok ve věci samé a jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu a které jsou dovolacím soudem rozhodovány rozdílně. Konkrétně jde o tyto otázky:

[1] Je dodávka plynu a pokračování provozu sklářské pece „liberačním důvodem“ ve smyslu ustanovení § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona?

[2] Může soud při posouzení přiměřenosti poskytnuté protihodnoty odhlížet od toho, že dlužník mohl odvrátit hrozící škodu dříve, případně mohl odvrátit škodu jiným způsobem?

[3] Má se možnost odvrácení hrozící škody posuzovat výlučně k datu uzavření zástavní smlouvy, nebo lze brát v úvahu i možnost dřívějšího odvrácení škody?

[4] Lze odhlédnout od toho, že před uzavřením zástavní smlouvy dlužník dlouhodobě neplnil povinnost podat insolvenční návrh nebo jiné své povinnosti?

[5] Může soud odhlédnout od toho, že se dlužník dostal do situace, kdy musel odvracet hrozící škodu, v důsledku dlouhodobého porušování povinností (například obecné prevenční povinnosti)?

[6] Má soud přihlídnout k tomu, že škoda mohla být odvrácena již několik měsíců před uzavřením zástavních smluv (například tím, že by dlužník zastavil provoz podniku, neboť byl v úpadku)?

[7] Má soud porovnat dopady uzavření zástavních smluv s alternativními způsoby možného odvrácení škody?

[8] Je dlužník povinen před uzavřením právního úkonu, kterým odvrací hrozící škodu, „udělat kalkulaci“, zda by nebylo pro majetkovou podstatu výhodnější ukončit provoz podniku?

8. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

9. Dovolatel má za to, že jednání žalovaného spočívající v pokračování dodávky plynu nenaplňuje „liberační důvod“ uvedený v § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona, a to „s přihlídnutím k dohodám a dalším možnostem dlužníka, které pokračování v dodávce plynu a uzavření zástavních smluv předcházely“. Přitom zejména namítá, že dlužník mohl přistoupit k řízenému ukončení provozu pece již dříve, když místo toho více než rok neplnil svou povinnost podat insolvenční návrh. Dle dovolatele bylo naivní domnívat se v okamžiku

uzavření dodatku smlouvy o dodávce plynu, že dlužník žalovanému uhradí celý dluh a že bude moci dále provozovat podnik bez nutnosti zahájit insolvenční řízení.

10. Dovolatel soudům nižších stupňů vytýká, že se odmítly zabývat dalšími možnostmi, které měl dlužník k odvrácení hrozící škody, a uzavřely, že jediným možným způsobem jejího odvrácení bylo pokračování v dodávce plynu a v provozu sklářské pece. Zdůrazňuje, že uzavření dodatku smlouvy o dodávce plynu, nebylo podmíněno uzavřením zástavních smluv.

11. Žalobce považuje napadené rozhodnutí odvolacího soudu za věcně správné a navrhuje dovolání odmítnout, popřípadě zamítnout.

III.

Přípustnost dovolání

12. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (v aktuálním znění) se podává z bodu 2., článku II, části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

13. Dovolání žalobce je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení vypočtených v § 238 o. s. ř. a nesměruje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., a to k řešení otázky dovoláním otevřené (zda za protihodnotu ve smyslu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona lze považovat odvrácení hrozící škody), dosud Nejvyšším soudem v daných souvislostech beze zbytku nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

14. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají. Nejvyšší soud se proto zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

15. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

16. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

17. Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že postrádá zdůvodnění (opodstatnění) toho, proč u právního jednání dlužníka (a žalovaného) uskutečněného v době od 1. 1. 2014 (zástavních smluv uzavřených dne 23. 10. 2014) odvolací soud nadále používá pojem „právní úkon“ dle § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, přitom nahradil pojem „právní úkon“ pojmem „právní jednání“ (srov. § 545 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku) a ve stejném duchu je proto třeba pro rozhodné období interpretovat slovní spojení „právní úkon“ v § 240 až 242 insolvenčního zákona. K tomu srov. například rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2020, sen. zn. [29 ICdo 113/2018](#), uveřejněný pod číslem 27/2021 Sb. rozh. obč. Uvedené platí i v případě, že zástavní právo bylo zřízeno k zajištění pohledávky vzniklé do 31. 12. 2013; k tomu srov. obdobně závěry rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2020, sp. zn. [32 Cdo 758/2020](#), uveřejněného pod číslem 70/2021 Sb. rozh. obč. Při absenci argumentace pro jiný závěr bude Nejvyšší soud při svých úvahách v této věci dále používat terminologii zavedenou s účinností od 1. 1. 2014.

18. Pro další úvahy Nejvyššího soudu je rozhodné následující ustanovení insolvenčního zákona:

§ 241

Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů

(1) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

(2) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník

a/ splnil dluh dříve, než se stal splatným,

b/ dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch,

c/ prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva,

d/ poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.

(4) Zvýhodňujícímu právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(5) Zvýhodňujícím právním úkonem není

a/ zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu,

b/ právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba,

v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka,

c/ právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem.

19. Citované ustanovení insolvenčního zákona platí v nezměněné podobě od počátku své účinnosti (1. 1. 2008).

20. Nejvyšší soud vychází z toho, že dovoláním nejsou nijak zpochybněny (a dovolacímu přezkumu tedy nepodléhají) právní závěry obou soudů, že dlužník uzavřel zástavní smlouvy v době, kdy byl v úpadku (§ 241 odst. 2 insolvenčního zákona), poskytl svůj majetek (mimo jiné) k zajištění již existujícího závazku (§ 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona) a že odporované zástavní smlouvy dlužník uzavřel v době uvedené v § 241 odst. 4 insolvenčního zákona.

21. Dovolacímu přezkumu je tak otevřená jen právní otázka, zda dlužník za zřízení zajištění svého dluhu obdržel současně přiměřenou protihodnotu (§ 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona).

22. Při zohlednění terminologické změny popsané v odst. 17. lze ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu k výkladu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona shrnout následovně:

23. Insolvenční zákon v § 241 odst. 3 písm. d/ výslovně určuje, že zvýhodňujícím (a tudíž neúčinným a odporovatelným ve smyslu § 235 odst. 1 a § 241 odst. 4 insolvenčního zákona) právním jednáním je (mimo jiné) jednání, kterým dlužník poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné.

24. Neúčinným (a napadnutelným odpůrcí žalobou podle § 239 insolvenčního zákona) je právní jednání popsané v § 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona, aniž by (dosavadní) majetek dlužníka (zástava) fakticky opustil majetkovou podstatu dlužníka. Účelem této právní úpravy je i v tomto případě „navrátit“ zástavu do majetkové podstaty dlužníka, a to v tom smyslu, že z výtěžku zpeněžení zástavy nebude uspokojen přednostně (popřípadě vzhledem k výši výtěžku zpeněžení „jen“) věřitel, jenž uplatnil právo na uspokojení ze zajištění, nýbrž obecně (nezajištění) věřitelé. Je-li smlouva, kterou dlužník poskytl svůj majetek k zajištění (smlouva o zřízení zástavního práva), zvýhodňujícím právním jednáním, může insolvenční správce zabránit nežádoucím důsledkům (spočívajícím ve zvýhodnění zástavního věřitele a současném znevýhodnění ostatních věřitelů) podáním žaloby, kterou bude tomuto právnímu jednání dlužníka odporovat.

25. Pro posouzení, zda je smlouva o zřízení zástavního práva vskutku neúčinným právním jednáním ve smyslu § 241 insolvenčního zákona, je nezbytné splnění následujících předpokladů:

[1] V důsledku označeného právního jednání se žalovanému dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

[2] Dotčené právní jednání dlužník učinil v době rozhodné dle § 241 odst. 4 insolvenčního zákona ve prospěch žalovaného v situaci, kdy byl v úpadku, nebo tento právní úkon vedl k dlužníkovu úpadku.

[3] Dlužník tímto právním jednáním poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, aniž by šlo o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadné, a neobdržel za zřízení zajištění současně přiměřenou protihodnotu.

26. Pro posouzení, zda smlouva o zřízení zástavního práva je zvýhodňujícím právním jednáním, je nevýznamné, zda šlo o právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku a zda byly splněny další podmínky určené v § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona; podstatné je pouze to, zda za zřízení zajištění závazku dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu.

27. K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2014, sen. zn. [29 ICdo 13/2012](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sen. zn. [29 ICdo 14/2012](#), uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „Sb. rozh. obč.“) pod číslem 113/2014 (dále jen „R 113/2014“), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2017, sen. zn. [29 ICdo 97/2015](#), a řadu dalších rozhodnutí dovolacího soudu.

28. Jakkoli nelze terminologicky zaměňovat pojmy „přiměřená protihodnota“ (§ 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona) a „přiměřené protiplnění“ (§ 240 a § 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona) nebo „jiný přiměřený majetkový prospěch“ (§ 241 odst. 5 písm. b/ insolvenčního zákona), i při interpretaci pojmu „přiměřená protihodnota“ lze vyjít z toho, jak Nejvyšší soud vyložil „protiplnění dle § 240 insolvenčního zákona“ v rozsudku ze dne 31. 3. 2020, sen. zn. [29 ICdo 98/2018](#), uveřejněném pod číslem 110/2020 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 110/2020“). V něm uzavřel, že takové „protiplnění“ musí být majetkové povahy, reálné a přiměřeně ekvivalentní; nemůže mít jinou, například nemajetkovou, povahu nebo podobu, kterou nelze nijak zpeněžit anebo využít k uspokojení věřitelů [srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2021, sen. zn. [29 ICdo 50/2019](#), uveřejněný pod číslem 9/2022 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 9/2022“)].

29. Jinak řečeno, „přiměřenou protihodnotou“ se obdobně rozumí (vzhledem k tomu, že ustanovení § 241 insolvenčního zákona slouží k ochraně majetkových zájmů věřitelů dlužníka před právním jednáním, jímž dlužník majetkově zvýhodňuje jen některé z nich) protihodnota majetkové povahy poskytnutá dlužníku. K tomu Nejvyšší soud již v [R 113/2014](#) ozřejmil, že za takovou (přiměřenou) protihodnotu nelze považovat „prolongaci“ splátek (sporným právním jednáním zajištěné) pohledávky, ani „nevyužití“ sankcí spojených s porušením povinnosti dlužníka k úhradě této pohledávky, nebo „nevymáhání“ zajišťovací směnky, s tím, že to platí i pro „umožnění“ dalšího provozu společnosti (dlužníka) [srov. též [R 9/2022](#)]. Za protihodnotu nelze dále považovat ani odložení splatnosti a „umožnění restrukturalizace činnosti“ dlužníka (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sen. zn. [29 ICdo 97/2015](#)), nebo možnost řešit ekonomické obtíže dlužníka v rámci koncernu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2015, sen. zn. [29 ICdo 48/2013](#), uveřejněný pod číslem 106/2016 Sb. rozh. obč.).

30. Zároveň nelze přehlížet, že pojem „přiměřená protihodnota“ je relativně neurčitým právním pojmem a že ustanovení § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona tak patří

k právním normám s relativně neurčitou hypotézou, to jest k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle tam určených kritérií a podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností, jež tato kritéria naplňují. Okolnost, zda je obdržená protihodnota „přiměřenou“, nelze zkoumat paušálně, neboť posouzení kritéria přiměřenosti záleží na zhodnocení všech konkrétních okolností jednotlivé věci. Tomu odpovídá i rozsah přezkumné činnosti dovolacího soudu, který by měl korigovat úvahy odvolacího soudu jen tehdy, jsou-li zjevně logicky či jinak nesprávné.

31. Na základě takto ustaveného judikaturního rámce lze souhlasit s úvahou odvolacího soudu, že přiměřenou protihodnotou poskytnutou dlužníku ve smyslu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona může být i okolnost, že hodnota dlužníkovu majetku se nezmenší (je odvrácena hrozící skutečná škoda). V intencích [R 110/2020](#) přitom musí jít o dostatečně konkrétní (nikoliv jenom hypotetickou) hrozící škodu a rozsah, v jakém je škoda odvrácena (o jakou hodnotu se nezmenší majetek dlužníka, který by v insolvenčním řízení bylo možno zpeněžit za účelem uspokojení věřitelů), musí být přiměřeně ekvivalentní hodnotě zřízení zajištění závazku dlužníka.

32. Promítnuto do poměrů projednávané věci jsou uvedená kritéria splněna, když ani dovolací soud nemá pochybnosti, že přiměřenou protihodnotou za zřízení zajištění závazků dlužníka ze smlouvy o dodávce plynu bylo v daném případě odvrácení reálně hrozící škody spočívající zejména v poškození sklářské pece. Nejde tak jen o sjednání další dodávky plynu za účelem blíže neupřesněného „umožnění“ dalšího provozu dlužníka, popřípadě „umožnění restrukturalizace činnosti“ dlužníka (což by v duchu shora označené judikatury přiměřenou protihodnotu nepředstavovalo), ale podle skutkových zjištění bylo zachováním provozu zabráněno poškození sklářské pece a předejito skutečné škodě ve výši zhruba 10 mil Kč.

33. Při úvaze, zda právní posouzení věci odvolacím soudem je ve smyslu ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř. správné, přitom dovolací soud vychází ze skutkových závěrů odvolacího soudu a nikoli z těch skutkových závěrů, které v dovolání na podporu svých právních argumentů (případně) nejprve zformuluje sám dovolatel. Srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2004, sp. zn. [29 Odo 268/2003](#), uveřejněného pod číslem 19/2006 Sb. rozh. obč., a rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2013, sp. zn. [31 Cdo 3881/2009](#), uveřejněného pod číslem 10/2014 Sb. rozh. obč. Dovolací námitka založená na úvaze, že by takto koncipovaná škoda na majetku dlužníka nevznikla, nebo by nevznikla v uvedené výši, je ve smyslu výše řečeného nepřipustnou skutkovou polemikou s jiným skutkovým závěrem napadeného rozhodnutí a přípustnost dovolání proto jejím prostřednictvím nelze založit.

34. Tím je zodpovězena otázka č. 1 dovolatele. Na ostatních otázkách (č. 2 až 8) pak napadené rozhodnutí odvolacího soudu nespočívá, neboť se netýkají výkladu § 241 odst. 5 písm. a/ insolvenčního zákona a dovolatel jimi spíše v širším kontextu zpochybňuje správnost a kompetentnost obchodního vedení dlužníka. Pro právní posouzení, zda je právní jednání zvýhodňující ve smyslu § 241 insolvenčního zákona, je ovšem nepodstatné zkoumat, zda dlužník předtím, než učinil odporované právní jednání, porušoval svou povinnost podat insolvenční návrh (§ 98 insolvenčního zákona), povinnost předcházet škodám nebo jinou svou

právní povinnost. V tomto ohledu je rovněž bez právního významu zjišťovat, zda dlužník jednal vždy s požadovanou péčí řádného hospodáře a zda mohl hrozící škodu odvrátit již dříve, popřípadě jinak; případná pochybení nebo protiprávní jednání dlužníka s sebou nesou jiné právní následky než neúčinnost uzavřených zástavních smluv.

35. V incidenčním sporu o odpůrcí žalobě, kterým je odporováno uzavření zástavních smluv, je nadbytečné zabývat se tím, zda obchodní vedení dlužníka učinilo uzavřením zástavních smluv z ekonomického hlediska (zpětně nazíráno) nejlepší možné rozhodnutí; smyslem a účelem odpůrcího nároku insolvenčního správce je toliko „navrátit“ plnění ušlé odporovaným právním jednáním zpět do majetkové podstaty dlužníka tak, aby žádný z účastníků insolvenčního řízení nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn (srov. odst. 24. a základní zásadu insolvenčního řízení uvedenou v § 5 písm. a/ insolvenčního zákona). To, zda je uzavření zástavních smluv neúčinným právním jednáním dlužníka, tak je třeba poměřovat pouze a jen tím, zda za takové právní jednání dlužník současně obdržel přiměřenou protihodnotu.

36. Jinak řečeno, pro účely posouzení, zda šlo o neúčinné právní jednání podle § 241 odst. 3 písm. d/ insolvenčního zákona, není významné, že dlužník mohl přijmout i jiné opatření k odvrácení hrozící škody; podstatné je jen to, zda škodu odvrátil předmětným právním jednáním, a to, že odvrácená hrozící škoda byla „přiměřenou protihodnotou“ zřízenému zajištění.

37. Jelikož se dovolateli prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu nepodařilo zpochybnit správnost napadeného rozhodnutí, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

č. 45

Je věcí insolvenčního správce, zda jako podklad ke zpracování zprávy pro oddlužení využije znalecký posudek o ocenění nemovitých věcí, vyhotovený pro účely exekučního řízení, v němž je dlužník povinným. Pro tyto účely přihledne insolvenční správce zejména k tomu, k jakému datu byly nemovité věci oceněny ve znaleckém posudku.

Znalecký posudek, který je insolvenční správce ve smyslu ustanovení 398a odst. 2 insolvenčního zákona povinen připojit ke zprávě pro oddlužení, je-li v majetkové podstatě nemovitá věc, nemusí splňovat náležitosti vyžadované ustanovením § 127a o. s. ř.

Ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 191/2020 Sb. (ve znění pozdějších předpisů) se nevztahuje na rozhodnutí insolvenčního soudu podle ustanovení § 398 odst. 3 a 6 insolvenčního zákona o vydání majetku insolvenčnímu správci ke zpeněžení.

Insolvence, Společné jmění manželů, Vypořádání SJM, Smír

§ 99 odst. 3 o. s. ř., § 159 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., § 268 zákona č. 182/2006 Sb., § 270 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., § 271 zákona č. 182/2006 Sb., § 274 zákona č. 182/2006 Sb., § 272 zákona č. 182/2006 Sb.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2023, sen. zn. [29 ICdo 36/2023](#), ECLI:CZ:NS:2023:29.ICDO.36.2023.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně b) proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 11. 2022, sp. zn. 75 ICm XY, 106 VSPH XY (KSPH 36 INS XY).

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 26. 4. 2022, zamítl žalobu, kterou se žalobci [a) J. H. a b) V. H. (dále jen „dlužník“ a „dlužnice)] domáhali vůči žalovaným [1) Ing. J. K., jako (původnímu) insolvenčnímu správci dlužnice a 2) H. & P., v. o. s., jako insolvenčnímu správci dlužníka] určení neplatnosti právního jednání – dohody o vypořádání zaniklého společného jmění dlužníků (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky II. a III.).

2. Vrchní soud v Praze k odvolání žalobců rozsudkem ze dne 28. 11. 2022, potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý a třetí výrok).

3. Přitom šlo o v pořadí druhá rozhodnutí soudů nižších stupňů, když usnesení ze dne 9. 4. 2020, jímž insolvenční soud odmítl žalobu jako podanou neoprávněnými osobami [§ 160 odst. 4 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního

zákonu)], zrušil Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 27. 10. 2021, uzavíraje, že právní úprava obsažená v ustanovení § 160 odst. 4 insolvenčního zákona není na poměry podané žaloby použitelná, přičemž insolvenční soud měl o žalobě rozhodnout rozsudkem.

4. Soudy nižších stupňů vyšly (ve vazbě na obsah insolvenčního spisu) z toho, že:

[1] Usnesením ze dne 15. 11. 2018, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužnice, prohlásil konkurs na její majetek a ustanovil insolvenčním správcem Mgr. J. N., LL.M.; usnesením ze dne 9. 4. 2019, insolvenční soud (mimo jiné) potvrdil rozhodnutí schůze věřitelů ze dne 28. 3. 2019, kterým byl jmenovaný odvolán z funkce a novým insolvenčním správcem byl jmenován Ing. J. K.; usnesením ze dne 25. 6. 2020, insolvenční soud (mimo jiné) odvolal Ing. J. K. z funkce a novým insolvenčním správcem jmenoval prvního žalovaného.

[2] Usnesením ze dne 19. 11. 2018, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka, prohlásil na jeho majetek konkurs a insolvenčním správcem ustanovil společnost C. v. o. s.; usnesením ze dne 14. 2. 2019, insolvenční soud (mimo jiné) potvrdil rozhodnutí schůze věřitelů ze dne 14. 2. 2019, kterým byla výše označená společnost odvolána z funkce a novým insolvenčním správcem byl jmenován druhý žalovaný.

[3] Podáním doručeným insolvenčnímu soudu dne 24. 10. 2019 (B-322) původní insolvenční správce dlužnice (Ing. J. K.) navrhl, aby insolvenční soud schválil dohodu o vypořádání společného jmění dlužnice a dlužníka, kterou dne 22. 10. 2019 uzavřeli insolvenční správci obou dlužníků se souhlasem zástupců věřitelů obou dlužníků (dále též jen „dohoda o vypořádání společného jmění dlužníků“). Současně poukázal na závěry obsažené v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 23. 11. 2016, podle nichž v poměrech, kdy byl prohlášen konkurs na majetek obou manželů, nelze užít ustanovení § 274 insolvenčního zákona (ve znění účinném k 15. 11. 2018 a k 19. 11. 2018).

[4] Usnesením ze dne 27. 2. 2020, které nabylo téhož dne právní moci, insolvenční soud schválil dohodu o vypořádání společného jmění dlužníků, jejíž písemné vyhotovení tvoří přílohu usnesení.

5. Na tomto základě odvolací soud – vycházející z ustanovení § 7, § 159 odst. 1 písm. c) a g), § 268 odst. 1 a odst. 2 písm. a), § 270 odst. 1, § 271 a § 274 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 5. 2019, pro věc rozhodném) a z ustanovení § 99 odst. 1 věty první a odst. 3, § 159 a § 159a odst. 3 a 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) – především konstatoval, že ustanovení § 159 insolvenčního zákona nezakládá věcnou legitimaci k podání žaloby, neboť pouze vymezuje okruh sporů, na něž dopadá procesní režim incidenčních sporů (§ 159 až § 164 insolvenčního zákona), mezi něž patří i projednávaná věc, neboť jejím předmětem je určení podle ustanovení § 159 odst. 1 písm. g) insolvenčního zákona.

6. Dále zdůraznil, že dohoda o vypořádání společného jmění dlužníků byla schválena insolvenčním soudem (usnesením ze dne 27. 2. 2020), které nabylo právní moci a má účinky pravomocného rozsudku; proto je závazná i pro soudy ve smyslu ustanovení § 159a odst. 4 o. s. ř. a „její odklizení“ by bylo možno realizovat pouze žalobou na její zrušení podle

ustanovení § 99 o. s. ř. Z povahy věci však plyne, že takovou žalobu nemůže podat nikdo jiný než účastníci řízení, v němž došlo ke schválení smíru (v poměrech dané věci insolvenční správci obou dlužníků a nikoli žalobci). Přitom žalobcům nesvědčí (ani) naléhavý právní zájem na požadovaném určení, neboť „vyhověním žalobě by nebyly odstraněny účinky usnesení, jímž byla dohoda schválena“. Za daného stavu tak nelze ve věci „posuzovat“ obsah dohody; bezvýznamná je rovněž argumentace dlužníků ohledně předlužení jejich společného jmění a nutnosti postupovat podle ustanovení § 274 insolvenčního zákona.

7. Konečně se odvolací soud ztotožnil i se závěrem insolvenčního soudu, podle něhož byl (původní) insolvenční správce dlužnice (Ing. J. K.) oprávněn uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění dlužníků [skutečnost, že měl pozastavenou funkci insolvenčního správce podle ustanovení § 9 odst. 1 písm. d) zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, mu nebrání v tom, aby vykonával funkci insolvenčního správce v řízeních, v nichž již byl ustanoven].

č. 45

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Proti rozsudku odvolacího soudu podala dlužnice dovolání, které má za přípustné (posuzováno podle obsahu dovolání) k řešení právní otázky, zda byla povinna domáhat se zrušení usnesení, jímž insolvenční soud schválil dohodu o vypořádání společného jmění dlužníků, které je (podle jejího názoru) „nejenom neplatné, ale je i neúčinné“, když nebylo zveřejněno v insolvenčním rejstříku v souladu se zákonem; nesplňuje tak „náležitosti veřejné listiny a není závazné vůči všem účastníkům insolvenčního řízení a vůči tzv. třetím osobám“ [viz „usnesení“ Nejvyššího soudu ze dne 2. 7. 2013, sp. zn. [21 Cdo 2288/2012](#) (správně jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 1/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek – dále jen „R 1/2014“)].

9. Dovolatelka je přesvědčena, že se mohla domáhat (určení) neplatnosti dohody o vypořádání společného jmění dlužníků, kterou byla dotčena na svých právech, „v samostatném incidenčním řízení“ (§ 159 odst. 1 a § 231 odst. 3 insolvenčního zákona), když „soudní rozhodnutí a soudní písemnosti, které byly vydány v rámci insolvenčního řízení po datu 19. 9. 2018, nejsou opatřeny dostatečnou úrovní elektronického podpisu, a proto je nelze považovat za veřejné listiny“. Žalovaní tak nejsou „v postavení“ insolvenčních správců, jimž by příslušelo oprávnění disponovat s její majetkovou podstatou, v důsledku čehož „je zde zcela zásadní důvod pro určení neplatnosti a neúčinnosti usnesení ze dne 27. 2. 2020“, kterého se domáhá žalobou podanou v této věci.

10. Dále dovolatelka (pro úplnost) konstatuje, že na základě „neplatně uzavřené dohody“ nemohlo dojít „k záměně prvního žalovaného tzv. *ex lege*“ (z Ing. J. K. na T. I., v. o. s.).

11. Konečně poukazuje na skutečnost, že se Ing. J. K. stal k 31. 7. 2019 ohlášeným společníkem společnosti A. I. OK v. o. s., pročež nadále nemohl vykonávat funkci insolvenčního správce jako fyzická osoba.

12. Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil.

13. První žalovaný považuje dovolání „za nepřijatelné, nedůvodné a obstrukční“; přitom poukazuje na závěry „usnesení Vrchního soudu v Praze“ [správně jde o rozsudek ze dne 14. 11. 2022].

III.

Přijatelnost dovolání

14. Pro dovolací řízení je rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění; vzhledem k době rozhodnutí o úpadku dlužníků (15. 11. 2018 a 19. 11. 2018) je dále rozhodný insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 5. 2019.

15. Dovolání je přijatelné podle ustanovení § 237 o. s. ř. k řešení právní otázky dovolatelkou otevřené, týkající se (ne)důvodnosti žaloby o určení neplatnosti dohody o vypořádání společného jmění dlužníků, dosud Nejvyšším soudem v daných skutkových poměrech nezodpovězené.

č. 45

IV.

Důvodnost dovolání

16. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

17. Podle ustanovení § 99 odst. 3 o. s. ř. schválený smír má účinky pravomocného rozsudku. Rozsudkem však může soud zrušit usnesení o schválení smíru, je-li smír podle hmotného práva neplatný. Návrh lze podat do tří let od právní moci usnesení o schválení smíru.

Podle ustanovení § 159 odst. 1 insolvenčního zákona incidenčnímu spory jsou (...) c) spory o vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela, (...) g) spory o určení, zda tu je či není právní vztah nebo právo týkající se majetku nebo závazků dlužníka, je-li na takovém určení naléhavý právní zájem.

Podle ustanovení § 268 insolvenčního zákona prohlášením konkursu zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela; byl-li vznik společného jmění dlužníka a jeho manžela vyhrazen ke dni zániku manželství, má prohlášení konkursu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství (odstavec 1). Po prohlášení konkursu se provede vypořádání společného jmění manželů, které a) zaniklo podle odstavce 1, b) do prohlášení konkursu zaniklo, ale nebylo vypořádáno, nebo c) bylo zúženo smlouvou nebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo vypořádáno (odstavec 2).

Podle ustanovení § 270 odst. 1 insolvenčního zákona prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění manželů nebo navrhnout jeho vypořádání u soudu. Dohody o vypořádání společného jmění manželů uzavřené dlužníkem po prohlášení konkursu jsou neplatné.

Podle ustanovení § 271 insolvenčního zákona dohoda o vypořádání společného jmění manželů uzavřená insolvenčním správcem je účinná, jakmile ji schválí insolvenční soud (odstavec 1). Insolvenční soud dohodu o vypořádání společného jmění manželů neschválí, je-li v rozporu

s právními předpisy nebo jestliže s ní nesouhlasí věřitelský výbor (odstavec 2). Insolvenčním soudem schválená dohoda o vypořádání společného jmění manželů má účinky pravomocného rozsudku. Pro zrušení rozhodnutí o schválení dohody platí obdobně ustanovení občanského soudního řádu o zrušení usnesení o schválení smíru (odstavec 3).

Podle ustanovení § 272 insolvenčního zákona rozhodnutí o tom, zda schvaluje dohodu o vypořádání společného jmění manželů, doručuje insolvenční soud účastníkům dohody a věřitelskému výboru, a to zvláště (odstavec 1). Proti rozhodnutí o schválení dohody o vypořádání společného jmění manželů není odvolání přípustné. Proti rozhodnutí, kterým insolvenční soud tuto dohodu neschválí, se mohou odvolat jen účastníci dohody (odstavec 2).

Podle ustanovení § 274 insolvenčního zákona, nelze-li provést vypořádání společného jmění manželů proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění manželů, zahrne se celý majetek náležející do společného jmění manželů do majetkové podstaty.

18. Obecně ke zrušení rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení dohody o vypořádání společného jmění manželů (§ 272 odst. 3 insolvenčního zákona).

19. Za stavu, kdy je dohoda o vypořádání společného jmění manželů uzavřená insolvenčním správcem (popř. insolvenčními správci) účinná okamžikem, kdy ji schválí (usnesením) insolvenční soud (§ 271 odst. 1 insolvenčního zákona), a kdy má insolvenčním soudem schválená dohoda o vypořádání společného jmění manželů účinky pravomocného rozsudku (§ 271 odst. 3 věta první insolvenčního zákona), lze usnesení o schválení takové dohody napadnout (jen) návrhem (žalobou) na jeho zrušení (§ 271 odst. 3 věta druhá insolvenčního zákona). Takový návrh lze podat do tří let od právní moci usnesení o jejím schválení a (insolvenční) soud může usnesení o schválení dohody o vypořádání společného jmění manželů zrušit, je-li tato dohoda neplatná podle hmotného práva (§ 99 odst. 3 věta druhá a třetí o. s. ř.); vyvolaný spor není incidenčním sporem (nejde o žádný ze sporů určených ustanovením § 159 odst. 1 insolvenčního zákona). K tomu srov. v literatuře též Sprinz, P., Jirmásek, T., Řeháček, O., Vrba, M., Zoubek, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021.

20. K obsahu smíru a povaze usnesení soudu o schválení smíru (§ 99 o. s. ř.) srov. např. stanovisko občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 11. 1986, sp. zn. [Cpi 44/86](#), uveřejněné pod číslem 16/1987 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, z jehož závěrů Nejvyšší soud i nadále vychází (viz rozsudek ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. [29 Cdo 1962/2013](#), usnesení ze dne 29. 1. 2020, sp. zn. [29 Cdo 557/2018](#), a rozsudek ze dne 22. 9. 2021, sp. zn. [23 Cdo 1056/2020](#), uveřejněné pod čísly 22/2016, 87/2020 a 56/2022 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i rozsudek ze dne 28. 12. 2022, sen. zn. [29 ICdo 9/2021](#)). K tomu, že žalobu na zrušení usnesení o schválení smíru mohou podat jen účastníci smíru, srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. [29 Odo 862/2006](#) (ve spojení s usnesením Ústavního soudu ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. [IV. ÚS 3135/07](#)), jakož i důvody rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2008, sp. zn. [22 Cdo 4452/2008](#), a ze dne 13. 1. 2022, sp. zn. [24 Cdo 501/2021](#).

21. K rozdílu mezi „přiměřenou“ a „obdobnou“ aplikací právní normy srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 5. 11. 2002, sp. zn. [II. ÚS 179/01](#), uveřejněný pod číslem 139/2002 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2022, sen. zn. [29 ICdo 7/2020](#), uveřejněný pod číslem 9/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

K povaze žaloby v projednávané věci.

22. Jelikož (žalobou vymezeným) předmětem řízení v dané věci byl požadavek žalobců, aby soud rozhodl, že dohoda o vypořádání společného jmění dlužníků je neplatná, je zřejmé, že nešlo (nemohlo jít) ani o spor předvídaný ustanovením § 271 odst. 3 větou druhou insolvenčního zákona (žalobci se nedomáhají zrušení usnesení, jímž insolvenční soud schválil takovou dohodu), ani o incidenční spor podle ustanovení 159 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona, když předmětem řízení není vypořádání společného jmění dlužníka a jeho manžela (dlužníků).

č. 45

23. Skutečnost, že insolvenční zákon (výslovně) nepojmenovává (a neupravuje) spor zahájený žalobou o neplatnost dohody o vypořádání společného jmění manželů, však nebrání tomu, aby takový spor, jenž se zjevně týká majetku dlužnice (dlužníků), byl považován za incidenční spor podle ustanovení § 159 odst. 1 písm. g) insolvenčního zákona.

24. Ani při tomto právním posouzení však nemohli být žalobci v řízení úspěšní, když (insolvenčním zákonem výslovně určeným) předpokladem pro to, aby mohlo být vyhověno žalobě podle § 159 odst. 1 písm. g) insolvenčního zákona, je existence naléhavého právního zájmu žalobců na požadovaném určení. Přitom existenci naléhavého právního zájmu v tomto směru vylučuje samotná skutečnost, že požadovaným určením by nebyly odstraněny účinky pravomocného usnesení, jímž insolvenční soud schválil dohodu o vypořádání společného jmění dlužníků.

25. Argumentace dovolatelky ohledně „neplatnosti“ a „neúčinnosti“ usnesení, jímž insolvenční soud schválil dohodu o vypořádání společného jmění dlužníků, je nepřipadná již proto, že: a) označené usnesení bylo řádně zveřejněno v insolvenčním rejstříku v rámci obou insolvenčních řízení a doručeno zvláště osobám, o nichž tak stanoví insolvenční zákon [ostatně, zvláště a v písemné (tj. nikoli jen elektronické) podobě bylo doručeno též oběma žalobcům], a b) výhrady týkající se nedostatku „elektronického podpisu“ usnesení (řádne) zveřejněného v insolvenčním rejstříku jsou v poměrech projednávané věci (z hlediska výsledku dovolacího řízení) právně nevýznamné. Vzhledem k odlišnostem ve skutkovém stavu je nepřipadný rovněž poukaz dovolatelky na závěry obsažené v [R 1/2014](#) (v tamních poměrech nebyl originál rozhodnutí soudcem podepsán).

26. K oprávnění insolvenčních správců dlužníků, jejichž úpadek je řešen konkursem, uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění dlužníků, srov. výslovnou úpravu obsaženou v ustanoveních § 229 odst. 3 písm. c), § 246 odst. 1 a § 270 odst. 1 insolvenčního zákona, jakož i důvody rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sen. zn. [29 ICdo 97/2016](#), a ze dne 12. 11. 2021, sp. zn. [29 Cdo 2797/2019](#), uveřejněných pod čísly 131/2019 a 71/2022 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

27. K důsledkům změny v osobě insolvenčního správce dlužnice (odvolání Ing. J. K. z funkce a jmenování T. I., v. o. s. novým insolvenčním správcem) v průběhu řízení před insolvenčním soudem na účastenství v tomto řízení, srov. např. obdobně důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 2. 2016, sp. zn. [29 Cdo 307/2014](#), uveřejněného pod číslem 64/2017, jakož i důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2018, sen. zn. [29 ICdo 59/2016](#), dle kterých ke změně v osobě insolvenčního správce soud přihlédne při označení účastníků v záhlaví rozhodnutí, aniž by o takové změně musel jakkoli rozhodovat.

28. Konečně Nejvyšší soud doplňuje, že jeho judikatura je ustálena (i) v závěru, podle něhož skutečnost, že insolvenčnímu správci byla pozastavena činnost ve smyslu ustanovení § 9 odst. 1 písm. d) zákona o insolvenčních správcích, není sama o sobě důvodem pro jeho odvolání z funkce ve smyslu § 31 insolvenčního zákona. K tomu srov. např. usnesení ze dne 28. 4. 2016, sen. zn. [29 NSČR 24/2014](#), uveřejněné pod číslem 135/2018 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, v němž se Nejvyšší soud přihlásil k závěrům obsaženým v usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 1. 6. 2011, sen. zn. [3 VSPH 237/2011](#), uveřejněném pod číslem 133/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

29. Jelikož se dovolatelce prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu nepodařilo zpochybnit správnost právního posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá, Nejvyšší soud (při absenci vad řízení, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti – § 242 odst. 3 o. s. ř.), dovolání zamítl.